

วารสาร

รัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ

Journal of Wisdom in Political Science and Multi-disciplinary Sciences

890/269 ถนนพระราม 3 แขวงบางโพงพาง เขตยานนาวา กทม. 10120

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน 2569
Vol. 9 No. 2 March-April 2026

ISSN : 2730-2970

วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ

Journal of Wisdom in Political Science and Multi-disciplinary Sciences

วัตถุประสงค์	เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทางรัฐศาสตร์และศาสตร์สหวิทยาการที่มีคุณค่าเพื่อพัฒนาสังคม	
กำหนดการเผยแพร่	เป็นวารสารราย 6 เดือน กำหนดเผยแพร่ในเดือนกุมภาพันธ์ เมษายน มิถุนายน สิงหาคม ตุลาคม และธันวาคม	
ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์พิเศษ อรรถพล ใหญ่สว่าง	เนติบัณฑิตยสภา
	ศาสตราจารย์ ดร.จรัญ มะลูลีม	มหาวิทยาลัยเกริก
บรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ พลตำรวจโท ดร.สันฐาน ชยนนท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.วิจิตรา ศรีสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
กองบรรณาธิการ	ศาสตราจารย์ ดร.ชูชาติ ช่วยธานี	มหาวิทยาลัยปทุมธานี
	รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีปริญญา ฐูปกระจำ	องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี
	รองศาสตราจารย์ศิริโรตม์ ภาคสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กักรัตน์วรรณ กัลยาณมิตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
	ดร.สันติคุณ จักรภัทรวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
คณะทำงาน	นายสหศักดิ์ จันทศร	เลขานุการ
	นางสาวกุลธิตา อุ่นจิตต์	ผู้ช่วยเลขานุการ
	นางสาวนฤมล ผ่องวรรณ	ผู้ออกแบบและจัดรูปแบบวารสาร
สำนักงาน	เครือข่ายองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางรัฐศาสตร์	
	890/269 ถนนพระราม 3 แขวงบางโพงพาง เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร 10120	
	โทรศัพท์ 092 587 5533	
	e-mail: sunthan2972@gmail.com	

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ

รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ เพื่อกคง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรวาล สุขไมตรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์ชนา ศรีบุญยพรรฐ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา ปราณี
ดร.ดวงกมล จงเจริญ
ดร.จุฬาพัฒน์ กิริติภูมิธรรม
อาจารย์ธิดา นิตธิธรรมาดา
รองศาสตราจารย์ ดร.วิณัฏฐา แสงสุข
Dr.Danty James
รองศาสตราจารย์ ดร.จิรัฐ ชวนชม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.องค์อร สงวนญาติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระพงศ์ ภักดิ์ศรี
ดร.ธนวัฒน์ เขตจตุรัส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชูชาติ ช่วยธานี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมพงศ์ กุ๊กแก้ว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมษ์ธาวิน พลโยธี
ดร.ทิฆัมพร พันลึกเดช
ดร.รัตติมา ฉันทยาธำรงกุล
ดร.บานชื่น นักการเรือน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
มหาวิทยาลัยปทุมธานี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

ภายหลังจากวารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2569) ซึ่งมีบทความจากผู้นิพนธ์ที่ให้ความสนใจและเชื่อมั่นจำนวน 13 บทความ ผ่านไปแล้วนั้น ได้มีอาจารย์ นักวิชาการ และนิสิตนักศึกษาส่งบทความจำนวนมาก ซึ่งได้คัดเลือกลงตีพิมพ์ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (มีนาคม - เมษายน 2569) จำนวน ... บทความ โดยบทความแต่ละเรื่องนำเสนอสาระสำคัญที่เป็นประโยชน์ทั้งในเชิงแนวคิดครอบคลุมเนื้อหา ด้านการบริหาร การศึกษา เศรษฐกิจ ภาวะผู้นำ และนวัตกรรมการเรียนรู้ สะท้อนบริบทระดับองค์กรและสังคม ที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และการนำไปใช้อันจะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการประยุกต์ใช้ได้อย่างมีคุณค่า

ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ส่งบทความมาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ ซึ่งจะได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่หลากหลายเพิ่มเติมให้เพียงพอกับจำนวนบทความ ที่เพิ่มขึ้น หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความไว้วางใจและการสนับสนุนจากผู้อ่าน นักวิชาการ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันยกระดับคุณภาพของวารสารให้สอดคล้องกับมาตรฐานทางวิชาการที่เข้มแข็ง และเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการต่อไป สวัสดีครับ

รองศาสตราจารย์ พลตำรวจโท ดร.สันฐาน ชยนนท์

บรรณาธิการ

สารบัญ (Content)

	หน้า
กองบรรณาธิการ	ก
ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ	ข
บทบรรณาธิการ	ค
ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินต่อราคาหลักทรัพย์ของบริษัท จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย	1
ธาริณี วนารักษ์พิทักษ์, กฤษณะ พึ่งนุสนธิ์ และบัญญัติ นิลโคก	
ภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต: กรณีศึกษา นายทวี บุญยเกตุ	20
พันตำรวจเอก ณภัทร จุลละบุษปะ	
อิทธิพลของลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ต่อการตัดสินใจซื้อ เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย	37
พรรณราย ไพบูลย์ และนภสร เช็กชื่นกุล	
นวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา	51
น้ำอ้อย สุขเสนา	
การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อยกระดับ การเรียนรู้เชิงรุกและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษาหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา	69
ศรินทร์ญา จังจริง, เดชรัฐ สิมสิริ, สุวิมล แซ่ก่อง, ศุภามาส รัตนพิพัฒน์ และสุขสวัสดิ์ นัตตาวุฒิสิริ	
Measuring Digital Competence among University Students in Guangdong Province: A DigComp 2.2–Aligned Scale and Baseline Profile	82
Xiaochun Li, Teerawat Montaisong and Wacharapatr Techawattanasiridumrong	
การอำนวยความสะดวกธรรมชาติธรรมของศาลปกครอง ศึกษากรณีผลกระทบจาก การโอนย้ายบุคลากรต่อสิทธิการรับเงินรางวัลประจำปีขององค์การบริหาร ส่วนตำบล	101
รัชพล นฤมิตรมงคล, เพิ่มพร จงประสิทธิ์ และรุ่งภาพ คงฤทธิ์ระจัน	

	หน้า
From Textual Function to Writing Competence: A Review of EFL Writing Research Based on Systemic Functional Linguistics	118
Feifei Guo, Joseph Foley and Marilyn Fernandez Deocampo	
ปัจจัยการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย	131
อรรวรรณ จำพูน	
ตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร	146
ณัฐธินิชา รักชาววงศ์ และรุ่งโรจน์ สงสระบุญ	
การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมการพัฒนาชุมชน ราชการบริหารส่วนกลาง กรมการพัฒนาชุมชน	160
วิภาวิณี เกื้อนัย	
การศึกษาอุปสรรค โอกาสและความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ของพนักงานขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานคร	178
ธีรเดช ชื่นประภาณุสรณ์, องค์กร สงวนญาติ, และประภฤติ พูลพัฒน์	
รูปแบบการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร	197
ศุภิกา พัฒน์ธนนันท์	

ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินต่อราคาหลักทรัพย์ ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

THE RELATIONSHIP BETWEEN FINANCIAL RATIOS AND STOCK PRICES OF COMPANIES LISTED ON THE STOCK EXCHANGE OF THAILAND

ธาริณี วานารักษ์พิทักษ์¹, กฤษณะ พึ่งนุสนธิ์ บัญจรัตน์ นිරโสภ

Tharinee Wanarakpitak¹, Kritsana Pheungnusun and Banjarat nirasok

Received: 25 February 2026 Revised: 24 March 2026 Accepted: 2 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของอัตราส่วนทางการเงินต่อราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิ (Secondary Data) ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลทางการเงินจากระบบข้อมูลตลาดหลักทรัพย์ฉบับออนไลน์ SETSMART ตั้งแต่ปี 2564 ถึงปี 2566 เป็นระยะเวลา 3 ปี โดยเก็บข้อมูลจากรายงานทางการเงินที่เผยแพร่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 7 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร 2) กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค 3) กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม 4) กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง 5) กลุ่มทรัพยากร 6) กลุ่มอุตสาหกรรมบริการ และ 7) กลุ่มเทคโนโลยี รวมปีละ 244 บริษัท จำนวน 3 ปี รวมเป็น 732 ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมาน (Inference Statistic) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient) โดยผู้วิจัยจะใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการประมวลผลข้อมูล

ผลการวิจัย พบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ได้แก่ อัตรากำไรขั้นต้น (GPM) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรสุทธิ (P/E) และอัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (DY) โดยอัตรากำไรขั้นต้น (GPM) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และอัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรสุทธิ (P/E) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกัน

¹ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Faculty of Business Administration and Information Technology,

Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi.

*Corresponding author, E-mail: tharinee.w@rmutsb.ac.th

อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และอัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (DY) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางตรงกันข้าม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และพบว่าอัตรากำไรสุทธิ (NPM) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ (Keywords): อัตราส่วนทางการเงิน, ราคาหลักทรัพย์, ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

Abstract

This research aims to study the relationship between financial ratios and stock prices of companies listed on the Stock Exchange of Thailand. Secondary data was collected from the online stock exchange information system, SETSMART, from 2021 to 2023, a period of three years. Data was collected from financial reports published on the Stock Exchange of Thailand in seven sectors: 1. Agriculture and Food Industry, 2. Consumer Goods, 3. Industrial Goods, 4. Real Estate and Construction, 5. Resources, 6. Service Industry, and 7. Technology. A total of 244 companies were collected each year for three years, totaling 732 data points. Descriptive and inferential statistics were used to analyze the data, including Pearson's Correlation Coefficient. The researcher used statistical software for data processing.

The research findings showed that... There are four independent variables that have a significant correlation with the price-to-book value (P/BV) ratio at the 0.01 significance level: gross profit margin (GPM), return on equity (ROE), price-to-earnings ratio (P/E), and dividend yield (DY). GPM, ROE, and P/E show a positive correlation with P/BV, significantly at the 0.01 level. Dividend yield (DY) shows an inverse correlation with P/BV, also significantly at the 0.01 level. Finally, net profit margin (NPM) shows an inverse correlation with P/BV, significantly at the 0.05 level.

Keywords: Financial Ratios, Stock Prices, Stock Exchange of Thailand

บทนำ (Introduction)

ในยุคปัจจุบันการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์เป็นหนึ่งในช่องทางการลงทุนที่ได้รับความนิยมอย่างมากโดยนักลงทุนทั้งรายใหญ่และรายย่อย ล้วนสนใจที่จะหาวิธีการประเมินและคาดการณ์ราคาหลักทรัพย์เพื่อเพิ่มโอกาสในการทำกำไร หนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่นักลงทุนใช้ในการวิเคราะห์ คือ อัตราส่วนทางการเงิน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความแข็งแกร่งทางการเงินของบริษัทและสามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจในการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพอย่างไรก็ตามราคาหลักทรัพย์ในตลาดนั้นได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยภายในบริษัท และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับนักลงทุน การเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินและราคาหลักทรัพย์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้นักลงทุนสามารถทำการวิเคราะห์และประเมินโอกาสการลงทุนได้ดียิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ปัจจัยพื้นฐานเป็นวิธีการหนึ่งในการประเมินมูลค่าที่แท้จริงของหลักทรัพย์ (Intrinsic Value) ซึ่งนักลงทุนสามารถใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ดังกล่าวเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจลงทุน โดยหลักการคือ นักลงทุนจะพิจารณาซื้อหลักทรัพย์เมื่อราคาตลาดของหลักทรัพย์นั้นต่ำกว่ามูลค่าที่ประเมินจากปัจจัยพื้นฐาน และจะพิจารณาขายหลักทรัพย์เมื่อราคาตลาดสูงกว่ามูลค่าที่คำนวณจากปัจจัยพื้นฐาน การวิเคราะห์หลักทรัพย์โดยใช้ปัจจัยพื้นฐานจะพิจารณาถึงภาวะและแนวโน้มทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป ซึ่งรวมถึงการวิเคราะห์ผลกระทบจากเศรษฐกิจโลกที่มีต่อเศรษฐกิจภายในประเทศและนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาล นอกจากนี้ยังต้องทำการวิเคราะห์ภาวะของอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสถานะของบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์เอง การวิเคราะห์นี้ครอบคลุมทั้งมิติของการประเมินเชิงคุณภาพ เช่น ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของผู้บริหาร และการวิเคราะห์เชิงปริมาณ เช่น ผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ฐานะทางการเงินของบริษัท รวมถึงการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2563) อัตราส่วนทางการเงิน (Financial ratio) เป็นการนำตัวเลขจากงบการเงิน มาคำนวณหาอัตราส่วนเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับภาคอุตสาหกรรม หรือเปรียบเทียบกับผลการดำเนินงานในอดีต เพื่อวิเคราะห์ประเมินผลการดำเนินงาน แนวโน้ม และความเสี่ยง ของกิจการได้ดียิ่งขึ้น การวิเคราะห์งบการเงินที่ใช้อัตราส่วนทางการเงิน (Financial Ratio Analysis) อัตราส่วนทางการเงินเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์งบการเงิน ซึ่งเกิดจากการเปรียบเทียบโดยการนำรายการที่ปรากฏในงบการเงินสำหรับระยะเวลาหนึ่งมาสัมพันธ์กันในรูปแบบของสัดส่วนหรืออัตราร้อยละ การนำอัตราส่วนมาแปลผลและใช้ประโยชน์ (ฤกษ์วิวัฒน์, 2563) การวิเคราะห์งบการเงินเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบงบการเงิน (งบดุล) งบกำไรขาดทุน และงบกระแสเงินสดของบริษัท

เพื่อประเมินผลการดำเนินงานทางการเงินและมูลค่าทางธุรกิจ กระบวนการนี้ ช่วยให้ผู้ใช้มีส่วนได้เสียสามารถประเมินสถานการณ์ทางการเงินในอดีต และที่คาดการณ์ไว้ ซึ่งเป็นแนวทางในการตัดสินใจอย่างรอบรู้ เทคนิคทั่วไปในการวิเคราะห์งบการเงิน ได้แก่ การวิเคราะห์แนวนอน การวิเคราะห์แนวดิ่ง การวิเคราะห์อัตราส่วน การวิเคราะห์แนวนอนเป็นการวิเคราะห์การเปรียบเทียบข้อมูลในแนวนอน โดยการวิเคราะห์มูลค่าของรายการในช่วงสองปีหรือมากกว่า ส่วนการวิเคราะห์แนวดิ่งจะพิจารณาผลกระทบในแนวดิ่งที่รายการต่าง ๆ ของธุรกิจและสัดส่วนของธุรกิจ การวิเคราะห์อัตราส่วนจะใช้ตัวชี้วัดอัตราส่วนที่สำคัญเพื่อคำนวณความสัมพันธ์ทางสถิติ (Will Kenton, 2025)

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับราคาหลักทรัพย์จึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพื่อช่วยให้นักลงทุนสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจลงทุนได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจในการวางแผนการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์อย่างมีประสิทธิภาพด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินต่อราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อค้นหาว่าอัตราส่วนทางการเงินใดมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ และสามารถนำมาใช้ในการคาดการณ์แนวโน้มของราคาหลักทรัพย์ในอนาคตได้ ทั้งนี้เพื่อให้นักลงทุนสามารถเลือกใช้อัตราส่วนทางการเงินที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์มากที่สุดในการพยากรณ์ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ โดยผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจศึกษาหรือผู้ที่มีวัตถุประสงค์ในการใช้ข้อมูลนี้ประกอบการพิจารณาเพื่อลงทุน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอัตราส่วนวัดสภาพคล่องที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอัตราส่วนวัดประสิทธิภาพในการบริหารสินทรัพย์ที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอัตราส่วนวัดสภาพหนี้สินที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอัตราส่วนแสดงความสามารถในการทำกำไรที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
5. เพื่อศึกษาเกี่ยวกับอัตราส่วนสำหรับผู้ลงทุนในหุ้นสามัญที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สมมติฐานของการวิจัย

H1 : อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกัน

H2 : อัตราส่วนการหมุนเวียนของสินทรัพย์รวม (TAT) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกัน

H3 : อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางตรงกันข้าม

H4 : อัตรากำไรขั้นต้น (GPM) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกัน

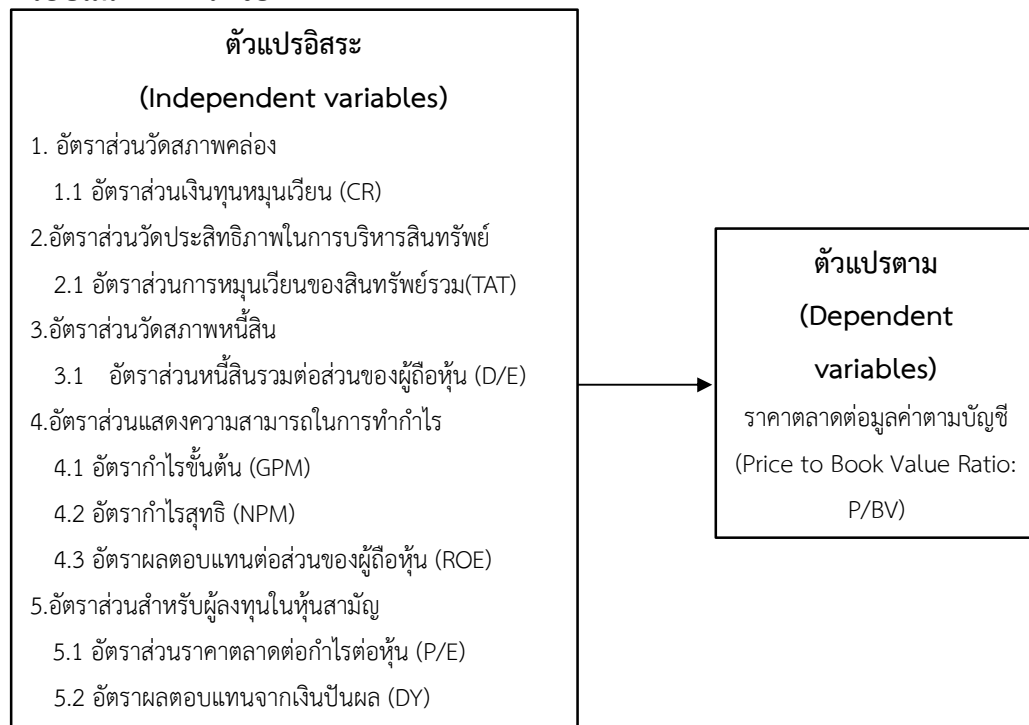
H5 : อัตรากำไรสุทธิ (NPM) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกัน

H6 : อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกัน

H7 : ราคาตลาดของหุ้นต่อกำไรสุทธิต่อหุ้น (P/E) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกัน

H8 : อัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (Dividend Yield) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางตรงกันข้าม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการวิจัยไว้ ดังนี้

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ปีละ 244 บริษัท จำนวน 3 ปี รวมเป็น 732 ข้อมูล (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2564-2566)

กลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่มีรายชื่อและดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2564 ถึงปี พ.ศ. 2566 ตลอดทั้ง 3 ปี ในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรทั้งหมด ไม่รวมกลุ่มธุรกิจขนาดกลาง เอ็ม เอ ไอ (MAI) กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน กลุ่มกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์และกองทรัสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ กลุ่มบริษัทที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟู และบริษัทที่มีข้อมูลทางการเงินไม่ครบถ้วน โดยข้อมูลที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยข้อมูลที่ครบถ้วน จำนวน 7 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) กลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร 2) กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค 3) กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม 4) กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง 5) กลุ่มทรัพยากร 6) กลุ่มอุตสาหกรรมบริการ 7) กลุ่มเทคโนโลยี รวมระยะเวลา 3 ปี ข้อมูลปีละ 244 ข้อมูล รวมทั้งสิ้น 732 ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิ (Secondary Data) ทั้งในส่วนของตัวแปรอิสระ (Independent Variable) และตัวแปรตาม (Dependent Variable) โดยใช้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลทางการเงินในระบบข้อมูลตลาดหลักทรัพย์ฉบับออนไลน์ SETSMART ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยผู้วิจัยจะใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการประมวลผลข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลอัตราส่วนทางการเงิน และราคาหลักทรัพย์ เป็นงบการเงินประจำปี พ.ศ. 2564 ถึงปี พ.ศ. 2566 ระยะเวลา 3 ปี ของบริษัทจดทะเบียน

ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากแหล่งต่าง ๆ เช่น การเก็บรวบรวมจากฐานข้อมูลทางการเงินจากระบบข้อมูลตลาดหลักทรัพย์ฉบับออนไลน์ SETSMART แล้วนำมาแทนค่าเพื่อหาค่าของแต่ละตัวแปร

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. สถิติเชิงพรรณนา สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเป็นการวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐานโดยวัดในรูปแบบของค่าความถี่ ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. สถิติเชิงอนุมานสำหรับการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) ในการทดสอบระดับนัยสำคัญ (P-value) คือ 0.05 เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบหนึ่งต่อหนึ่งระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม การวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เป็นการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปรขึ้นไป โดยพิจารณาสมมติฐานจากค่าสถิติเพื่อทดสอบว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวส่งผลต่อตัวแปรตามหรือไม่ ซึ่งจะเป็นไปตามสมมติฐานเมื่อระดับนัยสำคัญ (P-value) มีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญที่กำหนด คือ 0.05

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นโดยเป็นการวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) พบว่า อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.82 เท่า โดยข้อมูลนี้มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.51 เท่า ค่าสูงสุดคือ 17.62 เท่า และค่าต่ำสุด คือ 0.17 เท่า อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์รวม (TAT) พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.91 เท่า โดยข้อมูลนี้มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.74 เท่า ค่าสูงสุด คือ 6.51 เท่า และค่าต่ำสุด คือ 0.06 เท่า อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E) พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.88 เท่า โดยข้อมูลนี้มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.78 เท่า ค่าสูงสุด คือ 4.45 เท่า และค่าต่ำสุด คือ 0.06 เท่า อัตรากำไรขั้นต้น (GPM) พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 27.16 เท่า โดยข้อมูลนี้มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 15.46 เท่า ค่าสูงสุด คือ 88.20 เท่า และค่าต่ำสุด คือ 1.69 เท่า อัตรากำไรสุทธิ (NPM) พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 12.22 เท่า โดยข้อมูลนี้มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 11.18 เท่า ค่าสูงสุด คือ 102.42 เท่า และค่าต่ำสุดคือ -15.74 เท่า อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) พบว่า

ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 13.75 เท่า โดยข้อมูลนี้มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 11.26 เท่า ค่าสูงสุด คือ 102.78 เท่า และค่าต่ำสุด คือ -20.01 เท่า อัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรสุทธิ (P/E) พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 23.68 เท่า โดยข้อมูลนี้มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 33.53 เท่า ค่าสูงสุด คือ 588.99 เท่า และค่าต่ำสุด คือ 0.85 เท่า และอัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (DY) พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.14 เท่า โดยข้อมูลนี้มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.47 ค่าสูงสุด คือ 46.44 เท่า และมีค่าต่ำสุด คือ 0.04 เท่า

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินต่อราคาหลักทรัพย์บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยดังกล่าว เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลจึงต้องเป็นไปในทำนองเดียวกัน โดยแปลค่าได้ คือ ราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย พบว่า มีค่าเฉลี่ยของข้อมูลอยู่ที่ 2.40 เท่า โดยข้อมูลนี้มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.49 เท่า ซึ่งตามข้อมูลที่ปรากฏในจำนวนทั้งสิ้น 244 บริษัท ราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยค่าสูงสุด เท่ากับ 22.42 เท่า และค่าต่ำสุด เท่ากับ 0.31 เท่า

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน เป็นสถิติที่ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแล้วซึ่งเป็นการทดสอบว่าข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาสอดคล้องหรือขัดแย้งกับสมมติฐานทางสถิติที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยงานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน 2 ประเภท ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) จากการทดสอบข้อมูลจำนวน 732 ข้อมูล ด้วยสถิติดังกล่าวในส่วนแรกพบว่ามีตัวแปรอิสระ 7 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ได้แก่ อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์รวม (TAT) อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E) อัตรากำไรขั้นต้น (GPM) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรต่อหุ้น (P/E) และอัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (DY) และพบว่ามีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 ได้แก่ อัตรากำไรสุทธิ (NPM) 2. การตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity Check) การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) จำเป็นต้องทดสอบความถูกต้องของข้อมูลที่จะนำมาใช้วิเคราะห์ ซึ่งในการวิเคราะห์มีข้อกำหนดข้อหนึ่งโดยกำหนดให้ตัวแปรแต่ละตัวต้องเป็นอิสระจากกันเอง โดยการตรวจสอบเงื่อนไขจะใช้ค่าสถิติ 2 แบบ คือ 1) Tolerance กำหนดให้ถ้าหากค่าของตัวแปรเข้าใกล้ 1 แสดงว่าตัวแปรเป็นอิสระจากกัน แต่ถ้าตัวแปรมีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่าเกิดปัญหา Multicollinearity และ 2) Variance Inflation Factor (VIF) โดยกำหนดให้ค่าของตัวแปรต้องน้อยกว่า 5 และไม่เกิน 10 แสดงว่าไม่เกิดปัญหา ถ้าหากค่า VIF ของตัวแปรเกิน 10 แสดงว่าเกิดปัญหา Multicollinearity

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่า Multicollinearity ด้วยค่า Tolerance และค่า Variance Inflation Factor (VIF)

Dependent Variable	Collinearity Statistics	
	Tolerance	VIF
อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR)	0.720	1.389
อัตราส่วนการหมุนเวียนของสินทรัพย์รวม(TAT)	0.539	1.856
อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น(D/E)	0.693	1.442
อัตรากำไรขั้นต้น (GPM)	0.553	1.808
อัตรากำไรสุทธิ (NPM)	0.507	1.972
อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)	0.580	1.725
อัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรต่อหุ้น (P/E)	0.882	1.134
อัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (DY)	0.927	1.078

a. Dependent Variable: P/BV

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่า Multicollinearity ด้วยค่า Tolerance และค่า Variance Inflation Factor (VIF) จากการวิเคราะห์ค่าความทนทาน (Tolerance) พบว่าค่าตัวแปรอิสระในแต่ละตัวนั้นมีตัวแปรทั้งหมด 8 ตัวที่ไม่มีปัญหาความเป็นเส้นตรงร่วมกัน เช่น อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) อัตราการหมุนเวียนของสินทรัพย์รวม (TAT) อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E) อัตรากำไรขั้นต้น (GPM) อัตรากำไรสุทธิ (NPM) อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรสุทธิ (P/E) และอัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (DY) ซึ่งตัวแปรอิสระเหล่านี้ไม่มีความซ้ำซ้อนในการวัดค่า VIF และ Tolerance โดยค่า Tolerance มีค่ามากกว่า 0.1 และค่า VIF มีค่าไม่เกิน 10 ซึ่งค่า VIF มีค่าต่ำสุดเท่ากับ 1.078 และค่าสูงสุดมีค่าเท่ากับ 1.972 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ 10 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรไม่มีความซ้ำซ้อนในการวัดการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมานในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กันกับตัวแปรตาม และสามารถใช้อธิบายตัวแปรตามได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งการทดสอบค่าทางสถิตินั้น จะนำข้อมูลที่รวบรวมไว้ประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปช่วยในการหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติ ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ใช้วิธีนำตัวแปรเข้าทั้งหมด (Enter Regression) เป็นวิธีนำเอาตัวแปรอิสระทุกตัวที่เข้าไปวิเคราะห์ในสมการถดถอยพหุคูณ

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	P-Value.
Regression	1855.748	8	231.968	62.827	<0.001 ^b
Residual	2669.457	723	3.692		
Total	4525.205	731			

R = 0.640^a R Square = 0.410 Adjusted R Square = 0.404

Std. Error of the Estimate = 1.92151 Durbin – Watson = 2.056

จากตาราง 2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ในส่วนที่ 1 พบว่าค่า P-Value = <0.001^b แสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้วิจัยกำหนดระดับนัยสำคัญของงานวิจัยครั้งนี้ เท่ากับ 0.05 ซึ่งสูงกว่าค่าดังกล่าว จะแสดงว่าตัวแปรอิสระทุกตัว ซึ่งก็คือ อัตราส่วนทางการเงิน ที่ผู้วิจัยทำการศึกษานำมาพยากรณ์ราคาหลักทรัพย์ได้โดยสามารถอธิบายได้ด้วยสมการพยากรณ์ Regression เท่ากับ 1855.748 ตามที่แสดงให้เห็นและค่า Residual ที่แสดงถึงปัจจัยอย่างอื่นที่อยู่นอกเหนือจากการศึกษาของผู้วิจัย เท่ากับ 2669.457 ในส่วนที่ 2 การวิเคราะห์แสดงค่า R หรือ Multiple R เท่ากับ 0.640 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งหมด และตัวแปรตามสัมประสิทธิ์การตัดสินใจหรือค่า R Square ซึ่งจะแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระทั้งหมดต่อตัวแปรตาม เท่ากับ 0.410 หมายความว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามร้อยละ 41 ค่า Adjusted R Square เท่ากับ 0.404 แสดงว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือ ราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ได้ร้อยละ 40.40 ส่วนที่เหลือร้อยละ 59.60 เป็นการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยอื่น ๆ โดยสมการพยากรณ์นี้ จะมีค่าความคลาดเคลื่อน Std. Error of the Estimate = 1.92151 ค่า Durbin – Watson ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 1.5-2.5 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเอง

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression)

Coefficients ^a					
Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P-Value
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	0.608	0.315		1.928	0.054
CR	- 0.059	0.033	- 0.059	- 1.754	0.080
TAT	0.186	0.131	0.055	1.420	0.156
D/E	- 0.084	0.109	0.026	0.771	0.441
GPM	0.021	0.006	0.132	3.445	<0.001
NPM	- 0.025	0.009	- 0.113	- 2.823	0.005
ROE	0.114	0.008	0.514	13.697	<0.001
P/E	0.020	0.002	0.264	8.684	<0.001
DY	- 0.140	0.021	- 0.195	- 6.564	<0.001

a. Dependent Variable P/BV

จากตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ และค่าคงที่ (Constant) ในสมการ โดยการแสดงด้วยค่า B โดยจากตารางเมื่อสังเกตจากค่า P-Value จะพบว่า อัตรากำไรขั้นต้น (GPM) อัตรากำไรสุทธิ (NPM) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรสุทธิ (P/E) และ อัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (DY) ส่งผลต่อราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) อย่างมีนัยสำคัญ โดยอัตรากำไรขั้นต้น (GPM) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และอัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรสุทธิ (P/E) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 ขณะที่อัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (DY) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และอัตรากำไรสุทธิ (NPM) พบว่ามีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

$$P/BV = 0.608 + 0.021GPM - 0.025NPM + 0.114ROE + 0.020P/E - 0.140DY + \epsilon$$

เมื่ออัตรากำไรขั้นต้น (GPM) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้ราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.021 เมื่ออัตรากำไรสุทธิ (NPM) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้ราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ลดลงร้อยละ - 0.025 เมื่ออัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้ราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.114 เมื่ออัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรสุทธิ (P/E) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้ราคาตลาดต่อมูลค่า

ตามบัญชี (P/BV) เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.020 เมื่ออัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (DY) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะส่งผลให้ราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ลดลงร้อยละ - 0.140 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินต่อราคาหลักทรัพย์ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถสรุปผลเพื่อเปรียบเทียบกับสมมติฐานงานวิจัยได้ ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิจัยเปรียบเทียบสมมติฐานงานวิจัย

สมมติฐาน	ผลการวิจัย	ผลการทดสอบสมมติฐาน
H ₁ อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกัน	ไม่มีความสัมพันธ์	ปฏิเสธสมมติฐาน
H ₂ อัตราส่วนหมุนเวียนของสินทรัพย์รวม (TAT) มีความสัมพันธ์กับราคาตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกัน	ไม่มีความสัมพันธ์	ปฏิเสธสมมติฐาน
H ₃ อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางตรงกันข้าม	ไม่มีความสัมพันธ์	ปฏิเสธสมมติฐาน
H ₅ อัตรากำไรสุทธิ (NPM) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกัน	มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม	ปฏิเสธสมมติฐาน
H ₆ อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกัน	มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน	ยอมรับสมมติฐาน
H ₇ อัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรสุทธิ (P/E) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางเดียวกัน	มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน	ยอมรับสมมติฐาน
H ₈ อัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (Dividend Yield) มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ในทิศทางตรงกันข้าม	มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้าม	ยอมรับสมมติฐาน

อภิปรายผล (Research Discussion)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินต่อราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถอภิปรายผลการศึกษาดังกล่าวได้สรุปประเด็นสำคัญในการศึกษาและตามสมมติฐานในการศึกษา พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินต่อราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยระหว่างช่วงปี พ.ศ.2564 ถึงปี พ.ศ.2566 โดยมีทั้งหมด 8 ตัวแปร ได้แก่ อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (CR) อัตราหมุนเวียนของสินทรัพย์รวม (TAT) อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E) อัตรากำไรขั้นต้น (GPM) อัตรากำไรสุทธิ (NPM) อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) อัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรสุทธิ (P/E) และ อัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (DY)

1. อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียน (Current Ratio: CR) ไม่มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) สอดคล้องกับงานวิจัยของชุตานพร สอนภักดี และทาริกา แย้มชะมั่ง (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่อง อัตราส่วนทางการเงินที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เนื่องจาก นักลงทุนในตลาดหุ้นอาจให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านผลประกอบการของบริษัท เช่น กำไรสุทธิ การเติบโตของรายได้หรือแนวโน้มการเติบโตในระยะยาว มากกว่าการพิจารณาปัจจัยสภาพคล่องในระยะสั้น เช่น อัตราส่วนสภาพคล่องหมุนเวียน (CR) ดังนั้น อัตราส่วนนี้อาจไม่ได้เป็นปัจจัยหลักในการตัดสินใจประเมินมูลค่าของบริษัทสำหรับนักลงทุนทั่วไป ส่งผลให้อัตราส่วนเงินทุนหมุนเวียนไม่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ในงานวิจัยนี้

2. อัตราส่วนการหมุนเวียนสินทรัพย์รวม (Total asset Turnover: TAT) ไม่มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) สอดคล้องกับงานวิจัยของชุตานพร สอนภักดี และทาริกา แย้มชะมั่ง (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่อง อัตราส่วนทางการเงินที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เนื่องจาก อาจมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนการหมุนเวียนของสินทรัพย์รวม (TAT) และราคาตลาดต่อมูลค่าทางบัญชี (P/BV) ซึ่งไม่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ เช่น ภาวะเศรษฐกิจโดยรวม ระดับการแข่งขันในอุตสาหกรรม หรือการบริหารจัดการของผู้บริหาร ซึ่งอาจมีบทบาทสำคัญมากกว่าประสิทธิภาพของสินทรัพย์ในการกำหนดมูลค่าหุ้นในมุมมองของนักลงทุน

3. อัตราส่วนหนี้สินต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Debt to Equity Ratio: D/E) ไม่มีความสัมพันธ์กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) สอดคล้องกับงานวิจัยของศรีสุตา นามรักษา (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เนื่องจาก ถ้าอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E) สูง บ่งบอกว่าบริษัทมีการใช้หนี้สินมากเมื่อเทียบกับเงินลงทุนของผู้ถือหุ้น ซึ่งอาจแสดงถึงความเสี่ยง

ทางการเงินที่สูงขึ้น เพราะบริษัทต้องชำระหนี้สินและดอกเบี้ยมากขึ้น ในขณะที่ถ้าอัตราส่วนหนี้สินรวมต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (D/E) ต่ำหมายความว่าบริษัทใช้ทุนจากผู้ถือหุ้นมากกว่าในการดำเนินงาน ซึ่งลดความเสี่ยงทางการเงิน

4. อัตรากำไรขั้นต้น (Gross Profit Margin: GPM) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (PBV) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พูลิยา อีระธัญศิริกุล และคณะ (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มธุรกิจการบริการทางการแพทย์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้แต่เดิมว่า อัตรากำไรขั้นต้น (GPM) ควรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับ ราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้ สามารถอธิบายได้ตามหลักแนวคิดและทฤษฎี ได้ดังนี้ ถ้าอัตรากำไรขั้นต้นสูง แสดงว่าบริษัทสามารถควบคุมต้นทุนการผลิตได้ดีและมีกำไรจากการขายมาก ซึ่งบ่งชี้ถึงความสามารถในการทำกำไรจากกิจกรรมหลักของบริษัท ในขณะที่ถ้าอัตรากำไรขั้นต้นที่ต่ำอาจบ่งบอกว่าบริษัทมีต้นทุนการผลิตสูงเมื่อเทียบกับยอดขายหรืออาจกำหนดราคาขายที่ต่ำเกินไป

5. อัตรากำไรสุทธิ (Net Profit Margin: NPM) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุรเดช กิตติวรรณโชติ (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่ถูกคัดเลือกให้อยู่ในกลุ่มหุ้นยั่งยืน แต่ไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้แต่เดิมว่า อัตรากำไรสุทธิ (NPM) ควรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับ ราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้ สามารถอธิบายได้ตามหลักแนวคิดและทฤษฎี ได้ดังนี้ อัตรากำไรสุทธิ (NPM) เป็นตัวชี้วัดประสิทธิภาพในการทำกำไรของบริษัทจากการดำเนินงานในแต่ละช่วงเวลา แม้ว่าบริษัทอาจมีการแสดงกำไรสุทธิที่สูง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามูลค่าของหุ้นในตลาดจะสูงขึ้นตามไปด้วยเสมอไป โดยเฉพาะในกรณีที่บริษัทมีมูลค่าสินทรัพย์สูงแต่มีมูลค่าตามบัญชี (Book Value) ที่ต่ำ ซึ่งในกรณีนี้ อัตรากำไรสุทธิที่สูงอาจไม่สะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงบวกที่ชัดเจนกับราคาหุ้นในตลาด

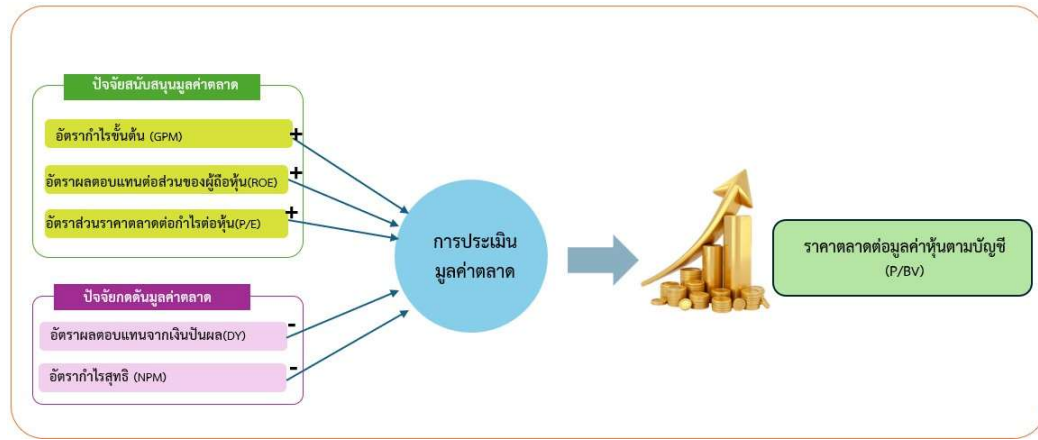
6. อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (Return on Equity: ROE) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พูลิยา อีระธัญศิริกุล และคณะ (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มธุรกิจการบริการทางการแพทย์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้แต่เดิมว่า อัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ควรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้สามารถอธิบายได้ตามหลักแนวคิดและทฤษฎี

ได้ดังนี้ อัตราความสามารถในการทำกำไรเป็นตัวชี้วัดถึงประสิทธิภาพในการทำกำไรของบริษัทเมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ สินทรัพย์ และส่วนของผู้ถือหุ้น อัตราส่วนความสามารถในการทำกำไรที่สูงสะท้อนถึงความสามารถในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการควบคุมต้นทุนอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ยังบ่งบอกถึงศักยภาพในการจ่ายเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้น และแสดงให้เห็นถึงโอกาสในการเติบโตของบริษัทในอนาคต ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อมูลค่าของราคาหุ้นในตลาด

7. อัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรต่อหุ้น (Price to Earnings Ratio: P/E) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) สอดคล้องกับงานวิจัยของณฐกศา เดชานุเบกษา (2567) ที่ได้ศึกษาเรื่อง อัตราส่วนทางการเงินที่มีอิทธิพลต่อราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย: กลุ่มธุรกิจการแพทย์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้แต่เดิมว่า อัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรต่อหุ้น (P/E) ควรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้ สามารถอธิบายได้ตามหลักแนวคิดและทฤษฎี ได้ดังนี้ ถ้าอัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรต่อหุ้นสูง แสดงว่านักลงทุนยินดีลงทุนซื้อหุ้นในราคาตลาดสูงเมื่อเทียบกับกำไรต่อหุ้นซึ่งจะสะท้อนให้เห็นว่านักลงทุนมีความเชื่อมั่นในความสามารถในการทำกำไรในอนาคตของกิจการ แต่หากอัตราส่วนราคาตลาดต่อกำไรต่อหุ้นต่ำหุ้นอาจถูกมองว่าเป็นหุ้นที่มีความเสี่ยงสูง หรือบริษัทอาจไม่สามารถสร้างกำไรได้ตามคาดหวัง ทำให้ราคาหุ้นไม่สูง

8. อัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (Dividend Yield: DY) มีความสัมพันธ์เชิงลบอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 กับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) สอดคล้องกับงานวิจัยของฐิณานันท์ ดีประสิทธิ์ปัญญา และ กุลบุตร โกเมนกุล (2563) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงิน มูลค่าหลักทรัพย์ตามราคาตลาด กับอัตราผลตอบแทนของหลักทรัพย์ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มธุรกิจการแพทย์ ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้แต่เดิมว่า อัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (Dividend Yield) ควรมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้สามารถอธิบายได้ตามหลักแนวคิดและทฤษฎี ได้ดังนี้ อัตราผลตอบแทนเงินปันผลที่สูงอาจสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างราคาหุ้นที่ต่ำเมื่อเทียบกับเงินปันผลที่บริษัทจ่ายให้ ซึ่งอาจบ่งชี้ถึงการที่มูลค่าตามบัญชีของหุ้นนั้นมีแนวโน้มลดลง

องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาพบว่า การศึกษาที่พัฒนากรอบแนวคิดการอธิบายราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (P/BV) ของบริษัทจดทะเบียนใน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยบูรณาการแนวคิดจาก Signaling Theory, Residual Income Valuation Model และ Dividend Signaling Theory เข้าด้วยกัน เพื่ออธิบายกลไกการรับรู้ข้อมูลทางการเงินของตลาดทุน ในบริบทตลาดเกิดใหม่ภายใต้กรอบ Signaling Theory อัตราส่วนทางการเงินทำหน้าที่เป็น “สัญญาณ” (signals) ที่สะท้อนคุณภาพผลการดำเนินงานและศักยภาพการเติบโตของกิจการ ต่อนักลงทุน เนื่องจากข้อมูลภายในกิจการไม่สามารถรับรู้ได้โดยสมบูรณ์ นักลงทุนจึงพึ่งพาตัวชี้วัดทางการเงินในการประเมินมูลค่า กรณีของอัตรากำไรขั้นต้น (GPM) และอัตราผลตอบแทนต่อส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ P/BV อย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนว่าตลาดตีความความสามารถในการสร้างกำไรและประสิทธิภาพในการใช้ทุนเป็นสัญญาณของความสามารถสร้างมูลค่าเกินกว่ามูลค่าตามบัญชีในมิติของ Residual Income Valuation Model ค่า P/BV มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างกับ ROE โดยตรง กล่าวคือ เมื่อ ROE สูงกว่าต้นทุนเงินทุน (cost of equity) จะก่อให้เกิดกำไรส่วนเกิน (residual income) ซึ่งสะท้อนเป็นมูลค่าตลาดที่สูงกว่ามูลค่าทางบัญชี ผลการศึกษาที่พบว่า ROE และ P/E มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ P/BV จึงสอดคล้องกับกรอบทฤษฎีการประเมินมูลค่าเชิงรายได้ส่วนเกินในทางกลับกัน อัตราผลตอบแทนจากเงินปันผล (DY) และอัตรากำไรสุทธิ (NPM) ที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับ P/BV สามารถอธิบายผ่าน Dividend Signaling Theory และ Growth Opportunity Framework กล่าวคือ บริษัทที่มีอัตราเงินปันผลสูง

อาจถูกตีความว่ามีโอกาสเติบโตต่ำ เนื่องจากเลือกกระจายกำไรแทนการลงทุนต่อยอดในอนาคต ขณะที่อัตรากำไรสุทธิที่สูงแต่ไม่สะท้อนการขยายตัวอย่างยั่งยืน อาจไม่ถูกประเมินมูลค่าเพิ่มในตลาดจากการบูรณาการแนวคิดดังกล่าว การศึกษานี้จึงเสนอ “Dual-Forces Market Valuation Framework” ซึ่งอธิบายว่าการกำหนด P/BV ในตลาดหุ้นไทยเกิดจากแรงส่งเสริม (Value-Enhancing Forces) และแรงกดดัน (Value-Constraining Forces) ที่ทำงานพร้อมกันภายใต้กระบวนการตีความข้อมูลของนักลงทุน แรงส่งเสริมประกอบด้วยตัวชี้วัดที่สะท้อนศักยภาพการสร้างมูลค่าในอนาคต ขณะที่แรงกดดันสะท้อนข้อจำกัดด้านโอกาสเติบโตและการจัดสรรทรัพยากรของกิจการ โมเดลนี้จึงยกระดับการวิเคราะห์จากความสัมพันธ์เชิงเส้นธรรมดา ไปสู่การอธิบายเชิงกลไกการประเมินมูลค่าในตลาดหุ้นเกิดใหม่ ดังนั้นจะช่วยให้นักลงทุนสามารถพิจารณาเลือกอัตราส่วนทางการเงินที่มีความสัมพันธ์กับราคาหลักทรัพย์มากที่สุดในการคาดคะเนทิศทางการเปลี่ยนแปลงของราคาหลักทรัพย์ และเป็นเครื่องมือในการช่วยให้ผู้ลงทุนใช้ประโยชน์จากข้อมูลโดยนำมาใช้ประกอบการพิจารณาเลือกลงทุนในบริษัทจดทะเบียนแห่งประเทศไทยได้ใช้ประโยชน์ในอนาคตต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในครั้งต่อไป

1. ในงานวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยจะพิจารณาปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น อัตราดอกเบี้ย อัตราเงินเฟ้อ และนโยบายการเงินของภาครัฐควบคู่กับอัตราส่วนทางการเงิน เพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อราคาหลักทรัพย์ในมิติต่าง ๆ
2. ในงานวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยจะขยายการศึกษาไปยังตลาดการเงินในต่างประเทศ เพื่อเปรียบเทียบว่าความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินและราคาหลักทรัพย์มีความคล้ายคลึงหรือต่างกันอย่างไรในบริบทของตลาดการเงินที่แตกต่างกัน
3. เพื่อให้เห็นแนวโน้ม การศึกษาร้อยต่อไปอาจจะศึกษาในช่วงระยะเวลาที่มากขึ้น เช่น จาก 3 ปี เป็น 5 ปี เพื่อพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงการเปิดเผยข้อมูลของความสัมพันธ์ของอัตราส่วนทางการเงินต่อราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง (References)

- กฤตณัฐ วิรัตน์วรกร. (2563). *มั่งคั่งอย่างไร...ไม่รู้จบ: ด้วยการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงิน*. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2568, จาก <https://www2.spu.ac.th/award/33788/academic>
- ชุตานพร สอนภักดี, ญาณิศา ทองโปร่ง, ธนยพร วิศรียา, วิมลณัฐ พวงประทุม และศุภิสรา ศิรินาวี. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมบริการ หมวดการแพทย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 4(2), 45-57.
- ฐิณานันท์ ดีประสิทธิ์ปัญญา และกุลบุตร โกเมนกุล. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินมูลค่าหลักทรัพย์ตามราคาตลาดกับอัตราผลตอบแทนของหลักทรัพย์ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มธุรกิจการแพทย์*. ในการประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 15 ปีการศึกษา 2563 (น. 1631-1642). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ณัฐภาดา เดชานุเบกษา และณัฐสพันธ์ เผ่าพันธุ์. (2562). การพัฒนาแบบจำลองการพิจารณาความน่าเชื่อถือทางการเงินสำหรับธุรกิจจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์บูรพาปริทัศน์*, 14(2), 143-158.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2545). *การวิเคราะห์หลักทรัพย์โดยใช้ปัจจัยพื้นฐาน*. สืบค้นเมื่อ 18 กุมภาพันธ์ 2568, จาก <https://www01.bualuang.co.th/le/help/kw/ebook003.pdf>.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2565). *บทบาทของตลาดหลักทรัพย์*. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.set.or.th/th/home>.
- ทันหุ้น. (2566). *ปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการลงทุนในหลักทรัพย์*. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2567, จาก <https://www.set.or.th/th/home>.
- ศรีสุตา นามรักษา. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. สารนิพนธ์บัณฑิตมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุรเดช กิตติวรรณโชติ. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยที่ถูกคัดเลือกให้อยู่ในกลุ่มหุ้นยั่งยืน*. การศึกษาค้นคว้าอิสระบัณฑิตมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

พุลียา อีระชัยศิริกุล, นพฤทธิ์ เนาวสัน, นลินดา รัตนวิจิตร, & พรพิรุณ ทองอ่อน. (2565).

ความสัมพันธ์ระหว่างอัตราส่วนทางการเงินกับราคาหลักทรัพย์ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย กลุ่มธุรกิจการบริการทางการแพทย์. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ*, 14(3).

Bhattacharya, S. (1979). Imperfect information, dividend policy, and “the bird in the hand” fallacy. *The Bell Journal of Economics*, 10(1), 259–270.

Brigham, E. F., & Ehrhardt, M. C. (2016). *Financial management: Theory & practice* (15th ed.). Cengage Learning.

Fama, E. F., & French, K. R. (1992). *The cross -section of expected stock returns. The Journal of Finance*, 47(2), 427–465.

Kenton, W. (2025). *Financial statement analysis: Techniques for balance sheet, income & cash flow*. Retrieved February 18, 2025, from <https://www.investopedia.com/terms/f/financial-statement-analysis.asp>

Ohlson, J. A. (1995). *Earnings, book values, and dividends in equity valuation. Contemporary Accounting Research*, 11(2), 661–687.

Spence, M. (1973). Job market signaling. *The Quarterly Journal of Economics*, 87(3), 355–374.

ภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต: กรณีศึกษา นายทวี บุญยเกต

Leadership in Crisis Situations: A Case Study of Mr.Tawee Boonyaket

พ.ต.อ.ณภัทร จุลละบุษปะ¹

Pol. Col. Naphat Chullabuspa

Received: 10 March 2026 Revised: 26 March 2026 Accepted: 2 April 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวี บุญยเกต และ (2) พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวี บุญยเกต โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารทางประวัติศาสตร์ เอกสารราชการ และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวี บุญยเกต มีลักษณะของภาวะผู้นำในช่วงเปลี่ยนผ่านของรัฐ ภายใต้บริบทวิกฤตทางการเมืองหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและอำนาจ การรักษาความมั่นคงและอธิปไตยของรัฐ การฟื้นฟูความชอบธรรมผ่านกลไกเชิงสถาบัน การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ และการบูรณาการทรัพยากรของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ จากการสังเคราะห์ผลการวิจัยได้นำไปสู่การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตภายใต้ชื่อ STRIDENT-CALM Model ซึ่งอธิบายภาวะผู้นำว่าเป็นความสมดุลระหว่างความเด็ดขาดในการควบคุมวิกฤตและความรอบคอบในการสื่อสารและฟื้นฟูความเชื่อมั่นของสาธารณะ อันเป็นกรอบแนวคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาภาวะผู้นำภาครัฐในสถานการณ์วิกฤตและบริบทการเมืองช่วงเปลี่ยนผ่านได้อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ (Keywords): ภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต, นายทวี บุญยเกต

¹ ภาวะผู้นำทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Educational Leadership, Graduate School, Suan Dusit University.

E-mail: Napat6272@gmail.com

Abstract

This research aimed to (1) examine the components of crisis leadership demonstrated by Mr. Tawee Boonyaket and (2) develop a crisis leadership model based on his leadership characteristics. The study employed a qualitative research methodology through documentary analysis and synthesis of historical records, official documents, and related academic works, together with in-depth interviews with seven key informants selected through purposive sampling. The research instrument consisted of semi-structured interview questions, and the data were analyzed using content analysis.

The findings revealed that Mr. Tawee Boonyaket crisis leadership reflected the characteristics of transitional leadership during a period of state transformation under the political crisis following World War II. The key components included strategic decision-making under constraints of time and authority, the preservation of national security and sovereignty, the restoration of legitimacy through institutional mechanisms, strategic communication, and the effective integration of state resources. The synthesis of the findings led to the development of a crisis leadership framework entitled the STRIDENT-CALM Model, which conceptualizes leadership as a balance between decisiveness in crisis management and prudence in communication and public trust restoration. This model provides a systematic analytical framework that can be applied to the study of public sector leadership in crisis situations and political transition contexts.

Keywords: Leadership, leadership in crisis situations, Mr. Tawee Boonyaket

บทนำ (Introduction)

การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองการปกครองของประเทศไทย จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นการวางรากฐานของระบบการบริหารราชการแผ่นดินสมัยใหม่ โดยมีการกำหนดให้ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีทำหน้าที่เป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารเพื่อรับผิดชอบการกำหนดนโยบายสาธารณะและการขับเคลื่อนกลไกรัฐให้เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตย (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2564; สถาบันพระปกเกล้า, 2565) อย่างไรก็ตาม ในช่วงระยะ

เริ่มต้นของระบอบรัฐธรรมนูญไทย ระบบสถาบันทางการเมืองยังอยู่ในระยะของการพัฒนาและปรับตัว ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงผู้นำฝ่ายบริหารหลายครั้ง โดยเฉพาะในช่วงภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านการฟื้นฟูประเทศ การปรับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองภายใน (สถาบันพระปกเกล้า, 2566) สถานการณ์ดังกล่าวทำให้บทบาทของผู้นำฝ่ายบริหารในช่วงเปลี่ยนผ่านมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรักษาความต่อเนื่องของรัฐ (continuity of government) และการป้องกันภาวะสุญญากาศทางอำนาจทางการเมือง ในบริบทนี้ การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทวี บุณยเกตุ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 5 ของประเทศไทย แม้จะมีระยะเวลาเพียง 17 วัน (31 สิงหาคม – 16 กันยายน พ.ศ. 2488) แต่กลับเป็นช่วงเวลาที่มีนัยสำคัญในเชิงโครงสร้างทางการเมือง เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนผ่านสำคัญของอำนาจรัฐภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยผู้นำฝ่ายบริหารจำเป็นต้องแสดงบทบาทในการรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล การบริหารสถานการณ์เฉพาะหน้า และการเตรียมความพร้อมสำหรับการถ่ายโอนอำนาจไปสู่รัฐบาลชุดถัดไปอย่างราบรื่น แม้ว่าการศึกษาทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับผู้นำทางการเมืองที่ดำรงตำแหน่งเป็นระยะเวลานาน หรือมีบทบาทในการกำหนดนโยบายขนาดใหญ่ แต่การศึกษาผู้นำที่ดำรงตำแหน่งในช่วงเวลาสั้นกลับยังมีอยู่อย่างจำกัด ทั้งที่ในทางทฤษฎีภาวะผู้นำ (Leadership Theory) ได้ชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านหรือสถานการณ์วิกฤต (transitional leadership and crisis leadership) สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการตัดสินใจ การบริหารความเสี่ยง และการรักษาเสถียรภาพขององค์กรหรือรัฐได้อย่างชัดเจน (Northouse, 2022) ช่องว่างทางวิชาการ (Research Gap) ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ยังขาดการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำฝ่ายบริหารที่ดำรงตำแหน่งในช่วงระยะเวลาสั้น แต่มีบทบาทในช่วงเปลี่ยนผ่านทางการเมือง โดยเฉพาะในมิติของภาวะผู้นำ การตัดสินใจเชิงนโยบาย และการรักษาความต่อเนื่องของการบริหารราชการแผ่นดิน ดังนั้น การศึกษากรณีของนายทวี บุณยเกตุ จึงมีความสำคัญในเชิงวิชาการ เนื่องจากจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำในบริบทของการเมืองไทย และช่วยอธิบายว่าระยะเวลาการดำรงตำแหน่งมีใช้ปัจจัยเดียวที่กำหนดความสำคัญของผู้นำ หากแต่บริบทของสถานการณ์และคุณลักษณะของภาวะผู้นำก็เป็นตัวแปรสำคัญเช่นกัน นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังมีความสำคัญในเชิงการประยุกต์ (Research Significance) เนื่องจากจะช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำในช่วงเปลี่ยนผ่านของอำนาจรัฐ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับการพัฒนาระบบธรรมาภิบาล (Good Governance) การบริหารภาครัฐในสถานการณ์วิกฤต และการออกแบบกลไกการถ่ายโอนอำนาจทางการเมืองให้มีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาบทบาทและภาวะผู้นำของนายทวี บุณยเกตุ ในช่วงเวลาที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แม้จะเป็นระยะเวลาสั้น แต่ถือเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญในการทำ ความเข้าใจพลวัตของภาวะผู้นำทางการเมืองในช่วงเปลี่ยนผ่าน ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เกี่ยวกับพัฒนาการของระบบการเมืองการปกครองไทย และบทบาทของผู้นำในการรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลได้บริบทของความเปลี่ยนแปลง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวิ บุญยเกตุ
2. พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวิ บุญยเกตุ

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด มีเป้าหมายเพื่อทบทวนและสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดภาวะผู้นำ โดยเฉพาะภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต อันเป็นกรอบสำคัญในการอธิบายบทบาท การตัดสินใจ และพฤติกรรมการนำของนายทวิ บุญยเกตุ ในบริบทการเมืองไทยช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อทางประวัติศาสตร์ การทบทวนวรรณกรรมในบทนี้มีได้มุ่งเพียงการรวบรวมแนวคิดเชิงทฤษฎีเท่านั้น หากแต่เป็นการเชื่อมโยงแนวคิดเหล่านั้นเข้ากับบริบทจริงเพื่อสร้างฐานการวิเคราะห์เชิงลึกในบทการวิจัยต่อไป

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นำ

พัฒนาการของทฤษฎีภาวะผู้นำสะท้อนการเปลี่ยนแปลงมุมมองจากการเน้นตัวผู้นำไปสู่การมุ่งเน้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับสถานการณ์ ทฤษฎีสถานการณ์ของ Fiedler เสนอว่าผู้นำมิได้มีประสิทธิภาพในทุกบริบท หากแต่ประสิทธิภาพของการนำขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำกับระดับการควบคุมสถานการณ์ ซึ่งพิจารณาจากความสัมพันธ์กับผู้ตาม โครงสร้างของงาน และอำนาจตามตำแหน่ง (Northouse, 2022) ต่อมา Hersey & Blanchard ได้ขยายแนวคิดดังกล่าว โดยให้ความสำคัญกับผู้ตาม ในฐานะตัวแปรหลักของสถานการณ์ ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจึงต้องสามารถประเมินระดับความพร้อม ความสามารถ และความเต็มใจของผู้ตาม แล้วปรับรูปแบบการนำให้เหมาะสม แนวคิดนี้สะท้อนว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่มีพลวัตไม่ตายตัว และต้องอาศัยการเรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้แนวคิดผลกระทบระหว่างบุคคลและสถานการณ์ยังชี้ให้เห็นว่า บทบาทผู้นำมิได้จำกัดอยู่ที่ตำแหน่งทางการบริหาร หากแต่สามารถเกิดขึ้นได้จากสมาชิกทุกคนในกลุ่ม เมื่อบุคคลนั้นสามารถริเริ่มบทบาทที่สอดคล้องกับสถานการณ์ (Uhl-Bien & Arena, 2022) แนวคิดนี้มีนัยสำคัญต่อการศึกษาผู้นำทางการเมืองในช่วงวิกฤต ซึ่งมักต้องอาศัยการนำที่ยืดหยุ่นและไม่ยึดติดกับโครงสร้างอำนาจแบบเดิม

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต

ภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากวิกฤตเป็นช่วงเวลาที่มีความไม่แน่นอน ความกดดันสูง และข้อจำกัดด้านเวลา ผู้นำในบริบทดังกล่าวต้องเผชิญกับการตัดสินใจที่มีผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อรัฐและสังคม (Boin et al., 2021)

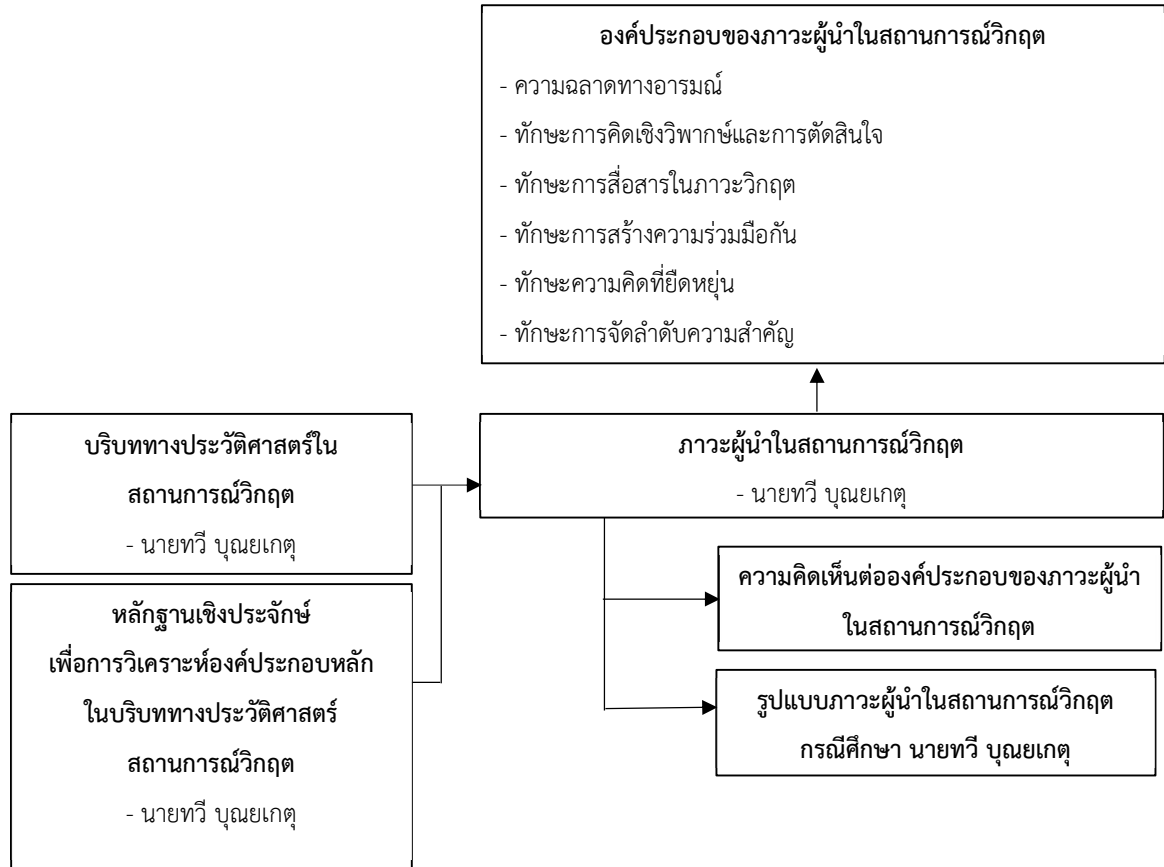
กรอบทฤษฎี Crisis Leadership เสนอว่าผู้นำในสถานการณ์วิกฤตต้องปฏิบัติภารกิจสำคัญ ได้แก่ การตีความวิกฤต (sense-making) การตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ การสื่อสารเพื่อสร้างความหมายร่วม การประสานทรัพยากร และการฟื้นฟูความชอบธรรมและความไว้วางใจของสังคม (Boin & 't Hart, 2022) งานวิจัยนี้ยังชี้ให้เห็นว่า การสื่อสารอย่างรอบคอบ โปร่งใส และยึดหลักจริยธรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความตึงเครียดและเสริมสร้างความชอบธรรมของผู้นำในช่วงวิกฤต (Ansell et al., 2023)

3. ประวัติของนายทวิ บุญเขต

นายทวิ บุญเขต เป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทย โดยเฉพาะในช่วงการเปลี่ยนผ่านจากสงครามโลกครั้งที่ 2 สู่สันติภาพ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับแรงกดดันอย่างรุนแรงทั้งจากมหาอำนาจภายนอกและความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ สถานการณ์ดังกล่าวเต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและความเสี่ยงต่ออธิปไตยของชาติ การปรากฏบทบาทของผู้นำทางการเมืองที่มีความรอบคอบและสามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ก่อนเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี นายทวิ บุญเขต มีบทบาททางการเมืองและการบริหารมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในฐานะข้าราชการและมีส่วนร่วมกับขบวนการเสรีไทย ซึ่งทำหน้าที่ประสานความร่วมมือกับฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อลดผลกระทบจากการที่ประเทศไทยตกอยู่ในสถานะประเทศคู่สงคราม บทบาทดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ภาวะผู้นำภายใต้ข้อจำกัดสูง ทั้งด้านอำนาจทางการเมืองและบริบทระหว่างประเทศที่ซับซ้อน

แม้ว่านายทวิ บุญเขต จะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นระยะเวลาสั้นเพียง 17 วัน แต่ช่วงเวลาดังกล่าวกลับเป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์อย่างยิ่ง การเข้ารับตำแหน่งของท่านเกิดขึ้นในบริบทที่ประเทศต้องเร่งฟื้นฟูความชอบธรรมในเวทีระหว่างประเทศ และต้องสร้างเสถียรภาพทางการเมืองภายในไปพร้อมกัน นโยบายและท่าทีทางการเมืองของนายทวิ บุญเขต เช่น การยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย การรับรองพระบรมราชโองการประกาศสันติภาพ และการมุ่งรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ สะท้อนถึงการตัดสินใจที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติในระยะยาวมากกว่าการยึดโยงกับอำนาจทางการเมืองเฉพาะหน้า นอกจากนี้ ลักษณะการนำของนายทวิ บุญเขต ยังสะท้อนภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตในมิติของความชอบธรรมและจริยธรรมทางการเมือง กล่าวคือ การใช้อำนาจอย่างจำกัดและระมัดระวัง ภายใต้เงื่อนไขที่ผู้นำมิได้มีฐานอำนาจทางการเมืองที่มั่นคง การเลือกยุติบทบาททางการเมืองเมื่อไม่สามารถดำรงตำแหน่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยังสะท้อนแนวคิดเรื่องความรับผิดชอบทางการเมือง (political accountability) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำในสังคมประชาธิปไตย (ชาญวิทย์, 2555)

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) และภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต (Crisis Leadership) รวมทั้งเอกสารทางประวัติศาสตร์ เอกสารราชการ และงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของนายทวิ บุญเขต ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 คน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และประวัติศาสตร์ บุคคลใกล้ชิดหรือทายาท ข้าราชการ นักการเมืองอาวุโส และผู้เชี่ยวชาญด้าน

ความมั่นคง โดยกำหนดเกณฑ์ว่าต้องเป็นผู้มีความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำหรือสถานการณ์วิกฤต เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผ่านกระบวนการจัดหมวดหมู่ข้อมูล วิเคราะห์ และตีความตามกรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย (Research Results)

1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวิ บุญยเกตุ

องค์ประกอบและรูปแบบภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวิ บุญยเกตุ โดยเชื่อมโยงผลการวิจัยเชิงประจักษ์ทั้งเชิงคุณภาพเข้ากับบริบททางประวัติศาสตร์การเมืองไทย หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และแนวคิดทางทฤษฎีว่าด้วยภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต (Crisis Leadership) และภาวะผู้นำในช่วงเปลี่ยนผ่าน (Transitional Leadership) เป็นการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจ บทบาท หน้าที่ และคุณลักษณะของผู้นำภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง อำนาจ และเวลา ในบริบทดังกล่าว การดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายทวิ บุญยเกตุ แม้จะมีระยะเวลาอันสั้น แต่กลับเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่รัฐไทยเผชิญวิกฤตซ้อนทับหลายมิติ ซึ่งภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต ไม่จำเป็นต้องปรากฏผ่านการใช้อำนาจอย่างเข้มข้นหรือการผลักดันนโยบายขนาดใหญ่ หากแต่สามารถแสดงออกผ่านการตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ การใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์ การสื่อสารเพื่อฟื้นฟู ความชอบธรรม และการประคับประคองระบบการเมืองให้สามารถเคลื่อนผ่านช่วงเปลี่ยนผ่าน ได้อย่างมั่นคง

1.1 บริบททางประวัติศาสตร์และธรรมชาติของวิกฤตภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ภาวะผู้นำของนายทวิ บุญยเกตุ ไม่อาจทำความเข้าใจได้อย่างครบถ้วนหากพิจารณา เพียงช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีซึ่งมีระยะเวลาเพียง 17 วัน แต่ต้องพิจารณาในบริบท โครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยภายหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รัฐไทยเผชิญกับวิกฤตซ้อนทับ (compound crises) ในหลายรูปแบบพร้อม กัน ทั้งวิกฤตความชอบธรรมของรัฐ วิกฤตอธิปไตย วิกฤตเศรษฐกิจ และวิกฤตความมั่นคง ภายในประเทศ ภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ไม่ได้หมายถึงการกลับคืนสู่สภาวะปกติ ของรัฐไทย แต่เป็นจุดเริ่มต้นของช่วงเปลี่ยนผ่านที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ประเทศไทยถูกจัดอยู่ใน สถานะรัฐคู่สงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร แม้จะมีบทบาทของขบวนการเสรีไทยในการต่อต้านญี่ปุ่น ก็ตาม ภายใต้บริบทนี้ รัฐบาลไทยจำเป็นต้องเร่งฟื้นฟูความชอบธรรมของรัฐในเวทีระหว่างประเทศ ควบคู่ไปกับการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศและการป้องกันการแทรกแซงจาก มหาอำนาจภายนอก

1.2 นายทวิ บุญเกตุ ในฐานะผู้นำช่วงเปลี่ยนผ่าน (Transitional Leader)

ผลการวิจัยสะท้อนว่านายทวิ บุญเกตุ มีลักษณะของผู้นำช่วงเปลี่ยนผ่าน (Transitional Leadership) มากกว่าผู้นำเชิงนโยบาย (policy-driven leadership) บทบาทหลักของผู้นำลักษณะนี้มีใช่การสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในระยะยาว หากแต่เป็นการประคับประคองระบบการเมืองให้สามารถเคลื่อนผ่านช่วงวิกฤตไปสู่ระยะถัดไปได้โดยไม่ล่มสลาย การดำรงตำแหน่งของนายทวิจึงมีลักษณะเป็นรัฐบาลสะพาน (bridge government) ที่เชื่อมต่อระหว่างระเบียบทางการเมืองในช่วงสงครามกับระเบียบใหม่หลังสงครามโลก การตัดสินใจหลายประการ เช่น การสนองประกาศสันติภาพ การฟื้นฟูภาพลักษณ์ของประเทศไทยในฐานะประเทศที่รักษาสันติภาพ และการประสานกับฝ่ายสัมพันธมิตรที่สะท้อนถึงบทบาทของผู้นำที่มุ่งลดแรงปะทะและสร้างพื้นที่ที่ต่อรองให้แก่ประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศ ผู้นำลักษณะนี้มักให้ความสำคัญกับความต่อเนื่อง (continuity) มากกว่าการเปลี่ยนแปลงฉับพลัน และมุ่งสร้างเสถียรภาพขั้นต่ำ (minimum stability) เพื่อเปิดทางให้ระบบการเมืองสามารถฟื้นตัวได้ในระยะยาว

1.3 องค์ประกอบภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต

การรับรู้ร่วมของสังคมต่อบทบาทผู้นำในภาวะวิกฤต ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงมิติการใช้อำนาจรัฐ แต่ครอบคลุมมิติทางจริยธรรม การสื่อสาร และการจัดการเชิงระบบ องค์ประกอบด้านการรักษาความมั่นคงของชาติและอธิปไตย ซึ่งสะท้อนบทบาทผู้นำในฐานะผู้พิทักษ์รัฐ (guardian of the state) ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำในภาวะวิกฤตที่รัฐเผชิญความเสี่ยงต่อการสูญเสียอำนาจอธิปไตย ขณะที่องค์ประกอบด้านการสื่อสารกับประชาชนและประชาคมโลก แสดงถึงความสำคัญของการจัดการการรับรู้ (perception management) และการสร้างความไว้วางใจ ซึ่งเป็นหัวใจของภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตตามแนวคิดร่วมสมัย นอกจากนี้ องค์ประกอบด้านความชอบธรรมทางจริยธรรมและความรับผิดชอบสาธารณะ ยังสะท้อนว่าภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตมิได้วัดจากประสิทธิภาพเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว แต่ต้องตั้งอยู่บนฐานของคุณค่าทางศีลธรรมและความยอมรับจากสังคมอีกด้วย

1.4 การใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์และเชิงสถาบันในภาวะวิกฤต

ภาวะผู้นำของนายทวิ บุญเกตุ ปรากฏเด่นชัดผ่านการใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์ (symbolic power) ควบคู่กับอำนาจเชิงสถาบัน (institutional power) มากกว่าการใช้อำนาจเชิงบังคับหรือเชิงทหาร การกระทำเชิงสัญลักษณ์ เช่น การประกาศสันติภาพ และการเน้นถ้อยคำทางการเมืองที่สะท้อนสันติธรรมและประชาธิปไตย มีบทบาทสำคัญในการปรับกรอบความหมายของรัฐบาลไทยในสายตาภายนอก ในเชิงทฤษฎี การใช้อำนาจลักษณะดังกล่าวเป็นไปตามภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตที่เน้นการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ (strategic communication) และการสร้างความหมายร่วม (shared meaning) เพื่อควบคุมความตื่นตระหนกและลดความไม่แน่นอนในสังคม

1.5 การบูรณาการเชิงระบบและการบริหารภายใต้ข้อจำกัด

การบูรณาการข้ามหน่วยงานและความพร้อมเชิงระบบ เป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต แม้รัฐบาลนายทวิจะมีข้อจำกัดด้านเวลาและอำนาจทางการเมือง แต่การประสานงานกับกลไกของรัฐและฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศสะท้อนความสามารถในการใช้ทรัพยากรเชิงสถาบันอย่างมีประสิทธิภาพ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด adaptive leadership ในภาวะวิกฤต ซึ่งมองว่าผู้นำที่มีประสิทธิภาพไม่จำเป็นต้องควบคุมทุกมิติ หากแต่ต้องสามารถจัดวางบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ให้ทำงานสอดคล้องกันภายใต้เป้าหมายร่วม

1.6 บทเรียนเชิงทฤษฎีและเชิงนโยบาย

ในเชิงทฤษฎี ผลการศึกษานี้สนับสนุนและขยายกรอบแนวคิดภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต (Crisis Leadership) โดยชี้ให้เห็นว่า บทบาทสำคัญของผู้นำในช่วงวิกฤตซ่อนทับไม่ได้อยู่ที่การแก้ปัญหาอย่างเด็ดขาดในเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การสร้างเสถียรภาพขั้นต่ำ (minimum stability) ให้แก่ระบบการเมือง เพื่อป้องกันการล่มสลายของสถาบันและการสูญเสียความชอบธรรมทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ ภาวะผู้นำของนายทวิ บุญยเกตุ จึงสะท้อนลักษณะของผู้นำที่มุ่งจัดการความไม่แน่นอน (uncertainty management) มากกว่าการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในระยะสั้น นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตไม่สามารถอธิบายได้จากคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้นำเพียงลำพัง แต่เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวผู้นำกับโครงสร้างทางการเมือง สถาบันของรัฐ และบริบทระหว่างประเทศ ในห้วงเวลานั้น การศึกษากรณีของนายทวิ บุญยเกตุ จึงช่วยเสริมมุมมองเชิงโครงสร้าง-เชิงตัวแสดง (structure-agency) ในรัฐศาสตร์การเมือง โดยชี้ให้เห็นว่าผู้นำที่มีอำนาจจำกัดยังสามารถมีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ได้ หากสามารถใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์และเชิงสถาบันอย่างเหมาะสมกับบริบททางการเมืองที่เกิดขึ้น

ในเชิงนโยบาย การวิจัยครั้งนี้มีความสำคัญต่อการออกแบบและพัฒนาภาวะผู้นำภาครัฐในสถานการณ์วิกฤต โดยเฉพาะในสังคมที่มีความเปราะบางเชิงโครงสร้างและเผชิญความขัดแย้งทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง กรณีของนายทวิ บุญยเกตุ ชี้ให้เห็นว่า การบริหารรัฐในภาวะวิกฤตไม่ควรยึดติดกับการใช้อำนาจเชิงบังคับหรือมาตรการฉุกเฉินเป็นศูนย์กลาง แต่ต้องตั้งอยู่บนการสร้างและรักษาความชอบธรรมของรัฐในสายตาประชาชน ผู้นำในภาวะวิกฤตจึงควรได้รับการคัดเลือกและสนับสนุนบนฐานของความน่าเชื่อถือทางจริยธรรม การยึดมั่นหลักนิติธรรม และความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ตลอดจนมีทักษะการสื่อสารเชิงสัญลักษณ์และเชิงยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดกรอบความหมายของสถานการณ์ ลดความตึงเครียด และฟื้นฟูความไว้วางใจของสังคม ขณะเดียวกัน รัฐควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างกลไกการบูรณาการข้ามหน่วยงานและความพร้อมเชิงระบบ มากกว่าการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ผู้นำเพียงลำพัง เนื่องจากบทเรียนจากกรณีศึกษานี้สะท้อนว่า แม้ผู้นำ

จะมีข้อจำกัดด้านเวลาและอำนาจ แต่หากสามารถใช้ศักยภาพของสถาบันและเครือข่ายที่มีอยู่ให้ทำงาน สอดประสานกันได้ ก็สามารถประคับประคองรัฐให้ผ่านพ้นวิกฤตไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวิ บุญเขต

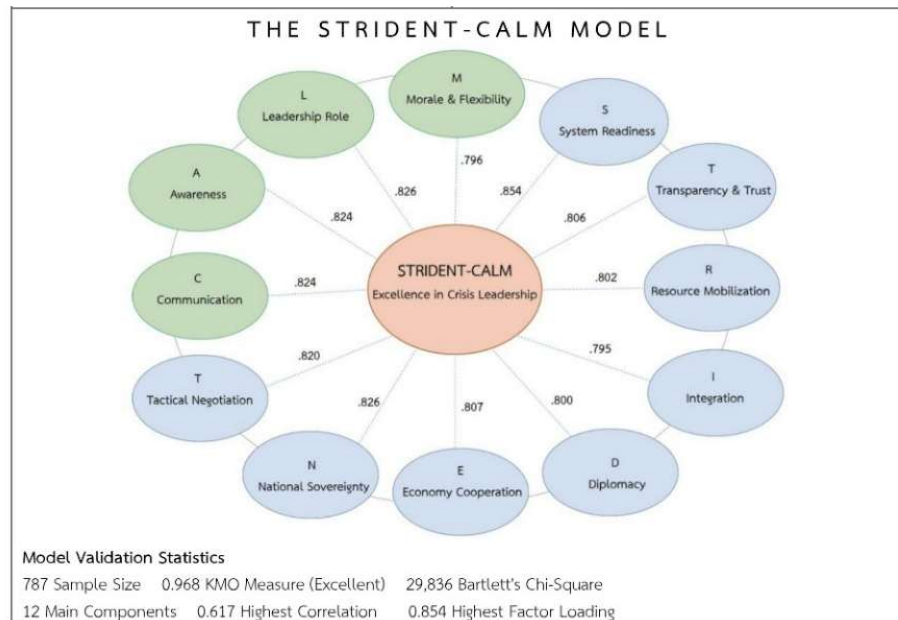
การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวิ บุญเขต จากการสังเคราะห์รูปแบบภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวิ บุญเขต ภายใต้ชื่อ THE STRIDENT-CALM MODEL ซึ่งเป็นแนวคิดที่อธิบายภาวะผู้นำเชิงสมดุลระหว่างความเข้มแข็งและความสงบ รูปแบบดังกล่าวสะท้อนว่าภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตมิได้มีลักษณะเป็นเส้นตรงหรือพึ่งพาคุณลักษณะด้านใดด้านหนึ่ง หากแต่ต้องอาศัยการผสมผสานคุณลักษณะที่แตกต่างกันอย่างเหมาะสมตามบริบทและช่วงจังหวะของวิกฤต มิติของ STRIDENT แสดงถึงความเข้มแข็งและความแน่วแน่ของผู้นำในการตัดสินใจภายใต้แรงกดดันสูง องค์ประกอบสำคัญในมิตินี้ ได้แก่ ความพร้อมเชิงระบบของรัฐ (Man, Management, Money, Material) การระดมและจัดสรรทรัพยากรอย่างทันท่วงที การบูรณาการการทำงานข้ามหน่วยงาน และการปกป้องอธิปไตยและความมั่นคงของชาติ คุณลักษณะเหล่านี้สะท้อนบทบาทผู้นำในฐานะผู้รักษาเสถียรภาพของรัฐและผู้ควบคุมวิกฤต ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทที่รัฐเผชิญความเสี่ยงต่อการสูญเสียความชอบธรรมและอำนาจอธิปไตยในเวทีระหว่างประเทศ

ในทางกลับกัน มิติของ CALM เน้นบทบาทของผู้นำในการควบคุมสถานการณ์ด้วยความสงบ รอบคอบ และการใช้เหตุผลเชิงยุทธศาสตร์ ผู้นำในมิตินี้ให้ความสำคัญกับการรับรู้สถานการณ์อย่างรอบด้าน การสื่อสารที่ชัดเจนและโปร่งใสกับประชาชนและประชาคมระหว่างประเทศ การใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์และเชิงป้องกันเพื่อลดความตึงเครียด รวมถึงการรักษาขวัญกำลังใจและความปลอดภัยทางจิตวิทยาของผู้ปฏิบัติงาน ลักษณะดังกล่าวสะท้อนบทบาทผู้นำในฐานะผู้สร้างความไว้วางใจและผู้ลดการลุกลามของวิกฤต เมื่อพิจารณาในภาพรวม รูปแบบ STRIDENT-CALM MODEL ชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวิ บุญเขต ตั้งอยู่บนความสมดุลระหว่างความเด็ดขาดกับความรอบคอบ ระหว่างการใช้อำนาจเชิงสถาบันกับการใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์ และระหว่างการควบคุมสถานการณ์กับการฟื้นฟูความชอบธรรม รูปแบบดังกล่าวช่วยอธิบายว่า แม้นายทวิจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในระยะเวลาสั้น แต่ก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ผู้นำในภาวะวิกฤตได้ โดยมุ่งประคับประคองรัฐให้สามารถเคลื่อนผ่านช่วงเปลี่ยนผ่านหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้โดยไม่บั่นทอนความมั่นคงและอธิปไตยของประเทศ การเชื่อมโยงรูปแบบ STRIDENT-CALM กับทฤษฎีภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของ Boin & Hart พบว่า รูปแบบภาวะผู้นำของนายทวิ บุญเขต มีความสอดคล้องกับภารกิจหลักของผู้นำในภาวะวิกฤตอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะแนวคิดที่มองว่าผู้นำในสถานการณ์วิกฤตต้องปฏิบัติหน้าที่สำคัญอย่างน้อย 5 ประการ ได้แก่ 1) การรับรู้และตีความวิกฤต (sense-making) 2) การตัดสินใจและกำหนดทิศทาง (decision-making) 3) การสื่อสารและสร้างความหมายร่วม (meaning-making)

4) การประสานและจัดการทรัพยากร (coordination and resource mobilization) และ 5) การฟื้นฟูความชอบธรรมและความไว้วางใจ (restoring legitimacy and trust) ในมิติของ STRIDENT สามารถเชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานการทำความเข้าใจ (sense-making) และ การตัดสินใจ (decision-making) ตามกรอบของ Boin & Hart ได้อย่างชัดเจน ความเข้มแข็งและความแน่วแน่ของผู้นำสะท้อนความสามารถในการอ่านสถานการณ์เชิงยุทธศาสตร์ภายใต้ความไม่แน่นอนสูง และการตัดสินใจอย่างทันท่วงทีเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตลุกลามหรือบั่นทอนอธิปไตยของรัฐ การเน้นความร่วมมือเชิงระบบ การระดมทรัพยากร และการบูรณาการข้ามหน่วยงาน ยังสอดคล้องกับบทบาทผู้นำในฐานะผู้จัดการวิกฤต (crisis manager) ที่ต้องทำให้กลไกรัฐยังคงทำงานได้ภายใต้แรงกดดันสูง

ขณะเดียวกัน มิติของ CALM สอดคล้องโดยตรงกับการปฏิบัติงานการสร้างความหมายหรือตีความเหตุการณ์/ข้อมูล (meaning-making) และการบริหารความชอบธรรม (legitimacy management) การสื่อสารอย่างชัดเจน รอบคอบ และไม่ยั่วยุความตื่นตระหนก การใช้การอำนาจเชิงสัญลักษณ์ และการเน้นสันติภาพและความร่วมมือกับประชาคมโลก ล้วนเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความหมายร่วมใหม่ให้กับสถานการณ์วิกฤต และฟื้นฟูความชอบธรรมของประเทศไทยในสายตาทั้งภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการนำพารัฐผ่านพ้นช่วงเปลี่ยนผ่านอย่างสันติ

ในกรอบของ Boin & Hart ภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตที่มีประสิทธิภาพ ไม่ได้วัดจากความเด็ดขาดเพียงอย่างเดียว แต่ต้องสามารถรักษาความไว้วางใจของสังคมและสร้างความต่อเนื่องของระเบียบทางการเมือง รูปแบบ STRIDENT-CALM จึงสะท้อนภาวะผู้นำเชิงสมดุลที่ผสมผสานบทบาทของผู้นำในฐานะผู้ควบคุมวิกฤต (controller) และผู้สร้างความหมายและความชอบธรรม (legitimizer) เข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม เมื่อเชื่อมโยงกับบริบทของรัฐกำลังเปลี่ยนผ่านรูปแบบ STRIDENT-CALM ยังช่วยขยายกรอบทฤษฎี ภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตให้ครอบคลุมกรณีที่ผู้นำมีข้อจำกัดด้านเวลาและอำนาจอย่างเข้มข้น โดยแสดงให้เห็นว่าผู้นำสามารถปฏิบัติภารกิจสำคัญของการนำในภาวะวิกฤตได้ แม้จะไม่สามารถผลักดันนโยบายเชิงโครงสร้างในระยะยาวก็ตาม

ภาพที่ 2 รูปแบบภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต โดยโมเดล STRIDENT-CALM

อภิปรายผล (Research Discussion)

1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวิ บุญยเกตุ

1.1 บริบททางประวัติศาสตร์และธรรมชาติของวิกฤตภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

จากการวิเคราะห์บริบททางประวัติศาสตร์และธรรมชาติของวิกฤตภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สะท้อนให้เห็นว่า ภาวะผู้นำของนายทวิ บุญยเกตุ ไม่สามารถอธิบายได้อย่างครบถ้วนหากพิจารณาเพียงช่วงเวลาการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีซึ่งมีระยะเวลาอันสั้น หากแต่ต้องทำความเข้าใจภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์การเมืองไทยภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์ไทยเผชิญกับวิกฤตซ้อนทับหลายมิติ ทั้งในด้านความชอบธรรมของรัฐ อธิปไตย ความมั่นคง และเศรษฐกิจ ภายหลังการสิ้นสุดสงคราม สถานะของประเทศไทยในฐานะรัฐคู่สงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร แม้จะมีบทบาทของขบวนการเสรีไทย ก็ยังคงสร้างแรงกดดันอย่างสูงต่อรัฐบาลไทยในการฟื้นฟูความชอบธรรมในเวทีระหว่างประเทศควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพภายในประเทศ ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตที่มองว่าวิกฤตเป็นกระบวนการเชิงโครงสร้างและเชิงเวลา ไม่ใช่เหตุการณ์เฉพาะหน้า และมักก่อให้เกิดข้อจำกัดต่อการตัดสินใจของผู้นำในระดับรัฐอย่างมีนัยสำคัญ (Boin et al., 2021; Stern et al., 2021) ภาวะผู้นำในบริบทดังกล่าวจึงมุ่งจัดการความไม่แน่นอนและป้องกันการล่มสลายของระบบมากกว่าการขับเคลื่อนนโยบายเชิงพัฒนาในภาวะปกติ

1.2 นายทวิ บุญเกตุ ในฐานะผู้นำช่วงเปลี่ยนผ่าน (Transitional Leader)

นายทวิ บุญเกตุ มีลักษณะของผู้นำช่วงเปลี่ยนผ่านมากกว่าผู้นำเชิงนโยบาย ซึ่งบทบาทหลักของผู้นำในลักษณะนี้ไม่ใช่การผลักดันการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง หากแต่เป็นการประคับประคองระบบการเมืองให้สามารถเคลื่อนผ่านช่วงเปราะบางได้อย่างมั่นคง การดำรงตำแหน่งของนายทวิ บุญเกตุ จึงมีลักษณะเป็นรัฐบาลที่เชื่อมต่อระหว่างระเบียบทางการเมืองเดิมกับระเบียบใหม่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับงานศึกษาร่วมสมัยด้านภาวะผู้นำในรัฐช่วงเปลี่ยนผ่าน ซึ่งชี้ว่าผู้นำในบริบทดังกล่าวมักให้ความสำคัญกับความต่อเนื่อง เสถียรภาพขั้นต่ำ และการลดแรงปะทะ มากกว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน (Levitsky & Way, 2020; O'Donnell & Schmitter, 2019) บทบาทของนายทวิจึงสะท้อนภาวะผู้นำเชิงประคับประคองที่มีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของรัฐในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อทางประวัติศาสตร์

1.3 องค์ประกอบภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต

องค์ประกอบภาวะผู้นำของนายทวิ บุญเกตุ สะท้อนการรับรู้ร่วมของสังคมต่อบทบาทผู้นำในภาวะวิกฤต ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติด้านอำนาจ จริยธรรม การสื่อสาร และการจัดการเชิงระบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ว่า ภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตเป็นปรากฏการณ์เชิงพหุมิติ โดยความไว้วางใจ ความชอบธรรมทางศีลธรรม และการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ เป็นทรัพยากรสำคัญของผู้นำไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความสามารถเชิงเทคนิค (Van Wart, 2020; Ansell et al., 2023) ภาวะผู้นำในบริบทนี้จึงต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบหลายด้านเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ

1.4 การใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์และเชิงสถาบันในภาวะวิกฤต

ภาวะผู้นำของนายทวิ บุญเกตุ มีการปรากฏผ่านการใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์ควบคู่กับอำนาจเชิงสถาบัน มากกว่าการใช้อำนาจเชิงบังคับ การประกาศสันติภาพและการใช้ถ้อยคำทางการเมืองที่เน้นสันติธรรมและประชาธิปไตยมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูความชอบธรรมของรัฐไทยในเวทีระหว่างประเทศ ในเชิงทฤษฎี ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานร่วมสมัยด้าน symbolic leadership และ crisis communication ที่ชี้ว่าการสร้างความหมายร่วมและการจัดการการรับรู้ของสังคมเป็นกลไกสำคัญในการลดความตึงเครียดและความไม่แน่นอนในภาวะวิกฤต (Hart & Tindall, 2021; Boin & Lodge, 2023)

1.5 การบูรณาการเชิงระบบและการบริหารภายใต้ข้อจำกัด

ผลการศึกษา พบว่า การบูรณาการข้ามหน่วยงานและความพร้อมเชิงระบบเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต แม้รัฐบาลจะมีข้อจำกัดด้านเวลาและอำนาจ แต่การประสานงานเชิงสถาบันช่วยเพิ่มขีดความสามารถของรัฐในการรับมือกับวิกฤต ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดผู้นำที่มีการปรับตัวและการบริหารจัดการแบบร่วมมือในภาวะวิกฤต ซึ่งเน้นว่าผู้นำไม่จำเป็นต้องควบคุมทุกมิติของระบบ แต่ต้องสามารถจัดวางบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ทำงานร่วมกันภายใต้เป้าหมายเดียวกัน (Heifetz et al., 2022; Ansell & Gash, 2023)

1.6 บทเรียนเชิงทฤษฎีและเชิงนโยบาย

ภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต โดยเฉพาะในรัฐช่วงเปลี่ยนผ่าน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาการดำรงตำแหน่งหรือความเข้มแข็งของอำนาจตามกฎหมาย หากแต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดการความไม่แน่นอน การรักษาความชอบธรรม และการสร้างเสถียรภาพขั้นต่ำของระบบการเมือง ในเชิงทฤษฎี ผลการศึกษานี้สนับสนุนกรอบแนวคิดภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตร่วมสมัยที่มองบทบาทผู้นำในฐานะผู้จัดการความไม่แน่นอนมากกว่าผู้แก้ปัญหาเชิงเทคนิค (Boin et al., 2021; Stern et al., 2021) และช่วยเสริมมุมมองเชิงโครงสร้าง-เชิงตัวแสดงในรัฐศาสตร์การเมืองอย่างมีนัยสำคัญ ในเชิงนโยบาย กรณีศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาภาวะผู้นำภาครัฐในสถานการณ์วิกฤตควรเน้นความชอบธรรมทางจริยธรรม การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ และการเสริมสร้างกลไกการบูรณาการเชิงระบบ มากกว่าการพึ่งพาการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ผู้นำเพียงลำพัง

2) การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวี บุญยเกตุ

จากการสังเคราะห์ผลการศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของนายทวี บุญยเกตุ จึงได้พัฒนารูปแบบภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตภายใต้ชื่อ STRIDENT-CALM MODEL ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่อธิบายภาวะผู้นำเชิงสมดุลระหว่าง “ความเข้มแข็งและความเด็ดขาด” กับ “ความสงบ รอบคอบ และการสร้างความไว้วางใจ” ที่สะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตไม่ได้ดำรงอยู่ในลักษณะเชิงเส้นหรือพึ่งพาคุณลักษณะใดคุณลักษณะหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นผลจากการผสมผสานบทบาทและคุณลักษณะที่ต่างกันอย่างเหมาะสมตามบริบทและจังหวะของวิกฤต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดร่วมสมัยที่มองภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตเป็นกระบวนการเชิงพลวัต (dynamic process) มากกว่าชุดคุณลักษณะตายตัว (Boin et al., 2021; Stern et al., 2021) ในมิติของ STRIDENT รูปแบบดังกล่าวเน้นความเข้มแข็ง ความแน่วแน่ และความสามารถของผู้นำในการตัดสินใจภายใต้แรงกดดันสูง โดยองค์ประกอบสำคัญในมิตินี้ประกอบด้วยความพร้อมเชิงระบบของรัฐในด้านทรัพยากรมนุษย์ การบริหารจัดการ งบประมาณ และทรัพยากรวัตถุ การระดมและจัดสรรทรัพยากรอย่างทันที่ว่าการบูรณาการการทำงานข้ามหน่วยงาน และการปกป้องอธิปไตยและความมั่นคงของชาติ คุณลักษณะดังกล่าวสะท้อนบทบาทของผู้นำในฐานะผู้ควบคุมวิกฤต และผู้รักษาเสถียรภาพของรัฐ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทที่รัฐเผชิญความเสี่ยงต่อการสูญเสียความชอบธรรมและอำนาจอธิปไตยในเวทีระหว่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตที่ระบุว่าผู้นำจำเป็นต้องมีความสามารถในการอ่านสถานการณ์เชิงยุทธศาสตร์และตัดสินใจอย่างเด็ดขาดเพื่อจำกัดขอบเขตและผลกระทบของวิกฤต (Boin & Lodge, 2023)

ในทางกลับกัน มิติของ CALM ที่เน้นบทบาทของผู้นำในการควบคุมสถานการณ์ด้วยความสงบ รอบคอบ และการใช้เหตุผลเชิงยุทธศาสตร์ ผู้นำในมิตินี้ให้ความสำคัญกับการรับรู้สถานการณ์อย่างรอบด้าน การสื่อสารที่ชัดเจน โปร่งใส และไม่ยั่วยุความตื่นตระหนกของสังคม

การใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์และเชิงป้องกันเพื่อลดความตึงเครียด รวมถึงการรักษาขวัญกำลังใจและความปลอดภัยทางจิตวิทยาของผู้ปฏิบัติงาน ลักษณะดังกล่าวสะท้อนบทบาทผู้นำในฐานะ “ผู้สร้างความหมาย” และ “ผู้สร้างความไว้วางใจ” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารวิกฤตในสังคมที่มีความเปราะบางสูง (Hart & Tindall, 2021; Van Wart, 2020)

เมื่อพิจารณาในภาพรวม รูปแบบ STRIDENT-CALM MODEL แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของนายทวี บุญเขต ตั้งอยู่บนความสมดุลระหว่างความเด็ดขาดกับความรอบคอบ ระหว่างการใช้อำนาจเชิงสถาบันกับการใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์ และระหว่างการควบคุมสถานการณ์กับการฟื้นฟูความชอบธรรมของรัฐ รูปแบบดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่าแม้นายทวีจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในระยะเวลาอันสั้น แต่สามารถปฏิบัติหน้าที่ผู้นำในภาวะวิกฤตได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมุ่งประคับประคองรัฐให้สามารถเคลื่อนผ่านช่วงเปลี่ยนผ่านหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้โดยไม่บั่นทอนเสถียรภาพ ความมั่นคง และอธิปไตยของประเทศ

เมื่อเชื่อมโยงรูปแบบ STRIDENT-CALM กับกรอบทฤษฎีภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตของ Boin และ 't Hart พบว่าภาวะผู้นำของนายทวี บุญเขต มีความสอดคล้องกับภารกิจหลักของผู้นำในภาวะวิกฤตอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเสนอว่าผู้นำในสถานการณ์วิกฤตต้องปฏิบัติภารกิจสำคัญอย่างน้อย 5 ประการ ได้แก่ การรับรู้และตีความวิกฤต (sense-making) การตัดสินใจและกำหนดทิศทาง (decision-making) การสื่อสารและสร้างความหมายร่วม (meaning-making) การประสานและจัดการทรัพยากร (coordination and resource mobilization) และการฟื้นฟูความชอบธรรมและความไว้วางใจ (restoring legitimacy and trust) (Boin et al., 2021)

ในมิติของ STRIDENT สามารถเชื่อมโยงได้โดยตรงกับภารกิจด้านการทำความเข้าใจสถานการณ์และการตัดสินใจ ซึ่งสะท้อนความสามารถของผู้นำในการอ่านบริบทเชิงยุทธศาสตร์ภายใต้ความไม่แน่นอนสูง และการตัดสินใจอย่างทันท่วงทีเพื่อป้องกันไม่ให้อำนาจตกสู่กลุ่มหรือบั่นทอนอธิปไตยของรัฐ ขณะที่การเน้นความพร้อมเชิงระบบและการบูรณาการข้ามหน่วยงานสอดคล้องกับบทบาทผู้นำในฐานะผู้จัดการวิกฤตที่ต้องทำให้กลไกรัฐยังคงทำงานได้ภายใต้แรงกดดันสูง

ในขณะเดียวกัน มิติของ CALM สอดคล้องกับภารกิจด้านการสร้างความหมายร่วมและการบริหารความชอบธรรมอย่างชัดเจน การสื่อสารอย่างรอบคอบ การใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์ และการเน้นสันติภาพและความร่วมมือกับประชาคมโลก ล้วนเป็นกลไกสำคัญในการลดความตึงเครียด ฟื้นฟูความไว้วางใจ และสร้างกรอบความหมายใหม่ให้กับสถานการณ์วิกฤต ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการนำปารัฐผ่านพ้นช่วงเปลี่ยนผ่านอย่างสันติ (Stern et al., 2021)

ดังนั้น รูปแบบ STRIDENT-CALM MODEL สามารถอธิบายภาวะผู้นำของนายทวี บุญเขต ในสถานการณ์วิกฤตภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้อย่างชัดเจน โดยสะท้อนว่า ภาวะผู้นำของเขาไม่ได้ปรากฏผ่านการใช้อำนาจเชิงบังคับหรือการผลักดันนโยบายขนาดใหญ่ หากแต่เป็น

การผสมผสานอย่างสมดุลระหว่างความเด็ดขาดเชิงสถาบันในการควบคุมวิกฤตและการใช้อำนาจเชิงสัญลักษณ์เพื่อสร้างความหมายและฟื้นฟูความชอบธรรมของรัฐ ภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและอำนาจทางการเมือง นายทวิ บุญเขต สามารถปฏิบัติภารกิจสำคัญของผู้นำในรัฐช่วงเปลี่ยนผ่านได้ผ่านการสร้างเสถียรภาพขั้นต่ำ การลดแรงปะทะทั้งภายในและระหว่างประเทศ และการประคับประคองระบบการเมืองให้สามารถเคลื่อนผ่านช่วงวิกฤตซ้อนทับไปได้โดยไม่บั่นทอนอธิปไตยและความมั่นคงของรัฐไทย ซึ่งตอกย้ำว่าภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤตมิได้วัดจากระยะเวลาการดำรงตำแหน่งหรือความเข้มแข็งของอำนาจตามกฎหมาย หากแต่วัดจากความสามารถในการใช้บทบาทที่จำกัดให้เกิดผลเชิงยุทธศาสตร์สูงสุดภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์และการเมืองที่ซับซ้อน

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

งานวิจัยนี้ได้พัฒนาโมเดล STRIDENT-CALM ซึ่งสังเคราะห์จากบทเรียนภาวะผู้นำของนายทวิ บุญเขต และได้รับการยืนยันด้วยการวิเคราะห์เชิงสถิติ โมเดลดังกล่าวสามารถนำไปต่อยอดเป็นกรอบทฤษฎีใหม่สำหรับการศึกษาภาวะผู้นำในวิกฤตได้ โดยเฉพาะการเน้นทั้ง “ความเด็ดขาดเชิงยุทธศาสตร์” และ “ความสงบโปร่งใส” งานวิจัยในอนาคตควรนำโมเดลนี้ไปเปรียบเทียบกับทฤษฎีสากล เช่น Crisis Leadership Model ของ Boin et al. หรือ Adaptive Leadership ของ Heifetz เพื่อสร้างการบูรณาการทางทฤษฎีที่กว้างขวางขึ้น การทำเช่นนี้จะช่วยให้ STRIDENT-CALM มีความเป็นสากลและสามารถนำไปอธิบายสถานการณ์วิกฤตในหลายมิติ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยพบว่า “การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์และการประสานงานข้ามภาคส่วน” เป็นจุดแข็งของภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต ดังนั้น หน่วยงานรัฐควรจัดทำ คู่มือภาวะผู้นำในสถานการณ์วิกฤต ที่สอดคล้องกับโมเดล STRIDENT-CALM เพื่อให้รัฐบาลหรือองค์กรสามารถใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในสถานการณ์จริง เช่น การกำหนดภารกิจเร่งด่วน 72 ชั่วโมงแรก การสร้างช่องทางสื่อสารความจริงเพื่อลดข่าวลวง และการจัดกลไกบูรณาการด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ หากสามารถประยุกต์แนวทางเหล่านี้ได้ จะช่วยลดความสับสนในยามวิกฤตและสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2564). *การเมืองการปกครองไทย: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2565). *ประวัตินายกรัฐมนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

สถาบันพระปกเกล้า. (2566). *พัฒนาการการเมืองการปกครองไทยภายใต้ระบอบรัฐธรรมนูญ*.

กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

Ansell, C., Sørensen, E., & Torfing, J. (2023). *Public leadership in times of crisis: Mission-oriented governance for turbulent environments*. Oxford University.

Boin, A., & 't Hart, P. (2022). *Crisis leadership*. Cambridge University.

Boin, A., Stern, E., Sundelius, B., & 't Hart, P. (2021). *The politics of crisis management: Public leadership under pressure* (2nd ed.). Cambridge University.

Northouse, P. G. (2022). *Leadership: Theory and practice* (9th ed.). Sage Publications.

Stern, E. (2021). *Crisis leadership: Leadership under pressure*. In R. A. W. Rhodes & P. 't Hart (Eds.), *The Oxford handbook of political leadership* (pp. 391–406). Oxford University Press.

Uhl-Bien, M., & Arena, M. (2022). Leadership for organizational adaptability: A theoretical synthesis. *The Leadership Quarterly*, 33(5), 101617. <https://doi.org/10.1016/j.leaqua.2022.101617>

อิทธิพลของลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ต่อการตัดสินใจซื้อ
เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย
The Influence of Influencers' Communication Characteristics
on Consumers' Purchase Decisions of Cosmetics
on the TikTok Platform in Thailand

พรรณราย ไพบูลย์¹ และนภสร เช็กชื่นกุล^{2*}
Phannarai Paiboon¹ and Napasorn Chekchuenkul^{2*}

Received: 2 March 2026 Revised: 31 March 2026 Accepted: 3 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยลักษณะประชากรศาสตร์ และ 2) ศึกษาอิทธิพลของลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริโภคที่ใช้แอปพลิเคชัน TikTok และมีประสบการณ์รับชมคอนเทนต์เครื่องสำอางจากอินฟลูเอนเซอร์ จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่เพศไม่พบความแตกต่าง นอกจากนี้ ลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ ด้านความเชี่ยวชาญ ความไว้วางใจ ความน่าสนใจของการสื่อสาร และคุณภาพของเนื้อหา มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญ โดยโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของการตัดสินใจซื้อได้ร้อยละ 79 ($\text{Adjusted } R^2 = 0.79$) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าความน่าเชื่อถือและความเชี่ยวชาญของอินฟลูเอนเซอร์เป็นปัจจัยสำคัญในการโน้มน้าวผู้บริโภคในบริบทการตลาดดิจิทัลบนแพลตฟอร์มวิดีโอ

คำสำคัญ: อินฟลูเอนเซอร์, การตัดสินใจซื้อ, เครื่องสำอาง, แพลตฟอร์ม TikTok, การตลาดดิจิทัล

^{1,2} สาขาวิชาการตลาดดิจิทัล คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ ศูนย์สุพรรณบุรี

Marketing Department, Faculty of Business administration and information technology,

Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Suphanburi Campus.

E-mail: Phannarai.p@rmutsb.ac.th *Corresponding E-mail: Napasorn.ch@rmutsb.ac.th

Abstract

This study aimed to (1) compare cosmetic purchase decisions on TikTok among Thai consumers based on demographic characteristics and (2) examine the influence of influencer communication characteristics on cosmetic purchase decisions. A quantitative research design was employed. Data were collected from 400 TikTok users in Thailand who had experience viewing cosmetic-related content from influencers. A structured questionnaire was used as the research instrument. Data were analyzed using descriptive statistics, one-way ANOVA, and multiple regression analysis.

The findings revealed that age, education level, occupation, and monthly income significantly influenced purchase decisions at the .05 level, whereas gender showed no significant difference. Moreover, influencer communication characteristics including expertise, trustworthiness, communication attractiveness, and content quality had significant positive effects on purchase decisions. The regression model explained 79% of the variance in purchase decisions (Adjusted $R^2 = 0.79$). The results highlight that influencer credibility and expertise play crucial roles in shaping consumer decision-making within short-video digital marketing platforms.

Keywords: Influencer, Purchase decision, TikTok platform, Cosmetics, Digital marketing

บทนำ

ในบริบทของเศรษฐกิจดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศและแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภคและรูปแบบการสื่อสารทางการตลาดอย่างมีนัยสำคัญ ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงข้อมูลสินค้า เปรียบเทียบทางเลือก และตัดสินใจซื้อผ่านช่องทางดิจิทัลได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ผู้ประกอบการปรับกลยุทธ์จากการโฆษณาแบบดั้งเดิมไปสู่การสื่อสารผ่านบุคคลที่มีอิทธิพลบนสื่อสังคมออนไลน์หรืออินฟลูเอนเซอร์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและการมีส่วนร่วมกับผู้ติดตาม โดยเฉพาะในบริบทประเทศไทยที่ผู้บริโภคใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางหลักในการค้นหาและตัดสินใจซื้อสินค้า (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565)

แม้ว่าแพลตฟอร์ม TikTok จะมีผลิตภัณฑ์หลากหลายประเภทให้ศึกษา แต่ “ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง” เป็นกลุ่มสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะ เนื่องจากเป็นสินค้าในกลุ่มที่ผู้บริโภคไม่สามารถประเมินคุณภาพได้อย่างสมบูรณ์ก่อนการใช้งานจริง (experience goods) และมีระดับการมีส่วนร่วมสูง ผู้บริโภคจึงต้องอาศัยข้อมูลจากการรีวิว การทดลองใช้ และความน่าเชื่อถือของผู้แนะนำในการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคที่เชื่อว่า สินค้าประเภทนี้ต้องพึ่งพาข้อมูลจากแหล่งภายนอกอย่างมีนัยสำคัญ (Kotler & Keller, 2016) ส่งผลให้อินฟลูเอนเซอร์มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดประสบการณ์และสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค

นอกจากนี้ อุตสาหกรรมเครื่องสำอางยังเป็นหนึ่งในกลุ่มสินค้าที่มีการใช้กลยุทธ์ Influencer Marketing อย่างเข้มข้น โดยเฉพาะบนแพลตฟอร์ม TikTok ซึ่งมีจุดเด่นด้านการนำเสนอเนื้อหาแบบวิดีโอสั้น ที่สามารถแสดงผลลัพธ์ของผลิตภัณฑ์ได้อย่างชัดเจน เช่น การสาธิตการใช้สินค้า การเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้ และการเล่าเรื่อง ซึ่งช่วยเพิ่มความน่าสนใจและการมีส่วนร่วมของผู้บริโภค (Lou & Yuan, 2019; Djafarova & Rushworth, 2017) อีกทั้งผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางยังเป็นหนึ่งในหมวดสินค้าที่มีการซื้อขายออนไลน์สูงและเติบโตต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริโภควัยรุ่นและวัยทำงาน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้งานหลักของ TikTok (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565) งานวิจัยที่ผ่านมา ได้อธิบายกลไกการโน้มน้าวของอินฟลูเอนเซอร์ผ่านแนวคิดความน่าเชื่อถือของแหล่งสารและอิทธิพลทางสังคม โดยพบว่าความเชี่ยวชาญ ความไว้วางใจ และคุณภาพของเนื้อหา มีบทบาทสำคัญต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค (Lou & Yuan, 2019; Djafarova & Rushworth, 2017) ขณะที่การมีปฏิสัมพันธ์และความน่าสนใจของการสื่อสาร ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมและประสิทธิภาพของการสื่อสารทางการตลาด (Sokolova & Kefi, 2020) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นแพลตฟอร์มดั้งเดิม เช่น Instagram หรือ YouTube ทำให้การศึกษาในบริบทของ TikTok ซึ่งมีรูปแบบการสื่อสารที่รวดเร็ว กระชับ และเน้นการมีส่วนร่วม ยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในผู้บริโภคไทย

จากช่องว่างทางองค์ความรู้ดังกล่าว งานวิจัยนี้ จึงมุ่งศึกษาอิทธิพลของลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ที่มีต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยบูรณาการทฤษฎีความน่าเชื่อถือของแหล่งสารและทฤษฎีอิทธิพลทางสังคม เพื่ออธิบายกลไกการโน้มน้าวผู้บริโภคในบริบทการตลาดดิจิทัลยุคใหม่ ผลการศึกษาคาดว่า จะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านพฤติกรรมผู้บริโภคบนแพลตฟอร์มวิดีโอสั้น และเป็นแนวทางสำหรับผู้ประกอบการในการออกแบบกลยุทธ์การสื่อสารผ่านอินฟลูเอนเซอร์อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยลักษณะประชากรศาสตร์
2. ศึกษาอิทธิพลของลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย

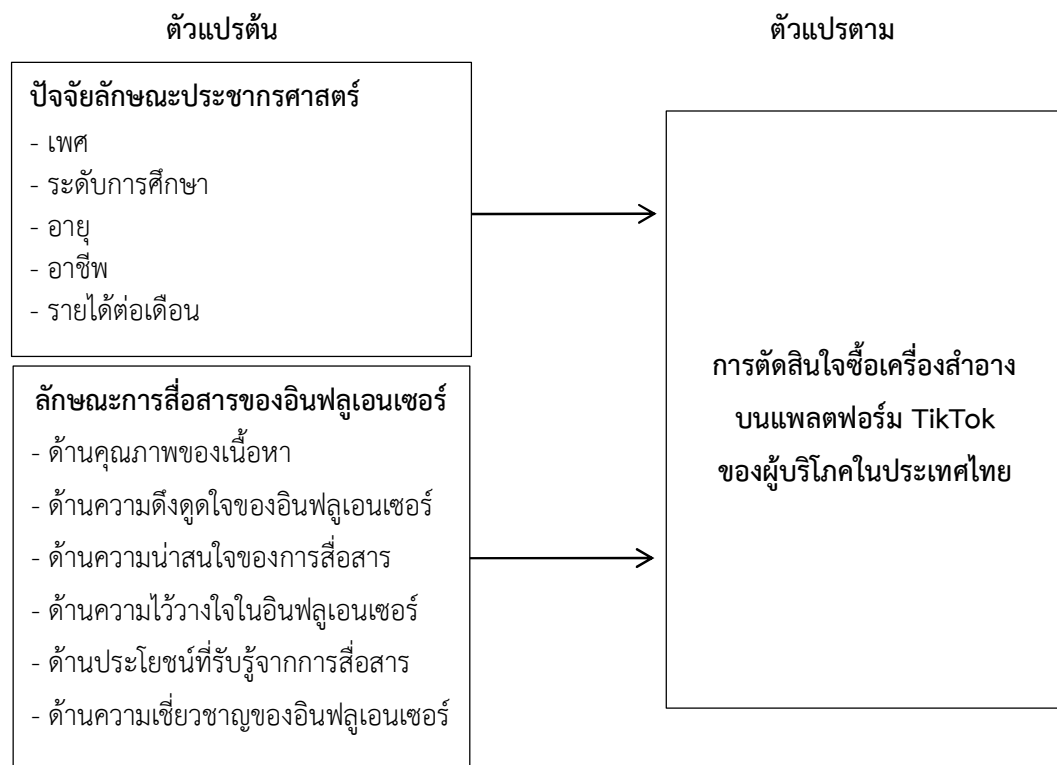
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

การศึกษานี้ อาศัยกรอบแนวคิดจากทฤษฎีความน่าเชื่อถือของแหล่งสาร (Source Credibility Theory) ของ Hovland, Janis & Kelley (1953) และทฤษฎีอิทธิพลทางสังคม (Social Influence Theory) ของ Kelman (1958) เพื่ออธิบายอิทธิพลของอินฟลูเอนเซอร์ต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในบริบทแพลตฟอร์ม TikTok โดยทฤษฎีความน่าเชื่อถือของแหล่งสารระบุว่า ความเชี่ยวชาญ ความไว้วางใจ และความดึงดูดใจของผู้สื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับข้อมูลของผู้บริโภค ขณะที่ทฤษฎีอิทธิพลทางสังคมอธิบายว่าบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมจากการรับอิทธิพลของผู้อื่นผ่านกระบวนการทางสังคม โดยเฉพาะในบริบทของสื่อสังคมออนไลน์ที่อินฟลูเอนเซอร์ทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลสูงงานวิจัยที่ผ่านมา เช่น Lou & Yuan (2019) และ Djafarova & Rushworth (2017) พบว่า ความน่าเชื่อถือและความเชี่ยวชาญของอินฟลูเอนเซอร์มีผลต่อความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ Sokolova & Kefi (2020) ชี้ให้เห็นว่า คุณภาพของเนื้อหาและความน่าสนใจของการสื่อสารสามารถเพิ่มการมีส่วนร่วมและการตอบสนองของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นว่าทั้ง “ตัวผู้สื่อสาร” และ “ลักษณะของเนื้อหา” มีบทบาทร่วมกันในการโน้มน้าวพฤติกรรมผู้บริโภค

จากการสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้กำหนดลักษณะในการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ เป็น 6 ด้าน ได้แก่ คุณภาพของเนื้อหา ความน่าสนใจของการสื่อสาร ประโยชน์ที่รับรู้จากการสื่อสาร ความดึงดูดใจ ความไว้วางใจ และความเชี่ยวชาญ ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติด้านเนื้อหาและมิติด้านคุณลักษณะของผู้สื่อสาร อันเป็นการบูรณาการแนวคิดจากทั้งสองทฤษฎีอย่างเป็นระบบ

ทั้งนี้ การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคสามารถอธิบายได้ตามแนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภคของ Kotler & Keller (2016) ซึ่งระบุว่า การตัดสินใจซื้อได้รับอิทธิพลจากข้อมูลที่ได้รับ โดยเฉพาะข้อมูลจากแหล่งภายนอก เช่น การแบ่งปันประสบการณ์ ความคิดเห็น หรือการวิจารณ์สินค้า (Review) และคำแนะนำจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะในสินค้าประเภทเครื่องสำอางซึ่งเป็นสินค้าที่ต้องอาศัย

ประสบการณ์และการทดลองใช้จริง ผู้บริโภคจึงมีแนวโน้มพึ่งพาข้อมูลจากอินฟลูเอนเซอร์ในการประกอบการตัดสินใจ ดังนั้น กรอบแนวคิดการวิจัยในครั้งนี้จึงกำหนดให้ลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ทั้ง 6 ด้านเป็นตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย โดยมีปัจจัยประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เป็นตัวแปรควบคุม เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรในบริบทการตลาดดิจิทัลอย่างครบถ้วน ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้บริโภคที่มีลักษณะประชากรศาสตร์ด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok แตกต่างกัน
2. ลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ ได้แก่ ด้านคุณภาพของเนื้อหา ด้านความน่าสนใจของการสื่อสาร ด้านประโยชน์ที่รับรู้จากการสื่อสาร ด้านความดึงดูดใจของอินฟลูเอนเซอร์ ด้านความไว้วางใจในอินฟลูเอนเซอร์ และด้านความเชี่ยวชาญของอินฟลูเอนเซอร์ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริโภคในประเทศไทยที่ใช้แอปพลิเคชัน TikTok และมีประสบการณ์ในการรับชมคอนเทนต์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากอินฟลูเอนเซอร์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้ใช้งาน TikTok ที่เคยรับชมเนื้อหาเกี่ยวกับเครื่องสำอาง ซึ่งสามารถสะท้อนพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลและการตัดสินใจซื้อในบริบทของสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran (1977) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อน ± 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 385 คน และสำรองกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 400 คน และทำการเก็บข้อมูล ด้วยวิธีการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามออนไลน์ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน (Check list) 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ คุณภาพของเนื้อหา ความน่าสนใจของการสื่อสาร ประโยชน์ที่รับรู้ ความดึงดูดใจ ความไว้วางใจ และความเชี่ยวชาญ (Rating Scale) 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok (Rating Scale) และ 4) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (Open-ended) โดยแบบสอบถามส่วนที่ 2 และ 3 ใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) โดยแบบสอบถามฉบับนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ หมายเลข IRB-RUS-2568-069 เรียบร้อยแล้ว จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาตรวจสอบความตรงเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามและวัตถุประสงค์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน พบว่า ข้อคำถามทุกข้อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 และนำแบบสอบถามไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 ชุด เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) หรือค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค ซึ่งค่าที่ได้อยู่ระหว่าง 0.83 ถึง 0.92 และภาพรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.93 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2555) แสดงว่าแบบสอบถามฉบับนี้มีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ในการวิจัยได้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์จากผู้บริโภคในประเทศไทยที่ใช้ TikTok และมีประสบการณ์รับชมคอนเทนต์เกี่ยวกับเครื่องสำอางจากอินฟลูเอนเซอร์ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ถึง ธันวาคม 2568 จากนั้นผู้วิจัยทำการตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์และระดับความคิดเห็นของผู้บริโภคในประเทศไทย

2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ประกอบด้วย

2.1) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยลักษณะประชากรศาสตร์ ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบการแจกแจงปกติของตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok โดยพิจารณาค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis) ของข้อมูล ผลการตรวจสอบพบว่าค่า Skewness อยู่ในช่วง -0.85 ถึง 0.72 และค่า Kurtosis อยู่ในช่วง -0.91 ถึง 0.68 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (± 2) แสดงให้เห็นว่าข้อมูลมีการแจกแจงใกล้เคียงปกติ (Hair et al., 2010) ดังนั้นข้อมูลจึงมีความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ด้วยสถิติการถดถอยพหุคูณ

2.2) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ที่มีต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย ผู้วิจัยได้ตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์เชิงพหุคูณของตัวแปรอิสระก่อนการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยพิจารณาค่า Tolerance และค่า Variance Inflation Factor (VIF) ผลการตรวจสอบพบว่า ค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.18–0.22 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนดไว้ที่ 0.10 และค่า VIF อยู่ระหว่าง 4.57–5.41 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีปัญหาความสัมพันธ์เชิงพหุคูณ ในระดับรุนแรง (Hair et al., 2010) อย่างไรก็ตาม ค่า Tolerance ที่อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ (ใกล้ 0.10) สะท้อนให้เห็นว่าตัวแปรอิสระบางตัวมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ซึ่งอาจส่งผลให้ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (β) มีความไม่เสถียรหรือมีค่าความคลาดเคลื่อนเพิ่มขึ้นในบางตัวแปร (Field, 2013) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพิจารณาผลการวิเคราะห์ร่วมกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มความรอบคอบลดความคลาดเคลื่อนในการอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปร

ผลการวิจัย

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20-35 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี เป็นนักเรียน/นักศึกษา และมีรายได้ต่ำกว่า 25,000 บาท โดยภาพรวมความคิดเห็นต่อลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.66) ซึ่งด้านความดึงดูดใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านความไว้วางใจมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด สำหรับการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.10$, S.D. = 0.84) โดยผู้บริโภคให้ความสำคัญกับการรีวิวของอินฟลูเอนเซอร์มากกว่าการโฆษณาของแบรนด์ รองลงมา คือ การซื้อสินค้าตามคำแนะนำและการรีวิวของอินฟลูเอนเซอร์ ส่วนการซื้อผลิตภัณฑ์ใหม่ตามคำแนะนำมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด

2. ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยลักษณะประชากรศาสตร์ โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนมีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า F อยู่ระหว่าง 3.85-6.72 ($p < .05$) ขณะที่เพศไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 1.02$, $p = .31$) ทั้งนี้ การรายงานค่า F และค่า df (degrees of freedom) แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มอย่างเป็นระบบ

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความแตกต่างรายคู่ (Post-hoc comparison) ด้วยวิธี Scheffe พบว่า กลุ่มอายุ 20-35 ปี มีระดับการตัดสินใจซื้อสูงกว่ากลุ่มอายุมากกว่า 40 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่กลุ่มรายได้สูงมีแนวโน้มตัดสินใจซื้อสูงกว่ากลุ่มรายได้ต่ำ ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและช่วงวัยต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย จำแนกตามปัจจัยลักษณะประชากรศาสตร์

ตัวแปร	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	อาชีพ	รายได้ต่อเดือน
การตัดสินใจซื้อเครื่องสำอาง	$p = 0.31$	$p = 0.00^*$	$p = 0.00^*$	$p = 0.00^*$	$p = 0.00^*$
บนแพลตฟอร์ม TikTok	$F = 1.02$	$F = 6.72$	$F = 4.15$	$F = 3.85$	$F = 5.94$

* $p < 0.05$

3. ผลการศึกษาอิทธิพลของลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบอิทธิพลของลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ที่มีต่อการตัดสินใจ

ซื้อเครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย พบว่า โมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของการตัดสินใจซื้อได้ร้อยละ 79 ($\text{Adjusted } R^2 = 0.79$) แสดงให้เห็นว่า โมเดลมีความสามารถในการพยากรณ์ในระดับสูง ซึ่งสะท้อนถึงพลังในการพยากรณ์ของตัวแปรลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาพร้อมกับค่าความสัมพันธ์เชิงพหุคูณพบว่า ค่า Tolerance อยู่ในช่วง 0.18–0.22 ซึ่งแม้จะยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (>0.10) แต่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน พบว่า ด้านความเชี่ยวชาญของอินฟลูเอนเซอร์มีอิทธิพลเชิงบวกสูงที่สุด ($\beta=0.44$, $p < .05$) รองลงมา ได้แก่ ด้านความไว้วางใจในอินฟลูเอนเซอร์ ($\beta=0.28$, $p < .05$) ด้านความน่าสนใจของการสื่อสาร ($\beta=0.12$, $p < .05$) และด้านคุณภาพของเนื้อหา ($\beta=0.11$, $p < .05$) ตามลำดับ ขณะที่ด้านประโยชน์ที่รับรู้จากการสื่อสาร ($\beta=0.07$, $p = .17$) และด้านความดึงดูดใจของอินฟลูเอนเซอร์ ($\beta=0.09$, $p = .07$) ไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือและความเชี่ยวชาญของอินฟลูเอนเซอร์มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคในบริบทสื่อสังคมออนไลน์ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทย

ลักษณะการสื่อสารของ อินฟลูเอนเซอร์	การตัดสินใจซื้อเครื่องสำอาง บนแพลตฟอร์ม TikTok			t	p
	B	SE	β		
ค่าคงที่ (a)	0.32	0.13		2.50	0.01
ด้านคุณภาพของเนื้อหา	0.14	0.06	0.11	2.29	0.02*
ด้านความน่าสนใจของการสื่อสาร	0.14	0.06	0.12	2.18	0.03*
ด้านประโยชน์ที่รับรู้จากการสื่อสาร	0.09	0.07	0.07	1.37	0.17
ด้านความดึงดูดใจของอินฟลูเอนเซอร์	0.11	0.06	0.09	1.83	0.07
ด้านความไว้วางใจในอินฟลูเอนเซอร์	0.29	0.05	0.28	5.72	0.00*
ด้านความเชี่ยวชาญของอินฟลูเอนเซอร์	0.48	0.06	0.44	8.64	0.00*
Adjust R Square = 0.79 R = 0.89 R Square = 0.80 Durbin-Watson = 1.90					

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยในรูปคะแนนดิบในตารางที่ 2 สามารถสร้างสมการพยากรณ์การตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ได้ดังนี้

$Y = 0.32 + 0.14$ (คุณภาพของเนื้อหา) $+ 0.14$ (ความน่าสนใจของการสื่อสาร) $+ 0.29$ (ความไว้วางใจในอินฟลูเอนเซอร์) $+ 0.48$ (ความเชี่ยวชาญของอินฟลูเอนเซอร์)

โดยสมการพยากรณ์แสดงให้เห็นว่า การเพิ่มขึ้นของระดับความเชี่ยวชาญและความไว้วางใจในอินฟลูเอนเซอร์ รวมทั้งคุณภาพของเนื้อหาและความน่าสนใจของการสื่อสาร ส่งผลให้ระดับการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยลักษณะประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจสะท้อนถึงความแตกต่างด้านประสบการณ์ชีวิต ความสามารถในการประเมินข้อมูลข่าวสาร และศักยภาพทางเศรษฐกิจของผู้บริโภค ซึ่งมีบทบาทต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อในบริบทสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริโภควัยหนุ่มสาวที่มีระดับการมีส่วนร่วมกับแพลตฟอร์มดิจิทัลสูง มีแนวโน้มตอบสนองต่อการสื่อสารจากอินฟลูเอนเซอร์มากกว่ากลุ่มอื่น

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดอิทธิพลทางสังคม (Social Influence Theory) ที่อธิบายว่า ลักษณะทางสังคมและสถานะส่วนบุคคลสามารถส่งผลต่อการรับรู้และพฤติกรรม การบริโภคผ่านกระบวนการเลียนแบบและการยอมรับทางสังคม อีกทั้ง ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Djafarova & Rushworth ซึ่งพบว่า ปัจจัยด้านอายุและลักษณะของผู้บริโภคมีผลต่อการตอบสนองต่ออินฟลูเอนเซอร์และการตัดสินใจซื้อสินค้าในสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะกลุ่มผู้บริโภควัยหนุ่มสาวที่มีแนวโน้มได้รับอิทธิพลจากผู้มีชื่อเสียงออนไลน์มากกว่ากลุ่มอื่น

นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sokolova & Kefi ที่ระบุว่าปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ และลักษณะการใช้สื่อสังคมออนไลน์ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วม (engagement) และความตั้งใจซื้อสินค้า โดยผู้บริโภคที่มีประสบการณ์และความคุ้นเคยกับแพลตฟอร์มดิจิทัลสูง จะมีแนวโน้มตอบสนองต่อเนื้อหา และคำแนะนำจากอินฟลูเอนเซอร์มากกว่า ดังนั้น ผลการศึกษานี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า แม้การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์จะเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเท่าเทียม แต่ความแตกต่างด้านประชากรศาสตร์ ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการประเมินข้อมูล และการตัดสินใจซื้อสินค้าในยุคดิจิทัล

2. ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ ได้แก่ ด้านคุณภาพของเนื้อหา ด้านความน่าสนใจของการสื่อสาร ด้านความไว้วางใจในอินฟลูเอนเซอร์ และด้านความเชี่ยวชาญของอินฟลูเอนเซอร์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางบนแพลตฟอร์ม TikTok ของผู้บริโภคในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญ

กับข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจนและมีประโยชน์จริง โดยเฉพาะสินค้าเครื่องสำอางซึ่งเกี่ยวข้องกับผิวหน้า และความปลอดภัยของผู้ใช้ ขณะที่คอนเทนต์ที่มีความน่าสนใจสามารถดึงดูดความสนใจในระยะแรกของกระบวนการตัดสินใจซื้อ และความไว้วางใจรวมกับความเชี่ยวชาญของอินฟลูเอนเซอร์ ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค

ผลการศึกษาดังกล่าว สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีความน่าเชื่อถือของแหล่งสาร (Source Credibility Theory) ของ Hovland, Janis & Kelley ซึ่งระบุว่าความไว้วางใจและความเชี่ยวชาญของผู้สื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยอมรับข้อมูลและพฤติกรรมของผู้รับสาร โดยเฉพาะในบริบทที่ผู้บริโภคไม่สามารถประเมินคุณภาพสินค้าได้ล่วงหน้า เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lou & Yuan ที่พบว่าคุณภาพของเนื้อหา และความน่าเชื่อถือของอินฟลูเอนเซอร์มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจและความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคในสื่อสังคมออนไลน์ โดยเนื้อหาที่มีคุณค่าและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์จะช่วยเพิ่มระดับการยอมรับและกระตุ้นการตัดสินใจซื้อได้อย่างมีนัยสำคัญ รวมทั้งสอดคล้องกับวสุธิดา นุริตมนต์ บดินทร์ พญาพรหม และปฐม สวัสดิ์เมือง (2563) ที่รายงานว่าความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นในข้อมูลสารสนเทศ และความเป็นผู้เชี่ยวชาญของผู้มีอิทธิพลบนสื่อสังคมออนไลน์มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางของผู้บริโภควัยทำงาน ดังนั้น ผลการศึกษานี้จึงยืนยันว่าทั้งคุณภาพของเนื้อหา และความน่าเชื่อถือของผู้สื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำงานร่วมกันในการโน้มน้าวพฤติกรรมผู้บริโภคในบริบทการตลาดผ่านอินฟลูเอนเซอร์บนแพลตฟอร์ม TikTok

แม้ว่าผลการศึกษาจะสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา แต่ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ตัวแปรประโยชน์ที่รับรู้จากการสื่อสาร และความดึงดูดใจของอินฟลูเอนเซอร์นั้น ไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งอาจสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของผู้บริโภคในยุคดิจิทัลที่ให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือและความเชี่ยวชาญมากกว่าความบันเทิงหรือภาพลักษณ์เพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ อาจอธิบายได้ว่าผู้บริโภคในแพลตฟอร์ม TikTok มีประสบการณ์ในการรับข้อมูลจำนวนมาก (information saturation) ทำให้สามารถคัดกรองเนื้อหาที่ไม่มีคุณภาพหรือไม่มีความน่าเชื่อถือได้ดีขึ้น ส่งผลให้ปัจจัยด้านความบันเทิงหรือความดึงดูดใจมีบทบาทลดลงเมื่อเทียบกับปัจจัยด้านสาระและความน่าเชื่อถือ ในอีกมุมหนึ่ง ผลดังกล่าวอาจสะท้อนถึงบริบทของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง ซึ่งเป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพและความปลอดภัย ผู้บริโภคจึงให้ความสำคัญกับข้อมูลเชิงเหตุผลมากกว่าปัจจัยเชิงอารมณ์ ซึ่งเป็นประเด็นที่แตกต่างจากสินค้าประเภทแฟชั่นหรือสินค้าไลฟ์สไตล์ทั่วไป

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ สร้างองค์ความรู้ใหม่โดยชี้ให้เห็นว่า ในบริบทการตลาดผ่านแพลตฟอร์ม TikTok การตัดสินใจซื้อเครื่องสำอางของผู้บริโภคขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญ ความไว้วางใจ และคุณภาพของเนื้อหาที่สื่อสารเป็นสำคัญ สะท้อนบทบาทของความน่าเชื่อถือของแหล่งสารในยุคสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ยังคงมีอิทธิพลต่อความแตกต่างของพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ แม้ผู้บริโภคจะเข้าถึงข้อมูลผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลได้อย่างเท่าเทียม องค์ความรู้ดังกล่าวช่วยขยายกรอบแนวคิดด้านการสื่อสารการตลาดดิจิทัลโดยเน้นบทบาทของความน่าเชื่อถือเชิงเนื้อหาและความเชี่ยวชาญของอินฟลูเอนเซอร์ในฐานะกลไกสำคัญในการโน้มน้าวผู้บริโภคยุคใหม่

อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านจากการสื่อสารเชิงโฆษณาแบบเดิมไปสู่การสื่อสารที่เน้นประสบการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารในสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานระหว่างคุณภาพของเนื้อหา และความน่าเชื่อถือของผู้สื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการตลาดผ่านอินฟลูเอนเซอร์ในบริบทวิดีโอสั้น สุดท้าย องค์ความรู้นี้สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนากลยุทธ์การสื่อสารที่ตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่: ปัจจัยขับเคลื่อนการซื้อเครื่องสำอางผ่าน TikTok

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากงานวิจัยในครั้งนี้

1. ผู้ประกอบการธุรกิจเครื่องสำอางและนักการตลาดดิจิทัล ควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกอินฟลูเอนเซอร์ที่มีความเชี่ยวชาญและความน่าเชื่อถือ รวมทั้งสนับสนุนการนำเสนอเนื้อหาที่มีคุณภาพ ชัดเจน และให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคมากกว่าความดึงดูดใจเพียงอย่างเดียว

2. การออกแบบกลยุทธ์การสื่อสารผ่านแพลตฟอร์ม TikTok ควรพิจารณาความแตกต่างของกลุ่มผู้บริโภคตามลักษณะประชากรศาสตร์ เช่น อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ เพื่อพัฒนาเนื้อหา และรูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการโน้มน้าว และสร้างการตัดสินใจซื้อได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาตัวแปรเชิงจิตวิทยาและพฤติกรรมผู้บริโภคเพิ่มเติม เช่น ทศนคติต่ออินฟลูเอนเซอร์ การรับรู้ความเสี่ยง หรือความตั้งใจซื้อซ้ำ เพื่อขยายความเข้าใจเกี่ยวกับกลไกการตัดสินใจซื้อในบริบทสื่อสังคมออนไลน์ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และช่วยอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมผู้บริโภคได้อย่างลึกซึ้ง

2. ควรมีการเปรียบเทียบข้ามแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ เช่น TikTok Instagram หรือ YouTube รวมทั้ง การใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของรูปแบบการสื่อสารและอิทธิพลของอินฟลูเอนเซอร์ในแต่ละแพลตฟอร์ม ซึ่งจะช่วยยืนยันความทั่วไปของผลการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านการตลาดดิจิทัลในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2555). *การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล* (ฉบับปรับปรุง). โรงพิมพ์ธรรมสาร.
- วสุธิดา นฤตมนต์, บดินทร์ พญาพรหม, และปฐม สวัสดิ์เมือง. (2563). อิทธิพลของความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารบริหารธุรกิจและเศรษฐศาสตร์*, 6(2), 45–60.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2565). *รายงานพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2565*. <https://www.etda.or.th>
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). John Wiley & Sons.

- Djafarova, E., & Rushworth, C. (2017). Exploring the credibility of online celebrities' Instagram profiles in influencing the purchase decisions of young female users. *Computers in Human Behavior*, 68, 1–7.
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.11.009>
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson.
- Hovland, C. I., Janis, I. L., & Kelley, H. H. (1953). *Communication and persuasion: Psychological studies of opinion change*. Yale University Press.
- Kelman, H. C. (1958). Compliance, identification, and internalization: Three processes of attitude change. *Journal of Conflict Resolution*, 2(1), 51–60.
<https://doi.org/10.1177/002200275800200106>
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson Education.
- Lou, C., & Yuan, S. (2019). Influencer marketing: How message value and credibility affect consumer trust of branded content on social media. *Journal of Interactive Advertising*, 19(1), 58–73.
<https://doi.org/10.1080/15252019.2018.1533501>
- Sokolova, K., & Kefi, H. (2020). Instagram and YouTube bloggers promote it, why should I buy? How credibility and parasocial interaction influence purchase intentions. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 53, 101742.
<https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2019.01.011>

**นวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2
ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา**

**Academic Management Innovation of the Primary Schools Under
Samut Prakan Primary Education Service Area Office 2
Based on the Concept of Educational Innovator's Skills**

น้ำอ้อย สุขเสนา¹
Num-aoy Suksena¹

Received: 7 March 2026 Revised: 5 April 2026 Accepted: 9 April 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัด สพป.สป.2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา 2) เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารวิชาการโรงเรียนแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา 3) เพื่อพัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัด สพป.สป.2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารและครูโรงเรียนสังกัด สพป.สป.2 จำนวน 302 คน ผู้เชี่ยวชาญโรงเรียนต้นแบบ 3 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัด สพป.สป.2 ที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือ ด้านการนิเทศการสอน ($PNI_{Modified} = 0.014$) รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผล ($PNI_{Modified} = 0.008$) การศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีคือ ด้านการนิเทศ (1) ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในด้านการนิเทศการสอน (2) โรงเรียนที่ผู้บริหารมีการขับเคลื่อนระบบการนิเทศการสอนจะสนับสนุนได้ตรงตามหลักสูตร ด้านการวัดและประเมินผล (1) นโยบายการวัดและประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย (2) ความสำคัญวางแผนกำหนดรูปแบบและเกณฑ์การวัดและประเมินผล โดยมี 2 นวัตกรรมย่อยคือ (1) นวัตกรรมการบริหารการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครูด้านทักษะการตั้งคำถามและทักษะเครือข่ายความคิด (2) นวัตกรรมการบริหารการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครูด้านทักษะการสังเกต และทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี; Faculty of Education, Dhonburi Rajabhat University
E-mail: Num-aoy.s@dru.ac.th

คำสำคัญ (Keywords): นวัตกรรมการบริหารวิชาการ ทักษะนวัตกรการศึกษา โรงเรียน ประถมศึกษา

Abstract

The purposes were 1) to study the priority needs of academic management innovation of the primary schools under SPN2 based on the concept of educational innovator's skills 2) to study best practices of academic management innovation Based on the concept of educational innovator's skills 3) to develop innovations in academic management of the primary schools under SPN2 Based on the concept of educational innovator's skills. The sample consisted of 302 school administrators and teachers and 3 experts from model schools. Data were collected using questionnaires and interview forms. Frequency, percentage, mean, standard deviation was analyzed and analyze the qualitative data with inductive analysis. The results of the research showed 1) The top priority needs of academic management innovation of the primary schools under SPN2 is teaching supervision ($PNI_{Modified} = 0.014$), measurement and evaluation ($PNI_{Modified} = 0.008$) study best practices (1) School administrators are important (2) Schools where the administrators have implemented a system for supervising teaching will be able to provide support directly related to the curriculum, including assessment and evaluation. (1) The measurement and evaluation policy promote student learning through a variety of methods (2) Planning, formatting, measurement and evaluation criteria are important. consists of 2 sub-innovations (1) Supervision Management Innovation Enhancing Teacher's Develop Educational Innovator skills focus on Questioning Skills and Idea Networking Skills (2) Measurement and Evaluation Management Innovation Enhancing Teacher's Develop Educational Innovator skills focus on Observing Skills and Creative thinking skills.

Keywords: Academic Management Innovation, Educational Innovator's skills, Primary schools

บทนำ (Introduction)

สภาพการณ์โลกและการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน อาทิ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครองนานาชาติประเทศทั่วโลก ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน รูปแบบการใช้ชีวิตของมนุษย์แบบดั้งเดิม ไม่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาได้อีกต่อไป กล่าวคือ การพัฒนาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในอนาคตนั้นต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศ การพัฒนาคนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลก

นวัตกรรม (Innovation) ได้เข้ามาตั้งแต่ในศตวรรษที่ 15 และเริ่มใช้กันอย่างแพร่หลายในศตวรรษที่ 19 ในปัจจุบันใช้กันเป็นเรื่องปกติในชื่อของมหาวิทยาลัย หนังสือเรียน ตำราวิชาการ และบทความต่าง ๆ เป็นที่รู้กันว่านวัตกรรมมีส่วนสำคัญ ในกระบวนการเศรษฐกิจและการแข่งขันของประเทศรัฐบาลและผู้นำทางธุรกิจมีความต้องการนวัตกรรม และส่งเสริมการนำเสนอนวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่เสมอ (Luecke, 2009) สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ (2561) กล่าวว่าในวารสารการบริหารและนวัตกรรมการศึกษาว่า “สังคมจึงคาดหวังว่าระบบการศึกษาจะมีปฏิกิริยาในการช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถของคนไทยในการสร้างสรรค์นวัตกรรมโดยเฉพาะนวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ ปาฏิหาริย์นี้ จะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องเปลี่ยนกระบวนการจัดการบริหารการศึกษา จากการบริหารการศึกษาให้คนเรียนหนังสือและอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น เป็นการบริหารการศึกษาให้คนเป็นนวัตกรรม (Innovator)” การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการพัฒนาศักยภาพมนุษย์เพื่อสังคมที่เข้มแข็ง ดังนั้นการศึกษาจึงต้องจัดให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ปัจจุบันสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นยุคที่มีความสลับซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว (บรรจง อมรชีวิน, 2554) สอดคล้องกับนวัตกรรมเป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะเป็นผู้ริเริ่มคิด เรียนรู้และลงมือทำในสิ่งที่แปลกใหม่ และทำในสิ่งที่แตกต่างหรือ ทำสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน เข้าใจนวัตกรรม มีความมุ่งมั่นหลากหลาย เข้าใจจุดที่แตกต่างของมุมมองที่ซับซ้อน ท้าทาย รู้จักสังเกต ตั้งคำถาม กระตือรือร้น รู้จักทดลองประสบการณ์ความคิดใหม่ ๆ มีความสามารถในการเชื่อมโยงความคิดระหว่างคำถามหรือปัญหาโดยการสอบถาม การสังเกต การทดลองและการสร้างสรรค์ (Christensen, 2016) อาจกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะนวัตกรรม เพื่อตอบโจทย์และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคต

เมื่อพิจารณาด้านการบริหารสถานศึกษา จะเห็นได้ว่า การบริหารงานวิชาการถือเป็นเป้าหมายหลักของการบริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและงานอื่น ๆ ที่ส่งเสริมสนับสนุนงานสอนให้บรรลุผลสำเร็จ สอดคล้องกับ เนื่องจากงานวิชาการเป็นงานส่วนใหญ่ที่ครอบคลุมงานทั้งทางตรงและทางอ้อมในสถานศึกษา ถือว่าเป็นหน้าที่สำคัญของสถานศึกษา การจัดการศึกษา

ในพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ สามารถรองรับการศึกษาในทุกระดับทุกประเภท มีทิศทางการพัฒนาจัดการศึกษา และมีวิสัยทัศน์ที่ว่า ผู้เรียนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง เสมอภาค และเรียนรู้ตลอดชีวิต มีคุณภาพตามมาตรฐานระดับสากล และการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 สุวิทย์พ่วงเพียง โดยมีพันธกิจที่สอดคล้องข้อที่ 3 ว่าด้วยการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ข้อที่ 6 ว่าด้วยการพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถตรงตามสมรรถนะวิชาชีพ และส่งเสริมความก้าวหน้าในสายงานอาชีพ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ, 2564)

ปัญหาการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองให้ผู้เรียนเกิดทักษะนวัตกรรมและบทบาทของครูผู้สอนในปัจจุบันยังไม่เป็นไปตามนโยบายทางการศึกษา ครูผู้สอน คือ แหล่งนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อสร้างผู้เรียนให้เกิดทักษะนวัตกรรม ครูผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกิดการเรียนรู้ และวิธีการสร้างนวัตกรรม โดยเป็นนวัตกรรมการศึกษา การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนในปัจจุบันควรตอบสนองวิสัยทัศน์หรือนโยบายทางการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะนวัตกรรม โดยเฉพาะครูซึ่งมีบทบาทสำคัญด้านการจัดการเรียนการสอน ครูต้องมีทักษะนวัตกรรมการศึกษาก่อน แล้วจึงจะไปสอนผู้เรียนให้เกิดทักษะนวัตกรรมได้อย่างมีคุณภาพ ผู้บริหารการศึกษา หรือผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนนี้เช่นกัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนานวัตกรรมการบริหาร หรือการหาแนวทางใหม่ในการบริหารวิชาการโรงเรียน เพื่อให้ครูมีทักษะนวัตกรรมการศึกษา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิผลและมุ่งพัฒนาด้านคุณภาพผู้เรียน อันจะเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนสู่การพัฒนาประเทศตามวิสัยทัศน์ที่กล่าวว่า มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา
2. เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารวิชาการโรงเรียนแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา
3. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา

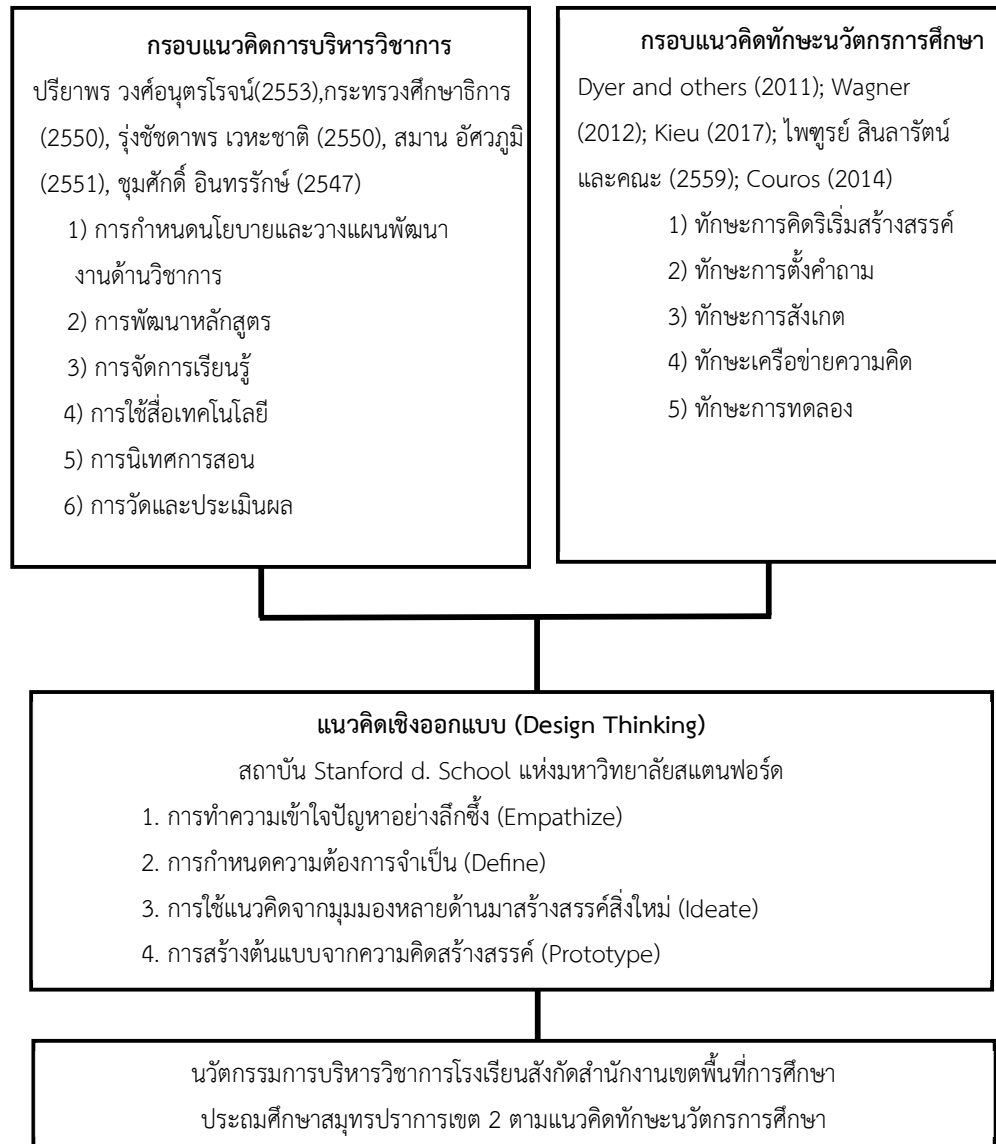
กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดการบริหารวิชาการ โดยสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วย ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553), ภัทรวงษ์ศึกษาธิการ (2550), รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ (2550), สมาน อัครภูมิ (2551), ชุมศักดิ์ อินทรรักษ์ (2547) สังเคราะห์ได้เป็น 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนางานด้านวิชาการ 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การจัดการเรียนรู้ 4) การใช้สื่อเทคโนโลยี 5) การนิเทศการสอน 6) การวัดและประเมินผล

2. แนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา กำหนดองค์ประกอบโดยใช้แนวคิด ของ Dyer, Gregersen, & Christensen (2011); Wagner (2012); Kieu (2017) ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2559) Couros (2014) สังเคราะห์ได้เป็น 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creative thinking skills) 2) ทักษะการตั้งคำถาม (Questioning Skills) 3) ทักษะการสังเกต (Observing Skills) 4) ทักษะเครือข่ายความคิด (Idea Networking Skills) 5) ทักษะการทดลอง (Experimenting Skills)

3. แนวคิดการพัฒนานวัตกรรม โดยใช้แนวคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็นกระบวนการออกแบบนวัตกรรม ของสถาบัน Stanford d. School แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด โดยมีกระบวนการคิดเชิงออกแบบ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง (Empathize) 2) การกำหนดความต้องการจำเป็น (Define) 3) การใช้แนวคิดจากมุมมองหลายด้านมาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Ideate) 4) การสร้างต้นแบบจากความคิดสร้างสรรค์ (Prototype)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการบริหารวิชาการ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา (Academic Management Innovation of The Primary Schools Under Samut Prakan Primary Education service area office) Based on the Concept of Educational Innovator's skills โดยมีรายละเอียดของกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ (Multiphase Mixed-Method Research) ซึ่งผสมวิธีระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) การออกแบบการวิจัย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา

1) ศึกษากรอบแนวคิดการบริหารวิชาการโรงเรียนและทักษะนวัตกรรมการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินกรอบแนวคิด จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมของกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวิชาการโรงเรียนและทักษะนวัตกรรมการศึกษา

2) ศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 จำนวน 71 โรงเรียน จำนวน 1,389 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

กลุ่มตัวอย่างการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียน และครู จำนวน 302 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มีขั้นตอนในการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ขั้นที่ 1 สุ่มกลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหารโรงเรียน ครู โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ขั้นที่ 2 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยจำแนกตามขนาดของโรงเรียน แล้วกำหนดสัดส่วนตามขนาดของโรงเรียนเพื่อให้ครอบคลุมทุกขนาดของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ขั้นที่ 3 กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามขนาดของโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน และครู โดยผู้ให้ข้อมูลได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายเพื่อให้ครอบคลุมตามที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม

การหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย คือ นำเครื่องมือเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา 2 คน ด้านการบริหารหลักสูตรระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน และด้านการพัฒนานวัตกรรม ในโรงเรียน จำนวน 1 คน เพื่อพิจารณาคุณภาพเครื่องมือโดยตรวจสอบการใช้ภาษา ความเหมาะสม ความครอบคลุมและความตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยมีเกณฑ์การตัดสินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ คือค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารวิชาการโรงเรียนแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา กระบวนการวิจัยขั้นตอนนี้เป็นการใช้แนวคิดจากการใช้แนวคิดจากมุมมองหลายด้าน มาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Ideate) โดยศึกษาโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 3 โรงเรียน จำนวน 3 คน ได้แก่ 1) โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายประถม 2) โรงเรียนสารสาสน์วิเทศสุวรรณภูมิ 3) ดรณสิกขาลัย โรงเรียนนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์

การหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย คือ หาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เป็นหลัก โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) ผ่านเกณฑ์ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป โดยปรับปรุงภาษาให้เหมาะสม จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) เพื่อตรวจสอบความเข้าใจและเก็บข้อมูลเบื้องต้นมาปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา

1) ออกแบบร่างนวัตกรรม

2) การพัฒนานวัตกรรม

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ หรือมีประสบการณ์ ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมในโรงเรียน จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารวิชาการโรงเรียน จำนวน 2 ท่าน ด้านการบริหารการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างนวัตกรรม ฉบับที่ 1 และการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างนวัตกรรม ฉบับที่ 2 โดยการประชุมสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group Discussion)

การหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ตามโครงสร้าง ส่งแบบประเมินให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าเครื่องมือสามารถประเมินองค์ประกอบของ "ความเหมาะสม" และ "ความเป็นไปได้" หรือไม่ โดยให้คะแนน (+1) มั่นใจ (0) ไม่แน่ใจ (-1) ไม่ตรง โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ผ่านเกณฑ์ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป

ผลการวิจัย (Research Results)

การวิจัยเรื่องนวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 จำนวน 71 โรงเรียน จำนวน 1,389 คน

กลุ่มตัวอย่างการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียน และครู จำนวน 302 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ผลของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา

การบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (ลำดับ)
	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	
1. การกำหนดนโยบายและ วางแผนพัฒนางานด้านวิชาการ	4.381	0.386	มาก	4.412	0.375	มาก	0.007 (3)
2. การพัฒนาหลักสูตร	4.419	0.386	มาก	4.443	0.348	มาก	0.006 (4)
3. การจัดการเรียนรู้	4.494	0.354	มาก	4.521	0.290	มากที่สุด	0.006 (4)
4. การใช้สื่อเทคโนโลยี	4.435	0.393	มาก	4.457	0.353	มาก	0.005 (5)
5. การนิเทศการสอน	4.491	0.343	มาก	4.553	0.328	มากที่สุด	0.014 (1)
6. การวัดและประเมินผล	4.449	0.365	มาก	4.483	0.357	มาก	0.008 (2)
รวม	4.445	0.371	มาก	4.464	0.363	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.445, S.D. = 0.371) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.494, S.D. = 0.354) รองลงมา ได้แก่ ด้านการนิเทศการสอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.491, S.D. = 0.343) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.464, S.D. = 0.363) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการนิเทศการสอน มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์สูงที่สุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.553, S.D. = 0.328) รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.521, S.D. = 0.290) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา พบว่า การบริหาร

วิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ ด้านการนิเทศการสอน ($PNI_{Modified} = 0.014$) รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผล ($PNI_{Modified} = 0.008$) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษา

การพัฒนาทักษะ นวัตกรรมการศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (ลำดับ)
	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	($\bar{X}$)	S.D.	ระดับ	
1. ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.481	0.356	มาก	4.501	0.334	มากที่สุด	0.004 (5)
2. ทักษะการตั้งคำถาม	4.438	0.368	มาก	4.475	0.360	มาก	0.008 (3)
3. ทักษะการสังเกต	4.470	0.373	มาก	4.497	0.334	มาก	0.006 (4)
4. ทักษะเครือข่ายความคิด	4.432	0.372	มาก	4.474	0.332	มาก	0.010 (1)
5. ทักษะการทดลอง	4.404	0.388	มาก	4.444	0.349	มาก	0.009 (2)
รวม	4.445	0.371	มาก	4.465	0.363	มาก	

จากตารางที่ 2 จากการวิเคราะห์ พบว่า ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาในภาพรวม พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.445$, S.D. = 0.371) เมื่อพิจารณารายทักษะพบว่า ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบัน สูงที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.481$, S.D. = 0.356) รองลงมาได้แก่ ทักษะการสังเกต อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.470$, S.D. = 0.373)

สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.465$, S.D. = 0.363) เมื่อพิจารณารายทักษะ พบว่า ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์สูงที่สุด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.501$, S.D. = 0.334) รองลงมาได้แก่ ทักษะการสังเกต มีค่าเฉลี่ยสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.497$, S.D. = 0.334)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารวิชาการโรงเรียนแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา

1. การนิเทศการสอนตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้ 1) ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในด้านการนิเทศการสอนภายในโรงเรียนรวมถึงการจัดระบบการนิเทศการสอน กระบวนการนิเทศการสอน และการขับเคลื่อนการนิเทศการสอนด้วยการมีส่วนร่วมในการนิเทศการสอนของครู 2) โรงเรียนที่ผู้บริหารมีการขับเคลื่อนระบบการนิเทศการสอนภายในโรงเรียนการวางแผนการนิเทศการสอน มีกระบวนการนิเทศติดตาม ให้คำแนะนำครู

เป็นการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องแบบประจำสม่ำเสมอจะสนับสนุนให้ครูมีการจัดการเรียนการสอนได้ตรงตามหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดไว้

2. การวัดและประเมินผล ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา ประกอบด้วยประเด็นดังต่อไปนี้ 1) นโยบายของโรงเรียนต้องมีความชัดเจนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลายและประเมินผลเพื่อพัฒนา 2) โรงเรียนต้องวางแผน กำหนดรูปแบบ และเกณฑ์การประเมินการวัดและประเมินผลอย่างชัดเจน 3) การวัดและประเมินผลเชิงสมรรถนะโดยกำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาอย่างชัดเจน 4) การวัดผลประเมินผลที่หลากหลาย มีการประเมินผลอยู่เป็นระยะ ๆ

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา

นวัตกรรมหลัก คือ นวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครูด้านทักษะการตั้งคำถาม ด้านเครือข่ายความคิด ด้านทักษะการสังเกต และด้านทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 2 นวัตกรรมย่อย ดังนี้

นวัตกรรมย่อยที่ 1 คือ นวัตกรรมการบริหารการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครูด้านทักษะการตั้งคำถาม และทักษะเครือข่ายความคิด

นวัตกรรมย่อยที่ 2 คือ นวัตกรรมการบริหารการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครูด้านทักษะการสังเกต และทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์

อภิปรายผล (Research Discussion)

1. จากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษาผลการวิจัยพบว่า การจัดลำดับความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา ในภาพรวม พบว่า การบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 มีลำดับขั้นความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ 1) การนิเทศการสอน 2) การวัดและประเมินผล 3) การกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนางานด้านวิชาการ 4) การจัดการเรียนรู้และการพัฒนาหลักสูตร 5) การใช้สื่อเทคโนโลยี สะท้อนให้เห็นว่า ความสำคัญและมีความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาครูของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ในการพัฒนาตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา ลำดับที่ 1 ด้านการนิเทศการสอน สอดคล้องกับ ศิริวรรณ ลีกิจเจริญผล (2559) ที่กล่าวว่า ผู้นิเทศต้องให้

การช่วยเหลือครูเชิงบูรณาการเพื่อยกระดับคุณภาพทั้งระบบ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดีด้านการประยุกต์เทคนิคที่หลากหลายน จะเห็นได้ว่า ความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา ต้องยกคุณภาพทั้งระบบ และความต้องการจำเป็นตามทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครู คือด้านทักษะการตั้งคำถาม และทักษะเครือข่ายความคิด สอดคล้องกับ อรชร ปราจันทร์ และสุกัญญา แซ่มซ้อย (2561) กล่าวว่า ทักษะการตั้งคำถาม คือความสามารถในการใช้คำถามเพื่อช่วยขยายความคิดโดยกระตุ้นให้สืบเสาะหาคำตอบและเกิดความคิดวิเคราะห์ เพื่อสร้างองค์ความรู้และสร้างแรงบันดาลใจพัฒนาสิ่งใหม่ ครูต้องใช้การตั้งคำถามในการจัดการเรียนการสอนอยู่ทุกครั้ง สอดคล้องกับ Topping (2002) กล่าวว่า ทักษะการทำงานในรูปเครือข่ายแบบร่วมมือ เป็นทักษะการทำงานของผู้หน้าที่สำคัญประการหนึ่ง และสำหรับการทำงานในเครือข่ายแบบร่วมมือมีประสิทธิภาพคือการทำงานในรูปแบบทักษะการให้กำลังใจระหว่างบุคคล การเสริมสร้างกำลังใจระหว่างบุคคลด้วยวิธีการใช้ข้อมูลข่าวสารร่วมกัน และส่งเสริมสนับสนุนร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเดียวกัน รวมทั้งการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา โดยเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพระบบการศึกษาที่เป็นเครือข่ายเดียวกัน

2) ความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา ลำดับที่ 2 ด้านการวัดและประเมินผล และความต้องการจำเป็นตามทักษะการค้นหานวัตกรรม คือ ทักษะการสังเกต และทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ควรได้รับความสำคัญจำเป็นในการพัฒนาทักษะการสังเกตของครู สอดคล้องกับ พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2550) ที่กล่าวว่า ทักษะการสังเกต หมายถึง การใช้ประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกัน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนังเข้าไปสัมผัสโดยตรงกับวัตถุ หรือเหตุการณ์เพื่อค้นหาข้อมูลซึ่งเป็นรายละเอียดของสิ่งนั้นโดยไม่ใส่ความคิดเห็นของผู้สังเกตเข้าไป ดังนั้นครูผู้สอนต้องสังเกตผู้เรียนในขณะที่สอน ผสมผสานทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นหนึ่งในคุณสมบัติของครูในการมีทักษะนวัตกรรมการศึกษา สอดคล้องกับ สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ (2552) ที่กล่าวว่าทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นความสามารถของบุคคลที่แสดงความคิดหลายทิศทาง หลายแง่หลายมุม คิดได้กว้างไกล โดยนำประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นพื้นฐานที่ทำให้เกิดความคิดใหม่ อันนำไปสู่การประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่าง ๆ ที่แปลกใหม่ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ประกอบด้วย ความคิดริเริ่ม ความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นในการคิด และความละเอียดลออส่งเสริมให้ครูเกิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา

2. แนวปฏิบัติที่ดีของการบริหารวิชาการโรงเรียนแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา

ได้แนวคิดจากมุมมองหลายด้านมาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ (Ideate) เป็นหนึ่งในรูปแบบกระบวนการคิดเชิงออกแบบของ Stanford D. School UK. สอดคล้องกับ Tran (2016) การนำความคิดที่หลากหลายเพื่อให้เกิดความคิดใหม่ โดยการนำข้อมูลค่าดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น จากนั้นเป็นขั้นตอนของการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนที่มีแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหามากมายโดยไม่จำกัดกรอบความคิด การสัมภาษณ์นี้ คือ การนำเสนอแนวความคิด ตลอดจนแนวทางการแก้ไขปัญหามารูปแบบต่าง ๆ อย่างไม่มีกรอบจำกัด ระดมความคิดในหลากหลายมุมมอง หลากหลายวิธีการออกมาให้มากที่สุด เพื่อที่จะเป็นฐานข้อมูลในการที่เราจะนำไปประเมินผลเพื่อสรุปเป็นความคิดเป็นการผสมผสานหลากหลายความคิดให้ออกมาเป็นแนวทางสุดท้ายที่ชัดเจน การสัมภาษณ์นี้เป็นแนวปฏิบัติที่ดีนี้ยังช่วยให้เห็นแนวทางอย่างรอบด้านและละเอียดขึ้น โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นการบริหารวิชาการโรงเรียนตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา โดยผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดีตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา หรือแนวทางการบริหารวิชาการโรงเรียนที่มีแนวคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม หรือโรงเรียนนวัตกรรม (innovative schools) เป็นรูปแบบของโรงเรียนที่ส่งเสริมการใช้และสร้างนวัตกรรมในโรงเรียน

3. นวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา

จากผลการศึกษานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษา เป็นผลจากการวิจัยในครั้งนี้ มีชื่อนวัตกรรม วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม ผู้วิจัยจึงนำเสนอรายละเอียดของนวัตกรรม ดังนี้

ชื่อนวัตกรรม

“นวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครูด้านทักษะการตั้งคำถาม ด้านเครือข่ายความคิด ด้านทักษะการสังเกต และด้านทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Academic Management Innovation of school to Develop Educational Innovator skills of teachers focus on Questioning Skills, Idea Networking, Skills Observing Skills, and Creative thinking skills)”

วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

พัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครูด้านทักษะการตั้งคำถาม ด้านเครือข่ายความคิด ด้านทักษะการสังเกต และด้านทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์

รายละเอียดของนวัตกรรม

นวัตกรรมหลัก คือ นวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครูด้านทักษะการตั้งคำถาม ด้านเครือข่ายความคิด ด้านทักษะการสังเกต และด้านทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Academic Management Innovation of school to Develop Educational Innovator skills of teachers focus on Questioning Skills, Idea Networking Skills, Observing Skills, and Creative thinking skills) ประกอบด้วย 2 นวัตกรรมย่อย ดังนี้

นวัตกรรมย่อยที่ 1 คือ นวัตกรรมการบริหารการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครูด้านทักษะการตั้งคำถาม และทักษะเครือข่ายความคิด (Supervision Management Innovation Enhancing Teacher's Develop Educational Innovator skills focus on Questioning Skills and Idea Networking Skills) มีลักษณะสำคัญของนวัตกรรมเป็นการบริหารการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครูเพื่อพัฒนาทักษะการตั้งคำถาม และทักษะเครือข่ายความคิด รูปแบบการนิเทศการสอนที่เน้นการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย เพื่อพัฒนาครูและยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน พัฒนาทักษะการตั้งคำถาม และทักษะเครือข่ายความคิด สอดคล้องกับ Tidd and Other (2005) อรชร ปรารักษ์ และสุกัญญา แซ่ม้อย (2561) กล่าวว่า องค์การที่ต้องการมุ่งสู่องค์กรนวัตกรรมต้องให้ความสำคัญกับ การสร้างเครือข่ายซึ่งทำให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและทรัพยากรต่าง ๆ การมีเครือข่ายภายนอกจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเพราะทำให้มีพลังอำนาจในการต่อรองเพิ่มมากขึ้น โดยสร้างรูปแบบการนิเทศการสอนพลังภาคีเครือข่าย สพป. สป. 2 มุ่งเน้นพัฒนาครูให้มีทักษะการตั้งคำถาม และทักษะเครือข่ายความคิด เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน ให้การนิเทศการสอนพลังเครือข่าย สพป.สป. 2 ยังคงพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ศุภวรรณ สัจจพิบูล (2560) ได้กล่าวถึงการนิเทศมุ่งเน้นที่เกิดจากความสนใจของครูผู้สอนในการที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตน จากการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่อยู่ในบริบทการเรียนรู้เดียวกัน และส่งเสริมการสร้างบรรยากาศของการพัฒนาวิชาชีพครูที่มีการเกื้อกูลกันและกันอย่างเป็นมิตร โดยมีผู้สอนงาน (coach) ซึ่งเป็นผู้รู้ที่เข้ามาส่งเสริมความรู้และฝึกฝนทักษะที่สัมพันธ์กับเป้าหมายที่ผู้สอนต้องการพัฒนาก่อนการสอน ทำการสังเกตการสอน และกระตุ้นให้ครูผู้สอนวิเคราะห์และสะท้อนผลการปฏิบัติการสอนของตนเองจนสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้ตามเป้าหมาย และมีพี่เลี้ยง (mentor) เป็นผู้คอยสนับสนุน ส่งเสริม ให้กำลังใจตลอดกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้สอนสามารถพัฒนาบทเรียนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นวัตกรรมย่อยที่ 2 คือ นวัตกรรมการบริหารการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครูด้านทักษะการสังเกต และทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Measurement

and Evaluation Management Innovation Enhancing Teacher's Develop Educational Innovator skills focus on Observing Skills and Creative thinking skills) พบว่า ลักษณะสำคัญของนวัตกรรมการบริหารการวัดและประเมินผล มีลักษณะแนวทางใหม่โดยการสร้าง ระบบการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรการศึกษาของครู โดยมุ่งเน้นด้านทักษะการสังเกต และทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ประกอบด้วย การประเมินทั้งด้านความรู้ความสามารถ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู ในฐานะผู้สร้างนวัตกรการศึกษา โดยอาจใช้ทั้งวิธีการประเมินแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน การสังเกตพฤติกรรม การสอน การสัมภาษณ์ การทำแบบทดสอบ หรือการประเมินจากผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับ วิษณุ ทรัพย์สมบัติ (2564) ผู้อำนวยการสำนักทดสอบทางการศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดทำแนวปฏิบัติการวัดและประเมินผลในชั้นเรียน ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคในสถานการณ์โควิด-19 คือ ใช้วิธีการและรูปแบบการวัดและ ประเมินผลที่เหมาะสม และหลากหลายผสมผสานกันไป เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจ ผลงานการประเมิน ภาคปฏิบัติ การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน และการทดสอบ

องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

องค์ความรู้ใหม่ของการศึกษานวัตกรการบริหารวิชาการโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2 ตามแนวคิดทักษะนวัตกรการศึกษา คือนวัตกรรมหลัก ชื่อ นวัตกรการบริหารวิชาการโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรการศึกษาของครูด้านทักษะ การตั้งคำถาม ด้านเครือข่ายความคิด ด้านทักษะการสังเกต และด้านทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Academic Management Innovation of school to Develop Educational Innovator skills of teachers focus on Questioning Skills, Idea Networking, Skills Observing Skills, and Creative thinking skills) ประกอบด้วย 2 นวัตกรรมย่อย ดังนี้ นวัตกรรมย่อยที่ 1 คือ นวัตกร การบริหารการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรการศึกษาของครูด้านทักษะการตั้งคำถาม และทักษะเครือข่ายความคิด (Supervision Management Innovation Enhancing Teacher's Develop Educational Innovator skills focus on Questioning Skills and Idea Networking Skills) และนวัตกรรมย่อยที่ 2 คือ นวัตกรการบริหารการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาทักษะ นวัตกรการศึกษาของครูด้านทักษะการสังเกต และทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Measurement and Evaluation Management Innovation Enhancing Teacher's Develop Educational Innovator skills focus on Observing Skills and Creative thinking skills)

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ควรดำเนินการพัฒนาโรงเรียน นำร่องเรื่องกรณีศึกษาการสอน การวัดและประเมินผลของครู การกำหนดนโยบายหลักสูตรของสถานศึกษา การสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริงของกรณีศึกษาการสอน การวัดและประเมินผลของครู เพื่อพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครูตามบริบทของโรงเรียน เนื่องจากผลการวิจัย พบว่า การนิเทศการสอน มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด รองลงมาคือการวัดและประเมินผลของครู

2. ทักษะการทดลองของครูมีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดเป็นทักษะที่ครูมีอยู่แล้ว ซึ่งเป็นจุดแข็ง ส่วนการพัฒนาทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครู ต้องเพิ่มการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในด้านทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการสังเกต ทักษะเครือข่ายความคิด มาเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนทักษะนวัตกรรมการศึกษาของครู

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารวิชาการโรงเรียนนำร่องทักษะนวัตกรรมการศึกษาครูระดับอนุบาลเพื่อวางรากฐานเด็กตั้งแต่ระดับอนุบาลอันเป็นพื้นฐานสำคัญ ก่อนระดับประถมศึกษา ให้ครูอนุบาลมีทักษะนวัตกรรมการศึกษากับเด็กในระดับอนุบาล

2. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียน ตามแนวคิดทักษะนวัตกรรมการศึกษาสำหรับครู ดังนั้นควรมีการศึกษาวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นนวัตกร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ให้คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2547). การบริหารงานวิชาการ. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บรรจง อมรชีวิน. (2554). สอนให้คิด. ภาพพิมพ์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). การนิเทศการสอน. พิมพ์ดี.
- พฤทธิ ศรีบรรณพิทักษ์. (2561). กระบวนทัศน์ใหม่ของการบริหารการศึกษา. วารสารการบริหาร และนวัตกรรมการศึกษา, 1(1),3.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2550). ปรับเปลี่ยนวิธีเรียนเปลี่ยนวิธีการสอนวิทยาศาสตร์สู่ห้องเรียน แห่งการคิด. สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2559). การศึกษา 4.0 เราต้องแปลงกับดักให้เป็นความหวังดี. การศึกษา 4.0 เป็น ยิ่งกว่าการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2550). การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ศูนย์หนังสือ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วิษณุ ทรัพย์สมบัติ. (2564). ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน o-net ปีการศึกษา 2562. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ศิริวรรณ ลี้กิจเจริญผล. (2559). การนิเทศเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครู ภาษาอังกฤษ. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศุภวรรณ สัจจพิบูล. (2560). แนวคิดการนิเทศเพื่อพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมาน อัสวภูมิ. (2551). การบริหารการศึกษสมัยใหม่: แนวคิด ทฤษฎีและการปฏิบัติ (พิมพ์ ครั้งที่ 4). อุบลกิจออฟเซตการพิมพ์.
- สุคนธ์ สินธพานนท์, วรรณเลิศลักษณ์ วรรณพฤกษ์, และพิมพ์พันธ์ สินธพานนท์. (2552). พัฒนา ทักษะการคิด – พิชิตการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 4). ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). ข้อมูลสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2. สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและ
นิติการ. <https://personnel.obec.go.th/web/>
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ. (2564). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.
2564. สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสมุทรปราการ.
- อรชร ปราจันท์ และสุกัญญา แซ่มซ้อย. (2561). รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิง
นวัตกรรมของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น,
12(1), 156-169.
- Christensen, C. M., Raynor, M. E., & McDonald, R. (2016). HBR's 10 must reads 2017:
The definitive management ideas of the year from Harvard Business
Review (with bonus article "What is disruptive innovation?"). Harvard
Business Review Press.
- Couros, G. (2014). The Innovator's Mindset: Empower Learning, Unleash Talent, and
Lead a Culture of Creativity. Gower Publishing.
- Dyer, Gregersen, & Chistensen, (2011). The Innovator's DNA: Mastering the Five
Skills of Disruptive Innovators. Harvard Business review press.
- Tidd, J. & others. (2005). Managing Innovation: Integrating Technological, Market
and Organization Change. John Wiley and Sons.
- Topping, P. A. (2002). Managerial leadership. McGraw-Hill.
- Tran, N. (2016). Design Thinking Playbook for Change Management in K12 Schools.
ISSUU. https://issuu.com/normantran2001/docs/design_thinking_playbook
- Kieu, P. (2017). 8 Skills make a successful innovator. [https://sociable.co/
business/innovation-8-skills](https://sociable.co/business/innovation-8-skills).
- Luecke, R. (2009). The innovator's toolkit: 10 practical strategies to help you
develop and implement innovation (Harvard Business Essentials).
Harvard Business School Press.
- Wagner, T. (2012). Creating innovators: The making of young people who will
change the world. Scribner/Simon & Schuster Publisher.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อยกระดับการ
เรียนรู้เชิงรุกและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษา
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
Developing an AI-Based Learning Management Model to Enhance
Active Learning and Academic Achievement of Public Administration
Students at Yala Rajabhat University

ศรินทร์ญา จังจรง¹ เดชรัฐ สิมสิริ² สุวิมล แซ่ก่อง²
ศุภามาส รัตนพิพัฒน์³ และ สุขสวัสดิ์ นัตตาวุฒิสิทธิ์³
Sarinya Jungjing¹, Decharat Simsiri², Suwimon Saekong²
Suppamas Rattanapipat³ and Sooksawaddee Nattawuttisit³

Received: 19 March 2026 Revised: 11 April 2026 Accepted: 23 April 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้
ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต 2) เพื่อพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้
ปัญญาประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์การใช้ปัญญาประดิษฐ์
ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษา
ชั้นปีที่ 1 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จำนวน 120 คน โดยใช้วิธี

¹ สาขารัฐประศาสนศาสตร์/มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา:

Public Administration Program,Yala Rajabhat University.

² สาขารัฐประศาสนศาสตร์/มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา:

Public Administration Program,Yala Rajabhat University.

³ สาขาการจัดการธุรกิจดิจิทัลและนวัตกรรม/มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา:

Digital Business Management and Innovation Program, Yala Rajabhat University.

³ สาขาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต และหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม:

Master of Science Program and Doctor of Philosophy Program, Sripatum University

E-mail : Sarinya.j@yru.ac.th

Total Sampling การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ซึ่งเป็นแนวทางที่ใช้ในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา พร้อมทั้งทดสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น (Gall, Gall, & Borg, 2007) โดยแบ่งกระบวนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้ ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ และระยะ 3 การทดลองใช้รูปแบบและประเมินผล

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีสภาพปัญหาในการเรียนรู้ในระดับมาก (Mean = 3.69 S.D.=.723) โดยปัญหาสำคัญคือการขาดแรงจูงใจ การเชื่อมโยงทฤษฎีกับสถานการณ์จริง และการได้รับข้อมูลย้อนกลับที่ล่าช้า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลักได้แก่ 1) ระบบเข้าสู่บทเรียน 2) แบบทดสอบก่อนเรียน(Pre-test) 3) เนื้อหาบทเรียน 4) แบบทดสอบหลังเรียน และ5.ระบบรายงานผลการเรียนรู้ จากการประเมินผลการความพึงพอใจในต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์อยู่ในระดับมาก (Mean = 3.85 S.D=.676) โดยด้านที่ได้รับคะแนนสูงสุดคือระบบ AI ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Mean=4.21 SD =.846) และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจในการใช้ AI อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($R^2 = .075$, $F = 3.166$) สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ส่งผลในทางบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์ในการศึกษา การเรียนรู้เชิงรุก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รัฐประศาสนศาสตร์ รูปแบบการจัดการเรียนรู้

Abstract

This research aimed to: (1) investigate the problems and needs in learning management among undergraduate students in the Bachelor of Public Administration program; (2) develop a learning management model using artificial intelligence (AI) to promote active learning; and (3) examine the relationship between the use of AI and students' academic achievement. The sample consisted of 120 first-year students enrolled in the Bachelor of Public Administration program at Yala Rajabhat University, selected through total sampling. This study employed a Research and Development (R&D) approach, which is commonly used to design and develop educational innovations and to evaluate their effectiveness (Gall, Gall, & Borg, 2007). The research process was divided into three phases: Phase 1 involved the investigation of problems

and needs in learning management; Phase 2 focused on the development of an AI-based learning management model; and Phase 3 involved the implementation and evaluation of the developed model.

The findings revealed that students experienced learning problems at a high level (Mean = 3.69, S.D. = .723), with key issues including a lack of motivation, difficulty in linking theory to real-life situations, and delayed feedback. The developed learning management model comprised five main components: (1) lesson access system, (2) pre-test, (3) instructional content, (4) post-test, and (5) learning outcome reporting system. The evaluation results indicated that students' satisfaction with the AI-based learning model was at a high level (Mean = 3.85, S.D. = .676). The highest-rated aspect was the effectiveness of AI in supporting learning (Mean = 4.21, S.D. = .846). Furthermore, academic achievement showed a statistically significant positive relationship with satisfaction in using AI at the .05 level ($R^2 = .075$, $F = 3.166$). These findings suggest that AI-supported active learning has a positive impact on students' academic achievement and enhances the overall learning experience.

Keywords: Artificial Intelligence in Education, Active Learning, Academic Achievement, Public Administration, Learning Management Model

บทนำ

ในปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างต่อเนื่อง สถาบันการศึกษาหลายแห่งเริ่มนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน (Trilling & Fadel, 2009) จากข้อมูลดังกล่าวในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาองค์การและพฤติกรรมองค์การ ผู้สอนยังคงพบว่าผู้เรียนจำนวนหนึ่งมีส่วนร่วมในการเรียนค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะในการเชื่อมโยงเนื้อหาทางทฤษฎีกับสถานการณ์จริง

ขณะเดียวกัน ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้เปิดโอกาสใหม่ในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ โดย AI สามารถช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการสร้างสื่อดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูลการเรียนรู้ และการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนอย่างรวดเร็ว (Holmes, Bialik & Fadel, 2019) การประยุกต์ใช้ AI ในการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ากลยุทธ์การสอนแบบใหม่สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น Jongmuenwai และคณะ (2018) ได้ศึกษาการประยุกต์ใช้แนวคิดเกมมิฟิเคชันในการจัดการเรียนรู้ พบว่าองค์ประกอบของเกม เช่น ระบบคะแนน ระดับชั้น และรางวัล สามารถช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ Vathanalaotha (2022) ได้ศึกษาผลของการใช้เกมมิฟิเคชันในการเรียนภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา พบว่าผู้เรียนที่เรียนผ่านระบบที่มีองค์ประกอบของเกม เช่น ระบบรางวัลและกระดานผู้นำ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการแบบดั้งเดิม และมีแรงจูงใจในการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน และ Deenan และ Thamrongsotthisakul (2024) ได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน พบว่า กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพช่วยพัฒนาทักษะของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ที่กล่าวมาข้างต้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อยกระดับการเรียนรู้เชิงรุก และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา สามารถนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบในการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ที่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา สามารถยกระดับการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษาในรายวิชาองค์การและพฤติกรรมองค์การ โดยช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต และเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการเรียนการสอนในระดับมหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ปัญญาประดิษฐ์ส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อยกระดับการเรียนรู้เชิงรุกและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และศึกษาผลของการใช้รูปแบบดังกล่าว

การดำเนินการวิจัยประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 3 ระยะ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมทั้งทดสอบประสิทธิภาพของนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้น (Gall, Gall & Borg, 2007) โดยแบ่งกระบวนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้

ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ในรายวิชาการและพฤติกรรมองค์กร โดยดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ การเรียนรู้เชิงรุก และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. สำรวจสภาพปัญหาในการเรียนการสอนและความต้องการของนักศึกษา ในรายวิชาการและพฤติกรรมองค์กร โดยใช้แบบสอบถาม
3. นำผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการมาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระยะที่ 2

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์

นำข้อมูลจากการศึกษาในระยะที่ 1 มาออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ผ่านระบบบทเรียนออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของนักศึกษา โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปทดลองใช้จริง องค์ประกอบของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. การทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) เพื่อวัดความรู้พื้นฐานของผู้เรียน
2. การเรียนรู้เนื้อหาบทเรียน จำนวน 13 บท ผ่านระบบบทเรียนออนไลน์
3. กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ได้แก่ แบบฝึกหัด เกมจับคู่ทฤษฎี และการสะท้อนความคิด
4. การทดสอบหลังเรียน (Post-test) เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. การประเมินผลการเรียนรู้และรายงานผลพัฒนาการของผู้เรียน

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบและประเมินผล

นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับนักศึกษากลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ได้แก่

1. การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการแก้ปัญหา
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Learning Achievement) โดยวัดจากคะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เปรียบเทียบตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาองค์การและพฤติกรรมองค์การ จำนวน 120 คน โดยใช้วิธี Total Sampling

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น : รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์

ตัวแปรตาม : 1) การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ (ระบบบทเรียนออนไลน์)
2. แบบทดสอบก่อนเรียน จำนวน 30 ข้อ และแบบทดสอบหลังเรียน จำนวน 30 ข้อ
3. แบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้
4. แบบสอบถามการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)
5. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ลักษณะของระบบบทเรียนออนไลน์

ระบบบทเรียนออนไลน์ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ในรายวิชาองค์การและพฤติกรรมองค์การ ประกอบด้วย 5 ส่วนหลัก ได้แก่

1. ระบบเข้าสู่บทเรียน ผู้เรียนเข้าสู่ระบบโดยกรอกชื่อ-นามสกุล รหัสนักศึกษาและห้องเรียน
2. แบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) จำนวน 30 ข้อ เพื่อวัดความรู้พื้นฐานก่อนเรียน
3. เนื้อหาบทเรียนออนไลน์ จำนวน 13 บท ครอบคลุมความหมายขององค์การ พฤติกรรมองค์การ ภาวะผู้นำ การสื่อสาร วัฒนธรรมองค์การ เป็นต้น
4. แบบทดสอบหลังเรียน (Post-test) จำนวน 30 ข้อ เพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. ระบบรายงานผลการเรียนรู้ แสดงคะแนนก่อน-หลังเรียน เปอร์เซ็นต์คะแนนและพัฒนาการของผู้เรียน

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ออกแบบบทเรียนออนไลน์และกำหนดองค์ประกอบของระบบ
3. สร้างแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน 30 ข้อ พร้อมสร้างแบบสอบถาม
4. ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และคำนวณ

ค่า IOC

5. ปรับปรุงเครื่องมือตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการเก็บข้อมูล มีดังนี้

1. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง
2. ให้นักศึกษารอกแบบสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้ (ระยะที่ 1)
3. ให้นักศึกษาเข้าสู่ระบบบทเรียนออนไลน์และทำแบบทดสอบก่อนเรียน
4. นักศึกษาศึกษาบทเรียนออนไลน์และทำกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก
5. ให้นักศึกษาทำแบบทดสอบหลังเรียนและตอบแบบสอบถามการเรียนรู้เชิงรุกและความพึงพอใจ

6. รวบรวมข้อมูลและนำเข้าโปรแกรมสถิติเพื่อวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติ ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อบรรยายข้อมูลทั่วไปและระดับสภาพปัญหา ความต้องการ การเรียนรู้เชิงรุก และความพึงพอใจ
2. Dependent Sample t-test เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน
3. การวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นอย่างง่าย (Simple Linear Regression) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัญหาในการเรียนรู้

ประเด็นสภาพปัญหา	Mean	S.D.	ระดับ
1. การเรียนการสอนมีเนื้อหาทางทฤษฎีมากเกินไป ทำให้ยากต่อการทำความเข้าใจ	3.55	.774	มาก
2. มีปัญหาในการเชื่อมโยงเนื้อหาทางทฤษฎีกับสถานการณ์จริงในการทำงาน	3.79	.915	มาก
3. วิธีการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียวไม่สามารถกระตุ้นความสนใจได้	3.66	.900	มาก
4. ขาดแรงจูงใจเนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้ขาดความหลากหลาย	3.96	.735	มาก

ประเด็นสภาพปัญหา	Mean	S.D.	ระดับ
5. มีปัญหาในการมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน	3.33	1.068	ปานกลาง
6. การได้รับข้อมูลย้อนกลับ (feedback) จากผู้สอนมีความล่าช้า	3.75	1.164	มาก
7. เครื่องมือและสื่อการเรียนรู้ที่มีอยู่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ	3.79	.915	มาก
สภาพปัญหาในการเรียนรู้ รวม	3.69	.723	มาก

พบว่า นักศึกษามีสภาพปัญหาในการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.69, S.D. = 0.72) ปัญหาที่พบมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) ขาดแรงจูงใจเนื่องจากกิจกรรมขาดความหลากหลาย (Mean = 3.96) (2) มีปัญหาในการเชื่อมโยงทฤษฎีกับสถานการณ์จริง (Mean = 3.79) และ (3) การได้รับข้อมูลย้อนกลับล่าช้า (Mean = 3.75) ด้านความต้องการ นักศึกษามีความต้องการโดยรวมในระดับมาก (Mean = 3.76, S.D. = 0.70) โดยต้องการรูปแบบที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและบูรณาการ AI อย่างเป็นระบบ (Mean = 3.96 ทั้งสองข้อ)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความต้องการในการจัดการเรียนรู้

ประเด็นความต้องการ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ต้องการให้นำ AI มาช่วยสนับสนุนการเรียนรู้	3.62	.698	มาก
2. ต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน	3.96	.735	มาก
3. ต้องการกิจกรรมที่ช่วยเชื่อมโยงทฤษฎีกับสถานการณ์จริงอย่างมีประสิทธิภาพ	3.92	.640	มาก
4. ต้องการให้ AI ช่วยให้อ่านข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ที่รวดเร็ว	3.54	.764	มาก
5. ต้องการให้มีการจัดกิจกรรม Active Learning มากขึ้น	3.79	.915	มาก
6. ต้องการสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่หลากหลายและเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา	3.66	.900	มาก
7. ต้องการให้พัฒนารูปแบบที่บูรณาการ AI อย่างเป็นระบบในรายวิชา	3.96	.735	มาก
ความต้องการรวม	3.76	.699	มาก

พบว่า นักศึกษามีความต้องการในการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากโดยมีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 3.76 และ S.D. เท่ากับ 0.699 เมื่อแยกเป็นรายข้อได้ดังนี้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ ได้แก่ ต้องการให้นำ AI มาช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.62$, S.D.=.698) ต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ($\bar{X}=3.96$, S.D.=.735) ต้องการกิจกรรมที่ช่วยเชื่อมโยงทฤษฎีกับสถานการณ์จริงอย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}=3.92$, S.D.=.640) ต้องการให้ AI

ช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ที่รวดเร็ว ($\bar{X}=3.54$, S.D.=.764) ต้องการให้มีการจัดกิจกรรม Active Learning มากขึ้น ($\bar{X}=3.79$ S.D.=.915) ต้องการสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลที่หลากหลายและเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา ($\bar{X}=3.66$ S.D.=.900) ต้องการให้พัฒนารูปแบบที่บูรณาการ AI อย่างเป็นระบบในรายวิชา ($\bar{X}=3.96$ S.D.=.735)

2. การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักศึกษามีระดับการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 3.83 และ S.D. เท่ากับ .452 เมื่อแยกเป็นรายข้อได้ดังนี้ มีส่วนร่วมในการอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเรียน ($\bar{X}=3.83$ S.D.=.521) สามารถตั้งคำถามและหาคำตอบด้วยตนเองระหว่างเรียน สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่รับจากบทเรียน ($\bar{X}=3.72$ S.D.=.589) สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนกับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน ($\bar{X}=3.80$ S.D.=.531) มีแรงจูงใจในการค้นหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากที่อาจารย์สอน ($\bar{X}=3.92$ S.D.=.498) สามารถทำงานร่วมกับเพื่อนในการแก้ปัญหาหรือทำกิจกรรมกลุ่ม ($\bar{X}=3.88$ S.D.=.560) รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ไม่ใช่ผู้รับข้อมูล ($\bar{X}=3.79$ S.D.=.560) สามารถสะท้อนความคิด (Reflection) หลังทำกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.75$ S.D.=.560) พยายามแก้ปัญหาที่ท้าทายด้วยตนเองก่อนขอความช่วยเหลือ ($\bar{X}=3.86$ S.D.=.529) สามารถนำความรู้จากบทเรียนไปประยุกต์ใช้ในงานหรือกิจกรรมอื่น ($\bar{X}=3.90$ S.D.=.514) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์

นักศึกษามีผลการเรียนรู้ความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่า $\bar{X}$ เท่ากับ 3.83 และ S.D. เท่ากับ .676 เมื่อแยกเป็นรายข้อได้ดังนี้ ประเด็นความพึงพอใจมากที่สุดมีสองข้อ คือ ระบบปัญญาประดิษฐ์ช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ($\bar{X}=4.21$ S.D.=.846) และแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนมีความเหมาะสมกับเนื้อหา ($\bar{X}=4.10$ S.D.=.723) รองลงมา ในระบบบทเรียนออนไลน์ใช้งานได้ง่ายและสะดวก ($\bar{X}=3.84$ S.D.=1.096) เนื้อหาในระบบบทเรียนออนไลน์มีความชัดเจนและเข้าใจง่าย ($\bar{X}=3.82$ S.D.=.966) การออกแบบหน้าจอและส่วนติดต่อผู้ใช้ (UI) มีความน่าสนใจ ($\bar{X}=3.69$ S.D.=.885) ระบบให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) ที่มีประโยชน์และทันเวลา ($\bar{X}=3.82$ S.D.=.806) กิจกรรมการเรียนรู้ในระบบช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ ระบบสามารถรายงานผลการเรียนรู้ได้ชัดเจนและเป็นประโยชน์ ($\bar{X}=3.83$ S.D.=.820) โดยรวมพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้

โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ ($\bar{X}=3.84$ S.D.=.837) ต้องการให้นำรูปแบบการเรียนรู้นี้ไปใช้ในรายวิชาอื่น ๆ ต่อไป ($\bar{X}=3.76$ S.D.=.977)

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสัมพันธ์กับการใช้ปัญญาประดิษฐ์

นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจ (Mean = 3.72) ด้านการคิดวิเคราะห์และประยุกต์ใช้ (Mean = 3.85) และด้านผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น (Mean = 3.84) โดยนักศึกษารายงานว่ามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้นหลังใช้ AI (Mean = 4.24) และมีความมั่นใจในผลการเรียนมากขึ้น (Mean = 4.03) ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นพบว่า ตัวแปรผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 3 ด้านร่วมกันพยากรณ์ความพึงพอใจต่อ AI ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($R^2 = .075$, $F = 3.166$, Sig. = .027) โดยมีความสัมพันธ์เชิงบวก $R = .274$

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น (Simple Linear Regression)

ตัวแปร	B	Beta	t	Sig.
(Constant)	2.455	-	6.168	.000
ด้านความรู้ความเข้าใจ	.067	.072	.580	.563
ด้านคิดวิเคราะห์และประยุกต์ใช้	.185	.186	1.313	.191
ด้านผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น	.174	.190	1.540	.126

หมายเหตุ: $R = .274$, $R^2 = .075$, Adjusted $R^2 = .051$, $F = 3.166$, Sig. = .027*,

Dependent Variable: TAI (ความพึงพอใจต่อ AI)

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีสภาพปัญหาในการเรียนรู้ในระดับมาก โดยเฉพาะปัญหาด้านการขาดแรงจูงใจและการเชื่อมโยงทฤษฎีกับปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Holmes, Bialik และ Fadel (2019) ที่ระบุว่าการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมมักไม่สามารถตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Freeman และคณะ (2014) ที่เน้นว่า การเรียนการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียวส่งผลให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจ

ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Zawacki-Richter และคณะ (2019) ที่พบว่า AI สามารถช่วยพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลและการให้ข้อมูลย้อนกลับที่รวดเร็ว รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

Luckin และคณะ (2016) ที่เสนอว่า AI สามารถพัฒนาการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ความพึงพอใจต่อรูปแบบอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.85) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ 2

ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ปัญญาประดิษฐ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างการใช้ปัญญาประดิษฐ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Freeman และคณะ (2014) ที่พบว่า Active Learning สามารถเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามค่า $R^2 = .075$ แสดงให้เห็นว่ายังมีตัวแปรอื่นที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่นอกเหนือจากการใช้ AI ซึ่งควรนำมาพิจารณาในการวิจัยต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้สอน

ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ไปประยุกต์ใช้กับรายวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนในภาพรวม มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และควรติดตามและประเมินผลการใช้ระบบ AI ในการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงและพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถาบันการศึกษา

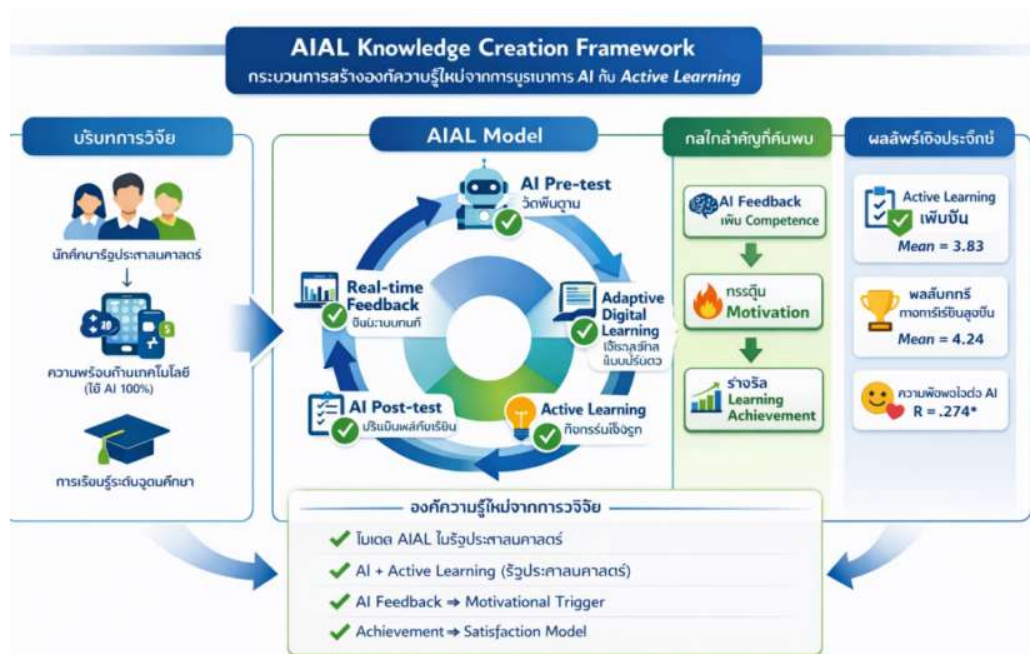
ควรสนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่จำเป็นสำหรับการใช้ AI ในการจัดการเรียนการสอน มีการส่งเสริมให้คณาจารย์ได้รับการพัฒนาทักษะด้านการใช้เทคโนโลยี AI ในการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ และควรกำหนดนโยบายการนำ AI มาใช้ในการศึกษาที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการวิจัยเพื่อศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ AI กับกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ขึ้น และในสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อตรวจสอบความสามารถในการนำไปใช้กับบริบทที่หลากหลาย ควรทำการวิจัยเชิงทดลองที่มีกลุ่มควบคุม (Control Group) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ AI กับรูปแบบการสอนแบบปกติ ศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เช่น แรงจูงใจในการเรียน ความพร้อมด้านเทคโนโลยี และทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการต่อยอดพัฒนาและปรับปรุงระบบบทเรียนออนไลน์โดยการเพิ่มฟีเจอร์ AI ที่ช่วยวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนและปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน (Adaptive Learning)

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ ซึ่งสามารถสรุปได้ 4 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยภายใต้กรอบแนวคิด AIAL Knowledge Creation Framework ซึ่งเป็นแนวทางในการสร้างความรู้โดยการนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

ผลจากกระบวนการดังกล่าวพบว่า การใช้ AI ในการให้ข้อมูลย้อนกลับมีส่วนช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียน เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ และส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทางที่ดีขึ้น โดยผลการศึกษาส่งสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้สามารถส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Active Learning และยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน อีกทั้งยังช่วยสร้างความพึงพอใจต่อการใช้ AI ในการเรียนรู้ โดยสรุป องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานระหว่าง AI และ Active Learning ภายใต้โมเดล AIAL สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เฉพาะบุคคลและการสร้างแรงจูงใจ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Bloom, B. S. (1976). **Human characteristics and school learning**. McGraw-Hill.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). **Active learning: Creating excitement in the classroom**. ASHE-ERIC Higher Education Report.
- Deenan, A., & Thamrongsotthisakul, C. (2024). **Gamification-based learning activities for enhancing business English speaking skills**. Journal of Language and Linguistic Studies, 20(1), 45–62.
- Freeman, S., Eddy, S. L., McDonough, M., Smith, M. K., Okoroafor, N., Jordt, H., & Wenderoth, M. P. (2014). **Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics**. Proceedings of the National Academy of Sciences, 111(23), 8410–8415.
- Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). **Artificial intelligence in education: Promises and implications for teaching and learning**. Center for Curriculum Redesign.
- Jongmuenwai, B., Wanichbancha, K., & Singhanat, K. (2018). **The effect of gamification on student learning engagement**. Journal of Education and Learning, 12(3), 110–120.
- Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2015). **Models of teaching** (9th ed.). Pearson.
- Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). **Intelligence unleashed: An argument for AI in education**. Pearson.
- Prince, M. (2004). **Does active learning work? A review of the research**. Journal of Engineering Education, 93(3), 223–231.
- Russell, S., & Norvig, P. (2020). **Artificial intelligence: A modern approach** (4th ed.). Pearson.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). **21st century skills: Learning for life in our times**. Jossey-Bass.
- Vathanalaoha, K. (2022). **Effects of gamification on EFL secondary students' motivation and achievement**. PASAA, 63, 129–160.
- Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). **Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education – Where are the educators?**. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 16(39), 1–27.

Measuring Digital Competence among University Students in Guangdong Province: A DigComp 2.2–Aligned Scale and Baseline Profile

Xiaochun Li¹, Teerawat Montaisong² and Wacharapatr Techawattanasiridumrong³

Received: 28 February 2026 Revised: 22 April 2026 Accepted: 29 April 2026

Abstract

Digital competence has become a key outcome in higher education, yet assessment tools suited to Chinese private universities remain limited. This study developed a DigComp 2.2–aligned self-assessment scale and used it to describe the baseline digital competence of students in Guangdong Province. Data came from a cross-sectional survey of 1,092 students from three private undergraduate universities in the Guangdong–Hong Kong–Macao Greater Bay Area. The final instrument included 21 items across five domains: information and data literacy, communication and collaboration, digital content creation, safety, and problem solving. Results showed a clear five-domain structure and acceptable internal consistency. Students’ overall competence was moderate ($\bar{x}=3.00$, $SD=0.94$), with the highest mean in information and data literacy and the lowest in problem solving. Lower-scoring areas included information management, appropriate digital communication, copyright and licensing, device protection, and creative digital use. The scale provides a practical basis for diagnosis, benchmarking, and targeted educational support.

Keywords: Digital Education, Digital Competence, University Students, DigComp 2.2

¹ Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. Email: lxc9602@gmail.com

² Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. Email: teerawat_1974@hotmail.com

³ Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. Email: ananxisu163@gmail.com

Introduction

Digital technologies are now embedded in university learning, communication, and knowledge production. Students are expected not only to access online information, but also to evaluate it, collaborate through digital tools, create digital outputs, and manage privacy and security in academic contexts. Digital competence has therefore become an important educational outcome linked to learning, employability, and participation in digital society (Ilomäki et al., 2016; OECD, 2019; World Economic Forum, 2023).

At the same time, frequent technology use does not necessarily indicate strong digital competence. University students may be familiar with digital tools while still showing weaknesses in critical judgement, ethical use, creative problem solving, and safe participation in digital environments. Previous studies have reported uneven competence patterns across domains and student groups, with stronger confidence in routine use than in more demanding forms of application (Spante et al., 2018; van Laar et al., 2017). This issue has become more urgent in China under policy initiatives such as the Education Informatization 2.0 Action Plan and China's Education Modernization 2035, which emphasise measurable outcomes and evidence-based educational planning (Central Committee of the Communist Party of China & State Council of the People's Republic of China, 2019; Ministry of Education of the People's Republic of China, 2018).

A further difficulty concerns definition and measurement. Related terms such as digital literacy, ICT competence, and 21st-century skills are often used interchangeably, and studies frequently adopt different domain structures and instruments, making findings difficult to compare (Ilomäki et al., 2016; Spante et al., 2018). Recent higher education research has continued to note this problem and the need for stronger assessment tools (Zhao et al., 2021; Tzafilkou et al., 2022). To provide a clearer basis for measurement, this study adopts the European Commission's Digital Competence Framework for Citizens (DigComp). DigComp offers a structured taxonomy for defining digital competence, and DigComp 2.2 retains five domains and 21 competence areas while updating examples for current socio-technical conditions (Carretero Gomez et al., 2017; Ferrari, 2013; Redecker, 2017;

Vuorikari et al., 2022). Even so, framework adoption alone is not sufficient; instruments still require contextual adaptation and validation before results can be used responsibly for diagnosis or planning (Law et al., 2018).

These concerns are especially relevant in Guangdong Province and the Guangdong–Hong Kong–Macao Greater Bay Area, where private undergraduate universities play a significant role in expanding access and preparing practice-oriented talent for regional development. Yet two gaps remain evident in this setting: the limited availability of locally validated instruments aligned with DigComp 2.2 and the lack of baseline evidence on students’ domain-level digital competence in private universities. To address these gaps, this study develops and validates a DigComp 2.2–aligned self-assessment scale for private undergraduate students in Guangdong Province and uses it to establish a baseline profile of digital competence across domains. In this way, the study contributes both a practical measurement tool and empirical evidence for diagnosis, benchmarking, and targeted competence-development planning.

Research Objectives

This study aims to develop and validate a DigComp 2.2–aligned self-assessment scale for private undergraduate students in Guangdong Province and to use it to describe their domain-level digital competence profile.

Conceptual Framework

This study adopted the European Commission’s DigComp 2.2 as the basis for defining digital competence. DigComp 2.2 views digital competence as a combination of knowledge, skills, and attitudes used in learning, work, and social participation (Ferrari, 2013; Vuorikari et al., 2022). It was selected because it offers a recognized five-domain structure, updated examples for current digital contexts, and a practical basis for item development (Carretero Gomez et al., 2017; Vuorikari et al., 2022).

DigComp 2.2 organises digital competence into five related domains—Information and data literacy, Communication and collaboration, Digital content creation, Safety, and Problem solving—covering 21 competence areas in total

(Vuorikari et al., 2022). In this study, these areas served as the content basis for instrument construction. Figure 1 presents the framework used in the paper. This domain-based approach supports diagnosis and educational support more effectively than a single undifferentiated score.

For higher-education measurement, the framework was operationalized around undergraduate learning tasks. The five domains were used to represent information handling, digital interaction, content creation, safe participation, and adaptive problem solving in academic settings. This retained the logic of DigComp while adapting it to self-assessment in university contexts.

Based on this framework, the study assumed a five-factor measurement structure in which each domain functioned as a first-order latent dimension represented by domain-specific items. The instrument was designed to provide both domain scores and an overall score, with domain-level interpretation dependent on internal-structure evidence. This position is consistent with validity-based approaches to score use (American Educational Research Association et al., 2014; Kane, 2013; Messick, 1995). Because previous higher education studies have reported uneven competence profiles, domain-level profiling was considered practically useful (Spante et al., 2018; van Laar et al., 2017).

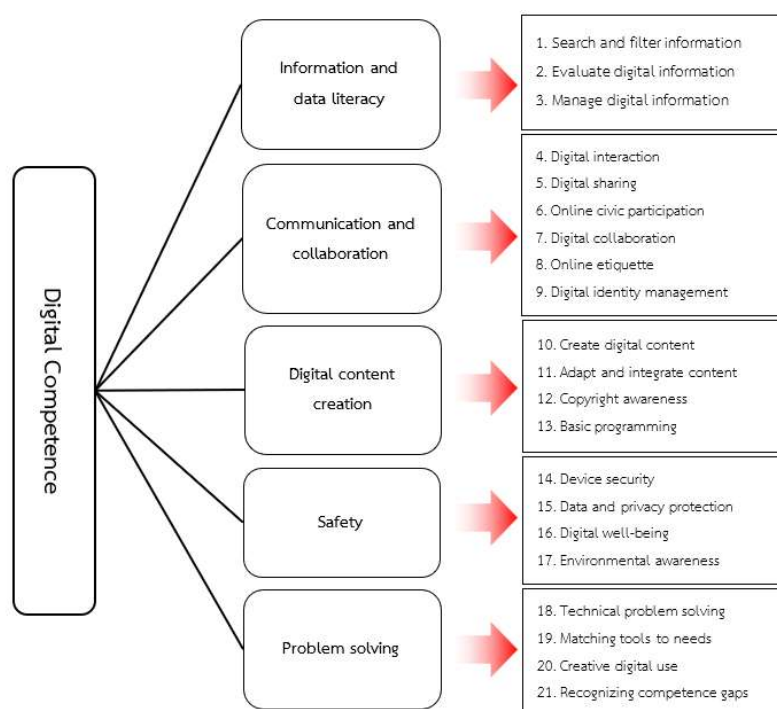

Figure 1 Conceptual framework adapted from DigComp 2.2

Research Methodology

Research design. This paper reports the quantitative phase of a broader sequential explanatory mixed-methods project (Creswell & Creswell, 2018). Two tasks were addressed in this phase: the development of a DigComp 2.2-aligned self-assessment instrument for university students and the establishment of a baseline profile of digital competence in Guangdong Province. A cross-sectional survey design was adopted because it allowed large-scale collection of self-reported data for scale validation and descriptive profiling. As the instrument relied on self-assessment, the study focused on perceived rather than directly observed competence. To reduce response bias, participation was anonymous and voluntary, and standardised instructions were used across data-collection settings.

1. Participants and sampling

Research setting and target population. The study was conducted in three private undergraduate universities in the Guangdong–Hong Kong–Macao Greater Bay Area. The target population comprised full-time undergraduate students enrolled in these institutions. Based on enrolment statistics published on the official websites of the three participating universities for the 2025 academic year, the total target population was estimated at approximately 95,000 students.

Sampling strategy. A four-stage stratified random sampling design was employed to improve representativeness while keeping fieldwork manageable. Stratification was implemented by institution, grade level, and major category, after which classes and/or students were randomly selected within strata. Proportional allocation was used so that the sample more closely reflected the underlying student distribution.

Sample size and response rate. Krejcie and Morgan's (1970) formula was used as a minimum reference point for sample adequacy. For a population of approximately 95,000, the minimum recommended sample was about 383. This threshold was treated as a lower bound rather than the final target. A larger sample was intentionally sought to strengthen the stability of exploratory factor analysis for a newly developed 21-item instrument, preserve proportional

representation across sampling stages, support subgroup profiling, and compensate for invalid or incomplete responses. In total, 1,128 questionnaires were distributed, of which 1,092 remained after screening, producing an effective response rate of 96.81%.

Sample characteristics. Table 1 presents the composition of the final sample. Respondents were drawn from GDUST (n = 408, 37.36%), ZCST (n = 341, 31.23%), and GZIST (n = 343, 31.41%). The sample included 591 males (54.12%) and 501 females (45.88%). All four grade levels were represented, with juniors forming the largest group (28.39%). Major categories included science and engineering, humanities and history, economics and management, art, medicine, and other fields. Most students reported an urban family location (67.95%), and household income was concentrated in the RMB 50,000–200,000 range.

Table 1 Sample characteristics (N = 1,092), n (%)

Variable	Category	n (%)
University	GDUST	408 (37.36)
	ZCST	341 (31.23)
	GZIST	343 (31.41)
Gender	Male	591 (54.12)
	Female	501 (45.88)
Grade	Freshman	280 (25.64)
	Sophomore	215 (19.69)
	Junior	310 (28.39)
	Senior	287 (26.28)
Major category	Science and Engineering	323 (29.58)
	Humanities and History	265 (24.27)
	Economics and Management	169 (15.48)
	Art	167 (15.29)
	Medicine	116 (10.62)
	Others	52 (4.76)
Family location	Urban	742 (67.95)
	Rural	350 (32.05)
Annual household income (RMB)	Below 50,000	160 (14.65)
	50,000–100,000	364 (33.33)

Variable	Category	n (%)
	100,000–200,000	414 (37.91)
	200,000–500,000	126 (11.54)
	Above 500,000	28 (2.56)

2. Instrumentation

Instrument development and localization. Questionnaire development followed a framework-to-item approach based on DigComp 2.2 (Vuorikari et al., 2022) and general principles of scale development (DeVellis, 2017). The aim was to preserve conceptual alignment with DigComp while adapting wording to the academic experiences of students in private universities. Content validity was examined through the Index of Item-Objective Congruence (IOC). Five experts in digital education and educational technology reviewed the draft instrument for domain coverage, alignment with DigComp competence areas, and language clarity. Across the full questionnaire, IOC values ranged from 0.60 to 1.00, and all items were judged valid. For the 21 digital competence items reported in this study, all IOC values were 1.00, indicating strong agreement between the items and their intended constructs. After expert review, a pilot test with 30 students was conducted to examine clarity and preliminary measurement behaviour. Item distributions, item–total relations, and initial internal consistency were checked, and unclear or weak items were revised or removed before the formal survey.

Questionnaire structure. The full questionnaire contained demographic items, the digital competence self-assessment scale, and additional sections on participation, satisfaction, and open-ended suggestions. Only the digital competence self-assessment section is reported in this paper.

DigComp 2.2–aligned digital competence self-assessment scale. The core instrument was a 21-item self-assessment scale covering the five DigComp domains and their related competence areas (Vuorikari et al., 2022): Information and data literacy (3 items), Communication and collaboration (6 items), Digital content creation (4 items), Safety (4 items), and Problem solving (4 items). Responses were recorded on a five-point Likert-type scale ranging from 1 (“very low”) to 5 (“very high”), with ratings interpreted as students’ perceived capability in each competence area

(Likert, 1932). Because the instrument used self-assessment, it was designed to reflect perceived competence rather than observed performance.

3. Data collection procedure and quality control

Administration. Data were collected from October to November 2025 through both onsite and online administration. The online questionnaire was distributed via Wenjuanxing, and controlled links were used to reduce duplicate submissions. Standardized instructions were provided in all settings. Participants were also informed that the survey was anonymous and for research purposes only, which was intended to reduce social desirability and evaluation-related bias.

Data screening. Responses were screened using preset quality-control rules, including completeness checks and checks for clearly careless responding. Only cases meeting these criteria were retained, resulting in a final analytic sample of 1,092.

Ethical considerations. Participation was voluntary and based on informed consent. Data were de-identified and stored securely to protect anonymity and confidentiality. Ethical approval was obtained through the relevant institutional procedure before data collection. The study also followed widely used testing standards (American Educational Research Association et al., 2014) and aligned in principle with China's Personal Information Protection Law (Personal Information Protection Law of the People's Republic of China, 2021).

4. Data analysis

IBM SPSS Statistics 28.0 was used for quantitative analysis, with manual calculation where necessary (IBM Corp., 2021). Frequencies and percentages described participant characteristics, and means with standard deviations were used for digital competence at the item, domain, and overall levels. Reliability was examined using Cronbach's alpha and item diagnostics, including corrected item-total correlations and alpha-if-item-deleted values (Cronbach, 1951; Taber, 2018). Exploratory factor analysis (EFA) was then used to examine internal structure after checks of sampling adequacy and factorability with the Kaiser-Meyer-Olkin index and Bartlett's test of sphericity (Bartlett, 1950; Kaiser, 1974). Factor retention was based on eigenvalues, the scree plot, and theoretical interpretability, with attention to loadings and cross-loadings (Costello & Osborne, 2005). Convergent validity

was assessed through composite reliability (CR) and average variance extracted (AVE), and discriminant validity through the Fornell–Larcker criterion (Fornell & Larcker, 1981; Hair et al., 2019).

Results

A total of 1,092 valid questionnaires were included in the analysis. This section first presents evidence on the reliability and validity of the DigComp 2.2–aligned scale and then reports the baseline digital competence profile at the domain and item levels.

1. Reliability of the DigComp 2.2–aligned scale

Table 2 Internal consistency reliability (Cronbach’s alpha)

Dimension	Items	Cronbach’s alpha
Information and data literacy	3	0.861
Communication and collaboration	6	0.879
Digital content creation	4	0.873
Safety	4	0.876
Problem solving	4	0.868
Overall scale	21	0.892

The scale showed strong internal consistency. Cronbach’s alpha was 0.892 for the full instrument, and domain coefficients ranged from 0.861 to 0.879 (Table 2). Item diagnostics did not indicate the need to remove any item. The data were also suitable for factor analysis: the KMO value was 0.902 and Bartlett’s test of sphericity was significant, $\chi^2(210) = 11577.665$, $p < .001$ (Table 3).

Table 3 KMO and Bartlett’s test of sphericity

Test indicator	Statistic
KMO measure	0.902
Bartlett’s chi-square	11577.665
df	210
p-value	< 0.001

2. Construct validity: Exploratory factor structure

Table 4 Eigenvalues and variance explained by extracted factors (EFA)

Factor	Eigenvalue	Variance (%)	Cumulative variance (%)
1	6.711	31.96	31.96
2	2.187	10.41	42.37
3	2.113	10.06	52.43
4	1.962	9.34	61.77
5	1.821	8.67	70.44

The exploratory factor analysis supported the expected five-domain structure. Five factors were retained and together explained 70.44% of the total variance (Table 4). The rotated solution was clear, with primary loadings from 0.725 to 0.870, cross-loadings below 0.30, and communalities between 0.596 and 0.800. Table 5 shows that all domains were strongly represented by their intended items.

Table 5 Summary of rotated factor loading ranges by domain (cutoff criterion = 0.40)

Domain	Items	Loading range (primary factor)
Information and data literacy	Q8–Q10	0.851–0.870
Communication and collaboration	Q11–Q16	0.725–0.765
Digital content creation	Q17–Q20	0.810–0.839
Safety	Q21–Q24	0.802–0.835
Problem solving	Q25–Q28	0.802–0.852

3. Convergent validity and discriminant validity

Table 6 Composite reliability (CR) and average variance extracted (AVE)

Domain	Number of items	CR	AVE
Information and data literacy	3	0.895	0.739
Communication and collaboration	6	0.885	0.562
Digital content creation	4	0.893	0.677
Safety	4	0.893	0.676
Problem solving	4	0.893	0.675

Further evidence supported the separability and coherence of the five domains. CR values ranged from 0.885 to 0.895, and AVE values ranged from 0.562 to 0.739 (Table 6), supporting convergent validity. Inter-domain correlations

were positive but modest, ranging from 0.242 to 0.361 (Table 7). The highest shared variance was about $r^2 = 0.13$, which remained below the AVE of every domain, supporting discriminant validity.

Table 7 Correlation matrix of digital competence domains

	ID	CC	DCC	SA	PS
ID	1.000	0.335	0.242	0.265	0.242
CC	0.335	1.000	0.358	0.361	0.326
DCC	0.242	0.358	1.000	0.318	0.259
SA	0.265	0.361	0.318	1.000	0.301
PS	0.242	0.326	0.259	0.301	1.000

Note. ID = information and data literacy; CC = communication and collaboration; DCC = digital content creation; SA = safety; PS = problem solving.

4. Baseline digital competence profile at the domain level

Students' overall digital competence was moderate on the five-point scale ($\bar{X} = 3.00$, $SD = 0.94$) (Table 8). Among the five domains, information and data literacy had the highest mean, followed by safety, while problem solving ranked lowest. This pattern suggests stronger confidence in routine information-related practices than in more adaptive forms of digital use.

Table 8 Descriptive statistics of digital competence domains

Domain	$\bar{X}$	SD	Level	Rank
Information and data literacy	3.06	1.51	Moderate	1
Communication and collaboration	2.99	1.28	Moderate	3
Digital content creation	2.99	1.43	Moderate	4
Safety	3.00	1.42	Moderate	2
Problem solving	2.97	1.40	Moderate	5
Total	3.00	0.94	Moderate	

5. Item-level diagnostic profile

Item means were examined to identify within-domain variation (Tables 9–13). Most items clustered around the midpoint, but lower-ranked items revealed several weaker areas. Within information and data literacy, Q8 ranked highest and Q10 lowest, indicating stronger confidence in searching than in organizing and retrieving information.

Table 9 Item-Level Descriptives for Information and Data Literacy (N = 1,092)

Item	Brief descriptor	$\bar{X}$	SD	Rank
Q8	Identify needs and search effectively	3.09	1.70	1
Q9	Evaluate source credibility	3.07	1.72	2
Q10	Organise and retrieve information	3.01	1.70	3
Total		3.06	1.51	

Within communication and collaboration, Q15 ranked highest and Q11 lowest, suggesting that students felt more confident in respectful online conduct than in effective communication across digital tools.

Table 10 Item-Level Descriptives for Communication and Collaboration (N = 1,092)

Item	Brief descriptor	$\bar{X}$	SD	Rank
Q11	Appropriate digital communication	2.94	1.63	6
Q12	Online participation and engagement	2.98	1.65	5
Q13	Sharing digital resources	3.00	1.63	3
Q14	Online collaboration and co-creation	3.00	1.63	4
Q15	Respectful online conduct	3.03	1.60	1
Q16	Digital identity and reputation	3.01	1.62	2
Total		2.99	1.28	

Within digital content creation, Q18 had the highest mean and Q19 the lowest, pointing to a weaker legal and ethical dimension within this domain.

Table 11 Item-Level Descriptives for Digital Content Creation (N = 1,092)

Item	Brief descriptor	$\bar{X}$	SD	Rank
Q17	Create and edit digital content	2.99	1.66	3
Q18	Adapt and combine existing content	3.02	1.70	1
Q19	Copyright and licensing awareness	2.97	1.68	4
Q20	Basic programming tasks	3.00	1.69	2
Total		2.99	1.43	

Within safety, Q23 ranked highest and Q21 lowest, indicating stronger awareness of health-related risks than of device and content protection.

Table 12 Item-Level Descriptives for Safety (N = 1,092)

Item	Brief descriptor	$\bar{X}$	SD	Rank
Q21	Device and content protection	2.96	1.66	4
Q22	Personal data and privacy	3.02	1.66	2
Q23	Health and risk awareness	3.03	1.68	1
Q24	Environmental impact awareness	2.99	1.65	3
Total		3.00	1.42	

Within problem solving, Q26 had the highest mean and Q27 the lowest, suggesting that students were more comfortable selecting tools than using them creatively in less structured situations.

Table 13 Item-Level Descriptives for Problem Solving (N = 1,092)

Item	Brief descriptor	$\bar{X}$	SD	Rank
Q25	Technical troubleshooting	2.97	1.67	2
Q26	Selecting tools for needs	3.00	1.63	1
Q27	Creative digital problem solving	2.93	1.66	4
Q28	Recognising learning needs	2.97	1.67	3
Total		2.97	1.40	

Discussion

1. Measurement evidence and the validity argument

This study developed a DigComp 2.2-aligned self-assessment scale for private undergraduate students in Guangdong Province and provided initial support for its use in this context. The results were consistent with a five-domain structure and showed satisfactory internal consistency, suggesting that the instrument can be used for low-stakes diagnosis and institutional monitoring. This matters because research on digital competence still uses overlapping concepts and uneven measurement approaches. By adapting DigComp 2.2 to a local higher education setting, the study offers a practical basis for domain-level profiling. At the same time, the present evidence is still preliminary. Because validation in this study relied mainly on internal structure, future work should extend the evidence base through confirmatory factor analysis, cross-validation, and measurement invariance testing.

2. Baseline profile shows a mid-range but uneven pattern

The baseline results place students' digital competence at a moderate level overall. Information and data literacy ranked highest, safety followed, and problem solving ranked lowest. This pattern suggests that routine exposure to digital tools does not automatically translate into more advanced competence. Students appear more confident in familiar forms of digital use than in tasks that require adaptation, creativity, or higher-level judgement. The main issue, therefore, is not simple access to technology, but uneven development across domains.

3. Item-level results: specific gaps and cautious interpretation

The item-level results point to several weaker areas, including information organization and retrieval, appropriate digital communication, copyright and licensing, device protection, and creative digital use for innovative purposes. Although these belong to different domains, they share a similar feature: they require judgement, responsibility, and transfer beyond basic operation. The relatively low result for creative problem solving is especially important, as it suggests that students may cope better with routine or clearly defined tasks than with open-ended digital demands. These findings should still be interpreted carefully, because the scale captures perceived rather than demonstrated competence. In more complex areas, self-reported confidence may not fully match actual performance.

4. Implications for institutional diagnosis and monitoring

The study also adds baseline evidence from private universities in Guangdong, a setting that has received limited DigComp 2.2-aligned attention. For practical use, the domain-based profile is more informative than a single overall score because it helps identify where support is most needed. In this case, the relatively weak problem-solving results point to the value of project-based, problem-based, and open-ended digital tasks. Lower performance in digitally mediated communication suggests the need for more structured opportunities for online teamwork, communication, and netiquette practice. In a similar way, weaker results for copyright and licensing indicate that legal and ethical aspects of digital content creation should be taught more explicitly, while lower device-protection results point to the need for practical cybersecurity training rather than general

awareness alone. Overall, the findings support a domain-sensitive approach to digital competence development in higher education.

5. Limitations and future research directions

Several limitations should be noted. The study used a cross-sectional design, relied on self-report data, and focused mainly on internal-structure evidence. The findings are therefore more suitable for diagnosis, monitoring, and planning than for causal explanation or broad generalization. Future research could strengthen the evidence base by combining self-assessment with performance-based measures, applying confirmatory approaches, and testing whether the scale functions similarly across gender, discipline, and institutional groups. These steps would improve both the interpretive strength of the instrument and its value for longitudinal and comparative research.

Suggestions

1. Use domain-based goals and regular diagnosis

Digital competence development should be guided by domain-level goals rather than by a single overall score. DigComp 2.2 can be used as a reference for staged learning outcomes and for periodic low-stakes diagnosis during students' progression. This is especially relevant here because the results showed uneven performance across domains, with relatively weaker results in problem solving, digitally mediated communication, and copyright and licensing. Connecting these weaker areas to course outcomes, assessment rubrics, project work, and portfolio tasks would make digital competence development more focused and more visible in the curriculum.

2. Increase authentic practice for higher-order competence

The weakest performance appeared in problem solving, especially in the creative use of digital technologies. This suggests a need for more open-ended learning tasks in which students must choose tools, respond to changing task demands, and develop solutions rather than follow fixed procedures. Project-based, problem-based, and interdisciplinary activities would be especially useful for this purpose. The lower results in information management and digital communication

also indicate the value of more structured practice in organizing digital resources, collaborating online, and communicating appropriately across platforms. Such experiences are more likely to strengthen transferable competence than one-off technical training.

3. Strengthen ethical, safe, and sustainable digital participation

Lower results in copyright and licensing and device protection show that digital competence support should extend beyond technical operation. Universities should provide clearer teaching on responsible content use, copyright, licensing, privacy, and cybersecurity, and these topics should be integrated into regular teaching rather than treated as separate add-ons. Safety education should also emphasise practical routines that students can apply in everyday academic and personal digital settings. At the institutional level, teacher support, monitoring arrangements, and student guidance services should be strengthened so that digital competence is treated as an ongoing educational responsibility rather than a one-time training topic.

References

- American Educational Research Association, American Psychological Association, & National Council on Measurement in Education. (2014). **Standards for educational and psychological testing**. American Educational Research Association.
- Bartlett, M. S. (1950). Tests of significance in factor analysis. **British Journal of Statistical Psychology**, 3(2), 77–85.
- Carretero Gomez, S., Vuorikari, R., & Punie, Y. (2017). **DigComp 2.1: The digital competence framework for citizens with eight proficiency levels and examples of use (EUR 28558 EN)**. Publications Office of the European Union.
- Central Committee of the Communist Party of China, & State Council of the People's Republic of China. (2019, February 23). **China's Education Modernization 2035**. Ministry of Education of the People's Republic of China. Retrieved from https://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/s6052/moe_838/201902/t20190223_370857.html

- Costello, A. B., & Osborne, J. W. (2005). Best practices in exploratory factor analysis: Four recommendations for getting the most from your analysis. **Practical Assessment, Research, and Evaluation**, 10(7), 1–9.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. **Psychometrika**, 16(3), 297–334.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). **Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (5th ed.)**. SAGE.
- DeVellis, R. F. (2017). **Scale development: Theory and applications (4th ed.)**. SAGE.
- European Commission. (2020). **Digital education action plan 2021–2027: Resetting education and training for the digital age (COM(2020) 624 final)**. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0624>
- Ferrari, A. (2013). **DIGCOMP: A framework for developing and understanding digital competence in Europe (EUR 26035 EN)**. Publications Office of the European Union.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. **Journal of Marketing Research**, 18(1), 39–50.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2019). **Multivariate data analysis (8th ed.)**. Cengage.
- IBM Corp. (2021). **IBM SPSS Statistics for Windows (Version 28.0) [Computer software]**. IBM Corp.
- Ilomäki, L., Paavola, S., Lakkala, M., & Kantosalo, A. (2016). Digital competence- An emergent boundary concept for policy and educational research. **Education and Information Technologies**, 21(3), 655–679.
- Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. **Psychometrika**, 39(1), 31–36.
- Kane, M. T. (2013). Validating the interpretations and uses of test scores. **Journal of Educational Measurement**, 50(1), 1–73.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and Psychological Measurement**, 30(3), 607–610.

- Law, N., Woo, D., de la Torre, J., & Wong, G. (2018). **A global framework of reference on digital literacy skills for indicator 4.4.2 (UIS Information Paper No. 51)**. UNESCO Institute for Statistics. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265403>
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. **Archives of Psychology**, 22(140), 1–55.
- Messick, S. (1995). Validity of psychological assessment: Validation of inferences from persons' responses and performances as scientific inquiry into score meaning. **American Psychologist**, 50(9), 741–749.
- Ministry of Education of the People's Republic of China. (2018, April 25). **Education Informatization 2.0 Action Plan**. Retrieved from https://www.moe.gov.cn/srcsite/A16/s3342/201804/t20180425_334188.html
- OECD. (2019). **OECD skills outlook 2019: Thriving in a digital world**. OECD Publishing.
- Personal Information Protection Law of the People's Republic of China**, promulgated August 20, 2021, effective November 1, 2021 (China).
- Redecker, C. (2017). **European framework for the digital competence of educator: DigCompEdu (EUR 28775 EN)**. Publications Office of the European Union.
- Spante, M., Sofkova Hashemi, S., Lundin, M., & Algers, A. (2018). Digital competence and digital literacy in higher education research: Systematic review of concept use. **Cogent Education**, 5(1), 1519143.
- Taber, K. S. (2018). The use of Cronbach's alpha when developing and reporting research instruments in science education. **Research in Science Education**, 48, 1273–1296.
- Tzafilkou, K., Perifanou, M., & Economides, A. A. (2022). Development and validation of students' digital competence scale (SDiCoS). **International Journal of Educational Technology in Higher Education**, 19, Article 30.
- van Laar, E., van Deursen, A. J. A. M., van Dijk, J. A. G. M., & de Haan, J. (2017). The relation between 21st-century skills and digital skills: A systematic literature review. **Computers in Human Behavior**, 72, 577–588.

- Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2022). **DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens-With new examples of knowledge, skills and attitudes (EUR 31006 EN)**. Publications Office of the European Union. doi:10.2760/115376
- World Economic Forum. (2023). **The future of jobs report 2023. World Economic Forum**. Retrieved from https://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs_Report_2023.pdf
- Zhao, Y., Pinto Llorente, A. M., & Sánchez Gómez, M. C. (2021). Digital competence in higher education research: A systematic literature review. **Computers & Education**, 168, 104212.

การอำนวยความสะดวกของศาลปกครอง
ศึกษากรณีผลกระทบจากการโอนย้ายบุคลากรต่อสิทธิการรับเงินรางวัล
ประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล

The Administration of Justice by the Administrative Court:
A Case Study of Personnel Transfers and Annual Performance
Bonus Eligibility in Sub-district Administrative Organizations

รัชพล นฤมิตรมงคล¹ เพ็ญพร จงประสิทธิ์² และรุ่งภพ คงฤทธิ์ระจัน³
Ratchapol Naruemitmongkhon¹, Phemporn Jongprasit² and Rungphop Kongritrajun³

Received: 16 March 2026 Revised: 21 April 2026 Accepted: 29 April 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การอำนวยความสะดวกของศาลปกครอง: ศึกษากรณีผลกระทบจากการโอนย้ายบุคลากรต่อสิทธิการรับเงินรางวัลประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากรอบอำนาจและบทบาทของศาลปกครองในการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งโอนย้ายบุคลากร 2) วิเคราะห์ผลกระทบของคำสั่งโอนย้ายที่มีต่อสิทธิประโยชน์ด้านเงินรางวัลประจำปี และ 3) เสนอแนวทางพัฒนากลไกทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิบุคลากรส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายและหลักความเป็นธรรม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมาย คำพิพากษาศาลปกครอง และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายปกครอง และการบริหารงานบุคคลจำนวน 15 คน

ผลการศึกษาพบว่า การโอนย้ายบุคลากร อบต. เป็นคำสั่งทางปกครองที่กระทบต่อสิทธิและสถานภาพโดยตรง จึงอยู่ในอำนาจการตรวจสอบของศาลปกครอง โดยศาลมีบทบาทสำคัญในการควบคุมการใช้อำนาจดุลพินิจให้เป็นไปตามหลักความสมเหตุสมผลและหลักความได้สัดส่วน

¹ กฎหมายปกครองและการบริหารงานภาครัฐ โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต;
The Master of Arts Program in Administrative Law and Public Administration,
School of Law and Politics, Suan Dusit University. Email: Ecobranh01@gmail.com

² กฎหมายปกครองและการบริหารงานภาครัฐ โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต;
The Master of Arts Program in Administrative Law and Public Administration,
School of Law and Politics, Suan Dusit University. Email: PERMPOND85@gmail.com

³ กฎหมายปกครองและการบริหารงานภาครัฐ โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต;
The Master of Arts Program in Administrative Law and Public Administration,
School of Law and Politics, Suan Dusit University. Email: rungphop_pa@hotmail.com

นอกจากนี้ ยังพบว่า แม้เงินรางวัลประจำปีจะเป็นสิทธิที่มีเงื่อนไข แต่หากบุคลากรมีคุณสมบัติครบถ้วน

ย่อมก่อให้เกิด “ความคาดหวังอันชอบธรรม” (Legitimate Expectation) ที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายปกครอง การตรวจสอบของศาลจึงครอบคลุมทั้งความชอบด้วยกฎหมายเชิงรูปแบบและเชิงเนื้อหา งานวิจัยนี้ จึงเสนอให้มีการปรับปรุงระเบียบการโอนย้ายให้มีความชัดเจน โปร่งใส และจัดตั้งระบบอุทธรณ์ภายในที่มีประสิทธิภาพก่อนเข้าสู่กระบวนการทางศาล เพื่อสร้างความเป็นธรรมและรักษาขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานสาธารณะ

คำสำคัญ (Keywords): การอำนวยความสะดวกทางปกครอง, การโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล, เงินรางวัลประจำปี, หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง

Abstract

This study examines the role of the Administrative Court in reviewing the legality of personnel transfer orders within Subdistrict Administrative Organizations and their impact on rights and benefits, particularly annual performance bonuses. It further proposes legal mechanisms to enhance the protection of local public personnel in accordance with the rule of law and principles of fairness. Using a qualitative approach, the study integrates doctrinal legal analysis of statutes, Administrative Court judgments, and relevant administrative law theories with in-depth interviews conducted with 15 experts. Data were analyzed through content analysis and interpreted within a principled legal framework. The findings indicate that personnel transfers within Subdistrict Administrative Organizations constitute administrative orders that directly affect the rights and legal status of personnel, thereby falling under the jurisdiction of the Administrative Court. The Court plays a crucial role in controlling the exercise of administrative discretion to ensure compliance with the principles of reasonableness and proportionality. Furthermore, although annual performance bonuses are conditional benefits, the fulfillment of prescribed criteria gives rise to a legitimate expectation that is protected under administrative law. Judicial review thus encompasses both formal legality and substantive considerations. The study recommends clarifying and enhancing the transparency of transfer regulations and establishing effective internal appeal mechanisms prior to judicial proceedings, in order to ensure fairness and maintain morale in public service.

Keywords: Administrative justice, personnel transfer of sub-district administrative organizations, annual bonuses, the principle of legality of administrative actions.

บทนำ (Introduction)

การบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่นของประเทศไทยตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ซึ่งได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยการวางกรอบเชิงโครงสร้างไว้อย่างชัดเจนใน พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวได้กำหนดหลักการ โครงสร้าง และขั้นตอนในการถ่ายโอนภารกิจ อำนาจหน้าที่ และทรัพยากรจากส่วนกลางไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการตนเอง และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับฐานราก จึงมีบทบาทสำคัญในการจัดทำบริการสาธารณะ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กรในพื้นที่ให้สอดคล้องกับภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอน การกระจายอำนาจจึงมิได้หมายถึงเพียงการถ่ายโอนภารกิจเท่านั้น หากยังรวมถึงการเสริมสร้างขีดความสามารถด้านการบริหารงานบุคคล และให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นอิสระ มีประสิทธิภาพ และยึดมั่นในการดำเนินงานขององค์กรภายใต้หลักธรรมาภิบาล (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542, 2542)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ปัจจุบันนั้น เป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะกระบวนการการโอนย้ายบุคลากรเป็นกลไกสำคัญในการจัดสรรกำลังคนให้เหมาะสมกับภารกิจและบริบทของแต่ละพื้นที่ อย่างไรก็ตาม แม้การโอนย้ายจะเป็นอำนาจทางการบริหารที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่การใช้อำนาจดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความเสมอภาค และหลักความเป็นธรรมในการใช้อำนาจดุลพินิจ หากการโอนย้ายกระทำโดยไม่โปร่งใส หรือมีลักษณะเลือกปฏิบัติ อาจก่อให้เกิดข้อพิพาททางกฎหมายได้ สาระสำคัญของกฎหมายดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายโอนภารกิจ หากยังมุ่งให้ท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารจัดการตนเองตามหลักการปกครองตนเอง (Local Self-Government) การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะ

ในระดับฐานราก เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลครอบคลุมกระบวนการสำคัญหลายประการ ได้แก่ การบรรจุแต่งตั้ง การประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนขั้นเงินเดือน การให้เงินรางวัลประจำปี และการโอนย้ายบุคลากร การโอนย้ายถือเป็นเครื่องมือทางการบริหารที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสรรกำลังคนให้เหมาะสมกับภารกิจ เพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และแก้ไขปัญหาการขาดแคลนบุคลากร อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ การโอนย้ายอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานะ สิทธิ และผลประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับเงินรางวัลประจำปี ซึ่งเป็นสิทธิประโยชน์ตอบแทนตามผลการประเมินการปฏิบัติงาน ในเชิงกฎหมาย การโอนย้ายบุคลากรถือเป็นคำสั่งทางปกครอง ซึ่งต้องอยู่ภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความเสมอภาค และหลักความได้สัดส่วน หากการโอนย้ายมีผลกระทบต่อสิทธิในเงินรางวัลโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร หรือขาดกระบวนการที่เป็นธรรม ย่อมอาจถือเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ อันขัดต่อหลักนิติรัฐ (Rule of Law) และหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566) การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจดังกล่าวอยู่ในอำนาจหน้าที่ของศาลปกครอง ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 เพื่อทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยงานของรัฐกับเอกชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะคดีเกี่ยวกับคำสั่งทางปกครองและการกระทำทางปกครอง (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542, 2542) ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา แนวคำพิพากษาของศาลปกครองได้พัฒนาหลักกฎหมายสำคัญหลายประการในการควบคุมการใช้อำนาจของฝ่ายบริหาร เช่น หลักการใช้ดุลพินิจโดยสุจริต หลักการคุ้มครองความเชื่อมั่นโดยสุจริต (legitimate expectation) และหลักกระบวนการที่เป็นธรรม (due process of law) ซึ่งล้วนมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะกรณีที่คำสั่งโอนย้ายมีผลกระทบต่อสิทธิทางการเงินของบุคลากร (ศาลปกครอง, 2567)

การกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารงานบุคคล มิได้หมายความว่าสามารถใช้อำนาจได้โดยปราศจากการตรวจสอบ หากแต่ต้องดำเนินการภายใต้กรอบกฎหมายและหลักนิติรัฐ กล่าวคือ การออกคำสั่งเกี่ยวกับการโอนย้ายบุคลากรต้องมีฐานอำนาจตามกฎหมาย มีเหตุผลอันสมควร ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิของผู้ได้รับผลกระทบ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566) กรณีการโอนย้ายที่มีผลกระทบต่อเงินรางวัลประจำปีจึงสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจดุลพินิจของฝ่ายบริหารกับการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างชัดเจน เพราะแม้ฝ่ายบริหารจะมีอำนาจจัดสรรกำลังคน

เพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่การใช้อำนาจดังกล่าวต้องไม่กระทบสิทธิหรือความคาดหมายโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคลากรโดยไม่เป็นธรรม ทั้งนี้ ศาลปกครอง มีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบว่า การใช้อำนาจดุลพินิจดังกล่าวเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายและสอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วน และกระบวนการที่เป็นธรรมหรือไม่ (ศาลปกครอง, 2567)

แม้ว่าจะมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและบทบาทของศาลปกครอง ในภาพรวมอยู่พอสมควร แต่การศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์เชิงลึกถึงกรณีการโอนย้ายบุคลากรของ องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลกระทบต่อเงินรางวัลประจำปีโดยเฉพาะ ยังมีจำนวนจำกัด ช่องว่างดังกล่าว ทำให้ขาดองค์ความรู้ที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางการตีความกฎหมายของศาลปกครอง ในประเด็นนี้ ตลอดจนขาดข้อเสนอเชิงนโยบายในการพัฒนากลไกการบริหารงานบุคคลของท้องถิ่น ให้มีความโปร่งใสและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาบทบาทของศาลปกครองในการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิ ในกระบวนการโอนย้ายของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักกฎหมายปกครองและแนวคำพิพากษาของศาลปกครอง ที่เกี่ยวข้องกับการโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนากลไกการโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล ให้มีความโปร่งใส เป็นธรรม และสอดคล้องกับหลักนิติรัฐ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การศึกษาเรื่อง “การอำนวยความสะดวกของศาลปกครอง กรณีการโอนย้ายบุคลากร องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลกระทบต่อการได้รับเงินรางวัลประจำปี” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการอธิบายบทบาทของศาลปกครองในฐานะองค์กรตุลาการ ฝ่ายปกครองที่มีหน้าที่ควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจทางปกครอง รวมถึง การวิเคราะห์ผลกระทบของคำสั่งโอนย้ายบุคลากรที่อาจกระทบต่อสิทธิประโยชน์ของบุคลากร ส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะสิทธิในการได้รับเงินรางวัลประจำปี ทั้งนี้ การศึกษาดังกล่าวอยู่ภายใต้กรอบ แนวคิดของหลักนิติรัฐ หลักความเป็นธรรม และหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหลักการสำคัญ ในการบริหารงานภาครัฐสมัยใหม่ โดยการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผสมผสานระหว่าง 1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาบทบัญญัติกฎหมาย แนวคำพิพากษา และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง และ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมายปกครอง ผู้มีประสบการณ์ และการบริหารงานบุคคล

จำนวน 15 คน แนวทางการศึกษายึดหลักการตีความทางกฎหมาย (Legal Interpretation) และ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออธิบายบทบาทของ ศาลปกครอง ในการอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิของบุคลากรท้องถิ่น

ผลการวิจัย (Research Results)

การศึกษาเรื่องบทบาทของศาลปกครองในการคุ้มครองสิทธิและอำนวยความยุติธรรมในกระบวนการโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ ดังนี้

1. การศึกษาบทบาทของศาลปกครองในการอำนวยความยุติธรรมและคุ้มครองสิทธิในกระบวนการโอนย้ายของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

การโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นการใช้อำนาจทางปกครองของฝ่ายบริหารที่มีผลกระทบโดยตรงต่อสถานะภาพ สิทธิประโยชน์ และความก้าวหน้าในอาชีพของบุคลากรท้องถิ่น จึงมีลักษณะเป็นคำสั่งทางปกครองที่ต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายมหาชน โดยศาลปกครองมีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งดังกล่าว เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคลากรที่ได้รับผลกระทบจากการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง บทบาทของศาลปกครองปรากฏในหลายมิติ ได้แก่ การตรวจสอบว่าหน่วยงานหรือผู้มีอำนาจออกคำสั่งโอนย้ายมีอำนาจตามกฎหมายหรือไม่ การพิจารณาว่าการใช้อำนาจดังกล่าวเป็นไปโดยสุจริตหรือมีลักษณะเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ การตรวจสอบการเลือกปฏิบัติหรือความไม่เสมอภาคในการปฏิบัติต่อบุคลากร รวมถึงการพิจารณาเหตุผลและความได้สัดส่วนของมาตรการโอนย้าย ทั้งนี้ แม้การโอนย้ายจะเป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของฝ่ายบริหาร แต่ศาลปกครองสามารถตรวจสอบได้ว่าการใช้ดุลพินิจนั้นตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง มีเหตุผลรองรับ และไม่ขัดต่อหลักกฎหมายปกครอง นอกจากนี้ ศาลปกครองยังมีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิของบุคลากรในมิติของสิทธิประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เช่น สิทธิในการได้รับเงินรางวัลประจำปี ซึ่งแม้จะเป็นสิทธิที่มีเงื่อนไข แต่หากการโอนย้ายมีผลทำให้บุคลากรเสียสิทธิหรือเสียโอกาสในการได้รับสิทธิดังกล่าวโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ศาลย่อมสามารถตรวจสอบและให้ความคุ้มครองได้ รวมทั้งมีอำนาจกำหนดมาตรการเยียวยาความเสียหาย เช่น การเพิกถอนคำสั่งทางปกครอง การกำหนดให้หน่วยงานพิจารณาใหม่ หรือการสั่งให้ชดเชยค่าเสียหาย ทั้งนี้ บทบาทของศาลปกครองไม่เพียงแต่เป็นการระงับข้อพิพาทเฉพาะรายเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างมาตรฐานการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองและส่งเสริมหลักนิติรัฐในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. การศึกษาและวิเคราะห์หลักกฎหมายปกครองและแนวคำพิพากษาของศาลปกครองที่เกี่ยวข้องกับการโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล

การโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดโครงสร้างและกลไกการบริหารงานบุคคลให้อยู่ภายใต้หลักกฎหมายปกครองโดยชอบด้วยกฎหมาย โปร่งใส และคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ จากการวิเคราะห์หลักกฎหมายปกครองและแนวคำพิพากษาของศาลปกครอง พบว่ามีหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการโอนย้ายบุคลากร ได้แก่ หลักความชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งกำหนดให้การใช้อำนาจของฝ่ายปกครองต้องมีฐานอำนาจตามกฎหมายและต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด หลักการใช้ดุลพินิจโดยชอบ ซึ่งกำหนดให้การตัดสินใจของฝ่ายปกครองต้องมีเหตุผลและต้องไม่เป็นการใช้อำนาจเพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากประโยชน์ของราชการ ตลอดจนหลักความเสมอภาคและหลักความได้สัดส่วน ซึ่งใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าการโอนย้ายบุคลากรมีความเหมาะสมและเป็นธรรมหรือไม่ แนวคำพิพากษาของศาลปกครองได้วางหลักสำคัญว่า แม้การโอนย้ายบุคลากรจะเป็นเรื่องในดุลพินิจของฝ่ายปกครอง แต่ศาลมีอำนาจตรวจสอบได้ในกรณีที่ปรากฏว่าการใช้อำนาจดังกล่าวขัดต่อกฎหมาย ไม่มีเหตุผลอันสมควร เป็นการเลือกปฏิบัติ หรือมีลักษณะเป็นการกลั่นแกล้งบุคลากร การวินิจฉัยของศาลในลักษณะดังกล่าวจึงทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานทางกฎหมายที่กำหนดมาตรฐานการใช้อำนาจของหน่วยงานท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักนิติรัฐและหลักความเป็นธรรมทางปกครอง

3. เสนอแนวทางการพัฒนากลไกการโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มีความโปร่งใส เป็นธรรม และสอดคล้องกับหลักนิติรัฐ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า กระบวนการโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลในทางปฏิบัติยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ขั้นตอนการพิจารณาที่มีหลายระดับและต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการหลายฝ่าย ทำให้กระบวนการใช้ระยะเวลานานและขาดความคล่องตัวขณะเดียวกัน การใช้ดุลพินิจของผู้บริหารท้องถิ่นอาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางการเมืองหรือความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อระบบคุณธรรมและความเป็นธรรมในการบริหารงานบุคคล ดังนั้น การพัฒนากลไกการโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลควรมุ่งเน้นการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่ชัดเจน โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ โดยควรกำหนดมาตรฐานการพิจารณาการโอนย้ายที่ยึดหลักระบบคุณธรรมและประโยชน์ของราชการเป็นสำคัญ พร้อมทั้งพัฒนากลไกการตรวจสอบและถ่วงดุลการใช้อำนาจของผู้บริหารท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้ง ควรปรับปรุงกระบวนการพิจารณาให้มีความคล่องตัว ลดความซ้ำซ้อนของขั้นตอน และกำหนดกรอบระยะเวลาที่เหมาะสมในการพิจารณา เพื่อให้การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนากลไกดังกล่าวไม่เพียงช่วยลดข้อพิพาททางปกครองที่เกิดจาก

การโอนย้ายบุคลากรเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นของบุคลากรในระบบบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่งเสริมการบริหารราชการที่สอดคล้องกับหลักนิติรัฐ ความโปร่งใส และความเป็นธรรมอย่างยั่งยืน

อภิปรายผล (Research Discussion)

จากการศึกษาเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกของศาลปกครอง กรณีการโอนย้ายบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลกระทบต่อการได้รับเงินรางวัลประจำปี เป็นการศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์ความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจทางปกครอง ตลอดจนบทบาทของศาลปกครองในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งจากการศึกษาสามารถนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาบทบาทของศาลปกครองในการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองสิทธิของบุคลากรท้องถิ่น

การโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลเป็นคำสั่งทางปกครองที่มีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิและสถานภาพของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นสถานภาพตำแหน่ง หน้าที่ ความก้าวหน้าในสายงาน ตลอดจนสิทธิประโยชน์ตอบแทน จึงอยู่ภายใต้เขตอำนาจของ ศาลปกครอง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งสอดคล้องกับหลักการควบคุมการใช้อำนาจฝ่ายปกครองในกฎหมายมหาชน (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2563) ดังนี้

1) โครงสร้างของกฎหมายมหาชน กล่าวคือ กฎหมายมหาชนวางหลักให้การใช้อำนาจฝ่ายปกครองที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของบุคคลต้องสามารถถูกตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ เพื่อป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบหรือเกินขอบเขต (Ultra Vires) (Wade & Forsyth, 2014) เมื่อการโอนย้ายมีผลเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางกฎหมายของบุคลากร จึงเข้าลักษณะเป็นการกระทำทางปกครองที่กระทบสิทธิ ซึ่งโดยหลักต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของศาลปกครอง

2) หลักนิติรัฐ (Rule of Law) เนื่องจากหลักนิติรัฐกำหนดให้การใช้อำนาจรัฐต้องมีฐานอำนาจตามกฎหมาย ชัดเจน โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ หากการโอนย้ายซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิบุคคลไม่อยู่ในขอบเขตการตรวจสอบของศาล ย่อมขัดต่อหลักความรับผิดชอบฝ่ายบริหาร (Administrative Accountability) (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2563) ดังนั้น การที่ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาข้อพิพาทดังกล่าว จึงเป็นการทำให้หลักนิติรัฐมีผลในทางปฏิบัติ มิใช่เพียงหลักการเชิงนามธรรม

3) พัฒนาการของการควบคุมดุลพินิจฝ่ายปกครอง ในอดีต การโอนย้ายบุคลากรอาจถูกมองว่าเป็นเรื่องดุลพินิจภายในองค์กร แต่แนวคิดกฎหมายปกครองสมัยใหม่ยอมรับว่า แม้จะเป็นดุลพินิจ แต่หากมีผลกระทบต่อสิทธิอย่างมีนัยสำคัญ ก็ต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบด้านความสมเหตุสมผลและความได้สัดส่วน (Craig, 2016) ดังนั้น ผลการศึกษาที่ชี้ว่าการโอนย้าย

อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครอง จึงสอดคล้องกับแนวโน้มสากลที่ขยายขอบเขตการคุ้มครองสิทธิจากการตรวจสอบเชิงรูปแบบไปสู่การตรวจสอบเชิงเนื้อหา

หลักนิติรัฐ (Rule of Law) กำหนดให้การใช้อำนาจอ้างอิงต้องมีฐานอำนาจทางกฎหมายชัดเจน โปร่งใส และต้องสามารถตรวจสอบได้ทั้งในด้านที่มาของอำนาจและวิธีการใช้อำนาจ (Dicey, 1959; บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2562) หลักการดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงการตรวจสอบว่ามีบทกฎหมายรองรับ เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการใช้อำนาจต้องไม่เป็นไปโดยอำเภอใจ (non-arbitrariness) และต้องมีเหตุผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ผลการศึกษาสะท้อนว่า ศาลปกครองไม่ได้ตรวจสอบเพียงความถูกต้องเชิงรูปแบบ เช่น ความมีอำนาจตามตำแหน่งหรือการดำเนินการตามขั้นตอนเท่านั้น หากแต่ได้ขยายขอบเขตไปสู่การตรวจสอบเนื้อหาของคำสั่ง อาทิ ความสมเหตุสมผล ความได้สัดส่วนและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิทธิของบุคคล ซึ่งถือเป็นพัฒนาการของกฎหมายปกครองสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับ substantive review (Craig, 2016) ซึ่งหลักนิติรัฐในความหมายดั้งเดิมตามแนวคิดของ Dicey เน้นความเสมอภาคภายใต้กฎหมายและการควบคุมการใช้อำนาจโดยศาล (Dicey, 1959) ต่อมาแนวคิดกฎหมายปกครองร่วมสมัยได้พัฒนาให้การตรวจสอบของศาลครอบคลุมถึงการพิจารณาความสมเหตุสมผลและความได้สัดส่วนของการใช้อำนาจด้วย (Craig, 2016)

เมื่อพิจารณาในบริบทการกระจายอำนาจ การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับอำนาจบริหารงานบุคคลของตนเองสะท้อนหลักการสำคัญของการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น (local self-government) ซึ่งมุ่งเพิ่มความคล่องตัว ความใกล้ชิดกับประชาชน และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2558) อย่างไรก็ตาม การให้อำนาจดังกล่าวย่อมมาพร้อมกับความเสี่ยงเชิงโครงสร้าง กล่าวคือ หากขาดกลไกกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพ อาจเกิดการใช้อำนาจโดยมิชอบ การเลือกปฏิบัติ หรือการแทรกแซงทางการเมืองในระบบบริหารงานบุคคล (ไกรวิทย์ พวงงาม, 2560)

ประเด็นการควบคุมดุลพินิจ พบว่า ศาลปกครอง สามารถตรวจสอบได้ว่าการใช้อำนาจมีวัตถุประสงค์ที่ถูกต้องหรือไม่ มีเหตุผลรองรับเพียงพอหรือไม่ และมีลักษณะเลือกปฏิบัติหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการควบคุมดุลพินิจทางปกครอง (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2560) ที่ว่า ดุลพินิจ (discretion) มิได้หมายถึงอำนาจที่ปราศจากขอบเขต หากแต่เป็นอำนาจที่กฎหมายเปิดช่องให้ฝ่ายบริหารเลือกตัดสินใจภายในกรอบวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ดังนั้น แม้การโอนย้ายบุคลากรจะอยู่ในขอบเขตดุลพินิจของผู้บริหารท้องถิ่น แต่ดุลพินิจดังกล่าวต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ ไม่ใช่เพื่อวัตถุประสงค์แอบแฝง และต้องมีเหตุผลที่ตรวจสอบได้ การที่ศาลปกครองตรวจสอบวัตถุประสงค์ของการใช้อำนาจ สอดคล้องกับหลักการใช้อำนาจเพื่อวัตถุประสงค์ที่มีชอบ และการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบในกฎหมายปกครองสมัยใหม่

2. การศึกษาและวิเคราะห์หลักกฎหมายปกครองและแนวคำพิพากษาของศาลปกครองที่เกี่ยวข้องกับการโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล

แม้เงินรางวัลประจำปีจะเป็นสิทธิที่มีเงื่อนไข มิใช่สิทธิเด็ดขาดที่เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่เมื่อบุคลากรมีคุณสมบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายหรือระเบียบกำหนด และได้ปฏิบัติหน้าที่ตามระยะเวลาที่กำหนด ย่อมก่อให้เกิดความคาดหวังอันชอบด้วยกฎหมาย (Legitimate Expectation) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในกฎหมายปกครองสมัยใหม่ (Craig, 2016; ปกรณ์ นิลประพันธ์, 2557) สอดคล้องกับหลักความคาดหวังอันชอบด้วยกฎหมาย (Legitimate Expectation) ที่มีรากฐานจากแนวคิดความเป็นธรรมทางปกครอง (administrative fairness) โดยกำหนดว่า หากรัฐได้กำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และบุคคลได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขครบถ้วน บุคคลนั้นย่อมมีสิทธิที่จะคาดหวังได้ว่ารัฐจะดำเนินการอย่างสม่ำเสมอและไม่เปลี่ยนแปลง โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร (Craig, 2016) ดังนั้น แม้เงินรางวัลประจำปีจะมีลักษณะเป็นสิทธิที่มีเงื่อนไข แต่เมื่อเงื่อนไขดังกล่าวสำเร็จครบถ้วนแล้ว ความคาดหวังดังกล่าวย่อมได้รับความคุ้มครองในเชิงกฎหมาย

ในเชิงทฤษฎี หลักความคาดหวังอันชอบด้วยกฎหมาย (Legitimate Expectation) แบ่งได้เป็นสองมิติ คือ (1) ความคาดหวังอันชอบด้วยกฎหมายในเชิงกระบวนการ ซึ่งคุ้มครองสิทธิในการได้รับการพิจารณาอย่างเป็นธรรม และ (2) ความคาดหวังอันชอบด้วยกฎหมายในเชิงสาระสำคัญ ซึ่งคุ้มครองผลประโยชน์ที่บุคคลมีเหตุอันควรคาดว่าจะได้รับ (Craig, 2016) ผลการศึกษาครั้งนี้สะท้อนมิติหลังอย่างชัดเจน กล่าวคือ ศาลมิได้เพียงตรวจสอบขั้นตอนการโอนย้าย แต่พิจารณาผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ที่บุคลากรควรได้รับตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ความสอดคล้องดังกล่าวยังสะท้อนพัฒนาการของกฎหมายปกครองไทยที่ขยายการคุ้มครองสิทธิจากสิทธิที่บัญญัติไว้อย่างชัดเจน ไปสู่การคุ้มครองประโยชน์ที่บุคคลมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะได้รับ (ปกรณ์ นิลประพันธ์, 2557) กล่าวอีกนัยหนึ่ง แม้เงินรางวัลประจำปีมิใช่สิทธิที่รัฐธรรมนูญรับรองโดยตรง แต่เมื่อรัฐกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและบุคลากรปฏิบัติตามครบถ้วน การตัดสิทธิหรือทำให้เสียสิทธิโดยไม่มีเหตุผลที่สมควร ย่อมขัดต่อหลักความเป็นธรรมและหลักนิติรัฐ นอกจากนี้ การคุ้มครองความคาดหวังอันชอบด้วยกฎหมายยังสอดคล้องกับหลักความมั่นคงแน่นอนของกฎหมาย (legal certainty) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักนิติรัฐ กล่าวคือ บุคคลต้องสามารถวางแผนชีวิตและการทำงานโดยอาศัยความเชื่อมั่นว่ารัฐจะปฏิบัติตามกติกาที่กำหนดไว้ หากรัฐสามารถเปลี่ยนแปลงผลประโยชน์ที่บุคคลควรได้รับโดยไม่มีเหตุผลเพียงพอ ย่อมกระทบต่อเสถียรภาพของระบบกฎหมายโดยรวม

ในมิติของธรรมาภิบาล (Good Governance) หลักความเป็นธรรมเชิงยุติธรรม เน้นการบริหารที่เป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย

การคุ้มครองสิทธิในกรณีเงินรางวัลประจำปีจึงสะท้อนการยึดหลักความเป็นธรรมเชิงเนื้อหา กล่าวคือ รัฐต้องไม่ใช้ดุลพินิจในลักษณะที่สร้างความเสียเปรียบโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ขณะเดียวกัน หลักความรับผิดชอบกำหนดให้ผู้ใช้อำนาจต้องสามารถอธิบายและให้เหตุผลต่อการตัดสินใจของตนได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2563) เมื่อศาลตรวจสอบว่าการโอนย้ายมีเหตุผลเพียงพอหรือไม่ จึงเป็นกลไกบังคับให้ฝ่ายบริหารต้องรับผิดชอบต่อการใช้อำนาจของตน กล่าวคือ การคุ้มครองสิทธิในระดับรายการนี้ช่วยเสริมสร้างมาตรฐานการบริหารงานบุคคลให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลในระดับระบบ หากปราศจากกลไกตรวจสอบดังกล่าว การใช้อำนาจที่ไม่เสมอภาคอาจกลายเป็นแบบแผน (pattern) และบั่นทอนความเชื่อมั่นต่อระบบการบริหารราชการโดยรวม

ในส่วนของหลักความได้สัดส่วน ศาลปกครองได้พิจารณาว่าการโอนย้ายมีความจำเป็นเพียงใด และมีมาตรการอื่นที่กระทบสิทธิน้อยกว่าหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดหลักความได้สัดส่วนในกฎหมายมหาชน (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2564; Craig, 2016) ที่เป็นกลไกควบคุมการใช้อำนาจรัฐที่มุ่งสร้างดุลยภาพระหว่างประโยชน์สาธารณะกับสิทธิของปัจเจกชน โดยทั่วไปประกอบด้วย การทดสอบสามขั้น ได้แก่ (1) ความเหมาะสม (suitability) กล่าวคือ มาตรการนั้นต้องสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายได้ (2) ความจำเป็น (necessity) กล่าวคือ ต้องไม่มีมาตรการอื่นที่บรรลุวัตถุประสงค์เดียวกันได้โดยกระทบสิทธิน้อยกว่า และ (3) ความได้สัดส่วนในความหมายแคบ (proportionality stricto sensu) กล่าวคือ ผลประโยชน์สาธารณะที่ได้รับต้องมีน้ำหนักมากกว่าความเสียหายที่เกิดแก่สิทธิของบุคคล (Craig, 2016; วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2564)

ทั้งนี้ ศาลปกครองมิได้หยุดเพียงการตรวจสอบอำนาจตามตัวบทกฎหมาย แต่พิจารณาถึงความจำเป็น และทางเลือกที่กระทบสิทธิน้อยกว่า สะท้อนว่าศาลได้นำการทดสอบในชั้นความจำเป็นมาใช้โดยตรง กล่าวคือ หากการโอนย้ายมีผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ เช่น เงินรางวัลประจำปี หรือสถานภาพในทางวิชาชีพ ศาลย่อมพิจารณาว่าฝ่ายบริหารมีมาตรการอื่น เช่น การปรับปรุงการบริหารภายใน การตกเตือน หรือการจัดสรรหน้าที่ใหม่ ที่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกันได้ โดยไม่ต้องโอนย้ายหรือไม่ หากมีมาตรการดังกล่าวแต่ไม่ได้เลือกใช้ การโอนย้ายอาจถือว่าเกินความจำเป็น ความสอดคล้องเชิงทฤษฎีจึงอยู่ที่การที่ศาลใช้หลักความได้สัดส่วนเป็นเครื่องมือในการชั่งน้ำหนัก (balancing) ระหว่างอำนาจดุลพินิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับสิทธิของบุคลากร ซึ่งเป็นพัฒนาการของกฎหมายปกครองสมัยใหม่ที่เน้นการตรวจสอบเชิงเนื้อหา (substantive review) มากกว่าการตรวจสอบเพียงความถูกต้องตามขั้นตอน (Craig, 2016)

ในบริบทการกระจายอำนาจ หลักความได้สัดส่วนยังมีบทบาทเชิงโครงสร้าง กล่าวคือ แม้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอิสระในการบริหารงานบุคคล แต่เสรีภาพดังกล่าวมิใช่อำนาจที่ไร้ขอบเขต การที่ศาลตรวจสอบว่ามาตรการมีความจำเป็นและสมเหตุหรือไม่ จึงเป็นการสร้าง

“ขอบเขตเชิงคุณภาพ” ให้แก่ดุลพินิจท้องถิ่น มิใช่การแทรกแซงการบริหาร แต่เป็นการประกันว่าการใช้อำนาจยังคงอยู่ภายใต้กรอบของหลักนิติรัฐ นอกจากนี้ หลักความได้สัดส่วนยังสอดคล้องกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลด้าน ความสมเหตุสมผล และความรับผิดชอบ กล่าวคือ ฝ่ายบริหารต้องสามารถอธิบายได้ว่าทำไมมาตรการที่มีผลกระทบรุนแรงจึงเป็นทางเลือกที่จำเป็นที่สุด หากไม่สามารถให้เหตุผลได้อย่างเพียงพอ การใช้อำนาจย่อมขาดความชอบธรรมในเชิงธรรมาภิบาล

อีกทั้ง ผลการศึกษายังสะท้อนถึงพัฒนาการของกฎหมายปกครองไทยจากการตรวจสอบเชิงขั้นตอน ไปสู่การคุ้มครองสิทธิในเชิงเนื้อหา (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2556) ที่ว่าในระยะเริ่มต้นของการพัฒนากฎหมายปกครองไทย การตรวจสอบการใช้อำนาจทางปกครองมักเน้นการพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายในเชิงรูปแบบ (formal legality) เช่น การมีฐานอำนาจตามกฎหมาย การปฏิบัติตามขั้นตอน การออกคำสั่งโดยเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ และการไม่ฝ่าฝืนบทบัญญัติที่ขัดแย้ง หากกระบวนการถูกต้องตามแบบแผน ศาลมักไม่ก้าวล่วงเข้าไปตรวจสอบดุลพินิจในเชิงเนื้อหา อย่างไรก็ตาม พัฒนาการของกฎหมายปกครองสมัยใหม่ได้ขยายขอบเขตการตรวจสอบไปสู่การพิจารณาสาระสำคัญของการใช้อำนาจ กล่าวคือ ศาลมิได้หยุดเพียงคำถามว่า “ทำถูกขั้นตอนหรือไม่” แต่ตั้งคำถามต่อไปว่า “เนื้อหาของคำสั่งนั้นเป็นธรรม สมเหตุสมผล และได้สัดส่วนหรือไม่” (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2556) ผลการศึกษาที่พบว่าศาลพิจารณาถึงผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ ความจำเป็นของมาตรการ และความสมเหตุสมผลของเหตุผลที่ฝ่ายบริหารอ้าง จึงสะท้อนการขยายบทบาทของศาลจากการตรวจสอบเชิงรูปแบบไปสู่การคุ้มครองสิทธิในเชิงเนื้อหาอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังสัมพันธ์กับหลักนิติรัฐ (Rule of Law) ในความหมายร่วมสมัยซึ่งมิได้จำกัดอยู่เพียงการที่รัฐต้องมีอำนาจตามกฎหมาย (legality) แต่รวมถึงการที่การใช้อำนาจนั้นต้องไม่ละเมิดสิทธิอย่างเกินสมควร ต้องมีเหตุผลรองรับ และต้องสามารถตรวจสอบได้ในเชิงคุณค่า (substantive justice) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความชอบด้วยกฎหมายในยุคใหม่จึงมีมิติทั้งเชิงรูปแบบและเชิงเนื้อหา

3. เสนอแนวทางการพัฒนากลไกการโอนย้ายบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มีความโปร่งใส เป็นธรรม และสอดคล้องกับหลักนิติรัฐ

1) การปรับปรุงกฎหมายแม่บทให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน เสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมายแม่บทโดยเฉพาะ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาที่สะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบบริหารงานบุคคลท้องถิ่น ซึ่งยังได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการบริหารแบบรวมศูนย์ แม้บริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันจะมีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น ดังที่ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2558) ชี้ให้เห็นว่าการกระจายอำนาจที่แท้จริงต้องมีอิสระเชิงสาระ มิใช่เพียงเชิงรูปแบบ ในเชิงหลักการ การปรับปรุงกฎหมายควรมุ่งสร้างอิสระภายใต้กรอบกฎหมาย โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำระดับชาติ ควบคู่กับ

ความยืดหยุ่นของท้องถิ่น เพื่อลดความตึงเครียดระหว่างความเป็นเอกภาพของระบบราชการกับความหลากหลายของพื้นที่ ทั้งนี้ การกำหนดกรอบการใช้ดุลพินิจให้ชัดเจน สอดคล้องกับหลักนิติรัฐตามแนวคิดของ A. V. Dicey (1959) ที่เน้นความชัดเจนและความสามารถคาดการณ์ได้ของกฎหมาย รวมถึงการรับรองหลักความเป็นธรรมเชิงกระบวนการตามแนวคิดของ Craig (2016) เช่น สิทธิรับทราบเหตุผลและสิทธิอุทธรณ์ จะช่วยลดความคลุมเครือและข้อพิพาทที่ต้องนำไปสู่การพิจารณาของศาลปกครอง นอกจากนี้ การทำให้บทบัญญัติมีความชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ ยังสอดคล้องกับหลักความโปร่งใส และความรับผิดชอบตามกรอบของ World Bank (1992) อันจะสร้างดุลยภาพระหว่างความคล่องตัวของท้องถิ่นกับการคุ้มครองสิทธิของบุคลากร และนำไปสู่ระบบบริหารงานบุคคลที่มั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

2) การกระจายอำนาจด้านการบริหารงานบุคคลอย่างแท้จริง เสนอให้มีการกระจายอำนาจด้านการบริหารงานบุคคลอย่างแท้จริงมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า กลไกการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังอยู่ภายใต้การกำกับจากส่วนกลางในระดับสูง โดยเฉพาะภายใต้กรอบของ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งทำให้การเปิดสอบ การแต่งตั้ง และการโอนย้ายขาดความคล่องตัวและไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ สภาพการณ์ดังกล่าวสะท้อนการกระจายอำนาจเชิงรูปแบบ มากกว่าการกระจายอำนาจเชิงสาระ ตามแนวคิดของ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2558) ที่ชี้ว่าการกระจายอำนาจที่แท้จริงต้องมาพร้อมอำนาจในการบริหารทรัพยากรบุคคลซึ่งเป็นหัวใจของขีดความสามารถองค์กร อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจดังกล่าวต้องดำเนินภายใต้หลักนิติรัฐและหลักความเสมอภาค เพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อระบบอุปถัมภ์ ดังที่ โกวิท พวงงาม (2560) ได้เสนอว่าควรกำหนดกรอบมาตรฐานขั้นต่ำระดับชาติควบคู่กับการเปิดพื้นที่ให้ท้องถิ่นออกแบบรายละเอียดเชิงปฏิบัติเอง แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลของ World Bank (1992) ในมิติของ Transparency และ Accountability และยังเปิดช่องให้ตรวจสอบผ่านกลไกอุทธรณ์หรือการพิจารณาของ ศาลปกครอง ได้เมื่อมีการใช้อำนาจไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันจะสร้างดุลยภาพระหว่างความคล่องตัวของท้องถิ่นกับการคุ้มครองสิทธิ และทำให้การบริหารงานบุคคลตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การปรับโครงสร้างคณะกรรมการบริหารงานบุคคล การปรับโครงสร้างคณะกรรมการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เหลือคณะกรรมการกลางเพียงชุดเดียวในระดับนโยบาย มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาที่สะท้อนปัญหาความซ้ำซ้อน ความล่าช้า และความไม่เป็นเอกภาพในการตีความหลักเกณฑ์ภายใต้ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งก่อให้เกิดภาวะความรับผิดชอบกระจุกกระจาย (diffused accountability) และบั่นทอนหลักความโปร่งใสกับความมั่นคงแน่นอนของกฎหมาย อันเป็นสาเหตุหนึ่งของข้อพิพาทที่ต้องเข้าสู่การพิจารณาของ ศาลปกครอง ดังนั้น การออกแบบโครงสร้างให้มีความชัดเจนของอำนาจและความรับผิดชอบ

พร้อมกำหนดมาตรฐานกลางที่เป็นเอกภาพ ขณะเดียวกันเปิดพื้นที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอิสระในระดับปฏิบัติ จึงสอดคล้องกับหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของ World Bank (1992) ในมิติของความโปร่งใส และความรับผิดชอบ รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจ เชิงโครงสร้างที่มุ่งสร้างดุลยภาพระหว่างความเป็นเอกภาพของระบบกับความยืดหยุ่นตามบริบทพื้นที่ อันจะช่วยลดความซ้ำซ้อน เพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจ และเสริมสร้างหลักนิติรัฐในการบริหาร งานบุคคล

4) การจัดให้มีช่องทางอุทธรณ์ภายในที่มีประสิทธิภาพ การจัดให้มีกลไกอุทธรณ์ภายใน ที่มีประสิทธิภาพในกรณีการไม่อนุญาตให้ออนย้ายหรือมีคำสั่งโอนย้ายที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าไม่เป็นธรรม สอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมเชิงกระบวนการ (procedural fairness) ที่เห็นว่าความชอบธรรม ของคำสั่งทางปกครองขึ้นอยู่กับกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ตรวจสอบและทบทวนได้ (Craig, 2016) ทั้งยังสอดคล้องกับหลักนิติรัฐซึ่งกำหนดให้การใช้อำนาจรัฐต้องสามารถถูกตรวจสอบได้ในทุกระดับ มิใช่เพียงในชั้นศาลเท่านั้น ดังนั้น การมีกลไกอุทธรณ์ที่เป็นอิสระ รวดเร็วเข้าถึงได้ และมีคำวินิจฉัย เป็นลายลักษณ์อักษรพร้อมเหตุผลที่ชัดเจน จึงเป็นระบบเยียวยาขั้นต้นที่ช่วยลดความรู้สึก ไม่ได้ได้รับความเป็นธรรม อันเป็นสาเหตุสำคัญของการฟ้องคดีต่อ ศาลปกครอง อีกทั้งยังสอดคล้องกับ กรอบธรรมาภิบาลของ World Bank (1992) ที่เน้นความโปร่งใสและความรับผิดชอบในการตัดสินใจ ภาครัฐ โดยช่วยทำให้การใช้ดุลพินิจเกี่ยวกับการโอนย้ายอยู่บนฐานเหตุผลที่ตรวจสอบได้ ลดข้อพิพาท เชิงโครงสร้าง และเสริมสร้างความเชื่อมั่นในระบบบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5) การแก้ไขปัญหาการขาดอัตรากำลังและผลกระทบเชิงระบบ ปัญหาการขาดอัตรากำลัง ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เชื่อมโยงโดยตรงกับข้อพิพาทเกี่ยวกับการโอนย้ายบุคลากร เนื่องจากเมื่อหน่วยงานมีบุคลากรไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน การอนุญาตให้ออนย้าย ย่อมถูกมองว่าเป็นความเสี่ยงต่อประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะ ส่งผลให้ผู้บริหารบางแห่ง ใช้ดุลพินิจปฏิเสธการโอนย้ายเพื่อรักษาเสถียรภาพขององค์กร อย่างไรก็ตาม หากการตัดสินใจดังกล่าว ไม่ได้ตั้งอยู่บนข้อมูลและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน อาจขัดต่อหลักความได้สัดส่วนและความเป็นธรรมเชิง กระบวนการ เพราะเป็นการจำกัดสิทธิของบุคลากรโดยไม่มีฐานเชิงประจักษ์รองรับ ในมิติ ของการกระจายอำนาจ แนวคิดของ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ชี้ว่าการกระจายอำนาจที่แท้จริง ต้องมาพร้อมความสามารถในการบริหารทรัพยากรบุคคลของตนเอง หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขาดความยืดหยุ่นในการกำหนดกรอบอัตรากำลังตามบริบทพื้นที่ ย่อมก่อให้เกิดข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง และแรงต้านต่อการโอนย้ายในทางปฏิบัติ ดังนั้น กลไกการโอนย้ายควรเชื่อมโยงกับระบบการวางแผน อัตรากำลังอย่างเป็นระบบ โดยกำหนดกรอบอัตรากำลังบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น ภาระงานจริง จำนวนประชากรที่รับบริการ และตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลของ World Bank ที่เน้นการตัดสินใจเชิงนโยบายบนข้อมูล นอกจากนี้ การกำหนดมาตรฐานกลาง

ควบคู่กับความยืดหยุ่นตามบริบทองค์กร จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการบริหารงานบุคคล

6) การเสริมสร้างหลักนิติรัฐและธรรมาภิบาลในกระบวนการโอนย้าย การโอนย้ายบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการใช้อำนาจทางปกครองที่มีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิหน้าที่ และความก้าวหน้าในวิชาชีพของบุคลากร ดังนั้น การดำเนินการดังกล่าวจำเป็นต้องตั้งอยู่บนหลักนิติรัฐและหลักธรรมาภิบาลอย่างเคร่งครัด เพื่อให้การใช้อำนาจเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย มีเหตุผล และสามารถตรวจสอบได้ หากกระบวนการขาดความชัดเจนหรือไม่เปิดเผยเหตุผลประกอบคำสั่ง ย่อมเสี่ยงต่อการถูกมองว่าเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ และอาจนำไปสู่ข้อพิพาทที่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของ ศาลปกครอง ในที่สุด

7) การแก้ไขปัญหาความล่าช้าที่เกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการโอนย้ายบุคลากร ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาการโอนย้ายบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสาเหตุสำคัญมาจากโครงสร้างของกระบวนการที่มีหลายขั้นตอน และต้องผ่านการพิจารณาของหน่วยงานหลายระดับ โดยเฉพาะการต้องเสนอเรื่องเข้าสู่การประชุมของคณะกรรมการที่มีการประชุมเพียงเดือนละหนึ่งครั้ง รวมถึงในกรณีการโอนย้ายข้ามจังหวัดที่ต้องได้รับความเห็นชอบจากทั้งจังหวัดต้นทาง และจังหวัดปลายทาง ส่งผลให้กระบวนการพิจารณาใช้ระยะเวลานาน และอาจกระทบต่อสิทธิของบุคลากรในการได้รับการพิจารณาโดยไม่ล่าช้าเกินสมควร ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานให้มีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การกำหนดกรอบระยะเวลาในการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนให้ชัดเจน การพัฒนาระบบการยื่นคำขอและติดตามสถานะผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์เพื่อลดขั้นตอนด้านเอกสาร รวมถึงการเพิ่มความยืดหยุ่นในการพิจารณาของคณะกรรมการในกรณีที่เรื่องไม่มีความซับซ้อน นอกจากนี้ ควรมีระบบติดตามและกำกับผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันปัญหาการดองเรื่องหรือการปล่อยทิ้งเรื่องค้างโดยไม่มีความคืบหน้าอันสมควร การปรับปรุงกระบวนการดังกล่าวจะช่วยให้การพิจารณาการโอนย้ายมีความรวดเร็ว โปร่งใส และสอดคล้องกับหลักความเป็นธรรมในกระบวนการทางปกครอง อันจะช่วยคุ้มครองสิทธิของบุคลากรในการได้รับการพิจารณาภายในระยะเวลาที่เหมาะสม และลดโอกาสการเกิดข้อพิพาททางปกครองในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จัดทำแนวปฏิบัติมาตรฐานกลางด้านการบริหารงานบุคคลท้องถิ่น ควรกำหนดคู่มือแนวปฏิบัติมาตรฐานเกี่ยวกับการโอนย้าย การพิจารณาสิทธิประโยชน์ และการใช้ดุลพินิจ

ให้สอดคล้องกับแนวคำพิพากษาของศาลปกครอง เพื่อสร้างมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ลดความเหลื่อมล้ำเชิงการบริหาร และส่งเสริมความเสมอภาคภายใต้กฎหมาย

2. กำหนดให้ทุกคำสั่งทางปกครองที่มีผลกระทบต่อสิทธิบุคลากร ต้องผ่านการประเมินความได้สัดส่วน (proportionality assessment) และการพิจารณาผลกระทบต่อความคาดหมายอันชอบด้วยกฎหมาย เพื่อยกระดับการตัดสินใจเชิงเหตุผลและลดข้อพิพาทในอนาคต

3. พัฒนาระบบตรวจสอบภายในก่อนเกิดข้อพิพาท (Pre-litigation Review Mechanism) การจัดตั้งคณะกรรมการกลั่นกรองคำสั่งทางปกครองภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อทบทวนความชอบด้วยกฎหมาย ความสมเหตุสมผล และความเป็นธรรม ก่อนออกคำสั่งขั้นสุดท้าย อันจะช่วยลดภาระทางคดีและเสริมสร้างธรรมาภิบาลเชิงป้องกัน

4. เสริมสร้างระบบคุณธรรม (Merit System) ให้เข้มแข็ง โดยการปรับปรุงหลักเกณฑ์การแต่งตั้ง โยกย้าย และเลื่อนตำแหน่งให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และอิงหลักความสามารถเป็นสำคัญ เพื่อลดอิทธิพลทางการเมืองท้องถิ่น และสนับสนุนการบริหารงานบุคคลภายใต้หลักความเป็นธรรม

5. พัฒนาศักยภาพผู้บริหารท้องถิ่นด้านกฎหมายปกครองและธรรมาภิบาล โดยการจัดอบรมเชิงลึกเกี่ยวกับหลักนิติรัฐ การควบคุมดุลพินิจ ความได้สัดส่วน และแนวคำพิพากษาศาลปกครอง เพื่อให้การใช้อำนาจมีความรอบคอบและสอดคล้องกับมาตรฐานทางกฎหมาย ลดความเสี่ยงในการถูกเพิกถอนคำสั่ง

เอกสารอ้างอิง (References)

- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2560). *กฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ชูชัย จามวสุลักษณ์. (2546). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาลปกครอง*. กรุงเทพฯ : ด้านสหวิชาการ.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2558). *การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย*. สถาบันพระปกเกล้า.
- ธนภัทร ปัจฉิมม. (2568). *หลักการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญ : ในบริบทไทยและต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ : โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2562). *หลักกฎหมายมหาชน*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วรรณรี สิงห์โต. (2557). *การบังคับทางปกครองในระบบกฎหมายเยอรมัน*. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
- วรพจน์ วิศวพิชญ์. (2561). *กฎหมายปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2559). *การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย*. สถาบันพระปกเกล้า.
- สำนักงานศาลปกครอง. (2564). *รวมคำพิพากษาศาลปกครองที่น่าสนใจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลภาครัฐ*. สำนักงานศาลปกครอง.

Craig, P. (2016). *EU administrative law* (3rd ed.). Oxford University Press.

Dicey, A. V. (1959). *Introduction to the study of the law of the constitution* (10th ed.).
Macmillan.

United Nations Development Programme (UNDP). (1997). *Governance for sustainable
human development*. UNDP Policy Document.

From Textual Function to Writing Competence: A Review of EFL Writing Research Based on Systemic Functional Linguistics

Feifei Guo¹, Joseph Foley² and Marilyn Fernandez Deocampo³

Received: 23 March 2026 Revised: 26 April 2026 Accepted: 29 April 2026

Abstract

The objectives of this paper are: 1) to implement SFL-informed instruction to develop writing competence, 2) to apply SFL constructs to assess writing and informed feedback, and 3) to investigate changes in learners' conceptions of writing, authorial identity and self-efficacy. This research used a systematic review of 25 studies (2015–2025) as the basis for systematic analysis that applied Systemic Functional Linguistics (SFL) to EFL writing pedagogy, assessment, and learner cognition. Drawing on SFL's three metafunctions as analytical lens, the review synthesized research on instructional practices, assessment approaches, and shifts in students' writing beliefs. The selection of studies for this review was guided by the aims of the present research and informed by established criteria for reviewing genre-based and SFL-oriented writing studies in EFL contexts. To ensure relevance and coherence, only publications that explicitly examined the application of Systemic Functional Linguistics to writing pedagogy were analyzed.

The analysis revealed that SFL-informed genre pedagogy consistently enhanced learners' control over discourse-level and meaning-making, re-oriented assessment from error correction to functional effectiveness, and reshaped learners' conceptions of writing as a socially situated process. The review also identified methodological and contextual limitations in the existing literature and outlines directions for future research.

Keywords: EFL writing, systemic functional linguistics, textual function, writing competence

¹ Corresponding and first Author, PhD student, Assumption University of Thailand.

Email: 214617320@qq.com

² Second Author, Senior Lecturer, Assumption University of Thailand. Email: jfoley@au.edu.

³ Third Author, Lecturer, Assumption University of Thailand. Email: mdeocampo@au.edu.

Introduction

The development of students' writing competence in English as a foreign language (EFL) has long faced a persistent challenge: even when learners demonstrate relatively accurate control of grammar and vocabulary, their texts often remain weak in argumentation, reader engagement, and discourse coherence (Hyland, 2019). This gap highlights that writing competence involves more than producing error-free sentences; it requires the ability to construct effective meanings across clauses, paragraphs, and whole texts in ways that are functional and appropriate to communicative purposes (Christie & Derewianka, 2008).

Systemic Functional Linguistics (SFL) provides a theoretically principled response to this challenge by conceptualizing language as a meaning-making resource shaped by social context (Halliday, 2004). Rather than treating writing as the accumulation of forms, SFL foregrounds how writers select linguistic resources to enact meanings in discourse. Within this framework, writing is interpreted through three complementary meta-functions: the ideational meta-function, which construes experience and logical relations; the interpersonal meta-function, which enacts stance, evaluation, and writer-reader relations; and the textual meta-function, which organizes information flow and cohesion into coherent texts (Halliday & Matthiessen, 2013; Foley, 2012). Because these meta-functions operate simultaneously, SFL is particularly productive for EFL writing pedagogy and research: it connects micro-level linguistic choices (e.g., transitivity patterns, modality, evaluative language, Theme-Rheme organization) with macro-level discourse goals such as argument strength, authorial voice, and genre effectiveness.

Over the past decade, applied linguistics research has increasingly drawn on SFL, especially SFL-informed genre pedagogy and the Teaching and Learning Cycle (TLC), to support EFL writers' development. However, the relevant studies remain distributed across diverse publication venues and are often synthesized only partially, with many discussions focusing primarily on genre pedagogy while giving less systematic attention to how SFL is used to (i) evaluate writing development and

feedback practices and (ii) reshape learners' writing-related beliefs and agency. As a result, the field still lacks a consolidated account that organizes the literature through the internal theoretical architecture of SFL itself, namely, how the ideational, interpersonal, and textual meta-functions are operationalized in EFL writing instruction, assessment, and learner cognition.

To address this gap, the present paper provides a systematic review of SFL-based EFL writing research published between 2015 and 2025. Using SFL meta-functions as theory-driven lens for synthesis, the review examines how prior studies view: (1) the implementation of SFL-informed instruction to develop writing competence, (2) the application of SFL constructs in an assessment of writing and informed feedback, and (3) the investigation of changes in learners' conceptions of writing, authorial identity, and self-efficacy. By mapping research trends and identifying recurring limitations and underexplored areas, this review aims to clarify the current state of SFL-informed EFL writing research and proposes directions for future inquiry.

Research Objectives

1. To implement SFL-informed instruction to develop writing competence.
2. To apply SFL constructs to assess writing and informed feedback.
3. To investigate changes in learners' conceptions of writing, authorial identity and self-efficacy.

Research Methods

This research utilized a qualitative research method in which documentary qualitative method that involved the systematic collection, analysis, and interpretation of existing data sources—such as public records, diaries, photographs, and reports—to evaluates phenomena, understand historical context, or support research arguments. It acts as a form of archival inquiry to study events, individuals, or social trends through documented evidence (ResearchGate, 2017).

Criteria for Selection

The selection of studies for this review was guided by the aims of the present research and informed by established criteria for reviewing genre-based and SFL-oriented writing studies in EFL contexts (Liu, Ismail, & Ahmad, 2024). To ensure relevance and coherence, only publications that explicitly examined the application of Systemic Functional Linguistics to writing pedagogy, assessment, or related learner outcomes in EFL settings were considered. Eligible studies were required to include EFL learners as participants or to address pedagogical practices directly relevant to EFL writing instruction. Accordingly, publications were screened for the presence of at least one of the key terms Systemic Functional Linguistics (SFL), writing, or EFL in their titles, abstracts, or keywords.

To maintain accessibility and consistency in analysis, only studies published in English were included in the review. While this language restriction may limit the representativeness of the findings, it reflects both the reviewer's language background and the dominant publication language of international applied linguistics research. In addition, the review focused on literature published between 2015 and 2025 in order to capture recent developments and contemporary research trends in SFL-based EFL writing.

Both theoretical and empirical studies were included, provided that they were published in peer-reviewed academic journals or scholarly books. This decision was made to allow for a comprehensive synthesis of conceptual discussions, pedagogical models, and classroom-based evidence. Unpublished master's theses, doctoral dissertations, and conference proceedings were excluded, as these sources often vary in methodological rigor and accessibility and may not have undergone formal peer review. Applying these criteria, a final corpus of 25 studies was identified as the basis for systematic analysis in this review.

Research Results

SFL and EFL Writing Instruction

Systemic Functional Linguistics provides a robust theoretical foundation for EFL writing instruction by foregrounding explicit connections between linguistic form, meaning, and communicative purpose. Among the 25 studies reviewed, 22 primarily examined instructional practices, most of which adopted an SFL-informed genre-based approach.

A substantial body of research indicates that the SFL-informed Teaching–Learning Cycle (TLC) can systematically enhance EFL learners’ writing competence. Empirical findings consistently show improvements in learners’ control over both macro-level genre structures, such as the functional stages of argumentative and expository texts, and micro-level linguistic resources, including evaluative lexis, transitivity choices, and thematic progression (Nagao, 2019; Alshehri, 2024). These pedagogical principles build on earlier foundational work in genre-based literacy education (Martin & Rothery, 1980; Christie, 1988; Derewianka, 2003). The central strength of this approach lies in its explicit articulation of why particular linguistic choices are effective for achieving specific communicative purposes within given genres, rather than treating writing as the mere reproduction of formal patterns.

Recent studies further demonstrate the flexibility of SFL-informed pedagogy when integrated with other instructional frameworks. For example, Zhang (2021) combined SFL with drama-based pedagogy, enabling students to engage in embodied exploration of social issues before translating these experiences into persuasive written texts through SFL analytical tools. Similarly, Yasuda (2017) integrated SFL with task-based language teaching to design genre-oriented tasks that simultaneously attend to meaning, form, and communicative function. Such pedagogical integrations extend traditional writing instruction, enrich the TLC model in EFL classrooms, and promote deeper cognitive engagement in writing.

SFL and EFL Writing Assessment

Beyond instructional design, several studies have employed SFL as an analytical framework for assessing student writing and informing feedback practices.

In these studies, assessment is re-conceptualized as an evaluation of meaning-making effectiveness rather than a narrow focus on linguistic accuracy.

For instance, Zhang (2021) applied SFL-based criteria to assess students' argumentative writing by examining their deployment of genre-appropriate linguistic resources. This approach shifts evaluative attention from surface-level errors to how effectively writers construct ideational, interpersonal, and textual meanings. Similarly, Zhang and Zhang (2023) analyzed students' use of engagement resources to evaluate dialogic positioning and persuasive strength at a micro-discursive level.

SFL has also been applied to the design of formative feedback. Chen (2022) demonstrated how teacher-written feedback grounded in SFL principles can help learners understand the relationship between linguistic choices and communicative purposes. Such feedback encourages students to revise their texts strategically by managing meaning in context, thereby fostering greater metalinguistic awareness and self-regulation in writing development.

SFL and EFL Students' Writing Cognition and Beliefs

A smaller but conceptually significant body of research has examined how SFL-informed instruction influences learners' writing-related cognition and beliefs. These studies suggest that SFL pedagogy can prompt a fundamental shift in how learners conceptualize writing and their own authorial roles.

Longitudinal qualitative research by Zhang (2019) indicates that sustained exposure to SFL-based instruction leads learners to move away from viewing writing as the accumulation of grammatically correct sentences or the imitation of model texts. Instead, students increasingly perceive writing as a purposeful process of selecting linguistic resources to construct meaning in socially situated contexts. This shift from a product-oriented to a meaning-oriented view of writing constitutes a crucial internal mechanism supporting long-term writing development.

Relatedly, Nagao (2022) found that SFL-based instruction is positively associated with learners' writing self-efficacy. As students acquire meta-functional knowledge to analyze both exemplar texts and their own writing, they develop a sense of control over language as a meaning-making resource. This heightened

agency contributes to increased confidence and sustained engagement in writing tasks.

In addition, SFL-based pedagogy has been linked to the development of critical thinking skills. Zhang (2019) reported that SFL-informed online resources, combined with guided teacher mediation, supported learners' ability to analyze, evaluate, and regulate the relationship between language and content. These findings suggest that SFL pedagogy not only enhances writing performance but also reshapes learners' cognitive engagement with texts.

Research Discussion

The findings of this review suggest that

1. Systemic Functional Linguistics functions not merely as a set of analytical tools but as a comprehensive framework that reshapes how writing is conceptualized, taught, and evaluated in EFL contexts. Across the studies published between 2015 and 2025, three interrelated contributions consistently emerge: the use of SFL to enhance writing instruction, its role in reframing assessment and feedback practices, and its influence on learners' writing-related cognition and beliefs. Taken together, these strands demonstrate that SFL offers a coherent response to persistent challenges in EFL writing, particularly the gap between sentence-level accuracy and discourse-level effectiveness.

At the pedagogical level, SFL-informed genre-based approaches have shown strong potential for supporting learners' development of meaning-making competence beyond formal correctness. By explicitly linking linguistic choices to communicative purposes and genre stages, such approaches enable learners to gain conscious control over both macro-level discourse organization and micro-level grammatical resources (Nagao, 2019, 2020, 2022; Alshehri, 2024; Cheng & Chiu, 2018; Chen, 2022). In contrast to cognitively oriented or process-based writing models, which often prioritize strategies or stages of composing, SFL foregrounds the functional relationship between language and context, thereby explaining why particular linguistic choices matter for achieving rhetorical goals. Moreover, studies integrating SFL with task-based and drama-based pedagogies illustrate

that SFL is not a prescriptive or closed system but a flexible theoretical resource that can enrich diverse instructional ecologies and promote deeper learner engagement (Yasuda, 2017; Zhang, 2021).

2. In the domain of assessment and feedback, the reviewed studies indicate that SFL provides a viable alternative to error-focused evaluation practices that have long dominated EFL writing classrooms. Meta-function-based analysis allows teachers and learners to diagnose weaknesses in meaning construction, stance-taking, and textual organization rather than simply identifying grammatical inaccuracies. Such an approach supports formative assessment practices that emphasize revision, self-regulation, and strategic language use. Importantly, SFL-informed feedback aligns assessment criteria with instructional goals, reinforcing the view of writing as purposeful meaning-making rather than error elimination. However, the literature also suggests that the effective implementation of SFL-based assessment requires substantial teacher expertise and assessment literacy, an issue that remains underexplored in current research.

3. Research on learners' writing-related cognition and beliefs further indicates that SFL-informed pedagogy can trigger a fundamental shift in how learners conceptualize writing and their own authorial roles. As students move away from perceiving writing as the reproduction of correct forms toward understanding it as the design of meaning in a social context, they develop greater authorial agency, confidence, and responsibility toward readers (Zhang, 2019; Nagao, 2019). This cognitive reorientation appears to function as an internal mechanism that sustains writing development beyond short-term instructional gains. Nevertheless, existing studies in this area are limited in number and scope, often relying on small-scale qualitative designs, which constrain claims about the long-term and transferable impact of SFL-based instruction on learner beliefs.

Despite the growing body of evidence supporting SFL-informed approaches, this review also reveals notable limitations in the existing literature. Most studies are situated in higher education contexts in East and Southeast Asia, raising questions about the generalizability of findings across educational levels and sociocultural settings. In addition, many studies focus on short-term instructional interventions,

with relatively few longitudinal or mixed-methods investigations examining sustained writing development. Future research would benefit from broader contextual coverage, more rigorous comparative designs, and greater attention to teacher cognition and assessment practices in SFL-based writing pedagogy.

In sum, this review underscores the value of Systemic Functional Linguistics as a unifying theoretical framework that integrates instruction, assessment, and learner cognition in EFL writing. By re-conceptualizing writing as socially situated meaning-making, SFL provides both explanatory power and pedagogical direction. Continued empirical and theoretical work is needed to refine its application across contexts and to fully realize its potential in advancing EFL writing research and practice.

New Knowledge

Systemic Functional Linguistics functions not merely as a set of analytical tools but as a comprehensive framework that reshapes how writing is conceptualized, taught, and evaluated in EFL contexts. Across the studies published between 2015 and 2025, three interrelated contributions consistently emerge: the use of SFL to enhance writing instruction, its role in reframing assessment and feedback practices, and its influence on learners' writing-related cognition and beliefs. Taken together, these strands demonstrate that SFL offers a coherent response to persistent challenges in EFL writing, particularly the gap between sentence-level accuracy and discourse-level effectiveness.

At the pedagogical level, SFL-informed genre pedagogy consistently supports learners' development of writing competence by making explicit the relationship between linguistic choices, communicative purposes, and genre conventions. In assessment and feedback, SFL reframes evaluation as an examination of meaning construction, enabling more formative, diagnostic, and pedagogically aligned practices. At the cognitive level, SFL-based instruction facilitates a shift in learners' conceptions of writing, fostering greater authorial agency, self-efficacy, and critical engagement with texts.

Despite these contributions, the review also highlights limitations in the current literature, including the predominance of small-scale studies in Asian higher education contexts and a lack of longitudinal and comparative research designs. Future studies should expand contextual coverage, adopt more rigorous methodological approaches, and examine teacher cognition and assessment literacy in SFL-based pedagogy. Overall, this review underscores the value of SFL as a unifying framework that integrates linguistic theory, pedagogy, and learner development in EFL writing research and practice. It can also conclude that learning to write cannot be accomplished in a single setting. Thus, in order to successfully construct a relevant writing class, both teachers and students must continue active communication.

Research Suggestions

Policy Suggestions

There are needs to refine the applications across contexts and to fully realize the potential in advancing EFL writing research and practice.

Practical Suggestions

1. SFL should revise and re-frame evaluation as an examination of meaning construction, enabling more formative, diagnostic, and pedagogically aligned practices.

2. SFL should encourage the implementation of SFL-informed instruction and enhance assessment approaches to develop writing competence.

Suggestions for Future Study

In the future study, it should expand contextual coverage, adopt more rigorous methodological approaches, and examine, all together, teacher cognition and assessment literacy in SFL-based pedagogy.

References

- Alshehri, A. (2024). Investigating Saudi EFL Female University Students' Command of Journalistic Writing: An SFL-based Study on Textual Organization. *Arab World English Journal*, 15(1).
<https://ssrn.com/abstract=4778993>
- Cheng, F. W., & Chiu, M. C. (2018). Scaffolding Chinese as a second language writing through a Systemic Functional Linguistics approach. *System*, 72, 99-113. <https://doi.org/10.1016/j.system.2017.11.003>
- Christie, F. (1988). Language Development in Education. In R. Hasan and J.R. Martin (eds.) *Language Development: Learning Language, Learning Culture, Meaning and Choice in Language: Studies for Michael Halliday*. Norwood: Ablex:152-198
- Christie, F., & Derewianka, B. (2008). *School discourse: Learning to write across the years of schooling*. Bloomsbury Publishing.
- Chen, F. H. (2022). Exploring students' perceptions and attitudes towards genre-based pedagogy developed in persuasive writing teaching: The systemic functional linguistics perspective. *Arab World English Journal (AWEJ) Volume 12*. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3998347>
- Derewianka, B. (2003). Trends and issues in genre-based approaches. *RELC journal*, 34(2), 133-154. <https://doi.org/10.1177/003368820303400202>
- Foley, J. (2012). *Unscrambling the Omelette: second language acquisition: Social & psychological dimension*. Assumption University Press.
- Hyland, K. (2019). *Second language writing*. Cambridge University Press.
- Halliday, M. A. K. (2004). *Computational and Quantitative Studies: Volume 6* (Vol. 6). Bloomsbury Publishing.
- Halliday, M. A. K., & C. M. I. M. Matthiessen. (2013). Halliday's Introduction to Functional Grammar (4th ed.). Oxon: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203783771>

- Liu, H., Ismail, L., & Ahmad, N. K. (2024). Genre-based Approaches and ESL/EFL Writing: A Review of the Literature. *World Journal of English Language*, 14(2). <https://doi.org/10.5430/wjel.v14n2p25>
- Martin, J. R., Matthiessen, C. M., & Painter, C. (1980). Working with functional grammar. (No Title).
- Nagao, A. (2022). A Genre-Based Approach to Teaching Descriptive Report Writing to Japanese EFL University Students. *Tesl-Ej*, 26(3), n3.
- Nagao, A. (2019). A genre-based approach to writing instruction in EFL classroom contexts. *English Language Teaching*, 11(5), 130-147.
<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/elt>
- Nagao, A. (2020). Adopting an SFL Approach to Teaching L2 Writing through the Teaching Learning Cycle. *English Language Teaching*, 13(6), 144-161.
<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/elt>
- ResearchGate. (2017). Documentary Research Method: New Dimensions.
Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/227441751_Documentary_Research_Method_New_Dimensions
- Yasuda, S. (2017). Toward a framework for linking linguistic knowledge and writing expertise: Interplay between SFL-based genre pedagogy and task-based language teaching. *TESOL Quarterly*, 51(3), 576-606.
<https://doi.org/10.1002/tesq.383>
- Zhang, X. (2019). EFL Writers' Reconstruction of Writing Beliefs in a Functional Linguistics-Based Curriculum: What Does the Trajectory Look Like? *SAGE Open*, 9(2), 2158244019853915.
<https://doi.org/10.1177/2158244019853915>
- Zhang, X. (2021). Assessing EFL students' writing development as they are exposed to the integrated use of drama-based pedagogy and SFL-based teaching. *Assessing Writing*, 50, 100569.
<https://doi.org/10.1016/j.asw.2021.100569>

- Zhang, T., & Zhang, L. J. (2021). Taking stock of a genre-based pedagogy: Sustaining the development of EFL students' knowledge of the elements in argumentation and writing improvement. *Sustainability*, 13(21), 11616. <https://doi.org/10.3390/su132111616>
- Zhang, L., & Zhang, L. J. (2023). Improving EFL students' stance-taking in academic writing with SFL-based instruction: A qualitative inquiry. *Language Teaching Research*, 13621688231164758. <https://doi.org/10.1177/13621688231164758>

ปัจจัยการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในส่งผลต่อการดำเนินงาน
ของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรี
ในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย

Risk Management Factors and Internal Control Effect the Operational
of Small and Medium Enterprises in Nonthaburi Province
on Economic Recession of Thailand

อรรวรรณ จำพุฒ¹

Orawan Jamphut¹

Received: 26 January 2026 Revised: 26 April 2026 Accepted: 29 April 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายใน และการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย และ 2) เปรียบเทียบการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 394 ราย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสถิติค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายใน และการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย อยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยการบริหารความเสี่ยง มีผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และพบว่า ปัจจัยการควบคุมภายใน มีผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การบริหารความเสี่ยง, การควบคุมภายใน, การดำเนินงาน, ภาวะเศรษฐกิจถดถอย

¹ สังกัดวิทยาลัยเชียงใหม่; Chiangrai College. Email: orawan7804@gmail.com

Abstract

The purpose of the research was (1) to study risk management, internal control factors and operational of small and medium enterprises in Nonthaburi province on Economic Recession of Thailand and (2) Comparative of risk management and internal control factors affect the operational of small and medium enterprises in Nonthaburi province on Economic Recession of Thailand. The samples used in the study were 394 small and medium enterprises in Nonthaburi province. The statistics used in data analysis such as percentage, mean, standard deviation, t-test and One-way ANOVA.

The results of the research were as follows: (1) Risk management, internal control factors and operational of small and medium enterprises in Nonthaburi province on Economic Recession of Thailand were at a high level. (2) Risk management factors did affect significant the operational of small and medium enterprises in Nonthaburi province on Economic Recession of Thailand at the Statistical of 0.05 level. And the internal control factors did affect the operational of small and medium enterprises in Nonthaburi province on Economic Recession of Thailand at 0.05 level of statistically significant.

Keywords: Risk management, internal control, operational, economic recession

บทนำ (Introduction)

ในสภาพเศรษฐกิจไทยเติบโตต่ำและเสี่ยงต่อภาวะถดถอยสร้างความกังวลให้หลายฝ่าย ทั้งภาครัฐและเอกชนท่ามกลางปัญหาการเมืองไร้เสถียรภาพ ความขัดแย้งด้านความมั่นคง และโครงสร้างเศรษฐกิจที่อ่อนแองอย่างชัดเจน ในปีที่ผ่านมาเป็นปีที่เศรษฐกิจไทยเผชิญ “วิกฤตซ้อนวิกฤต” ตั้งแต่การเปลี่ยนรัฐบาลหลายครั้ง การยุบสภา ไปจนถึงสงครามไทย-กัมพูชาที่กระทบความเชื่อมั่นและการค้าชายแดนมูลค่ากว่า 1.7 ล้านล้านบาท ทำให้ช่วงครึ่งหลังของปีเกิดสัญญาณทางนโยบาย ขณะที่เศรษฐกิจโลกยังชะลอตัวและมีความเสี่ยงจากภูมิรัฐศาสตร์ ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยฟื้นตัวช้าและเติบโตต่ำที่สุดในอาเซียนและอัตราการเติบโตชะลอลงเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 2.4 ต่ำกว่าช่วงหลังวิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ที่ขยายตัวเฉลี่ยที่ร้อยละ 3.6 และร้อยละ 5.3 หลังวิกฤตต้มยำกุ้งสะท้อนถึงภาวะเศรษฐกิจไทยเติบโตลดลงต่อเนื่องโดยประเมินว่าในปี 2569 ศักยภาพการเติบโตของเศรษฐกิจไทยเฉลี่ยร้อยละ 2.7 (ธนิต โสรัตน์, 2569) จากการที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหา

เชิงโครงสร้าง 3 ด้าน คือ 1) ผลกระทบต่ำจากที่เศรษฐกิจไทยเติบโตต่ำ ธุรกิจไทยพัฒนาไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง รวมถึงความสามารถในการแข่งขันลดลง ส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันและการปรับตัวของธุรกิจ 2) ภูมิคุ้มกันต่ำเนื่องจากรัฐบาลมีหนี้สาธารณะ หนี้ครัวเรือน และหนี้ภาคธุรกิจอยู่ในระดับสูง ส่งผลต่อเนื่องต่อการบริโภคและการลงทุนของเอกชนให้เติบโตลดลง และ 3) ความเหลื่อมล้ำสูงจากความเหลื่อมล้ำทางการเงิน รายได้ และขาดโอกาสในการแข่งขันที่เท่าเทียม ทำให้ที่ผ่านมาเศรษฐกิจไทยเติบโตลดลงต่อเนื่อง และปี 2569 คาดว่าเศรษฐกิจจะขยายตัวได้ที่ 1.5% ซึ่งต่ำกว่าศักยภาพที่ 2.7% สะท้อนว่าเศรษฐกิจไทยยังไม่ได้เติบโตโดยใช้ทรัพยากรที่มีทั้งหมดอย่างมีประสิทธิภาพเต็มที่ (วิทย์ รัตนกร, 2569) ทั้งนี้ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หรือ SMEs ไม่ว่าจะประเภทใดหรือขนาดใดต่างก็มุ่งหวังให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์และมีความเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง แต่ด้วยสภาพแวดล้อมทางธุรกิจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง เจ้าของหรือผู้บริหารเพียงคนเดียวไม่อาจควบคุมดูแลธุรกิจได้อย่างทั่วถึง

จังหวัดนนทบุรีอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร การคมนาคมต่าง ๆ ที่สะดวก และประชาชนก็ให้ความสนใจย้ายไปอยู่อาศัยกันมากขึ้น มีประชากรหนาแน่นที่สุดเป็นอันดับที่ 2 รองจากกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยอำเภอทั้งหมด 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอปากเกร็ด อำเภอบางบัวทอง อำเภอบางใหญ่ อำเภอบางกรวย และอำเภอไทรน้อย จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดผู้ประกอบการธุรกิจ SMEs ในจังหวัดนนทบุรีมีมากขึ้นด้วย ในปี 2568 จังหวัดนนทบุรีมีจำนวนธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมทั้งหมด 24,456 ราย (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2568) แต่ขณะเดียวกันธุรกิจ SMEs ก็มีปัญหาลดอุปสรรคมากมายเช่นกันในการบริหารจัดการความเสี่ยงและการควบคุมภายใน ทำให้บางธุรกิจ SMEs ประสบผลสำเร็จ แต่บางธุรกิจ SMEs ก็ล้มเหลว ดังนั้น การบริหารความเสี่ยงจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการดำเนินธุรกิจด้วยสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและมีความไม่แน่นอนจากหลายปัจจัยทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก การบริหารความเสี่ยงในการดำเนินช่วยให้ธุรกิจสามารถปรับตัวและจัดการกับความเสี่ยงได้ทันท่วงที เพื่อให้ความเสี่ยงดังกล่าวอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ตลอดจนผลักดันการดำเนินงานต่าง ๆ ให้สามารถบรรลุผลสำเร็จและสามารถวัดผลได้ (จิรพร สุขเมธีประสิทธิ์, 2568) นอกจากนี้ การใช้ระบบการควบคุมภายในเป็นเครื่องมือควบคุมการดำเนินงานสามารถช่วยป้องกันและรักษาทรัพย์สินขององค์กรและช่วยให้การปฏิบัติงานในขั้นตอนต่าง ๆ เป็นไปอย่างถูกต้อง และสามารถป้องกัน หลีกเลี่ยงหรือลดความเสี่ยงในการดำเนินงานให้เหลือน้อยที่สุด การควบคุมภายในจึงมีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรอย่างมาก ทำให้ธุรกิจมีกลไกและกฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการที่ดี และมีระบบที่คล่องตัวทันต่อสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถือเป็นกลไก

สำคัญในการขับเคลื่อนและกำกับดูแลกิจการให้เป็นที่น่าเชื่อถือ (ศูนย์พัฒนาธุรกิจเพื่อความยั่งยืน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2564)

ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรี จึงจำเป็นต้องมีการบริหารความเสี่ยง และการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า ผลการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมาย สามารถเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน และมีผลประกอบการ ที่ดีในระยะยาว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง ปัจจัยการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในส่งผลต่อ การดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอย ของไทย เพื่อทราบถึงองค์ประกอบที่สำคัญอันจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารความเสี่ยงและ การควบคุมภายในที่มีต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรี ในภาวะเศรษฐกิจถดถอย

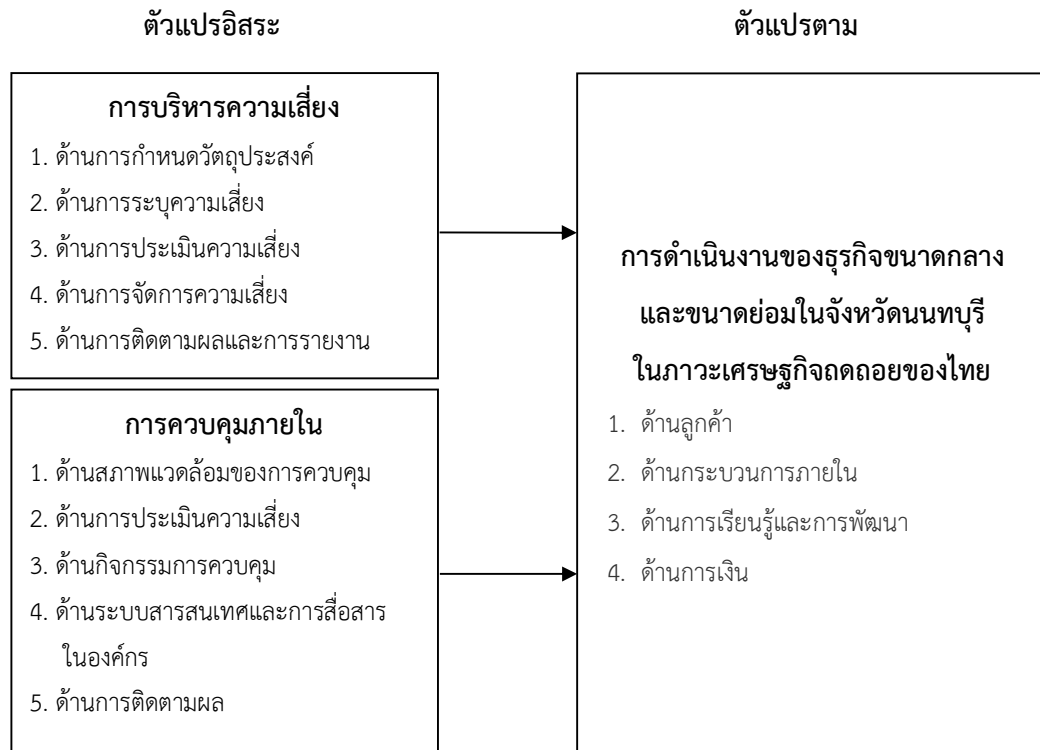
วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายใน และการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดน่านบุรี จำนวน 24,456 ราย (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2568)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดน่านบุรี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% กำหนดค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ 5% ได้ขนาดตัวอย่างเท่ากับ 393.56 ราย ดังนั้น ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 394 ราย และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Accidental sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ดำเนินธุรกิจ ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบเป็นการวัดข้อมูลระดับนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารความเสี่ยง จำนวน 25 ข้อ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ ด้านการระบุความเสี่ยง ด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านการจัดการ ความเสี่ยง และด้านการติดตามผลและการรายงาน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการควบคุมภายใน จำนวน จำนวน 25 ข้อ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมของการควบคุม ด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านกิจกรรมการควบคุม ด้านระบบสารสนเทศและการสื่อสารในองค์กร และ ด้านการติดตามผล

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย จำนวน 20 ข้อ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา และด้านการเงิน

โดยแบบสอบถามตอนที่ 2 ตอนที่ 3 และตอนที่ 4 มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบแบบเรียงลำดับ (Interval Scale) 5 ระดับ ได้แก่ ระดับ 5 คือ มีความเห็นด้วยมากที่สุด ถึงระดับ 1 คือ มีความเห็นด้วยน้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามชุดนี้ผ่านการทดสอบความเที่ยงของเครื่องมือโดยใช้ผู้เชี่ยวชาญโดยใช้การวัดดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (IOC) โดยเกณฑ์ที่ยอมรับได้ของค่าดัชนีความสอดคล้องควรเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ซึ่งได้ค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.778 หลังจากนั้นมาทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient; α) โดยผลการทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.823 แสดงว่า แบบสอบถามฉบับนี้มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามตามจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัย พร้อมกับตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน และความสมบูรณ์
2. ดำเนินการแจกแบบสอบถามและได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด แล้วนำแบบสอบถามมาสำรวจความครบถ้วนของเนื้อความในแบบสอบถาม พบว่าเป็นฉบับที่มีความสมบูรณ์จำนวน 394 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ร้อยละ (percentage) ความถี่ (frequency) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (arithmetic mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติ t-test และ One-Way ANOVA เพื่อทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ระดับ .05

ผลการวิจัย (Research Results)

1. จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 73.64 และเพศหญิงจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 26.36 มีอายุ 26 – 35 ปี จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 37.27 สถานภาพสมรส จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 59.10 มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่าจำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 53.64 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 32.73

2. การวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารความเสี่ยง

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารความเสี่ยงของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรี

ปัจจัยการบริหารความเสี่ยง	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์	3.80	0.65	มาก	1
2. ด้านการระบุความเสี่ยง	3.79	0.69	มาก	2
3. ด้านการประเมินความเสี่ยง	3.76	0.70	มาก	3
4. ด้านการจัดการความเสี่ยง	3.75	0.60	มาก	4
5. ด้านการติดตามผลและการรายงาน	3.72	0.61	มาก	5
รวม	3.76	0.61	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารความเสี่ยง ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.76) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.80) ด้านการระบุความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.79) ด้านการประเมินความเสี่ยง ($\bar{X}$ = 3.76) ด้านการจัดการความเสี่ยง ($\bar{X}$ = 3.75) และด้านการติดตามผลและการรายงาน ($\bar{X}$ = 3.72) ตามลำดับ

3. การวิเคราะห์ปัจจัยการควบคุมภายใน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการควบคุมภายในของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรี

ปัจจัยการควบคุมภายใน	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านระบบสารสนเทศและการสื่อสารในองค์กร	4.19	0.60	มาก	1
2. ด้านสภาพแวดล้อมของการควบคุม	4.17	0.65	มาก	2
3. ด้านการประเมินความเสี่ยง	4.15	0.69	มาก	3
4. ด้านกิจกรรมการควบคุม	4.11	0.70	มาก	4
5. ด้านการติดตามผล	4.09	0.61	มาก	5
รวม	4.14	0.65	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการควบคุมภายใน ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.14$) อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านระบบสารสนเทศและการสื่อสารในองค์กร ($\bar{X} = 4.19$) ด้านสภาพแวดล้อมของการควบคุม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.17$) ด้านการประเมินความเสี่ยง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.15$) ด้านกิจกรรมการควบคุม ($\bar{X} = 4.11$) และด้านการติดตามผล ($\bar{X} = 4.09$) ตามลำดับ

4. การวิเคราะห์การดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย

การดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของ ไทย	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านลูกค้า	4.04	0.68	มาก	1
2. ด้านการเงิน	3.94	0.68	มาก	2
3. ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา	3.63	0.82	มาก	3
4. ด้านกระบวนการภายใน	3.60	0.83	มาก	4
รวม	3.80	0.75	มาก	

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.80$) อยู่ในระดับ

มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านลูกค้า ($\bar{X} = 4.04$) ด้านการเงิน ($\bar{X} = 3.94$) ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.63$) และด้านกระบวนการภายใน ($\bar{X} = 3.60$) ตามลำดับ

5. ผลการพิสูจน์สมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยการบริหารความเสี่ยง ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหารความเสี่ยง ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย

ปัจจัยการบริหารความเสี่ยง	การดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย			
	ด้านลูกค้า	ด้านกระบวนการภายใน	ด้านความรู้ และการพัฒนา	ด้านการเงิน
ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง
ด้านการระบุความเสี่ยง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง
ด้านการประเมินความเสี่ยง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง
ด้านการจัดการความเสี่ยง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง
ด้านการติดตามผลและการรายงาน	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยการบริหารความเสี่ยงทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์ ด้านการระบุความเสี่ยง ด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านการจัดการความเสี่ยง และด้านการติดตามผลและการรายงาน แตกต่างกัน ส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา และด้านการเงิน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยการควบคุมภายใน ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยการควบคุมภายใน ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย

ปัจจัยการควบคุมภายใน	การดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย			
	ด้านลูกค้า	ด้านกระบวนการภายใน	ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา	ด้านการเงิน
ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง
ด้านการระบุความเสี่ยง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง
ด้านการประเมินความเสี่ยง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง
ด้านการจัดการความเสี่ยง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง
ด้านการติดตามผลและการรายงาน	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง	Sig. = 0.000* แตกต่าง

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยการควบคุมภายในทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมของการควบคุม ด้านการประเมินความเสี่ยง ด้านกิจกรรมการควบคุม ด้านระบบสารสนเทศและการสื่อสารในองค์กร และด้านการติดตามผล แตกต่างกัน ส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านลูกค้า ด้านกระบวนการภายใน ด้านการเรียนรู้และการพัฒนา และด้านการเงิน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล (Research Discussion)

จากการวิจัย “ปัจจัยการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย” ผู้วิจัยมีประเด็นที่ได้นำมาอภิปราย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารความเสี่ยง การควบคุมภายใน และการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย

การบริหารความเสี่ยง ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่า หากธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมมีปัจจัยเหตุการณ์ความเสี่ยง มีกิจกรรมการจัดการความเสี่ยง และมีการติดตามผล และการรายงานที่มีประสิทธิภาพก็จะทำให้ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถปรับตัว มีความเข้าใจกับปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับธุรกิจ และจัดการกับความเสี่ยงและความไม่แน่นอน ได้อย่างเพียงพอ ซึ่งเมื่อผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมีการระบุความเสี่ยง อย่างครอบคลุมและมีการดำเนินการประเมินและจัดลำดับความเสี่ยงก็จะมีความแม่นยำและนำไปใช้ ในการดำเนินธุรกิจอย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น โดยผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับงานวิจัย ของ สิปปวิชญ์ วงศ์สุวรรณ (2565) ศึกษาเรื่อง การจัดการความเสี่ยงเพื่อการส่งเสริมการเติบโต ของรายได้ของธุรกิจการท่องเที่ยวผิงอันดามันของประเทศไทยท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โควิด-19 ที่พบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจมีการนำการจัดการความเสี่ยงไปใช้ในการดำเนินธุรกิจ อยู่ในระดับมาก โดยผู้ประกอบการธุรกิจการนำการจัดการความเสี่ยงไปใช้ในการดำเนินธุรกิจ อย่างจริงจังและมีรูปแบบในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จินตนา โชควรวรรณกร (2565) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบ การบริหารความเสี่ยงทางธุรกิจของอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ในยุคดิจิทัล ที่พบว่า ระดับความสำคัญขององค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงทางธุรกิจของอุตสาหกรรมชิ้นส่วน ยานยนต์ในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ธนิตรา ราชดี (2564) ศึกษาเรื่อง “อิทธิพลของการบริหารความเสี่ยงที่มีผลต่อการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย” ที่พบว่า ผลการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย อยู่ในระดับมาก

ปัจจัยการควบคุมภายใน ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่า เป็นเพราะว่า เมื่อองค์กรมีการเติบโตหรือขยายใหญ่ขึ้น ผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการไม่สามารถดูแลการบริหารงาน ได้อย่างทั่วถึง การสร้างระบบการควบคุมภายในทั้งด้านการบริหาร การบัญชีและการเงิน ขั้นตอน การปฏิบัติงาน และกฎระเบียบต่างๆ จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการ การควบคุมภายในจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการบริหาร ส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้บริหารหรือเจ้าของ กิจการมองเห็นโอกาสและอุปสรรคในการดำเนินงาน ยิ่งขึ้น โดยผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ญัฐชยา โลเกศเสถียร (2565) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างระบบควบคุมภายใน และประสิทธิภาพการดำเนินงานของพนักงานในบริษัทเอกชน ที่พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ระบบการควบคุมภายในขององค์กรอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ ปทุมพร หิรัญสาธ (2565) ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการควบคุมภายในที่ดีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่พบว่า การควบคุมภายในที่ดีของของบริษัทจดทะเบียน ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย อยู่ในระดับมาก เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกัน ไม่ให้เกิดเหตุการณ์ที่นำไปสู่การบั่นทอนความสามารถในการเติบโตขององค์กรในระยะยาว

การดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่า ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานร่วมมือกัน กำหนดนโยบายและวิธีปฏิบัติงานว่าองค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายทางด้านต่าง ๆ เช่น การดำเนินงานที่มี ประสิทธิภาพ และการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎระเบียบเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลเสียหาย และสอดคล้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงบริบททางธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นปัจจุบัน โดยผลการศึกษามีความสอดคล้องกับกับงานวิจัยของ ปทุมพร หิรัญศาล (2565) ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการควบคุมภายในที่ดีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่พบว่า ประสิทธิภาพการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ กับ ปทุมพร หิรัญศาล (2565) ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการควบคุมภายในที่ดีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่พบว่า ประสิทธิภาพการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย อยู่ในระดับมาก เนื่องจากการควบคุมภายในจะส่งผลให้ผู้บริหารนำข้อมูลไปใช้ในการแก้ปัญหาในการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือและทันเหตุการณ์

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย พบว่า

2.1 ปัจจัยการบริหารความเสี่ยง ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 อาจเป็นเพราะ การบริหารความเสี่ยงเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานและสามารถบรรเทาป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และในอีกด้านหนึ่งการบริหารความเสี่ยงและความไม่แน่นอนต่าง ๆ นี้ อาจก่อให้เกิดโอกาสทางธุรกิจใหม่ในอนาคต รวมถึงสามารถตอบโจทย์ต่อพฤติกรรมและรูปแบบการบริโภคของสังคมที่เปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อีกด้วย โดยผลการศึกษามีความสอดคล้องกับกับงานวิจัยของ จินตนา โชควรรค์วนกร (2565) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงทางธุรกิจของอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ในยุคดิจิทัล ที่พบว่า การบริหารความเสี่ยงส่งผลทางตรงต่อการขายสินค้าออนไลน์และประสิทธิภาพของการขายสินค้าออนไลน์ของผู้ประกอบการ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับ โสภิญญานครกัณฑ์ (2568) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การตรวจสอบภายในเชิงรุกและการบริหารความเสี่ยงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ที่พบว่า การบริหารความเสี่ยง ด้านการปฏิบัติงาน ด้านการเงิน และด้านการปฏิบัติตามระเบียบ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

2.2 ปัจจัยการควบคุมภายใน ที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรีในภาวะเศรษฐกิจถดถอยของไทย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 อาจเป็นเพราะ การควบคุมภายในทำให้ผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการทราบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือไม่ ความก้าวหน้า การปฏิบัติงานมีความเหมาะสมกับลักษณะงาน และการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเมื่อมีอุปสรรคก็จะได้แก้ไขปัญหาอุปสรรคและป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างทัน่วงทีเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยผลการศึกษามีความสอดคล้องกับกับงานวิจัยของ ณัฐชยา โลกเศสเสถียร (2565) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างระบบควบคุมภายใน และประสิทธิภาพการดำเนินงานของพนักงานในบริษัทเอกชน ที่พบว่า ระบบควบคุมภายในมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการดำเนินงานของพนักงานในบริษัทเอกชนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับ ปทุมพร หิรัญสาธ (2565) ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการควบคุมภายในที่ดีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ที่พบว่า การควบคุมภายในที่ดี มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

องค์ความรู้ที่ได้รับ (New Knowledge)

การควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยงเป็นเครื่องมือบริหารจัดการความไม่แน่นอน ป้องกันความเสียหาย ลดโอกาสการทุจริต และช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด และสามารถบ่งชี้เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมและเพื่อการบริหารความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ประเมินได้ ควบคุมได้ และตรวจสอบได้อย่างมีระบบ รวมทั้งเพื่อสร้างความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หากไม่มีการควบคุมภายในและการบริหารความเสี่ยง ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจะเผชิญกับหลายปัญหาและความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานและอาจมีผลต่อทั้งด้านการเงินและภาพลักษณ์ขององค์กรด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการความเสี่ยงสำหรับผู้ประกอบการ เนื่องจากการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินธุรกิจและเป็นการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับความเสี่ยงของธุรกิจอย่างเป็นระบบ

ไปปรับใช้ในการดำเนินธุรกิจโดยการกำหนดกรอบการจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสมกับศักยภาพการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรี

2. ผู้ประกอบการควรนำการควบคุมภายในที่ดีมาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างและพัฒนาการควบคุมภายในที่ดีเพื่อปรับปรุงกระบวนการดำเนินงาน การวางแผน การควบคุม การสนับสนุน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ควรวางแผนจัดทำกลยุทธ์การดำเนินการบริหารจัดการความเสี่ยงร่วมกันกับบุคลากรเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ

2. ผู้บริหารควรร่วมมือกับผู้ปฏิบัติงาน รวมถึงคู่ค้าทางธุรกิจในห่วงโซ่อุปทานเพื่อลดความเสี่ยงในการดำเนินงานและการหยุดชะงักทางธุรกิจเพื่อสร้างคุณค่าการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน

3. ผู้บริหารควรนำการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินธุรกิจโดยแต่งตั้งคณะทำงาน และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในที่เหมาะสมกับการดำเนินงานของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดนนทบุรี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรใช้วิธีการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และพนักงานผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของประเภทธุรกิจที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้ผลการวิจัยเชิงลึก

เอกสารอ้างอิง (References)

- จินตนา โขควรวัฒนกร. (2565). การพัฒนารูปแบบการบริหารความเสี่ยงทางธุรกิจของอุตสาหกรรมชิ้นส่วนยานยนต์ในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ* ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2565, 24-36.
- จิรพร สุเมธีประสิทธิ์. (2568). *การบริหารความเสี่ยงอย่างมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แมคกรอฮิล.
- ณัฐชา โลเกศเสถียร. (2565). *ความสัมพันธ์ระหว่างระบบควบคุมภายใน และประสิทธิภาพการดำเนินงานของพนักงานในบริษัทเอกชน*. ปรินญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การบัญชีและการบริหารการเงิน). คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนิต โสรัตน์. (2569). *เศรษฐกิจไทยปี 2569 เสี่ยงขยายตัวต่ำต่อเนื่อง เข้าสู่ภาวะ Low GDP Growth New Normal*. กรุงเทพฯ: สภาองค์การนายจ้างผู้ประกอบการค้าและอุตสาหกรรม.

- ธนิตรา ราชดี. (2564). อิทธิพลของการบริหารความเสี่ยงที่มีผลต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ในประเทศไทย. *ปริญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการเงิน ยุคดิจิทัล*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปทุมพร หิรัญสาธ. (2565). อิทธิพลของการควบคุมภายในที่ดีต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *วารสารวิชาการ Journal of Roi Kaensarn Academi*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนพฤษภาคม 2566, 33-48.
- วิทย์ รัตนกร. (2569). *ภารกิจ ธปท.แก้ปัญหาโครงสร้างเศรษฐกิจไทย*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ศูนย์พัฒนาธุรกิจเพื่อความยั่งยืน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, (2564), *CORPORATE GOVERNANCE*. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2569.
จาก: <https://www.setsustainability.com/page/corporate-governance>
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. *สถิติข้อมูลผู้ประกอบการ SMEs ในแต่ละพื้นที่ จังหวัด*. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2569. จาก
<https://www.smebigdata.com/msme/dashboard-a-download>
- สิปปวิชญ์ วงศ์สุวรรณ. (2565). การจัดการความเสี่ยงเพื่อการส่งเสริมการเติบโตของรายได้ของธุรกิจการท่องเที่ยวผจญภัยอันดามันของประเทศไทยท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19. *วารสารเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยทักษิณ* ปีที่ 15 ฉบับที่ 4, 19-40.
- โสภิญญา นครกัณฑ์. (2568). กลยุทธ์การตรวจสอบภายในเชิงรุกและการบริหารความเสี่ยงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.). *วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี* ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2568), 15-28.

ตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร

Leadership Indicators of Executives in Private Universities

in Bangkok Metropolis

ณัฐธินิชา รักชาววงศ์¹ และรุ่งโรจน์ สงสระบุญ²

Nattanicha Raksawong¹ and Rungroje Songsraboon²

Received: 25 April 2026 Revised: 27 April 2026 Accepted: 29 April 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของบุคลากรด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร และ 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบการวิจัยกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดไว้ จำนวน 260 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้การวิจัย ได้แก่ การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ และการปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์ และ 2) องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ การปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์ การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และการเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานเท่ากับ 0.83, 0.90, 0.88 และ 0.85 ตามลำดับ โดยองค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวแปร มีค่า $\chi^2 = 0.06$, $DF = 1$, $P\text{-value} = 0.803$, $RMSEA = 0.000$ เป็นค่ามาตรฐานสูง ซึ่งถือได้ว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ ตัวชี้วัดภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยเอกชน

¹ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์; Graduate School Southeast Asia University, Thailand.

Email: nattanichar@sau.ac.th

² บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์; Graduate School Southeast Asia University, Thailand.

Email: rungrojes@sau.ac.th

Abstract

This study aims to 1) study the level of opinions of personnel regarding the leadership qualities of administrators in private universities in Bangkok, and 2) analyze the confirmatory factors of leadership indicators of administrators in private universities in Bangkok. The research employed a quantitative approach using relevant concepts, theories, documents, and research as a framework. The sample consisted of 260 personnel working in private universities located in Bangkok, under the Office of the Permanent Secretary, Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation, selected using multi-stage sampling. The research instrument was a questionnaire. Statistical analyses included path analysis and structural equation modeling (SEM). The results showed that 1) the overall level of opinions regarding leadership indicators of administrators in private universities in Bangkok was at the highest level, specifically concerning being a respectable role model, driving change, inspiring leadership, and fostering creative thinking; and 2) the confirmatory factors of leadership indicators of administrators in private universities in Bangkok included inspiring leadership, fostering creative thinking, driving change, and being a respectable role model. The standardized factor weights were 0.83, 0.90, 0.88, and 0.85, respectively. The confirmatory factor of the variables had values of $\chi^2 = 0.06$, $DF = 1$, $P\text{-value} = 0.803$, and $RMSEA = 0.000$, are at high standard deviations, indicating that the model has a very good fit with the empirical data.

Keywords: Leadership, Leadership indicators, Private universities

บทนำ (Introduction)

การพัฒนาระบบอุดมศึกษามีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการอยู่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดคุณภาพที่เป็นมาตรฐานเหมาะสมกับการยกระดับกำลังคนของประเทศ เสริมสร้าง คุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในสังคม รวมถึงการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับอุตสาหกรรมและบริการ เพื่อเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับนานาชาติ (สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา, 2564) จากการศึกษาของ Hoy & Miskel (2001) กล่าวว่าความสำเร็จในการบริหารและประสิทธิผลของสถานศึกษาจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วนของสังคม หรือผู้ที่มีส่วนได้เสียต่างมีส่วนรับผิดชอบร่วมคิดร่วมทำ

และร่วมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษา ย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ ทั้งนี้แนวคิดของ ถวิล อรัญเวศ (2560), สุภาวดี และ กฤษณา (2561) และชัยวัฒน์ และวรัญญา (2561) อธิบายว่า ผู้บริหารเป็นผู้ที่ต้องประสานทั้งศาสตร์ และศิลป์ในการวางทิศทางการพัฒนาการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างความร่วมมือในองค์กร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำในระบบการศึกษา ด้านความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ในทำนองเดียวกันกับ ภูติท อักษรดิษฐ์ (2568) อธิบายไว้ว่า บุคคลที่มีอำนาจและอิทธิพลต่อกลุ่มปฏิบัติหน้าที่ความเป็นผู้นำ ผู้ผลักดัน ผู้สนับสนุน ผู้สร้าง พลังงานร่วม ผู้สร้างแรงจูงใจกระตุ้น และเป็นผู้สร้างวิสัยทัศน์ให้เป็นตัวกำกับทิศทางขององค์กร ในอนาคตและสามารถเอาชนะอุปสรรคเพื่อไปสู่เป้าหมายขององค์กร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของบุคลากรด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัย เอกชนในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัย เอกชนในกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ภาวะผู้นำ เป็นความสามารถในการนำ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับความสำเร็จของผู้นำ Gary Yukl (2013) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อสร้างความเข้าใจ และเห็นชอบเกี่ยวกับสิ่งจำเป็นที่ต้องทำและวิธีการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน รวมถึง การสร้างความพยายามร่วมกันของทั้งบุคคลและกลุ่มภายในองค์กร Richards & Engle (1986) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือการจุดประกายวิสัยทัศน์ให้ผู้อื่นมองเห็น พร้อมทั้งปลุกฝังเป็นค่านิยม และสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้สามารถปฏิบัติได้สำเร็จ Hersey and Blanchard (1982) นิยามภาวะผู้นำว่าเป็น "กระบวนการใช้อิทธิพลเหนือบุคคลหรือกลุ่ม เพื่อให้เกิดความพยายามปฏิบัติ หน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายภายใต้สถานการณ์ที่กำหนดไว้" แนวคิดนี้เน้นย้ำว่าความเป็นผู้นำไม่ใช่รูปแบบตายตัว แต่จะปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่งมีอิทธิพลต่อกลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดความร่วมมือและมุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยผู้นำจะต้องสามารถชี้นำ สร้างแรงจูงใจ และบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน ภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัย จึงเป็นกระบวนการชี้นำ ส่งเสริม และจูงใจบุคลากรให้มีเป้าหมาย

และวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อพัฒนาองค์กร สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (Northouse, 2022) โดย จตุพล ชมภูนิช และคณะ (2566) ได้กล่าวว่า ในทุกรูปแบบของภาวะผู้นำ หรือในทุกองค์ประกอบของภาวะผู้นำ การสร้างแรงบันดาลใจล้วนเป็นส่วนสำคัญในการสร้าง ประสิทธิภาพในการทำงานทั้งในด้านคุณภาพงาน คือ การบรรลุตามเป้าหมายด้วยมาตรฐาน ที่คาดหวัง การได้ผลงานที่มีคุณภาพเป็นที่น่าพึงพอใจ เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เกิดแนวทาง แก้ปัญหา และเกิดการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ และมีประสิทธิภาพการทำงานในด้านปริมาณ นั่นคือ การทำงานได้ตามเป้าหมายหรือเกินเป้าหมาย การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่า ลดต้นทุนเรื่องการรักษาและทดแทนบุคลากร อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาบุคลากรให้เติบโตตามโอกาส ของการทำงาน สามารถสร้างองค์กรที่เข้มแข็งต่อไปในอนาคต และยามิละห์ สุกี (2565) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพเป็นการผสมผสานคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้นำ ที่สามารถจูงใจบุคคลให้ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ เป็นการใช้อำนาจหรือมีอิทธิพลทั้งทางตรง และทางอ้อมในรูปแบบต่าง ๆ ให้สมาชิกในกลุ่มทำตามที่ต้องการเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ กับผู้ตาม ซึ่งผู้นำใช้อิทธิพลต่อพฤติกรรมของกลุ่มและเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้กลุ่มบรรลุเป้าหมาย ขององค์กร โดยที่บุคคลอื่น ๆ หรือผู้ร่วมงานทุกฝ่ายในองค์กรให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ด้วยความเต็มใจ

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำมีอิทธิพลต่อความรู้สึกของผู้อื่นสามารถชักจูงโน้มน้าวให้สมาชิก มีความต้องการทำงานเพื่อเป้าหมายขององค์กรที่วางไว้ การที่ผู้นำมีอิทธิพลในการสร้างแรงบันดาลใจ และมีปฏิสัมพันธ์ทำให้ สมาชิกทุกคนเข้าใจและมุ่งมั่นในอุดมการณ์ขององค์กร ดังนั้น ภาวะผู้นำ ของผู้บริหารจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชน ในกรุงเทพมหานคร งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงพิจารณาตัวแปรสังเกต คือ การเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ การปลุกพลังความคิดสร้างสรรค์ และการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ที่สามารถนำไปใช้เป็นเป็นกลไกสำคัญของสถานศึกษาในการพัฒนาการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

ในสภาพสังคมในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันกันสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการศึกษา การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาให้ในรูปแบบต่าง ๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาจะต้องมีการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กรไว้ อย่างชัดเจน รวมทั้งต้องกำหนดกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา การพัฒนาระบบ อุดมศึกษามีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาจึงมี ความจำเป็นจะต้องมีการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพอย่างพอเพียงเพื่อผลิต และพัฒนาบุคลากรที่มีคุณภาพสู่ตลาดแรงงาน หนึ่งในปัจจัยนั้น คือ ภาวะผู้นำ ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรง ต่อองค์กร เช่น มีความคิดริเริ่มสิ่งใหม่นำมาปรับใช้กับองค์กร อีกทั้งยังสร้างแรงจูงใจ

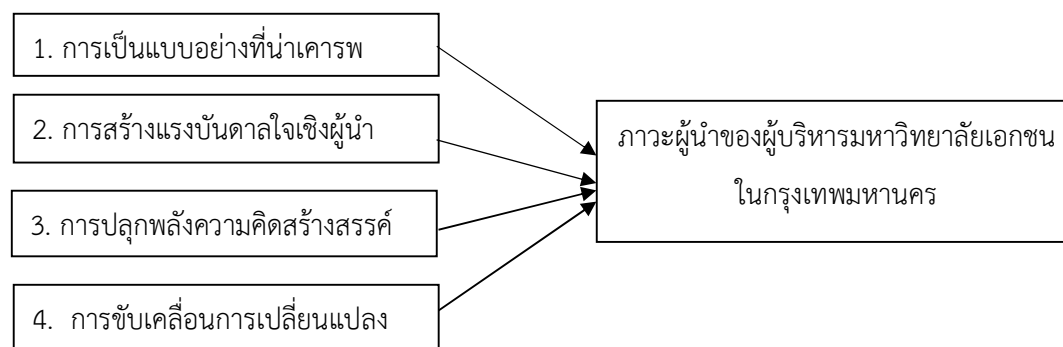
ให้ผู้ได้บังคับบัญชาปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเฉียน เกี้ยว และคณะ (2566) ที่พบว่า ผู้บริหารมีจิตใจที่โอปอ้อมอารี มีความเมตตากรุณาต่อบุคลากรภายในองค์กรผู้บริหารมีความคิดสร้างสรรค์ในการบริหารจัดการรวมถึงการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ มีเทคนิคและวิธีการที่หลากหลายในการบริหารงาน วางตนได้อย่างเหมาะสมให้เกียรติกับบุคลากรภายในองค์กรทุกคน เป็นที่เคารพรักและศรัทธาของคนภายในองค์กร ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถที่รอบด้าน มีทักษะและประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ในการทำวิจัยในครั้งนี้เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของบุคลากรด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร และเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ค้นหาข้อมูลเพื่อบรรลุมติวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

บทความวิจัยนี้นำเสนอการค้นหาคำปัจจัยใหม่ของตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นกลไกสำคัญของสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำของผู้บริหารของ Bass & Avolio (1994), Tichy and Devanna (1986), Harris (2014), Hoy และ Miskel (2001) ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ มหาวิทยาลัยเอกชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว) ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 17 แห่ง (กระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2568)

1. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยเอกชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว) ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้บริหารระดับสูง ผู้บริหารระดับกลาง และผู้บริหารระดับต้น โดยใช้วิธีคำนวณอย่างกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิดของ Grance J.B., (2008) เท่ากับ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต จึงได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 260 คน แล้วสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistate Sampling Scheme) จำแนกตามสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยแบ่งพื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานคร จากนั้นจึงสุ่มบุคลากรจากคณะ/หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนครอบคลุมทุกระดับขนาดสถาบันอย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามโดยได้ทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ มาเป็นแนวทางในการพัฒนาแบบสอบถามที่เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale, 5 Level) ตามแนวทางของ Likert (1932)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 260 คน ได้ดำเนินการตั้งแต่วันที่ระหว่างเดือนกันยายน-เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2568 ซึ่งก่อนเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้มีการชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ที่ใช้การวิจัย ตลอดจนได้ชี้แจงถึงข้อมูลที่ได้มาจะปิดเป็นความลับ ไม่มีการเปิดเผยชื่อของกลุ่มตัวอย่าง

4. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สำหรับวิเคราะห์ตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation model, SEM) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (linear structure relationship, LISREL) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์และคณะ, 2551) ของตัวแปรเพื่อการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร

5. ขอบเขตของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สป.อว) ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 17 แห่ง โดยผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์

เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนของ Bass & Avolio (1994), Tichy and Devanna (1986), Harris (2014), Hoy และ Miskel (2001) ประกอบด้วย 1) การเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ 2) การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ 3) การปลุกพลังความคิดสร้างสรรค์ 4) การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง และ 5) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ผลการวิจัย (Research Results)

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ปฏิบัติงานในมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 260 คน ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับของตัวแปรด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ลำดับ	องค์ประกอบ	$\bar{X}$	S.D.	SKEWNESS	KURTOSIS
1	การเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ (EL1)	4.30	0.50	0.14	-0.78
2	การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ (EL2)	4.18	0.42	0.35	0.09
3	การปลุกพลังความคิดสร้างสรรค์ (EL3)	4.10	0.44	0.17	1.29
4	การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (EL4)	4.25	0.41	0.13	0.20

จากตารางที่ 1 แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร (EL) ที่ประกอบด้วย การเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ (EL1) การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ (EL2) การปลุกพลังความคิดสร้างสรรค์ (EL3) และการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (EL4) อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน พบว่า การเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ ($\bar{X}=4.30$, S.D.=0.50) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X}=4.25$, S.D.=0.41) การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ ($\bar{X}=4.18$, S.D.=0.42) และการปลุกพลังความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X}=4.10$, S.D.=0.44) ตามลำดับ

ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลมีค่าน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของ ค่า Mean ($\bar{X}$) แสดงว่า มีการกระจายของข้อมูลอยู่ในระดับที่เหมาะสม โดยด้านการเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ กระจายมากที่สุด มีค่าเท่ากับ 0.50

สำหรับค่าความเบ้ของข้อมูล พบว่า มีค่ามากกว่าศูนย์แสดงว่าเบ้มาทางขวา หมายความว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร อยู่ในระดับมากที่สุด 2 ด้าน และอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน โดยมีด้านการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง มีความเบ้อยู่ในระดับน้อยที่สุด

มีค่าเท่ากับ 0.13 ส่วนความโด่งมีค่าน้อยกว่า 3 แสดงว่าลักษณะของข้อมูลค่อนข้างโด่ง โดยมีด้านการปลูกพลังความคิดสร้างสรรค์ มีค่าความโด่งมากที่สุด มีค่าเท่ากับ 1.29 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

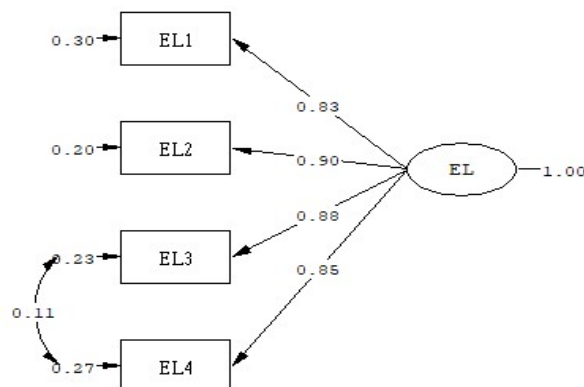
วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบจำลองมาตรวัดภาวะผู้นำของผู้บริหาร แสดงให้เห็นว่าแบบจำลองการวัดตัวแปรแฝงภาวะผู้นำของผู้บริหาร (EL) ที่ประกอบด้วย องค์ประกอบ การเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ (EL1) การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ (EL2) การปลูกพลังความคิดสร้างสรรค์ (EL3) และการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (EL4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน เท่ากับ 0.83, 0.90, 0.88 และ 0.85 ตามลำดับ และพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ เท่ากับ 0.70, 0.80, 0.77 และ 0.73 ตามลำดับ ถือได้ว่ามาตรวัดมีความเหมาะสมสอดคล้องกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และตัวแปรประจักษ์สามารถอธิบายตัวแปรแฝงภาวะผู้นำของผู้บริหาร ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 โดยมีตัวแปรการสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ มีความเชื่อถือได้สูงที่สุด ส่วนตัวแปรการเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ มีความเชื่อถือได้ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ดังตารางที่ 2 และภาพที่ 1

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบจำลองการวัดภาวะผู้นำของผู้บริหาร

ตัวแปร	λ	SE	t	R ²
การเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ	0.83	0.03	16.08**	0.70
การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ	0.90	0.03	17.89**	0.80
การปลูกพลังความคิดสร้างสรรค์	0.88	0.03	17.14**	0.77
การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง	0.85	0.03	16.44**	0.73

หมายเหตุ * หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($|t| > 1.96$)

** หมายถึง นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($|t| > 2.56$)

Chi-Square=0.06, df=1, P-value=0.80352, RMSEA=0.000

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร

อภิปรายผล (Research Discussion)

จากการศึกษาวิจัยพบว่า

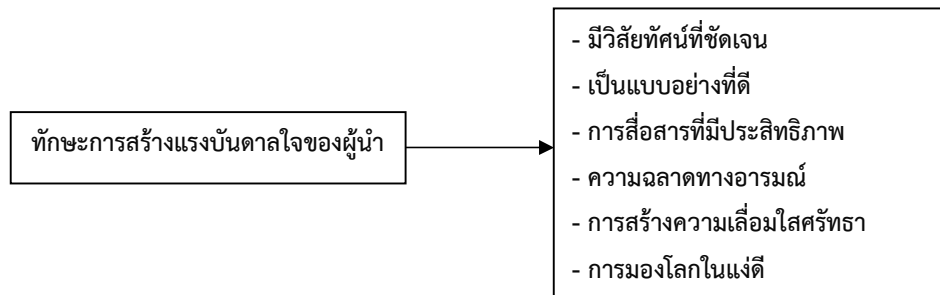
1. ระดับความคิดเห็นของบุคลากรด้านภาวะผู้นำ (EL) ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ (มีค่าเฉลี่ย 4.30) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (มีค่าเฉลี่ย 4.25) อยู่ในระดับมากที่สุด การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ (มีค่าเฉลี่ย 4.18) อยู่ในระดับมาก และการปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์ (มีค่าเฉลี่ย 4.10) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ เป็นเพราะว่า ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่ผู้นำไม่สามารถมองข้ามได้ เพราะการเป็นผู้นำที่กระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลง เป็นคนที่มองไกลกว่าที่จะปรับเปลี่ยน เรียนรู้ เปิดรับสิ่งใหม่ ๆ มีความน่าเชื่อถือและดึงดูดใจให้ปฏิบัติตาม เป็นการสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้กับองค์กรและสังคมให้มีสภาพดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตราหนู วรณวิจิตร (2568) วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า ระดับภาวะผู้นำ ด้านความน่าเคารพ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ ธนันท์ นุ่นจำนงค์ (2567) วิจัยเรื่อง รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 พบว่า มีระดับภาวะผู้นำ ด้านการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรยา อำภา (2568) วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3 พบว่า มีระดับภาวะผู้นำ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ แก้วมณี ปัทมะ (2564) วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ พบว่า มีระดับภาวะผู้นำ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ และด้านการมีจินตนาการริเริ่มสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก

2. องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชน ในกรุงเทพมหานคร ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ตัวแปรสังเกตได้แต่ละตัวแปรเป็นองค์ประกอบที่แท้จริงของตัวแปรตามทฤษฎีและแนวคิดที่ได้ตรวจสอบตามแนวตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร เส้นทางความสัมพันธ์เชิงเส้นโยงระหว่างตัวแปร (Path Analysis) และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยพิจารณาจากการวิเคราะห์ค่าสถิติ Chi-Square Statistics (χ^2) ค่าระดับนัยสำคัญ p-value ค่าองศาแห่งความอิสระ Degree of Freedom และค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximate: RMSEA) องค์ประกอบ

ของตัวแปรที่สังเกตได้ในองค์ประกอบ การเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ (EL1) การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ (EL2) การปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์ (EL3) และการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (EL4) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐาน เท่ากับ 0.83, 0.90, 0.88 และ 0.85 ตามลำดับ และพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ เท่ากับ 0.70, 0.80, 0.77 และ 0.73 ตามลำดับ ถือได้ว่ามาตรวัดมีความเหมาะสมสอดคล้องกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และตัวแปรประจักษ์สามารถอธิบายตัวแปรแฝงภาวะผู้นำของผู้บริหาร ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 โดยมีตัวแปรการสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ มีความเชื่อถือได้สูงที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของประภาพรณ รักเลี้ยง (2564) ที่ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการบริหารงานให้เกิดความสำเร็จของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กรณีศึกษา มหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์มีค่าสูงสุดอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 และแนวคิดของ Bass & Avolio (1994) และ Northouse (2022)) ซึ่งสรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่งมีอิทธิพลต่อกลุ่มบุคคล เพื่อให้เกิดความร่วมมือและมุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยผู้นำจะต้องสามารถชี้แนะ สร้างแรงจูงใจ และบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย (New Knowledge)

การวิจัยในครั้งนี้พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานครที่สำคัญ จำเป็นต้องมีทักษะการสร้างแรงบันดาลใจของผู้นำ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ทักษะการสร้างแรงบันดาลใจของผู้นำ

จากภาพที่ 2 แสดงถึงทักษะการสร้างแรงบันดาลใจของผู้นำ สามารถอธิบายโดยสังเขปดังนี้

1. มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน (Clear Vision) ผู้นำต้องมีความมุ่งมั่น และมองเป้าหมายระยะยาวขององค์กรได้อย่างชัดเจน
2. เป็นแบบอย่างที่ดี (Modeling the Way) โดยการสร้างอิทธิพลด้วยการกระทำมากกว่าคำพูดสร้างความเชื่อมั่นและความศรัทธา
3. การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication) สามารถถ่ายทอดความเชื่อมั่นและความเป้าหมายขององค์กรให้ทีมงานเข้าใจ

4. ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) เข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น การจัดการอารมณ์ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี
5. การสร้างความเลื่อมใสศรัทธา (Influence) กระตุ้นให้ทีมงานเต็มใจทุ่มเทเพื่อการปฏิบัติ ตามเป้าหมายมากกว่าการบังคับ
6. การมองโลกในแง่ดี (Positive Attitude) เชื่อว่าปัญหาแก้ไขได้และนำพาทีมงาน องค์กร ไปสู่ทางออก

สรุป

ตัวชี้วัดภาวะผู้นำของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษา เกี่ยวกับการค้นหาตัวแปรใหม่ที่มีความสำคัญที่สุดได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ ซึ่งภาวะผู้นำ ของผู้บริหารจะต้องสามารถชี้นำ สร้างแรงจูงใจ และบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นของบุคลากรด้านการเป็น แบบอย่างที่น่าเคารพ และการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) พบว่าปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด ($R^2 = 0.90$) ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจ

ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในเรื่อง การจูงใจ และการกระตุ้นให้ บุคลากรแสดงความคิดเห็น เพื่อปรับปรุงการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบปัจจัยที่สำคัญ คือ การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ สามารถนำไป ประยุกต์ใช้กับการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นของบุคลากรด้านการเป็นแบบอย่างที่น่าเคารพ และการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) พบว่าปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด ($R^2 = 0.90$) ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในเรื่อง การจูงใจ และการกระตุ้นให้บุคลากรแสดงความคิดเห็น เพื่อปรับปรุงการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบปัจจัยที่สำคัญ คือ การสร้างแรงบันดาลใจเชิงผู้นำ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- แก้วมณี ปัทมะ. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จตุพล ชมภูนิช, ตระกูล จิตวัฒนากร และนพรัตน์ น้อยเจริญ. (2566). การพูดเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ โดยผู้บริหารที่มีต่อความสำเร็จขององค์กร. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(3), 1-12.
- จิตรานุช วรรณวิจิตร. (2568). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. วารสารเสถียรวิทย์ปริทัศน์. 2568. 5(2), 1078-1091.
- เจิน ถีเย, นรินทร์ สุธิ์นรินทร์, จิตติวิสุทธิ์ วิมุตติปัญญา และสหทัย สิทธิวิเศษ. (2566). แนวทางสร้างเสริมความเป็นภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษามีประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัยเอกชน ในมณฑลทกวงสีประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์ ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (มีนาคม). 48-62.
- ชัยวัฒน์ สุขแสง และวรัญญา อินทร์รักษา. (2562). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารโรงเรียน. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 45(3), 117-132.
- ถวิล อรัญเวศ. (2560). ผู้บริหารกับการครองตน ครองคน และครองงาน: สุดยอดนักบริหาร. นครราชสีมา:สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4.

- ธนันท์ นุ่นจำนงค์. (2567). รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมการบริหารระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. วารสารวิจัยวิชาการ ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2568), 119-136.
- ประภาพรณ รักเลี้ยง. (2564). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการบริหารงานให้เกิดความสำเร็จของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารมจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์* ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน 2564. 335-343.
- ยามิละห์ สุกี. (2565). ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นราธิวาส เขต 3. *วารสารอัล-อิกมะฮ์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี*. 12(24): 157
- สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). *แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564-2570*. กรุงเทพฯ: บริษัทภาพพิมพ์จำกัด.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, กรรณิการ์ สุขเกษม, ไชยจิต ผ่องเสรี และณอมรัตน์ ประสิทธิ์เมตต์. (2551). *แบบจำลองสมการโครงสร้างการใช้โปรแกรม LISREL, PRELIS และ SIMPLIS*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.
- สุภาวดี บุญช่วย และกฤษณา แก้วคำ. (2561). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ*, 6(22), 85-96.
- อริยา อำภา. (2568). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. *วารสารราชภัฏสุรินทร์ วิชาการ : ปีที่ 3 ฉบับที่ 3 (2568) : พฤษภาคม-มิถุนายน*, 207-222.
- Bass, B.M., & Avolio, B. J., (1994). *Transformational Leadership Development*. Palo Alto. California: Consulting Psychologists.
- Grace, J. B. (2008). Structural equation modeling for observational studies. *Journal of Wildlife Management*, 72(1), 14-22.
- Harris, A. (2014). *Distributed Leadership Matters: Perspectives, Practicalities, and Potential*. Corwin.
- Hersey, P. and Blanchard, K.H. (1982). *Management of Organizational Behavior*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Hoy, W.K. and Miskel, C.G. (2001). *Educational Administration, Theory, Research and Practices*. (6th ed.). New York: McGraw-Hall.

Likert, R. (1932). A Technique for The Measurement of Attitudes. *Archives of Psychology*, 22, 5-55.

Northouse, P. G. (2022). *Leadership: Theory and practice*. (9th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Richards, D., & Engle, S. (1986). *After the vision: Suggestions to corporate visionaries and vision champions*. In J. D. Adams (Ed.), *Transforming leadership*. Alexandria, VA: Miles River.

Tichy, N. M., & Devanna, M. A. (1986). *The Transformational Leader*. New York: Riley.

การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมการพัฒนาชุมชน
ราชการบริหารส่วนกลาง กรมการพัฒนาชุมชน
Central Administration of the community Development Department

วิภาวินี เกื้อนุ้ย¹

Wiphawinee Kueanui¹

Received: 5 February 2026 Revised: 28 April 2026 Accepted: 29 April 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมการพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง และ 2) เปรียบเทียบความแตกต่างของภาวะผู้นำจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการทำงาน และตำแหน่งงาน การวิจัยเป็นเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ข้าราชการ พนักงานราชการ และลูกจ้างกรมการพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง จำนวน 510 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 224 คน

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีโดยรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความสามารถในการบริหารงานที่สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบันซึ่งเปิดกว้างต่อบทบาทสตรีในตำแหน่งผู้นำ ผู้บริหารสตรีมีคุณลักษณะเด่นด้านความรอบคอบ ความใส่ใจในรายละเอียด การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ความรับผิดชอบ และความทุ่มเท ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นและความไว้วางใจจากผู้ใต้บังคับบัญชา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ภาวะผู้นำสตรีนักบริหารในยุค 4.0 มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนถึงความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน รองลงมาคือภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นการมีส่วนร่วม และเป็นแบบอย่างที่ดี โดยเฉพาะความสามารถในการใช้เครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการทำงาน แสดงถึงศักยภาพด้านมนุษยสัมพันธ์และการประสานทรัพยากรจากหลายภาคส่วน ขณะที่ภาวะผู้นำสตรีนักบริหารในยุค 4.0 อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน

¹ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา;
Master of Political Science Program, College of Politics and Government.
Email: s65563825041@ssru.ac.th, wipavinee3709@gmail.com

ผลการเปรียบเทียบพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการทำงานที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนตำแหน่งงานไม่ส่งผลต่อความแตกต่างดังกล่าว ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารสตรีมีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับบริบทองค์กรยุคปัจจุบัน และสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ (Keywords) : ภาวะผู้นำ ผู้บริหารสตรี ราชการบริหารส่วนกลาง กรมการพัฒนาชุมชน

Abstract

This research aimed to (1) investigate the leadership characteristics of female executives within the central administration of the Community Development Department, and (2) compare leadership perceptions based on personal factors, including gender, age, educational attainment, tenure, and job position. Utilizing a quantitative approach, the study surveyed a population of 510 government officials, permanent employees, and temporary staff within the department's central office, with a designated sample size of 224 participants.

The findings revealed that the overall leadership of female executives is at a high level, reflecting administrative capabilities that align with the modern social context which increasingly embraces women in leadership roles. Notable characteristics included meticulousness, attention to detail, effective communication, accountability, and dedication, all of which fostered trust and confidence among subordinates. When analyzed by dimension, Leadership 4.0 achieved the highest mean score, signifying transparency, credibility, and commitment to duty. This was followed by Transformational Leadership, characterized by the ability to motivate, encourage participation, and serve as a role model, particularly through networking to enhance operational efficiency, demonstrating strong interpersonal skills and resource coordination. Furthermore, the highest level of Leadership 4.0 underscores the executives' professional integrity and dedication.

Comparative analysis indicated that differences in gender, age, educational level, and tenure resulted in statistically significant variations in perceptions toward leadership. However, job position did not significantly influence these perceptions. The results suggest that female executives possess appropriate leadership qualities

suitable to the current organizational context and are capable of effectively driving the organization toward its strategic objectives.

Keywords: Leadership, Female Executives, Central Administration, Department of Community Development

บทนำ (Introduction)

กรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนระดับรากฐาน ผ่านการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน การสนับสนุนเศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาทุนมนุษย์ และการจัดการข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นระบบ ภารกิจของกรมฯ ครอบคลุมทั้งการเสริมสร้างทักษะอาชีพ การจัดตั้งและสนับสนุนกองทุนชุมชน เช่น กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี และโครงการ กข.คจ. ตลอดจนการสนับสนุนผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น OTOP ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มรายได้ให้ประชาชน การทำงานของกรมฯ จึงมีผลโดยตรงต่อการลดความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาคุณภาพชีวิต และการสร้างชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นหน่วยงานที่ต้องเชื่อมโยงข้อมูลและทำงานร่วมกับหลายภาคส่วน ทำให้บทบาทของผู้นำในองค์กรมีความสำคัญต่อการปรับตัวตามบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และความต้องการของประชาชน

การพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องอาศัยผู้นำที่มีความเข้าใจพื้นที่ มีวิสัยทัศน์ และสามารถขับเคลื่อนทีมงานให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำจึงเป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จของกรมฯ โดยเฉพาะเมื่อชุมชนต้องเผชิญบริบทโลกาภิวัตน์ ปัญหาความยากจนหลายมิติ และความคาดหวังของประชาชนที่ซับซ้อนขึ้นอย่างต่อเนื่อง ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์ช่วยให้ผู้บริหารมีมุมมองกว้างรอบด้าน เข้าใจทั้งบริบทสากลและบริบทท้องถิ่น ขณะที่ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงช่วยให้ผู้นำสามารถใช้พลังของตนกระตุ้นให้บุคลากรทำงานไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีแรงจูงใจ และภาวะผู้นำสตรีนักบริหารยุค 4.0 ช่วยเสริมความทันสมัยมุ่งผลลัพธ์ และใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการทำงาน ทำให้กรมฯ สามารถขับเคลื่อนโครงการสำคัญ เช่น ระบบข้อมูลดิจิทัล จปฐ-TPMAP การติดตามหนี้แบบ Real-time หรือระบบบริการประชาชนออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใสมากขึ้น

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา สังคมไทยให้ความสำคัญกับบทบาทของสตรีมากขึ้น ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการบริหารราชการแผ่นดิน สตรีจำนวนมากได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการบริหารจัดการ การสื่อสาร การประสานงาน และการทำงานเชิงละเอียด ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะงานพัฒนาชุมชนที่ต้องทำงานกับคนหลากหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชน กลุ่มสตรี กลุ่มอาชีพ หรือเครือข่ายท้องถิ่น ภายในกรมพัฒนาชุมชนเองจำนวนผู้บริหารสตรีระดับหัวหน้างาน และระดับจังหวัดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนถึงการเปิดโอกาสและความก้าวหน้า

ของบุคลากรสตรีในองค์กร รวมถึงเป็นสัญลักษณ์ของการพัฒนาองค์กรที่มุ่งเน้นความเท่าเทียมและการสร้างผู้นำหลากหลายรูปแบบ การเพิ่มขึ้นของผู้บริหารสตรี จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การทำงานของกรมฯ เชื่อมโยงกับกลุ่มสตรีในชุมชนได้ดีขึ้น และสร้างภาพลักษณ์องค์กรที่ทันสมัยและเปิดรับการเปลี่ยนแปลง (กรมการพัฒนาชุมชน, 2568)

ข้อมูลข้าราชการและบุคลากรกรมการพัฒนาชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ในกลุ่มตำแหน่งระดับอำนวยการสูงและระดับวิชาการ (ชำนาญการพิเศษ) จำนวนทั้งสิ้น 1,299 คน สามารถสรุปผลได้ดังนี้ 1) ด้านประเภทตำแหน่งระดับอำนวยการสูง: พบว่าบุคลากรเพศชายมีสัดส่วนสูงกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีจำนวน 62 คน (ร้อยละ 64.58) และเพศหญิงจำนวน 34 คน (ร้อยละ 35.42) ของบุคลากรในกลุ่มนี้ 2) ด้านประเภทตำแหน่งระดับวิชาการ (ชำนาญการพิเศษ) พบว่าบุคลากรเพศหญิงมีสัดส่วนสูงกว่าเพศชายอย่างชัดเจน โดยมีจำนวน 781 คน (ร้อยละ 64.92) ในขณะที่บุคลากรเพศชายมีจำนวน 422 คน (ร้อยละ 35.08) ข้อมูลข้าราชการและบุคลากรกรมการพัฒนาชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ในกลุ่มตำแหน่งระดับอำนวยการสูงและระดับวิชาการ (ชำนาญการพิเศษ) จำนวนทั้งสิ้น 1,299 คน สามารถสรุปผลได้ดังนี้ 1) ด้านประเภทตำแหน่งระดับอำนวยการสูง: พบว่าบุคลากรเพศชายมีสัดส่วนสูงกว่าเพศหญิงโดยมีจำนวน 62 คน (ร้อยละ 64.58) และเพศหญิงจำนวน 35 คน (ร้อยละ 35.42) ของบุคลากรในกลุ่มนี้ 2) ด้านประเภทตำแหน่งระดับวิชาการ (ชำนาญการพิเศษ) พบว่าบุคลากรเพศหญิงมีสัดส่วนสูงกว่าเพศชายอย่างชัดเจน โดยมีจำนวน 1300 คน ร้อยละ 64.92 ในขณะที่บุคลากรเพศชายมีจำนวน 416 คน ร้อยละ 35.08 ผู้หญิง 884 คน ภาพรวมบุคลากร เมื่อพิจารณารวมทั้งสองกลุ่มตำแหน่ง พบว่าบุคลากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 815 คน คิดเป็นร้อยละ 62.74 และบุคลากรเพศชาย จำนวน 484 คน คิดเป็นร้อยละ 37.26 แม้ว่าผู้บริหารสตรีมีบทบาทเพิ่มขึ้น แต่การสร้างเชื่อมั่นต่อศักยภาพผู้นำยังเป็นประเด็นที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การทำงานขององค์กรได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ความเชื่อมั่นดังกล่าวเกิดจากหลายปัจจัย เช่น ความรู้รอบด้านตามแนวคิดภาวะผู้นำโลกาภิวัตน์ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมตามแนวคิดผู้นำสตรี 4.0 รวมถึงทักษะการจูงใจและการบริหารทีมตามแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หากผู้บริหารสตรีสามารถแสดงบทบาทเหล่านี้ได้อย่างเด่นชัด จะช่วยให้การกำกับติดตามโครงการ การบริหารข้อมูลชุมชน การพัฒนาอาชีพ และการแก้ปัญหาความยากจนดำเนินไปอย่างราบรื่นขึ้น อีกทั้งยังสร้างความไว้วางใจจากทั้งบุคลากรในองค์กร ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของงานพัฒนาชุมชนที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2567)

การศึกษาครั้งนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากต้องการทำความเข้าใจลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในมิติต่าง ๆ ทั้งภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำสตรีนักบริหารยุค 4.0 เพื่อค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของงานพัฒนาชุมชน

และการยกระดับองค์กรให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยยุคดิจิทัล ผลจากการวิจัยจะช่วยให้กรมพัฒนาชุมชนสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสตรีอย่างเป็นระบบ เช่น การพัฒนาอบรมเฉพาะด้าน การเสริมทักษะดิจิทัล การออกแบบระบบพี่เลี้ยง การสร้างเครือข่ายผู้นำสตรี หรือการสร้างมาตรฐานสมรรถนะการเป็นผู้นำยุคใหม่ การพัฒนาที่ต่อเนื่องนี้จะทำให้ผู้บริหารสตรีมีพลังในการนำองค์กรเดินหน้าได้อย่างมั่นคง รองรับเป้าหมายการยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนและการสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

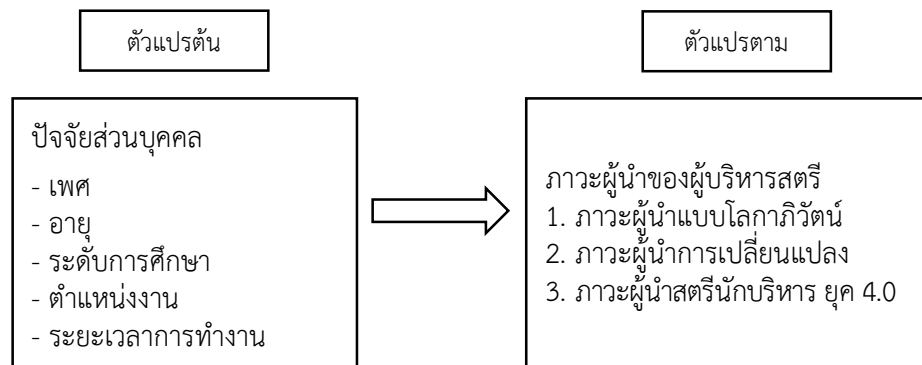
1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีเพศแตกต่างกัน มีผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง
2. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีอายุที่แตกต่างกัน มีผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง
3. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง
4. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีตำแหน่งงานแตกต่างกัน มีผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง
5. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีระยะเวลาในการทำงานแตกต่างกัน มีผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง

กรอบแนวคิดการวิจัย (Research Conceptual Framework)

จากการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี ตลอดจนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ศึกษากรณีผู้ปฏิบัติงานส่วนกลาง นำมาพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ศึกษากรณีผู้ปฏิบัติงานส่วนกลาง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการ พนักงานราชการ ลูกจ้าง กรมการพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง จำนวน 510 คน โดยคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Yamane (1973, p. 727) ทำให้ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 224 คน นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับข้าราชการ และพนักงานราชการ ของสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครปฐม ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 30 คน นำมาวิเคราะห์หาค่าของความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยการตรวจสอบ เครื่องมือการวิจัยใช้การตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือวัดโดยใช้เทคนิค (Index of item Objective Congruence : IOC) โดยค่าความเชื่อมั่นต้องมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป ผลปรากฏว่า แบบสอบถาม เรื่องการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมการพัฒนาชุมชน ทั้งฉบับได้ค่าความเชื่อมั่น 0.886 ซึ่งค่าที่ได้อยู่ในระดับที่แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและนำไปใช้ได้

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยลำดับเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และ ระยะเวลาในการทำงาน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

- 1) ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์ จำนวน 10 ข้อ
- 2) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง จำนวน 10 ข้อ

3) ภาวะผู้นำสตรีนักบริหาร ยุค 4.0 จำนวน 10 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ระยะเวลาในการทำงาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ ใช้ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) มีสูตรการคำนวณ บุญเรียง ศรีสะอาด (2542, น.176)

2. ข้อมูลภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลหาคะแนนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) โดยใช้สูตร บุญเรียง ศรีสะอาด (2542 น. 176)

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instruments)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถามอ้างอิงคำถามที่ใช้แบบสอบถามโดยปรับปรุงแบบสอบถาม เกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสอบถามจากแนวคิดทางวิชาการเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดให้เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีใน 3 รูปแบบคือ ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และภาวะผู้นำสตรีนักบริหาร ยุค 4.0

ผลการวิจัย (Research Results)

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 จำนวน และร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ชาย	130	58.04
2. หญิง	94	41.96
รวม	224	100.00
อายุ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. อายุไม่เกิน 30 ปี	22	9.82
2. อายุระหว่าง 31-40 ปี	67	29.91
3. อายุระหว่าง 41-50 ปี	74	33.04
4. อายุ 51 ปีขึ้นไป	61	27.23
รวม	224	100.00

ระดับการศึกษา	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ต่ำกว่าปริญญาตรี	31	13.84
2. ปริญญาตรี	105	46.88
3. ปริญญาโท	63	28.13
4. ไม่ระบุ	25	11.16
รวม	224	100.0
ตำแหน่งงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ข้าราชการ	154	68.75
2. พนักงานราชการ	26	11.61
3. ลูกจ้าง	44	19.64
รวม	224	100.0
ระยะเวลาในการทำงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. น้อยกว่า 5 ปี	43	19.20
2. ระหว่าง 6-10 ปี	82	36.61
3. ระหว่าง 11-20 ปี	61	27.23
4. ระหว่าง 21-25 ปี	8	3.57
5. มากกว่า 26 ปี	30	13.39
รวม	224	100.0

จากตารางที่ 1 ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 224 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากที่สุดจำนวน 130 คน คิดเป็นร้อยละ 58.04 และเป็นเพศหญิงจำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 41.96 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปีมากที่สุดจำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 33.04 รองลงมาตามลำดับดังนี้

อายุระหว่าง 31-40 ปีจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 29.91 อายุ 51 ปีขึ้นไปจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 27.23 และอายุไม่เกิน 30 ปีจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 9.82 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุดจำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 46.88 รองลงมาตามลำดับดังนี้ ปริญญาโทจำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 28.13 ต่ำกว่าปริญญาตรีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 13.84 และไม่ระบุระดับการศึกษาจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 11.16 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีตำแหน่งงานเป็นข้าราชการมากที่สุดจำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 68.75 รองลงมาตามลำดับดังนี้ ลูกจ้างจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 19.64 และพนักงานราชการจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 11.61 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการทำงานระหว่าง 6-10 ปีมากที่สุดจำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 36.61 รองลงมาตามลำดับดังนี้ ระหว่าง

11-20 ปีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 27.23 น้อยกว่า 5 ปีจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 19.20 มากกว่า 26 ปีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 13.39 และระหว่าง 21-25 ปีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 3.57

2. การวิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี โดยรวม และจำแนกรายปัจจัย

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี โดยรวม และจำแนกรายปัจจัย

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์	3.51	0.32	มาก	3
2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	3.57	0.45	มาก	2
3. ภาวะผู้นำสตรีนักบริหาร ยุค 4.0	3.63	0.39	มาก	1
รวม	3.57	0.33	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.51$) เมื่อจำแนกรายด้านโดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ภาวะผู้นำสตรีนักบริหาร ยุค 4.0 ($\bar{x} = 3.63$) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ($\bar{x} = 3.57$) และภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์ ($\bar{x} = 3.51$) ตามลำดับ

ผลการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และระยะเวลาในการทำงานกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีจากแบบสอบถามจำนวน 224 ชุด นำมาวิเคราะห์ความแตกต่าง และความแปรปรวนทางเดียว (One Way Anova) โดยใช้ค่า F-test และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ (Scheffe') ได้ผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี จำแนกตามเพศ ด้วย Independent Samples Test

ภาวะผู้นำ ของผู้บริหาร สตรี	F	sig	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
								Lower	Upper
EVA	3.219	0.074	2.189	222	0.030	0.09701	0.04431	0.00969	0.18432
EV not A			2.254	217.502	0.025	0.09701	0.04303	0.01219	0.18182

จากตารางที่ 3 อธิบายได้ว่า ความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี จำแนกตามเพศพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน (เพศชาย และเพศหญิง) มีค่า Sig. เท่ากับ 0.075 (มากกว่า 0.05) จึงมีความแปรปรวนของกลุ่มเท่ากัน ทำให้ $t = 2.189$ และ $P = 0.03$ (น้อยกว่า 0.05) จึงสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่าง เพศชาย และเพศหญิงมีความเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี จำแนกตามอายุ

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี	df	SS	MS	F	p	คู่ที่แตกต่าง
Between Groups	3	1.873	0.624	6.130	0.001	แตกต่าง
Within Groups	220	22.414	0.102			
Total	223	24.287				

จากตารางที่ 4 อธิบายได้ว่า ความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี จำแนกตามอายุพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ (Scheffe') พบว่า (1) กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี กับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี และ (2) กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี กับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี จำแนกตามระดับการศึกษา

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี	df	SS	MS	F	p	คู่ที่แตกต่าง
Between Groups	3	4.223	1.408	15.434	0.000	แตกต่าง
Within Groups	220	20.064	0.091			
Total	223	24.287				

จากตารางที่ 5 อธิบายได้ว่า ความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี จำแนกตามระดับการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ (Scheffe') พบว่า (1) กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี กับปริญญาตรี และปริญญาโท (2) กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีกับปริญญาโท และ (3) กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับปริญญาโท กับไม่ระบุ มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี จำแนกตามตำแหน่งงาน

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี	df	SS	MS	F	p	คู่มือที่แตกต่าง
Between Groups	2	0.027	0.013	0.121	0.886	ไม่แตกต่าง
Within Groups	221	24.261	0.110			
Total	223	24.287				

จากตารางที่ 6 อธิบายได้ว่า ไม่แตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี จำแนกตามตำแหน่งงานพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งงานต่างกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 7 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี จำแนกตามระยะเวลาในการทำงาน

ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี	df	SS	MS	F	p	คู่มือที่แตกต่าง
Between Groups	4	2.226	0.557	5.526	0.000	แตกต่าง
Within Groups	219	22.061	0.101			
Total	223	24.287				

จากตารางที่ 7 อธิบายได้ว่า ความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี จำแนกตามระยะเวลาในการทำงานพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาในการทำงานต่างกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ (Scheffe') พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาในการทำงานระหว่าง 6-10 ปี กับระหว่าง 11-20 ปี มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 224 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 58.04 มีอายุระหว่าง 41-50 ปีร้อยละ 33.04 มีการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 46.88 และมีตำแหน่งงานเป็นข้าราชการร้อยละ 68.75 และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการทำงานระหว่าง 6-10 ปีร้อยละ 36.61

2. ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี โดยรวมอยู่ในระดับระดับมาก (3.51) เมื่อจำแนกรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ภาวะผู้นำสตรีนักบริหาร ยุค 4.0 (3.63) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (3.57) และภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์ (3.51) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน, อายุต่างกัน, ระดับการศึกษาต่างกัน และระยะเวลา

ในการทำงานต่างกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งงานต่างกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล (Research Discussion)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง

ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะสังคมปัจจุบันเปิดกว้างและยอมรับบทบาทสตรีมากขึ้น ทำให้ผู้บริหารสตรีมีโอกาสแสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ อีกทั้งผู้หญิงมักมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่โดดเด่นด้านความรอบคอบ ใส่ใจ การสื่อสารดี มีความรับผิดชอบ และทำงานอย่างทุ่มเท จึงสร้างความเชื่อมั่นให้เจ้าหน้าที่รู้สึกว่าเป็นผู้นำที่เหมาะสมและไว้วางใจได้ ทำให้เห็นว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีมีความสอดคล้องกับแนวทางของ อร์ปภัตร จันทรสาขา (2562, น.512) ที่กล่าวว่า ผู้นำสตรีมักมีคุณลักษณะเป็นหญิงที่มีความโดดเด่นและทำงานหนักกว่าผู้ชาย ตั้งใจทงงาน มีความทุ่มเท ใส่ใจในรายละเอียด มีความน่าเชื่อถือ และประพฤติตัวให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของอัญธิฐา อักษรศรี และวันชัย แสงสุวรรณ (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องบทบาทของสตรีไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทสตรีไทยแลนด์ 4.0 โดยพบว่า ผู้หญิงได้รับการยอมรับในสังคมมากขึ้น และในยุคไทยแลนด์ 4.0 ผู้หญิงได้รับตำแหน่งทางการเมืองมากขึ้น มีการส่งเสริมศักยภาพให้ผู้หญิงได้ใช้ศักยภาพตนเองที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญา พรหมเจริญ (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของสตรีในบทบาทการบริหารสถานศึกษา ระดับโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา อำเภอฟุทธรณchol จังหวัดนครปฐม โดยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสตรีในอำเภอฟุทธรณchol จังหวัดนครปฐม มีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีภาวะผู้นำในหลายด้าน คือ ด้านการทำงาน และด้านการบริหาร และผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์ โดยมีเรื่องผู้บริหารสตรีสามารถใช้ประโยชน์จากศักยภาพของภาคีเครือข่าย เพื่อพัฒนาวิธีการทำงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้บริหารสตรีมักมีจุดเด่นด้านมนุษยสัมพันธ์ การประสานงาน และการสื่อสารที่เข้าใจง่าย ทำให้สร้างความร่วมมือกับหลายหน่วยงานได้อย่างราบรื่น อีกทั้งมีความละเอียดรอบคอบและใส่ใจบริบทของพื้นที่ จึงสามารถดึงจุดแข็งของภาคีต่าง ๆ มาเชื่อมโยงเป็นแนวทางการทำงานที่เหมาะสมและเกิดผลลัพธ์ต่อการพัฒนาชุมชนได้ชัดเจน ทำให้เห็นว่า ภาวะผู้นำแบบโลกาภิวัตน์มีความสอดคล้องกับแนวทางของ (Goldsmith, Marshall et al., 2002) ผู้นำต้องมีการสร้างคุณค่าทางธุรกิจและพันธมิตรหรือภาคีเครือข่ายในการปฏิบัติงานร่วมกัน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับที่ ณฐกร วัชรสินธุ์ และชุตินาญจน์

ฉลาดสกุล, 2566, น.247) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการองค์กรไปสู่ความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 โดยองค์กรต้องมีการทำงานอย่างเป็นเครือข่าย และกำหนดกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยมีเรื่องผู้บริหารสตรีกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติร่วมกันทุ่มเทการทำงานเพื่อความสำเร็จในภาพรวมขององค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้บริหารสตรีมีสื่อสารชัดเจน ใส่ใจความรู้สึกของทีม และให้กำลังใจอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ปฏิบัติรู้สึกมีคุณค่าและอยากร่วมมือ นอกจากนี้ ผู้บริหารสตรีมักทำงานเป็นตัวอย่าง ทำให้ทีมเห็นความตั้งใจจริงและเกิดแรงบันดาลใจที่จะร่วมผลักดันเป้าหมายของหน่วยงานให้สำเร็จร่วมกัน ทำให้เห็นว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีความสอดคล้องกับแนวทางของ (Goldsmith, Marshall et al., 2002) ผู้นำต้องมีการกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติรู้สึกอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการทำงานให้เกิดขึ้นในองค์กร รวมถึงผู้นำจะกระตุ้นจิตวิญญาณของทีมให้มีชีวิตชีวา มีการแสดงออกซึ่งความกระตือรือร้นในการทำงาน นอกจากนี้ สมชาย สุเทศ (2555, น.63) ได้กล่าวว่า ผู้นำเป็นผู้กำหนดทิศทางขององค์กร รวมถึงเป็นผู้ที่กระตุ้นจิตใจให้ผู้ปฏิบัติทุ่มเทแรงกายแรงใจปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร และสอดคล้องกับที่เสาวนีย์ วิยะบุญ และยุภาติ แหยมสุขสวัสดิ์ (2566, น.41) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นคุณสมบัติเฉพาะส่วนบุคคลของผู้นำ เป็นความสามารถในการชักจูงให้บุคคลอื่นแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรที่กำหนดไว้ และผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของอัจฉราวดี เกิดศรีทอง (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 31 โดยพบว่า ภาวะผู้นำแบบใฝ่บริการจะช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจในการสร้างทีม และการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกัน นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำสตรีนักบริหาร ยุค 4.0 โดยมีเรื่องผู้บริหารสตรีปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท ใส่ใจรายละเอียด และมีความน่าเชื่อถือ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้บริหารสตรีต้องพิสูจน์ความสามารถมากกว่าปกติ จึงทำงานอย่างรอบคอบและจริงจังในทุกขั้นตอน อีกทั้งมีลักษณะเฉพาะตัวที่ให้ความสำคัญกับความถูกต้อง ความรับผิดชอบ และความโปร่งใส ส่งผลให้การทำงานมีความเป็นระบบและตรวจสอบได้ จนทำให้เจ้าหน้าที่รู้สึกเชื่อมั่นและยอมรับในภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีโดยรวม ทำให้เห็นว่า ภาวะผู้นำสตรีนักบริหาร ยุค 4.0 มีความสอดคล้องกับแนวทางของ DuBrin, J. Andrew (1998, p.2) ที่ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร และสอดคล้องกับที่ Bass, Bernard M. and Riggio, Ronald E. (2006, p.21-25) ได้ให้ความเห็นว่า ผู้นำประพจน์ดีตัวเป็นแบบอย่าง ความตั้งใจ การเชื่อมั่นในตนเอง ความแน่วแน่ในอุดมการณ์ รวมถึงผู้นำให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล นอกจากนี้ อรุณภักตร์ จันทรสชา (2562, น.512-513) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำสตรี

นักบริหาร ยุค 4.0 ว่า ต้องตั้งใจทำงาน มีความทุ่มเท ใส่ใจในรายละเอียด มีความน่าเชื่อถือ และประพฤติตัวให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญา พรหมเจริญ (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำของสตรีในบทบาทการบริหารสถานศึกษา ระดับโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสตรีได้มีการบริหารสถานศึกษาแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์เป็นอย่างมาก โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบแผนในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ กับฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้เรียน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน และระยะเวลาในการทำงานต่างกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่มีตำแหน่งงานต่างกัน มีความเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีในกรมพัฒนาชุมชน ส่วนกลาง ไม่แตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นเพราะประสบการณ์ชีวิตและมุมมองของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ทำให้การรับรู้ภาวะผู้นำมีความหลากหลาย เช่น เพศ ส่งผลต่อทัศนคติเรื่องบทบาทสตรีในตำแหน่งผู้นำ อายุ ส่งผลต่อความคาดหวังต่อรูปแบบการบริหาร ระดับการศึกษา ทำให้แต่ละคนใช้เกณฑ์ประเมินผู้นำต่างกัน และ ระยะเวลาในการทำงาน ส่งผลต่อความคุ้นเคยและมุมมองต่อวิธีบริหารของผู้บริหารสตรี ดังนั้นความแตกต่างเหล่านี้จึงสะท้อนออกมาเป็นระดับความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทำให้เห็นว่า ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของอัมภา ศรีล้านมี (2566) ที่ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในยุคบริหารวิถีใหม่ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานเป็นทีมของครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดสกลนคร โดยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในยุควิถีใหม่ ตามความเห็นของผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอน จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.1 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธนากร แก่นเกษ (2560) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดจันทบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 โดยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์เมื่อจำแนกตามเพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสตรีเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าทุกเรื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้กรมการพัฒนาชุมชนสนับสนุนการจัด 1) กิจกรรมอบรมผู้บริหารสตรีด้านเทคโนโลยีเชิงปฏิบัติ เพื่อให้ผู้บริหารสตรีฝึกใช้เทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการทำงานจริง และ 2) กิจกรรมระบบพี่เลี้ยงดิจิทัล (Digital Buddy) เพื่อจับคู่ผู้บริหารสตรีกับเจ้าหน้าที่รุ่นใหม่ที่มีความชำนาญด้านเทคโนโลยี เพื่อช่วยสอนการใช้เครื่องมือดิจิทัลในงานประจำ

2. ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสตรีส่งเสริมให้ผู้ปฏิบัติงานเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ในการแก้ปัญหาของหน่วยงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าทุกเรื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้กรมการพัฒนาชุมชนสนับสนุนการจัด 1) กิจกรรมเวทีไอเดียสร้างสรรค์ประจำเดือน (Monthly Idea Forum) โดยสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เดือนละครั้ง เพื่อสร้างบรรยากาศที่ทุกคนกล้าเสนอไอเดีย และ 2) กิจกรรมทดลองนวัตกรรมเล็ก ๆ ในงานประจำ (Small Innovation Trial) โดยให้ผู้บริหารสตรีกำหนดพื้นที่ทดลองงาน เพื่อให้ทีมเห็นว่าการทดลองสิ่งใหม่เป็นเรื่องที่ทำได้จริง

3. ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสตรีมีความเสียสละเพื่อองค์กร ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเหนือประโยชน์ส่วนตน มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าทุกเรื่อง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้กรมการพัฒนาชุมชนสนับสนุนการจัดกิจกรรมวันจิตอาสาผู้บริหารสตรีเพื่อส่วนรวม โดยมีกิจกรรมให้ผู้บริหารสตรีร่วมทำงานบริการสาธารณะกับเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์เชิงบวก และผู้ปฏิบัติงานเห็นความตั้งใจจริงของผู้บริหารในการทำงานเพื่อส่วนรวม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารสตรีของกรมพัฒนาชุมชนต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเปลี่ยนแปลงด้วยการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการทำงาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้กรมการพัฒนาชุมชนสนับสนุนการจัดกิจกรรมคลินิกเทคโนโลยีรายเดือนสำหรับผู้บริหารสตรี (Digital Clinic) โดยจัดกิจกรรมพบปะเรียนรู้แบบกลุ่มเล็ก เดือนละครั้ง ให้ผู้บริหารสตรีนำปัญหาการใช้เทคโนโลยีที่พบในงานจริงมาแลกเปลี่ยน และให้เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญช่วยแนะนำการแก้ไข พร้อมทดลองใช้เครื่องมือใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มความมั่นใจในการทำงานผู้บริหารสตรีของกรมพัฒนาชุมชนต้องไม่ยึดติดกับความสำเร็จในอดีต ต้องเป็นคนเปิดกว้างและเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้กรมการพัฒนาชุมชนสนับสนุนการจัด 1) กิจกรรม “ทบทวนงานเก่า-มองหาวิธีใหม่ (Reflect & Reinvent Workshop) เพื่อทบทวนผลงานในอดีต และประเด็นที่ควรปรับปรุง รวมถึงมีการเปิดพื้นที่ให้ทีมเสนอแนวทางใหม่ ๆ ที่เหมาะกับสภาพงานปัจจุบัน และ 2) กิจกรรมกลุ่มเรียนรู้แนวคิดใหม่ร่วมกับเจ้าหน้าที่ (Learning Circle) โดยจัดกิจกรรมกลุ่มเล็ก

ให้ผู้บริหารสตรีและเจ้าหน้าที่เลือกหัวข้อใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงาน แล้วร่วมกันเรียนรู้และแลกเปลี่ยนมุมมอง เพื่อพัฒนาทัศนคติการทำงานที่ทันสมัยมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- จิตตินันท์ เดชะคุปต์. (2546). “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับจิตวิทยาการบริการ” จิตวิทยาการบริการ หน่วยที่ 7-8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อธิปัตย์ คลี่สุนทร. (2547). ยุทธศาสตร์การบริหารในยุคโลกาภิวัตน์(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.moe.go.th/main2/article/article_atipat/cyber_manage.htm. (2554, 10 กรกฎาคม)
- เทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2550). ภาวะความเป็นผู้นำ. กรุงเทพฯ: เอ็กสเปอร์เน็ท.
- วรพจน์ บุษราคัมวดี. (2551). องค์การและการจัดการ. ปทุมธานี : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2550). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2551). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง Transformational Leadership Theory (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://202.28.8.55/HR/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=15. (2552, 22 พฤษภาคม)
- จิตนันท์ นันทไพบูลย์. (2551). จิตวิทยาบริการ. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ฉัตรมงคล แนนหนา. (2552). การพัฒนาทรัพยากรบุคคลภาครัฐเพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์จังหวัดตามแนวคิดสมรรถนะ. กรุงเทพฯ: สถาบันดำรงราชานุภาพ.
- เพ็ญพร ทองคำสุก (2553). ตัวแบบสมการโครงสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เพ็ญพร ทองคำสุก (2553). ตัวแบบสมการโครงสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ชาญคณิต กฤตยา สุริยะมณี และอุนิษา เลิศโตมรสกุล. (2553). การนำกลยุทธ์แบบ Community policing มาประยุกต์ใช้ในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในเขตเมือง: กรณีศึกษาชุมชนในเขตลาดพร้าว บางนา และบางพลัด กรุงเทพมหานคร. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ชมสุภัค ครุฑทะ (2554). “ความต้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ประชาคมอาเซียน”
วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์. กรกฎาคม-ธันวาคม 2554. หน้า 63-70.
- สมชาย สุเทศ. (2555). การบริหารการจัดการภาครัฐแนวใหม่ขององค์การบริหารส่วนตำบล
ในจังหวัดนครปฐม. รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- เกียรติศักดิ์ เศรษฐพิณิจ. (2556). ปัจจัยการนำนโยบายไปปฏิบัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
ในจังหวัดนครปฐม. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, วิทยาลัย
บัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- จิตติมา อัครธิตพิงศ์. (2556). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- กรมการท่องเที่ยว. (2559). สถิตินักท่องเที่ยวประจำปี พ.ศ. 2558. เข้าถึงได้จาก
<http://www.tourism.go.th>.
- ธนากร แก่นเกษ. (2560). ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัด
จันทบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17
- อรปภัตร จันทรสาขา. (2562). ภาวะผู้นำสตรีนักบริหารในยุค 4.0. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนคร, 10(2), 512.
- พิชญา พรหมเจริญ. (2564). ภาวะผู้นำของสตรีในบทบาทการบริหารสถานศึกษา ระดับโรงเรียน
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม.
- อัจฉราวดี เกิดศรีทอง. (2564). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบต่อ
สังคมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา.
- อัญธิฐา อักษรศรี และวันชัย แสงสุวรรณ. (2564). บทบาทของสตรีไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0. วารสาร
วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 16(1),
- เสาวนีย์ วิยะบุญ และยุภาติ แหยมสุขสวัสดิ์. (2566). แนวทางการพัฒนาและขับเคลื่อนทุนมนุษย์ใน
ยุคดิจิทัล. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(1), 31-44.
- อัมภา ศรีล้านมี. (2566). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในยุคบริหารวิถีใหม่ที่มีผลต่อ
ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร.
- ณฐกร วัชรสินธุ์ และชุตติกาญจน์ ฉลาดสกุล. (2566). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และการทำงานเป็น
ทีมที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขต
อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารการบริหารท้องถิ่นและนวัตกรรม.
- Goldsmith, M., Greenberg, C. L., Robertson, A. R., & Hu-Chan, M. (2002). *Global
Leadership: The Next Generation*. New Jersey: FT Press.

Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis (3rd ed.)**. New York: Harper and Row.

Bass, Bernard M. & Riggio, Ronald E. (2006). **Transformational Leadership (2nd ed)**. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Burns, James M. (1978). **Leadership**. *New Delhi: Ambika*.

_____. (2003). Atlantic Monthly Press. **Transforming Leadership: A New Pursuit of Happiness**. New York:

Daft, Richard L. (1994). **Management (3rd ed)**. Orlando : The Dryden Press.

การศึกษาอุปสรรค โอกาสและความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ
ผ่านปัญญาประดิษฐ์ของพนักงานขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานคร
The study of Barriers, Opportunities, and Needs for
English Language Skill Development through Artificial Intelligence
of Taxi Drivers in Bangkok

ธีรเดช ชื่นประภาณุสรณ์¹ องค์กร สงวนญาติ² และประกฤติ พูลพัฒน์³
Teeradet Chuenpraphanusorn¹, Ongorn Snguayat² and Prakit Bhulapatna³

Received: 22 April 2026 Revised: 29 April 2026 Accepted: 29 April 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอุปสรรคในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของพนักงานขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานคร 2) ศึกษาโอกาสในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ 3) ศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ 4) เปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล และความรู้เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ 5) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุปสรรค โอกาส กับความต้องการ ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างพนักงานขับรถแท็กซี่จำนวน 400 คน ด้วยแบบสอบถาม และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา การทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์เชิงประเด็น

ผลการวิจัยพบว่า 1) อุปสรรคในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$) โดยอุปสรรคด้านทักษะพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.76$) รองลงมาคืออุปสรรคด้านเวลา ($\bar{X} = 4.49$) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 4.47$) และด้านเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.32$) ตามลำดับ ส่วนด้านทัศนคติมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.46$) 2) โอกาสในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$) โดยด้านการสนับสนุนการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($v = 4.93$) 3) ความต้องการพัฒนาทักษะในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) โดยทักษะการพูดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.98$)

¹ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต; Suan Dusit University. E-mail: teera_det@hotmail.co.th

² มหาวิทยาลัยสวนดุสิต; Suan Dusit University. E-mail: ongornss@gmail.com

³ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต; Suan Dusit University. E-mail: prakit.pew@gmail.com

4) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีผลต่อการรับรู้อุปสรรคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) และ (5) อุปสรรคมีความสัมพันธ์กับความต้องการในระดับสูงมาก ($r = 0.796$) และโอกาสมีความสัมพันธ์กับความต้องการในระดับสูงมาก ($r = 0.988$)

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์ ทักษะภาษาอังกฤษ พนักงานขับรถแท็กซี่ อุปสรรคและโอกาส

Abstract

This study aimed to: (1) examine barriers to using artificial intelligence (AI) for English language development among Bangkok taxi drivers, (2) explore opportunities for AI-assisted English learning, (3) investigate English language development needs through AI, (4) compare differences by personal factors and knowledge of Artificial Intelligence (AI), and (5) analyze relationships among barriers, opportunities, with needs. A mixed methods design was employed, combining quantitative data from 400 taxi drivers and qualitative data from in-depth interviews with 10 key informants. Data were analyzed using descriptive statistics, t-test, one-way ANOVA, Pearson's correlation, and thematic analysis.

Results revealed that: (1) overall barriers were at a high level ($\bar{X} = 4.11$), with foundational skill barriers scoring highest ($\bar{X} = 4.76$), followed by time ($\bar{X} = 4.49$), economic ($M = 4.47$), and technology barriers ($\bar{X} = 4.32$); attitudinal barriers scored lowest ($\bar{X} = 2.46$). (2) Overall opportunities were at the highest level ($\bar{X} = 4.77$), led by learning support ($\bar{X} = 4.93$). (3) Overall development needs were at the highest level ($\bar{X} = 4.59$), with speaking skills scoring highest ($\bar{X} = 4.98$). (4) Age, education level, work experience and knowledge and experience of Artificial Intelligence (AI) significantly influenced barrier perceptions ($p < .05$). (5) The barriers are very strongly correlated with needs ($r = 0.796$), and opportunities are also very strongly correlated with needs ($r = 0.988$).

Keywords: Artificial intelligence, English language skills, Taxi drivers, Barriers and opportunities

บทนำ (Introduction)

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นฟันเฟืองหลักของเศรษฐกิจไทย โดยในปี พ.ศ. 2568 มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้าไทยประมาณ 32.97 ล้านคน สร้างรายได้รวมกว่า 2.71 ล้านล้านบาท ซึ่งกรุงเทพมหานครยังคงครองแชมป์เมืองที่มีนักท่องเที่ยวมากที่สุดในโลกติดต่อกันหลายปี อย่างไรก็ตามหัวใจสำคัญของการสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือนคือการคมนาคมขนส่ง โดยเฉพาะรถแท็กซี่ซึ่งเป็นทางเลือกหลักในการเดินทางของนักท่องเที่ยวต่างชาติ แต่ข้อมูลจากสมาคมผู้ขับแท็กซี่และสามล้อกรุงเทพมหานคร. (2567) กลับพบว่าจำนวนผู้ขับในกรุงเทพฯ ลดลงเหลือเพียงประมาณ 4,000 คน เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและการแข่งขันจากระบบขนส่งอื่น

ทั้งนี้ อุปสรรคสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการบริการคือปัญหาด้านภาษา ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2565) ระบุว่าแรงงานในภาคขนส่งส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาไม่สูงนักและมีทักษะภาษาอังกฤษจำกัด ซึ่งความสามารถในการสื่อสารของผู้ให้บริการมีผลอย่างยิ่งต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ดังนั้นการพัฒนาทักษะภาษาของแรงงานกลุ่มนี้จึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรม (Prapphal, 2003)

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เช่น ChatGPT, Google Translate หรือแอปพลิเคชันอย่าง Speak ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ภาษาแบบพึ่งพาตนเองโดยเฉพาะกลุ่มวัยทำงานนอกระบบการศึกษา ซึ่ง AI มีจุดเด่นด้านการปรับเนื้อหาให้เหมาะกับรายบุคคล ให้ผลป้อนกลับทันที และยืดหยุ่นเรื่องเวลา (Kohnke et al., 2023) สอดคล้องกับแนวคิด Mobile-Assisted Language Learning (MALL) ที่ช่วยให้ผู้เรียนใช้เวลาว่างระหว่างวันฝึกฝนผ่านมือถือได้ ซึ่งเหมาะสมกับพฤติกรรมการทำงานของพนักงานขับรถแท็กซี่ที่มีช่วงรอสับผู้โดยสาร อย่างไรก็ตามการนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพต้องควบคู่กับความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัลซึ่งอายุการศึกษาและทักษะพื้นฐานส่งผลต่อการเข้าถึงนวัตกรรม (Van Dijk, 2020) ตามทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (TAM) การที่แรงงานกลุ่มนี้จะใช้ AI หรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้ถึงประโยชน์และความง่ายในการใช้งาน (Davis, 1989) อีกทั้งเนื้อหาต้องใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ของผู้ใหญ่นำไปใช้จริงเช่น การบอกราคา แนะนำสถานที่ เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นกลุ่มนักเรียนนักศึกษาแต่ยังขาดการศึกษากลุ่มแรงงาน เช่นพนักงานขับรถแท็กซี่ซึ่งเป็นด่านหน้าของประเทศที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอุปสรรค โอกาสและความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่าน AI เพื่อเป็นแนวทางในการยกระดับศักยภาพการสื่อสารภาษาอังกฤษและคุณภาพการท่องเที่ยวของไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาอุปสรรคในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของพนักงานขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาโอกาสในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของพนักงานขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ของพนักงานขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อเปรียบเทียบอุปสรรค โอกาส และความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI)
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุปสรรค โอกาส กับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยตัวแปรอิสระแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานขับรถแท็กซี่ ครอบคลุม เพศ อายุ การศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ความถี่ในการรับผู้โดยสาร ระดับภาษาอังกฤษ และการเข้าถึงสมาร์ทโฟน/อินเทอร์เน็ต และ 2) ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับ AI การรู้จักแอปพลิเคชัน AI และประสบการณ์ใช้งาน AI

ตัวแปรตามประกอบด้วย 3 ด้าน คือ อุปสรรค โอกาส กับความต้องการในการใช้ AI เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ โดยตั้งสมมติฐานว่าปัจจัยส่วนบุคคลและความรู้/ประสบการณ์ด้าน AI มีอิทธิพลต่อการรับรู้ทั้งสามด้านดังกล่าว ผู้วิจัยจะเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะและประสบการณ์ต่างกัน เพื่อนำผลไปใช้พัฒนาแนวทางส่งเสริมการใช้ AI เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้เหมาะสมกับบริบทพนักงานขับรถแท็กซี่ในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลและ และ ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) ของพนักงานขับรถแท็กซี่ที่แตกต่างกัน มีอุปสรรค โอกาส และความต้องการในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษแตกต่างกัน

2. อุปสรรค โอกาส กับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ มีความสัมพันธ์กันอย่างไรมีนัยสำคัญทางสถิติ

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหา คือ มุ่งศึกษาประเด็นหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) อุปสรรค ในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านเทคโนโลยี ด้านเวลา ด้านเศรษฐกิจ ด้านทักษะพื้นฐาน และด้านทัศนคติ 2) โอกาสในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ประกอบด้วย การรับรู้ประโยชน์ของ AI ในการพัฒนาทักษะ ภาษาอังกฤษ โอกาสด้านเนื้อหาที่สามารถเรียนรู้ได้ และโอกาสด้านการสนับสนุนการเรียนรู้ และ 3) ความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ ประกอบด้วย ทักษะ 4 ด้าน (ฟัง พูด อ่าน เขียน) สถานการณ์การสื่อสารที่ต้องการพัฒนา และวิธีการเรียนรู้ผ่าน AI ที่ต้องการ โดยมีรูปแบบการวิจัยแบบผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนและรายละเอียดดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรคือ พนักงานขับรถแท็กซี่ที่จดทะเบียนและให้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนประมาณ 78,894 คน (กรมการขนส่งทางบก, 2568)

1.2 กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% ซึ่งได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 398 เพื่อป้องกันความผิดพลาดในการเก็บรวบรวมข้อมูล จึงเก็บกลุ่มอย่างเป็นจำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) เริ่มจากแบ่งกลุ่มพื้นที่ (Cluster) คือ สนามบิน สุวรรณภูมิ สนามบินดอนเมือง สถานีรถไฟฯ ห้างสรรพสินค้า แหล่งท่องเที่ยว ต่อด้วยการสุ่มจากจุดรับส่งผู้โดยสารหลัก (Stratified) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ 1) เป็นพนักงานขับรถแท็กซี่ที่จดทะเบียนและให้บริการในเขตกรุงเทพมหานครอย่างน้อย 1 ปี 2) มีประสบการณ์รับผู้โดยสารต่างชาติ อย่างสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง 3) สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดีและมีความเข้าใจในการใช้ สมาร์ทโฟนเบื้องต้น และ 4) สมัครใจร่วมตอบแบบสอบถาม

การวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต โดยมี เลขที่รับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ SDU-RDI-SHS 2026-032

2. เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพ

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) แบ่งเป็น 6 ตอน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 8 ข้อ 2) ความรู้และประสบการณ์

เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ 5 ข้อ 3) อุปสรรคในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ 21 ข้อ 4) โอกาสในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ 17 ข้อ 5) ความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ 35 ข้อ และ 6) ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติมเป็นคำถามปลายเปิด

2.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (ค่าระหว่าง 0.67-1.00) และหาค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's Alpha) จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 30 ชุด (try out) กับกลุ่มทดลองที่มีลักษณะเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่างจริงซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งชุดเท่ากับ 0.95

2.3. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ครอบคลุมทุกกะเวลาการทำงาน

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 2 ชนิด คือ 1) สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) สถิติอนุมานเพื่อทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ t-test, One-Way ANOVA และ Pearson Correlation

วิธีดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 คน จาก 5 สถานที่หลัก สนามบินสุวรรณภูมิ สนามบินดอนเมือง สถานีรถไฟฟ้ามหานครสายสีแดงตามคำแนะนำของสมาคมแท็กซี่แห่งประเทศไทย โดยมีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้ 1) เป็นพนักงานขับรถแท็กซี่ที่จดทะเบียนและให้บริการในเขตกรุงเทพมหานครอย่างน้อย 1 ปี 2) มีประสบการณ์รับผู้โดยสารต่างชาติอย่างสม่ำเสมออย่างน้อย 3 ครั้ง/สัปดาห์ 3) สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ดีและมีความเข้าใจในการใช้สมาร์ตโฟนเบื้องต้น 4) สนใจเข้าร่วมการสัมภาษณ์และยินยอมให้บันทึกเสียงการสนทนา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อความยืดหยุ่นและได้ข้อมูลเชิงลึกช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นประสบการณ์และมุมมองได้อย่างอิสระ ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ 1) ข้อมูลพื้นฐานและประสบการณ์การทำงาน 2) อุปสรรคและโอกาสในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ และ 3) ความต้องการและข้อเสนอแนะ สำหรับการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน (ท่านเดียวกับการตรวจสอบแบบสอบถาม) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของคำถาม ความครอบคลุมของเนื้อหา ความชัดเจนของภาษาและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นปรับปรุงแก้ไขและทดลองใช้กับพนักงานขับรถแท็กซี่จำนวน 2 ท่านที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงเพื่อทดสอบความเข้าใจและปรับแก้ไขคำถามให้เหมาะสมและตรงประเด็น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน จาก 5 สถานที่ ที่ละ 2 คน คือสนามบินสุวรรณภูมิ สนามบินดอนเมือง สถานีรถไฟฟ้า ห้างสรรพสินค้า และแหล่งท่องเที่ยว รายบุคคล คนละ 30-40 นาที พร้อมบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เชิงประเด็นดังนี้ 1) เริ่มจากการถอดเทปคำต่อคำ 2) กำหนดรหัส 3) จัดกลุ่มประเด็น 4) การทบทวนและปรับแต่งประเด็นในรูปแบบการตรวจสอบความน่าเชื่อถือแบบสามเส้า 5) การนิยามและตั้งชื่อประเด็น โดยเขียนคำอธิบายของแต่ละประเด็นว่ามีเนื้อหาอะไรบ้างและสัมพันธ์กับประเด็นอื่นอย่างไรและ 6) การนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการพรรณนา

ผลการวิจัย (Research Results)

สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณ

1. เพื่อศึกษาอุปสรรคในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของพนักงานขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานคร

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายร้อยละ 99.00 มีอายุอยู่ในช่วง 50-59 การศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 50.25 ประสบการณ์ขับรถแท็กซี่ระหว่าง 6-10 ร้อยละ 29.00 พื้นที่ให้บริการหลักเป็นพื้นที่ทั่วไป/ไม่จำกัดพื้นที่ ร้อยละ 55.25 ความถี่ในการรับผู้โดยสารชาวต่างชาติสัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง ร้อยละ 54.25 ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษส่วนใหญ่รู้คำศัพท์พื้นฐานร้อยละ 48.00 ส่วนใหญ่มีสมาร์ทโฟนแต่อินเทอร์เน็ตไม่เสถียรหรือไม่จำกัด ร้อยละ 50.75

1.2 ความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เคยได้ยินเกี่ยวกับ AI บ้างร้อยละ 74.50 แอปพลิเคชัน AI ที่รู้จักมากที่สุดคือ Siri/Google Assistant ร้อยละ 50.25 เคยใช้แอปพลิเคชันเพื่อเรียนรู้หรือช่วยแปลภาษาอังกฤษขณะสนทนากับผู้โดยสารร้อยละ 65.25

1.3 อุปสรรคในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ พบว่า อุปสรรคด้านทักษะพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.76) รองลงมาคืออุปสรรคด้านเวลา (4.49) ด้านเศรษฐกิจ (4.47) และด้านเทคโนโลยี (4.32) ตามลำดับ ส่วนอุปสรรคด้านทัศนคติและความเชื่อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (2.46) ทั้งนี้อุปสรรคด้านทักษะพื้นฐานสูงสุดคือไม่เข้าใจไวยากรณ์ภาษาอังกฤษ (ค่าเฉลี่ย 4.84) ความไม่มั่นใจในการออกเสียง (4.74) และการจำคำศัพท์ได้ยาก (4.73) อุปสรรคด้านเทคโนโลยี คือ กลัวหรือรู้สึกว่ายากเกินไปมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.70) อุปสรรคด้านเวลาคือไม่มีเวลาว่างเพียงพอในการเรียนรู้ (4.60) และด้านเศรษฐกิจคือรายได้ไม่แน่นอนมีค่าเฉลี่ย (4.58) ขณะที่อุปสรรคด้านทัศนคติและความเชื่อที่โดดเด่น คือ การเคยล้มเหลวในการเรียนภาษาอังกฤษมาก่อน (4.54)

2. เพื่อศึกษาโอกาสในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของพนักงานขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานคร

โอกาสในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.77) โดยโอกาสด้านการสนับสนุนการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.93) รองลงมา คือ โอกาสด้านเนื้อหาที่สามารถเรียนรู้ได้ (4.69) และการรับรู้ประโยชน์ของ AI (4.69) ตามลำดับ ส่วนด้านการสนับสนุนการเรียนรู้ พบว่าความต้องการการอบรมหรือแนะนำวิธีการใช้งาน AI มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.99) รองลงมาคือต้องการเนื้อหาที่ออกแบบสำหรับคนขับแท็กซี่โดยเฉพาะ (4.99) และต้องการกลุ่มหรือชุมชนเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน (4.97) ด้านเนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้มากที่สุดคือการอธิบายเส้นทางเป็นภาษาอังกฤษ (4.95) และด้านการรับรู้ประโยชน์ของ AI พบว่า AI ไม่ตัดสินหรือทำให้รู้สึกอายนี้ออกแบบมาเพื่อช่วยคนขับแท็กซี่พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษโดยเฉพาะมาก

3. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ของพนักงานขับรถแท็กซี่

ความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.59) โดยความสามารถเฉพาะด้านที่ต้องการพัฒนามีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.69) รองลงมาคือสถานการณ์การสื่อสาร (4.68) วิธีการเรียนรู้ผ่าน AI (4.37) และทักษะภาษาอังกฤษ 4 ด้าน (4.24) ตามลำดับ สำหรับทักษะภาษาอังกฤษ คือ ทักษะการพูดมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.98) โดยเฉพาะกับสถานการณ์การรับมือกับปัญหาและข้อร้องเรียน (4.83) ด้านวิธีการเรียนรู้ผ่าน AI พบว่า การฝึกพูดโต้ตอบกับ AI แบบ real-time มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.95) รองลงมาคือการเรียนรู้ที่เหมาะสมเป็นบทเรียนสั้นๆ 5-10 นาที (4.85) และการเรียนรู้ผ่านบทสนทนาจำลองสถานการณ์จริง (4.84) เมื่อสอบถามถึงระดับทักษะที่ต้องการบรรลุ พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 74.50 ต้องการสื่อสารเบื้องต้นได้ เช่น ทักทาย บอกราคา บอกทาง ร้อยละ 60.75 และ ยินดีเรียนรู้ตามโอกาสโดยไม่กำหนดเวลาชัดเจน โดยช่วงเวลาที่สะดวกที่สุดคือระหว่างรอผู้โดยสาร ร้อยละ 68.25

4. เพื่อเปรียบเทียบอุปสรรค โอกาส และความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI)

4.1 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคในการใช้ AI เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษในภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=177.257, p=.000$) โดยพบว่า

ผู้ที่มีอายุมากกว่ามีความรู้สึกถึงอุปสรรคในทุกด้านสูงกว่าผู้ที่ยุ่่น้อยกว่า โดยเฉพาะกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไปมีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด (4.51) เปรียบกับกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปีที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (3.33) ผลการเปรียบเทียบรายคู่โดยวิธีเชฟพบว่า ทุกคู่อายุมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=108.287$, $p=.000$) โดยผู้ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษามีค่าเฉลี่ยรวมต่ำสุด (3.84) ขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.53) ซึ่งอาจเนื่องมาจากกลุ่มนี้ตระหนักถึงช่องว่างระหว่างทักษะที่มีกับที่ต้องการมากกว่า

สำหรับการจำแนกตามประสบการณ์ขับรถแท็กซี่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=86.522$, $p=.000$) ผู้มีประสบการณ์มากกว่า 15 ปีมีค่าเฉลี่ยรวมสูงที่สุด (4.43) ในขณะที่ผู้ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 1 ปีมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (3.55) สะท้อนว่ายังมีประสบการณ์มากขึ้นยิ่งรับรู้ถึงอุปสรรคมากขึ้น

4.2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสจำแนกตามความถี่รับผู้โดยสาร ชาวต่างชาติและระดับความสามารถภาษาอังกฤษ จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความถี่ในการรับผู้โดยสารชาวต่างชาติต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสในการใช้ AI แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=76.072$, $p=.001$) โดยกลุ่มที่รับผู้โดยสารชาวต่างชาติเดือนละ 1-2 ครั้งและนานๆ ครั้งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.96 และ 4.95) ส่วนกลุ่มที่รับทุกวันมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (4.42) ผลการเปรียบเทียบรายคู่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มที่รับทุกวันและสัปดาห์ละ 3-4 ครั้งมีความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างมีนัยสำคัญ

เมื่อจำแนกตามระดับความสามารถภาษาอังกฤษ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความสามารถต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับโอกาสแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=87.710$, $p=.000$) โดยกลุ่มที่ไม่มีความรู้ภาษาอังกฤษเลยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.97) และลดลงตามลำดับเมื่อระดับความสามารถสูงขึ้น โดยกลุ่มที่สื่อสารได้ดี/คล่องแคล่วมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (4.21) สะท้อนว่าผู้ที่มีทักษะภาษาอังกฤษน้อยว่่มองเห็นโอกาสในการพัฒนาผ่าน AI สูงกว่า

4.3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาทักษะจำแนกตามประสบการณ์การใช้ AI จากการทดสอบที (t-test) พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เคยได้ย่ินเกี่ยวกับ AI มีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่าน AI สูงกว่ากลุ่มที่ไม่เคยได้ย่ินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t=22.171$, $p=.000$) เช่นเดียวกับกลุ่มที่รู้จักแอปพลิเคชัน AI ($t=13.947$, $p=.000$) กลุ่มที่เคยใช้การแปลภาษาขณะสนทนากับผู้โดยสาร ($t=22.948$, $p=.000$) กลุ่มที่เคยใช้เรียนรู้คำศัพท์และประโยค ($t=7.361$, $p=.000$) กลุ่มที่เคยฝึกการออกเสียง ($t=4.994$, $p=.000$) และกลุ่ม

ที่เคยถาม-ตอบข้อสงสัยเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ ($t=7.145$, $p=.000$) ล้วนมีความต้องการสูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีประสบการณ์นั้นๆ อย่างมีนัยสำคัญ

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อจำแนกตามระดับการเคยใช้แอปพลิเคชัน AI พบว่าทั้งสามกลุ่มคือกลุ่มที่ใช้บางครั้ง เคยลองใช้แต่เลิกแล้วและไม่เคยใช้เลย มีความต้องการพัฒนาทักษะแตกต่างกันทุกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=327.557$, $p=.000$) โดยกลุ่มที่ใช้บางครั้งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (4.78) รองลงมาคือกลุ่มที่เคยลองใช้แต่เลิกแล้ว (4.57) และต่ำสุดคือกลุ่มที่ไม่เคยใช้เลย (4.18) นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างที่มีความพึงพอใจกับการใช้ AI เรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับพอใจมีความต้องการสูงกว่ากลุ่มระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญ ($t=5.784$, $p=.000$) ซึ่งผลการวิเคราะห์ที่ได้สอดคล้องตามสมมติฐานที่ 1

4.4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) จากค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ จำแนกตามความรู้เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) ผู้วิจัยดำเนินการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยการทดสอบที (t -test) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการรู้จักหรือเคยได้ยินเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ ในภาพรวมแตกต่างกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีการรู้จักหรือไม่เคยได้ยินเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t=22.171$, $p=.000$)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ จำแนกตามประสบการณ์การใช้แอปพลิเคชัน AI เพื่อเรียนรู้หรือช่วยในการสื่อสารภาษาอังกฤษ ที่ปรากฏในตารางที่ 4.40 ผู้วิจัยดำเนินการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ จำแนกตามการเคยใช้แอปพลิเคชัน AI เพื่อเรียนรู้หรือช่วยในการสื่อสารภาษาอังกฤษ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีการเคยใช้แอปพลิเคชัน AI เพื่อเรียนรู้หรือช่วยในการสื่อสารภาษาอังกฤษต่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F=327.557$, $p=.000$)

5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุปสรรค โอกาส และความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์

ความสัมพันธ์ระหว่างอุปสรรค โอกาส กับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ จากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation) พบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับอุปสรรคและโอกาสในการใช้ AI มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในระดับปานกลางถึงสูง ($r = 0.233-0.907$) โดยอุปสรรคด้านทักษะพื้นฐาน

มีความสัมพันธ์กับโอกาสด้านการสนับสนุนการเรียนรู้สูงสุด ($r = 0.907$) ยกเว้นอุปสรรคด้านทัศนคติและความเชื่อที่ไม่มีความสัมพันธ์กับโอกาสด้านการสนับสนุนการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญ ($r = 0.090$, $p = .071$)

ความสัมพันธ์ระหว่างอุปสรรคกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่าน AI พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางถึงสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.280-0.839$) โดยอุปสรรคด้านทักษะพื้นฐานมีความสัมพันธ์กับความต้องการในทุกด้านสูงที่สุด โดยเฉพาะกับความสามารถเฉพาะด้านที่ต้องการพัฒนา ($r = 0.834$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่ายิ่งรับรู้อุปสรรคด้านทักษะพื้นฐานมาก ยิ่งมีความต้องการพัฒนาทักษะสูงขึ้นตามไปด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างโอกาสกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่าน AI มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 0.950-0.989$) โดยความสัมพันธ์ระหว่างโอกาสรวมกับความต้องการรวมมีค่าสูงที่สุด ($r = 0.988$) สะท้อนให้เห็นว่าการรับรู้โอกาสในการใช้ AI เพื่อการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ผลนี้ชี้ให้เห็นว่าการเสริมสร้างการรับรู้ถึงโอกาสและประโยชน์ของ AI จะเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นแรงจูงใจในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้ขับรถแท็กซี่ ซึ่งผลการวิเคราะห์ที่ได้สอดคล้องตามสมมติฐานที่ 2

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพสามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็นหลัก โดยประเด็นแรก ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 29-60 ปี มีประสบการณ์ขับรถแท็กซี่ตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาตั้งแต่ประถมศึกษาขึ้นไป และปฏิบัติงานในพื้นที่สำคัญ เช่น สนามบิน สถานีรถไฟฯ ห้างสรรพสินค้า และแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการรับรู้โดยชาวต่างชาติเฉลี่ย 5-7 ครั้งต่อสัปดาห์ ซึ่งสะท้อนถึงโอกาสในการใช้ภาษาอังกฤษในงานจริงอย่างสม่ำเสมอ

ประเด็นที่สอง ประสบการณ์และปัญหาการสื่อสารภาษาอังกฤษ พบว่า 2) ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงลบต่อการใช้ภาษาอังกฤษ รู้สึกกังวล ไม่มั่นใจ หรือกลัวการสื่อสารผิดพลาด มีเพียงส่วนน้อยที่มองว่าเป็นความท้าทาย 3) ปัญหาหลักคือด้านการฟังและการทำความเข้าใจ ซึ่งมีระดับความสามารถแตกต่างกันตั้งแต่ฟังไม่ได้เลย ฟังได้เฉพาะคำพื้นฐาน ไปจนถึงฟังได้แต่ตีตปัญหาสำเนียง ขณะที่การพูดได้รับผลทั้งจากข้อจำกัดด้านภาษาและปัจจัยทางจิตวิทยา เช่น ความกลัวใช้ไวยากรณ์ผิดหรือไม่กล้าโต้ตอบ 4) วิธีการแก้ปัญหาที่ใช้ร่วมกัน ได้แก่ การให้ผู้โดยสารพิมพ์ปลายทาง การใช้แอปแปลภาษา และการใช้ภาษากาย แม้ช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความล่าช้า ความปลอดภัย และความแม่นยำ 5) อย่างไรก็ตาม ผู้ให้สัมภาษณ์

ทุกคนเห็นตรงกันว่า ทักษะภาษาอังกฤษมีความสำคัญต่อรายได้และโอกาสในการทำงาน โดยเฉพาะ การได้รับทิปและการให้บริการผู้โดยสารต่างชาติ

ประเด็นที่สาม ความรู้และการใช้ AI เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ พบว่า 6) ผู้ให้สัมภาษณ์ ทุกคนเคยได้ยินหรือรู้จัก AI แต่มีระดับความเข้าใจและประสบการณ์ใช้งานแตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่ ยังอยู่ในระดับพื้นฐาน 7) มีการใช้แอปพลิเคชัน เช่น Google Translate เป็นเครื่องมือหลัก ในการสื่อสาร แต่พบปัญหาด้านความล่าช้า ความไม่ปลอดภัยระหว่างขับรถ และความแม่นยำใน สภาพแวดล้อมที่มีเสียงรบกวน 8) ขณะเดียวกัน ส่วนใหญ่แทบไม่มีประสบการณ์ใช้ AI เพื่อการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษ เนื่องจากไม่รู้จักแอป ขาดทักษะดิจิทัล เวลา และคำแนะนำที่เหมาะสม 9) อุปสรรค สำคัญในการใช้ AI ได้แก่ ข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ ทักษะดิจิทัล เวลาในการทำงานที่ยาวนาน และค่าใช้จ่าย แม้จะมีข้อจำกัดดังกล่าว ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนยังคงมีทัศนคติเชิงบวกต่อการพัฒนา ทักษะภาษาอังกฤษ โดยแม้บางส่วน โดยเฉพาะกลุ่มอายุสูง จะรู้สึกว่ายากเกินไป แต่ยังมีแรงจูงใจใน การพัฒนาตนเอง และมองว่าการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทอาชีพจะช่วยให้สามารถนำไปใช้ได้จริง และเกิดประโยชน์สูงสุดในการประกอบอาชีพ

อภิปรายผล (Research Discussion)

1. เพื่อศึกษาอุปสรรคในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ ของพนักงานขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์เผยให้เห็นโครงสร้างอุปสรรคที่น่าสนใจและมีนัยสำคัญต่อการออกแบบ โปรแกรมการเรียนรู้ทางภาษาอังกฤษอย่างมาก กล่าวคือ อุปสรรคด้านทักษะพื้นฐาน ($\bar{X} = 4.76$) มีค่าสูงสุด และที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือมีความสัมพันธ์เชิงบวกสูงมากกับการรับรู้โอกาส ($r = 0.907$) และความต้องการพัฒนา ($r = 0.834$) ผลวิจัยนี้กลับตรงข้ามหรือขัดกับหลักสัญชาตญาณทั่วไป ของมนุษย์ที่มักคิดว่าการรับรู้ถึงข้อจำกัดของตนเองจะลดแรงจูงใจในการพัฒนาแต่กลับพบ ปรากฏการณ์ตรงกันข้ามอย่างชัดเจน ซึ่งอธิบายได้อย่างสอดคล้องด้วย Self-Determination Theory ที่ Alamer และ Lee (2021) นำมาประยุกต์ในบริบทการเรียนรู้ภาษา โดยชี้ว่าการรับรู้ ช่องว่างสมรรถนะ (Perceived Competence Gap) สามารถเป็นแรงจูงใจภายในที่ทรงพลังและ ยั่งยืนได้ โดยเฉพาะแรงจูงใจที่มุ่งเรียนภาษาเพื่อวิชาชีพหรือการอยู่รอด

ผลการวิจัยที่สำคัญและเป็นประเด็นที่น่าสนใจ คือการสะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อน ของปรากฏการณ์ตามที่กล่าวอ้างข้างต้นมาอย่างชัดเจน คือความขัดแย้งภายในของอุปสรรค ด้านทัศนคติและความเชื่อ กล่าวคือ แม้ค่าเฉลี่ยรวมของอุปสรรคด้านนี้จะต่ำสุด ($\bar{X} = 2.46$) ซึ่งบ่งชี้ว่ากลุ่มตัวอย่างไม่ได้มีทัศนคติเชิงลบต่อการเรียนรู้โดยทั่วไป แต่ข้อถ้อยเรื่องประสบการณ์ ล้มเหลวในการเรียนภาษาอังกฤษในอดีตกลับมีค่าสูงมาก ($\bar{X} = 4.54$) ซึ่งความขัดแย้งนี้ สะท้อน

ให้เห็นถึงความรู้สึกที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในจิตใจของคนไทยที่ชี้ชัดว่า ระบบการศึกษาภาษาอังกฤษของไทยมุ่งเน้นไวยากรณ์มากกว่าการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ จนทำให้ผู้เรียนไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้แม้ว่าจะใช้เวลาเรียนนานเท่าไรก็ตาม

ตามที่ทฤษฎี Foreign Language Anxiety (Horwitz et al., 1986; Botes et al., 2022) อธิบายว่าความกลัวการถูกประเมินเชิงลบ (Fear of Negative Evaluation) เป็นอุปสรรคทางจิตวิทยาที่เป็นอิสระจากระดับความสามารถทางภาษาจริง กรณีของผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีวุฒิปริญญาตรีแต่ยังคงไม่กล้าพูดกับผู้อื่นโดยชาวต่างชาติในสถานการณ์จริงซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญของข้อค้นพบนี้ที่ยืนยันว่า ระยะเวลาการเรียนภาษาอังกฤษมากเท่าไรก็ได้หมายความว่าผู้เรียนนั้นต้องมีความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษสูงตามระยะเวลาที่เรียน

2. เพื่อศึกษาโอกาสในการใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของพนักงานขับรถแท็กซี่ในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยพบว่าภาพรวมด้านโอกาสอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$) โดยด้านการสนับสนุนการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.93$) กลุ่มตัวอย่างต้องการการอบรมและคำแนะนำวิธีการใช้งาน AI ($\bar{X} = 4.99$) ต้องการเนื้อหาที่ออกแบบมาสำหรับผู้ขับรถแท็กซี่โดยเฉพาะ ($\bar{X} = 4.99$) และต้องการกลุ่มหรือชุมชนเรียนรู้ร่วมกัน ($\bar{X} = 4.97$) ผลนี้สอดคล้องกับแนวคิด Andragogy ของ Knowles, Holton, และ Swanson (2020) ที่ระบุว่าผู้เรียนผู้ใหญ่จะมีแรงจูงใจสูงขึ้นเมื่อเนื้อหาการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตและอาชีพของตน

การที่ AI ไม่ตัดสินหรือทำให้รู้สึกอายเมื่อพูดผิดได้รับคะแนนสูงสุด ($\bar{X} = 4.99$) เป็นปรากฏการณ์ที่อธิบายได้ด้วย Self-Efficacy Theory (Bandura, 1997; Wang et al., 2021) ที่ชี้ว่าสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและไม่ตัดสิน (Low Affective Filter) จะส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าลองผิดลองถูกมากขึ้น ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเรียนรู้ภาษา นอกจากนี้ Kohnke, Moorhouse, และ Zou (2023) ยังอธิบายผ่าน Affective Filter Hypothesis ว่าระดับความวิตกกังวล (Anxiety) ที่สูงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการรับภาษาที่สอง การที่ AI สามารถลด Affective Filter ดังกล่าวได้จึงเป็นโอกาสสำคัญสำหรับผู้ขับรถแท็กซี่มองเห็น ทั้งนี้ร้อยละ 79.25 ของกลุ่มตัวอย่างต้องการใช้เฉพาะแอปที่บริการฟรี สอดคล้องกับข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจที่พบในผลการวิจัย

3. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ของพนักงานขับรถแท็กซี่

สำหรับภาพรวมความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่าน AI อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$) โดยทักษะการพูดเพื่อสื่อสารโต้ตอบมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.98$) รองลงมา คือ ทักษะการฟัง ($\bar{X} = 4.79$) และการอ่าน ($\bar{X} = 4.74$) ในขณะที่ทักษะการเขียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

($\bar{X} = 2.45$) ผลนี้สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ภาษาในบริบทการสื่อสาร (Communicative Language Teaching) ที่ Lamb (2022) เน้นว่าแรงจูงใจในการเรียนภาษาจะสูงขึ้นเมื่อผู้เรียนเห็นประโยชน์ที่ชัดเจนและตรงกับความต้องการในชีวิตจริง ซึ่งในกรณีนี้คือการสนทนาโต้ตอบกับผู้โดยสารต่างชาติโดยตรง

ทั้งนี้ วิธีการเรียนรู้ที่ต้องการมากที่สุดคือการฝึกพูดโต้ตอบกับ AI แบบ Real-time ($\bar{X} = 4.95$) รองลงมาคือการเรียนรู้เป็นบทเรียนสั้น 5-10 นาที ($\bar{X} = 4.85$) สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้แบบ Mobile Learning ของ Stockwell (2022) ที่ชี้ว่าการเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์พกพาควรออกแบบให้เป็นหน่วยเรียนขนาดเล็ก (Microlearning) ที่สามารถเรียนรู้ได้ตามโอกาสและสถานที่ที่สะดวก ซึ่งสอดคล้องกับที่กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 68.25 ระบุว่าช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการเรียนรู้คือระหว่างรอผู้โดยสาร นอกจากนี้ Burston และ Giannakou (2022) ยังระบุว่า ระบบ CALL ที่มีประสิทธิภาพควรมีฟีดแบ็ก Immediate Feedback เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงผลงานได้ทันที ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการในการเรียนรู้ผ่านบทสนทนาจำลองสถานการณ์จริง ($\bar{X} = 4.84$)

สถานการณ์การสื่อสารที่ต้องการพัฒนามากที่สุดคือการรับมือกับปัญหาและข้อร้องเรียน ($\bar{X} = 4.83$) รองลงมา คือ การบอกราคาค่าโดยสาร ($\bar{X} = 4.82$) สะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจเชิงเครื่องมือ (Instrumental Motivation) ตามแนวคิดของ Henry (2022) ที่อธิบายว่าผู้เรียนภาษาที่สองจะมีแรงจูงใจสูงเมื่อการเรียนภาษานั้นนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ทางปฏิบัติ เช่น การได้รับรายได้ที่มากขึ้นหรือการแก้ปัญหาในงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เพื่อเปรียบเทียบอุปสรรค โอกาส และความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI)

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) พบว่า ตัวแปรด้านอายุมีผลต่อการรับรู้อุปสรรคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 177.257, p = .000$) โดยกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไปรับรู้อุปสรรคสูงสุด ($\bar{X} = 4.51$) ในขณะที่กลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปีรับรู้อุปสรรคต่ำสุด ($\bar{X} = 3.33$) ผลนี้สอดคล้องกับ UTAUT ของ Tamilmani et al. (2021) ที่ระบุว่าอายุเป็นตัวแปรกลั่นกรอง (Moderating Variable) ที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยี โดยผู้สูงอายุมักมีความวิตกกังวลต่อเทคโนโลยีสูงกว่า ทั้งนี้ Talukder et al. (2020) ยังชี้ให้เห็นว่ากลุ่ม Laggards ในการแพร่กระจายนวัตกรรมมักเป็นผู้สูงอายุที่มีความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงสูง

ผลการเปรียบเทียบตามระดับการศึกษาพบว่ากลุ่มที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายรับรู้อุปสรรคสูงสุด ($\bar{X} = 4.53$) ขณะที่กลุ่มที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษารับรู้อุปสรรคต่ำสุด ($\bar{X} = 3.84$) ผลที่ขัดแย้งกับความคาดหวังนี้อธิบายได้ด้วยแนวคิด Metacognitive Awareness กล่าวคือกลุ่มที่มีการศึกษาสูงกว่ามักตระหนักถึงช่องว่างระหว่างสิ่งที่ตนมีกับสิ่งที่ต้องการได้

ชัดเจนกว่า (Knowles, Holton, & Swanson, 2020) ในขณะที่กลุ่มที่มีการศึกษามากกว่าอาจยังไม่ได้ประเมินความยากง่ายของสิ่งที่ต้องเรียนรู้อย่างครบถ้วน สำหรับตัวแปรประสบการณ์การขับรถ พบว่ายังมีประสบการณ์มากขึ้นยิ่งรับรู้อุปสรรคสูงขึ้น (ผู้มีประสบการณ์มากกว่า 15 ปี $\bar{X} = 4.43$) อธิบายได้ว่าผู้ขับรถที่ทำงานมานานได้สัมผัสกับความท้าทายจากการสื่อสารกับผู้โดยสารชาวต่างชาติมากกว่า จึงตระหนักถึงอุปสรรคได้ชัดเจนกว่า

ผลการทดสอบ t-test พบว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์กับ AI ทุกรูปแบบมีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่าน AI สูงกว่ากลุ่มที่ไม่มีประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่น่าสนใจ คือ กลุ่มที่ใช้แอปพลิเคชัน AI แปลภาษาขณะสนทนากับผู้โดยสารมีความต้องการสูงสุด ($t = 22.948$, $p = .000$) ผลนี้สอดคล้องกับ TAM ของ Davis (1989) ที่อธิบายว่าประสบการณ์การใช้งานในเชิงบวกจะเพิ่มการรับรู้ประโยชน์ของเทคโนโลยีและนำไปสู่ความตั้งใจในการใช้งานต่อไป นอกจากนี้ Henry (2022) ชี้ว่าประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จแม้เพียงเล็กน้อยสามารถสร้าง Ideal L2 Self ที่แข็งแกร่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนมองเห็นภาพอนาคตของตนเองในฐานะผู้ใช้ภาษาที่สองได้ชัดเจนขึ้น

กลุ่มที่รับรู้ผู้โดยสารชาวต่างชาติเดือนละ 1-2 ครั้งและนาน ๆ ครั้งมองเห็นโอกาสในการใช้ AI สูงสุด ($\bar{X} = 4.96$ และ 4.95) ในขณะที่กลุ่มที่รับทุกวันมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.42$) อธิบายได้ว่ากลุ่มที่รับรู้ผู้โดยสารบ่อยครั้งอาจได้พัฒนากลยุทธ์การสื่อสารแบบอื่นไปแล้ว เช่น การใช้ภาษากาย การแสดงหน้าจอตอร์คซ์ท์ หรือการใช้แอปแปลภาษาอย่างคุ้นเคย จึงรับรู้ความจำเป็นในการพัฒนาทักษะผ่าน AI น้อยกว่ากลุ่มที่มีโอกาสได้รับผู้โดยสารชาวต่างชาติบ่อยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Darasawang และ Reinders (2021) ที่อธิบายว่าความต้องการใช้เทคโนโลยีภาษาจะเพิ่มขึ้นเมื่อผู้ใช้ตระหนักถึงช่องว่างความสามารถของตน

ความรู้เกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) และประสบการณ์การใช้แอปพลิเคชัน AI มีอิทธิพลต่อความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่าน AI อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่เคยรู้จักหรือมีประสบการณ์ใช้ AI มีระดับความต้องการสูงกว่ากลุ่มที่ไม่เคยรู้จักหรือไม่เคยใช้ ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่าการรับรู้และประสบการณ์ตรงช่วยลดความไม่แน่นอนในการใช้เทคโนโลยีเพิ่มความเชื่อมั่น และทำให้เห็นประโยชน์ของ AI ต่อการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษอย่างเป็นรูปธรรม

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการยอมรับเทคโนโลยีที่ชี้ว่าความรู้และประสบการณ์มีบทบาทสำคัญต่อทัศนคติและความตั้งใจใช้เทคโนโลยี (Yi & Choi, 2023) ดังนั้น การส่งเสริมความรู้พื้นฐานและการสร้างโอกาสให้ผู้ใช้งานได้ทดลองใช้ AI ในบริบทจริง จะช่วยเพิ่มความต้องการและการยอมรับการใช้ AI เพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษได้มากยิ่งขึ้น

5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุปสรรค โอกาส และความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่านปัญญาประดิษฐ์

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันพบว่าอุปสรรคด้านทักษะพื้นฐานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับโอกาสด้านการสนับสนุนการเรียนรู้ในระดับสูงมาก ($r = 0.907$) และมีความสัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาความสามารถเฉพาะด้านในระดับสูง ($r = 0.834$) ความสัมพันธ์นี้สะท้อนให้เห็นว่ายิ่งรับรู้ถึงข้อจำกัดของตนเองมากขึ้น ยิ่งมองเห็นคุณค่าของโอกาสและมีแรงผลักดันในการพัฒนามากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Self-Determination Theory ที่ Alamer (2022) นำมาอธิบายในบริบทภาษา โดยระบุว่าความรู้สึกขาดแคลน (Perceived Competence Gap) สามารถเป็นแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ที่ทรงพลังได้ ที่น่าสนใจที่สุดคือความสัมพันธ์ระหว่างโอกาสรวมและความต้องการรวมอยู่ในระดับสูงมาก ($r = 0.988$) ซึ่งให้เห็นว่าการรับรู้โอกาสในการใช้ AI เพื่อการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษอย่างใกล้ชิดที่สุด ผลนี้สนับสนุนแนวคิดของ Talukder et al. (2020) ที่ระบุว่า การรับรู้ถึงประโยชน์สัมพัทธ์ (Relative Advantage) ของนวัตกรรมเป็นตัวพยากรณ์ที่สำคัญที่สุดในการยอมรับนวัตกรรม และยังสอดคล้องกับ UTAUT ของ Venkatesh et al. (2003) ซึ่ง Tamilmani et al. (2021) ได้ทบทวนและยืนยันว่าการคาดหวังประสิทธิภาพ (Performance Expectancy) มีอิทธิพลสูงสุดต่อความตั้งใจในการใช้เทคโนโลยี นัยสำคัญประการหนึ่งจากผลนี้คือการออกแบบโปรแกรมพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษผ่าน AI สำหรับผู้ขาดแคลนที่ควรเน้นการสื่อสารและสาธิตให้เห็นถึงโอกาสและประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมก่อนเป็นอันดับแรก

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ (New Knowledge)

งานวิจัยนี้ได้บูรณาการทฤษฎีสำคัญด้านการเรียนรู้ภาษาที่สอง การเรียนรู้ผู้ใหญ่ การยอมรับเทคโนโลยี และแรงจูงใจ เข้ากับบริบทวิชาชีพของพนักงานขับรถแท็กซี่อย่างเป็นระบบ โดยกรอบแนวคิดประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการเชิงบริบทวิชาชีพ การออกแบบเนื้อหาเฉพาะสถานการณ์ การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ปลอดภัยทางจิตวิทยา การออกแบบ Micro-learning และระบบสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

จุดเด่นขององค์ความรู้ใหม่คือการออกแบบเฉพาะสำหรับกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ต้น โดยผสานปัจจัยด้านจิตวิทยา บริบทการทำงานจริง และข้อจำกัดด้านทรัพยากรเข้าไว้ในแกนกลางของการออกแบบ แตกต่างจากแนวทางเดิมที่มักนำโมเดลทั่วไปมาปรับใช้ภายหลัง ทำให้กรอบแนวคิดมีความสอดคล้องกับการใช้งานจริงและตอบโจทย์ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่นี้ก่อให้เกิดคุณค่าใน 3 มิติ ได้แก่ เชิงทฤษฎีที่ช่วยขยายและท้าทายกรอบคิดเดิม เชิงปฏิบัติที่เป็นแนวทางออกแบบการเรียนรู้ที่ใช้ได้จริง และเชิงนโยบายที่สนับสนุนการลด

ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ทั้งยังสามารถต่อยอดสู่การพัฒนาแอปพลิเคชันและการทดลองภาคสนาม เพื่อประเมินผลกระทบต่อทักษะภาษา ความมั่นใจ และรายได้ของผู้ใช้บัตรแท็กซี รวมถึงขยายผลไปยังกลุ่มอาชีพบริการอื่นในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ใช้

ควรพัฒนาเครื่องมือหรือแอปพลิเคชัน AI ที่สอดคล้องกับบริบทการทำงานของพนักงานบัตรแท็กซี โดยออกแบบเป็น Micro-learning ใช้เวลาสั้น (5-10 นาที) เน้นสถานการณ์สื่อสารจริง ใช้งานง่าย รองรับผู้มีทักษะดิจิทัลต่ำ และใช้ได้ในสภาพแวดล้อมที่มีข้อจำกัด ควบคู่กับการจัดอบรมการใช้ AI พัฒนาเนื้อหาเฉพาะอาชีพ สร้างชุมชนการเรียนรู้ และลดข้อจำกัดด้านค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ควรมุ่งเสริมความมั่นใจ ลดความกังวล และส่งเสริมการฝึกโต้ตอบกับ AI เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรพัฒนาและทดสอบต้นแบบเครื่องมือ AI ในสถานการณ์จริง เพื่อประเมินผลต่อทักษะภาษาอังกฤษ ความมั่นใจ และผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงทดลอง เช่น RCT เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ควรขยายการศึกษาไปยังอาชีพบริการอื่น ศึกษาปัจจัยด้านจิตวิทยาการออกแบบ UX/UI สำหรับผู้มีทักษะดิจิทัลต่ำ และผลกระทบระยะยาวของการใช้ AI เพื่อพัฒนาแนวทางเชิงนโยบายที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมการขนส่งทางบก. (2568). รายงานข้อมูลสะสมจากกรมการขนส่งทางบก 2569. จาก <https://www.dlt.go.th>
- สมาคมผู้ขับแท็กซี่และสามล้อกรุงเทพมหานคร. (2567). สถิติจำนวนพนักงานขับรถแท็กซี่จดทะเบียนในเขตกรุงเทพมหานคร. <https://www.thaifranchisecenter.com/links/show.php?id=1422>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). การสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2565. <https://www.etda.or.th/th/>
- Alamer, A. (2022). Basic psychological needs, motivational orientations, effort, and vocabulary knowledge: A comprehensive model. *Studies in Second Language Acquisition*, 44(1), 164–184. <https://doi.org/10.1017/S027226312100005X>

- Alamer, A., & Lee, J. (2021). A motivational process model explaining L2 Saudi students' achievement of English. *System*, 98, 102468. <https://doi.org/10.1016/j.system.2021.102468>
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W. H. Freeman.
- Botes, E., Dewaele, J.-M., & Greiff, S. (2022). Taking stock: An overview of the literature and a preliminary meta-analysis of foreign language enjoyment and other individual difference variables. *Studies in Second Language Learning and Teaching*, 12(2), 205–232. <https://doi.org/10.14746/ssllt.2022.12.2.3>
- Burston, J., & Giannakou, K. (2022). MALL language learning outcomes: A comprehensive meta-analysis 1994–2019. *ReCALL*, 34(2), 147–168. <https://doi.org/10.1017/S0958344021000240>
- Darasawang, P., & Reinders, H. (2021). Technology-enhanced language learning in Thailand: Trends, challenges and opportunities. In M. Carrier, R. M. Damerow, & K. M. Bailey (Eds.), *Digital language learning and teaching: Research, theory, and practice* (pp. 156–168). Routledge.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319–340. <https://doi.org/10.2307/249008>
- Henry, A. (2022). Where do dynamic L2 visions come from? Exploring the genesis of student visions of language self in foreign language classrooms. *Sustainability*, 14(20), 13251. <https://doi.org/10.3390/su142013251>
- Horwitz, E. K., Horwitz, M. B., & Cope, J. (1986). Foreign language classroom anxiety. *The Modern Language Journal*, 70(2), 125–132. <https://doi.org/10.2307/327317>
- Knowles, M. S., Holton, E. F., & Swanson, R. A. (2020). *The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development* (9th ed.). Routledge.
- Kohnke, L., Moorhouse, B. L., & Zou, D. (2023). ChatGPT for language teaching and learning. *RELC Journal*, 54(2), 537–550. <https://doi.org/10.1177/00336882231162868>

- Lamb, M. (2022). L2 motivation research 2017–2022: A bibliometric review of selected leading journals. *Language Teaching*, 55(4), 497–525.
<https://doi.org/10.1017/S0261444822000234>
- Prapphal, K. (2003). English proficiency of Thai learners and directions of English teaching and learning in Thailand. In C.
- Wah Kam & R. L. Wong (Eds.), *English language teaching in East Asia today: Changing policies and practices* (2nd ed., pp. 363–375). Eastern Universities Press.
- Stockwell, G. (2022). *Mobile assisted language learning: Concepts, contexts and challenges*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/9781108894371>
- Talukder, M. S., Sorwar, G., Bao, Y., Ahmed, J. U., & Palash, M. A. S. (2020). Predicting antecedents of wearable healthcare technology acceptance by elderly: A combined SEM-Neural Network approach. *Technological Forecasting and Social Change*, 150, 119793. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2019.119793>
- Tamilmani, K., Rana, N. P., Wamba, S. F., & Dwivedi, R. (2021). The extended Unified Theory of Acceptance and Use of Technology (UTAUT2): A systematic literature review and theory evaluation. *International Journal of Information Management*, 57, 102269. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2020.102269>
- Van Dijk, J. (2020). *The digital divide*. Polity Press.
- Venkatesh, V., Morris, M. G., Davis, G. B., & Davis, F. D. (2003). User acceptance of information technology: Toward a unified theory. *MIS Quarterly*, 27(3), 425–478. <https://doi.org/10.2307/30036540>
- Wang, Y., Shen, B., & Yu, X. (2021). A latent profile analysis of EFL learners' self-efficacy: Associations with academic emotions and language proficiency. *System*, 103, 102633. <https://doi.org/10.1016/j.system.2021.102633>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.
- Yi, M., & Choi, H. (2023). *What drives the acceptance of AI technology?: The role of expectations and experiences*. arXiv.

รูปแบบการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรม

ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

Model of OTOP Product Development by the Cultural Councils

in Bangkok Metropolitan Area

ศุภิกา พัฒนธนนันท์¹

Suphika Phatthanaphu¹

Received: 9 April 2026 Revised: 30 April 2026 Accepted: 30 April 2026

บทคัดย่อ (Abstract)

การวิจัยนี้มุ่งศึกษารูปแบบการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทสภาวัฒนธรรมในการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร 2) ศึกษากระบวนการในการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 34 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสินค้าโอท็อปในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ได้แก่ การส่งเสริมและคัดเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ การเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนกับภาคส่วนต่าง ๆ และการทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) กระบวนการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาสินค้าโอท็อปประกอบด้วย การจัดกิจกรรมความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน การอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ชุมชน และการจัดตั้งกลไกสนับสนุนการดำเนินงานในระดับพื้นที่ และ 3) แนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อปควรมุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม โดยการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน การสร้างเรื่องราวของสินค้า เป็นต้น ดำเนินการยกระดับมาตรฐานสินค้าโดยการพัฒนาคุณภาพสินค้า บรรจุภัณฑ์ และกระบวนการผลิตให้มีความน่าเชื่อถือ และได้มาตรฐาน รวมถึงมีการใช้วัฒนธรรมรวมถึงการตลาดดิจิทัล เช่น การจำหน่ายสินค้า

¹ วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา;

College of Politics and Government, Suan Dusit University.

E-mail: S66584944003@ssru.ac.th

ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น เพื่อเพิ่มมูลค่า และศักยภาพในการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ (Keywords): การพัฒนา สินค้าโอท็อป สภาวัฒนธรรม

Abstract

This research aims to examine the development of OTOP products by Cultural Councils in the Bangkok Metropolitan Area. The objectives of the study were: 1) to examine the roles of Cultural Councils in the development of OTOP products in the Bangkok Metropolitan Area; 2) to investigate the processes of network formation for OTOP product development facilitated by Cultural Councils in the Bangkok Metropolitan Area; and 3) to propose development guidelines for OTOP products promoted by Cultural Councils in the Bangkok Metropolitan Area. Data was collected through in-depth interviews with 34 key informants. The data were analyzed using content analysis, and data triangulation was employed to ensure the credibility of the findings.

The findings revealed that: 1) Cultural councils play a significant role in the development of OTOP products in Bangkok Metropolitan Area. Their roles include promoting and selecting local wisdom to be developed into products, facilitating collaboration networks between communities and various sectors, and serving as a central coordinating body among relevant agencies. 2) The process of network building for OTOP development consists of organizing collaborative activities with public and private sectors, providing training and knowledge transfer to communities, and establishing supporting mechanisms at the local level to ensure effective implementation. 3) The development guidelines for OTOP products should emphasize cultural-based product development by utilizing cultural capital and local wisdom to create added value. This includes designing products that reflect community identity and developing product storytelling. In addition, product standards should be enhanced through improvements in product quality, packaging, and production processes to ensure reliability and standardization. Furthermore, innovation and digital marketing should be applied, such as selling products through online platforms and promoting them via social media. These approaches contribute to increasing product

value and enhancing the competitiveness of community products in a sustainable manner.

Keywords: Development, OTOP Products, Cultural councils

บทนำ (Introduction)

ประเทศไทยมีต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการร่วมกับทุนประเภทอื่นได้อย่างสร้างสรรค์ อันเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับนโยบายประเทศไทย 4.0 โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579) ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนามิติวัฒนธรรม ผ่านการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ จนนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายในประเทศ ทั้งนี้ยังมีการบูรณาการความร่วมมือเชิงนโยบายจากรากฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับกลไกในระบบอุตสาหกรรม การตลาด การประชาสัมพันธ์ การขาย และการสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะการใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานภายในประเทศ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมให้สามารถเข้าสู่ตลาดภายในประเทศและต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กัลยาณมิตร นรรัตน์พุทธิ, 2562)

การจัดตั้งสภาวัฒนธรรมในประเทศไทยเกิดขึ้นจากแนวคิดที่ว่า “วัฒนธรรมเป็นของประชาชน” ซึ่งหมายถึง ประชาชนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมย่อมมีบทบาทสำคัญที่สุดในการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2536 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ริเริ่มแนวทางในการจัดตั้งสภาวัฒนธรรม โดยใช้อำนาจตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายกระจายอำนาจของรัฐบาลที่ให้ความสำคัญกับการบริหารในระดับท้องถิ่น รวมถึงการส่งเสริมด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาวัฒนธรรมมีสถานะเป็นองค์กรภาคประชาชนที่ดำเนินงานด้านวัฒนธรรมภายใต้การกำกับดูแลของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ทั้งในระดับจังหวัด เขต และแขวง โดยมีจุดแข็งคือการมีเครือข่ายที่เข้มแข็งในชุมชน มีความเข้าใจในบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง และสามารถเชื่อมโยงความรู้เหล่านั้นเข้าสู่กลไกการอนุรักษ์ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. 2546 ที่มุ่งเน้นการจดจำ บันทึก อนุรักษ์ คุ้มครอง ส่งเสริม เชิดชู และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมผ่านทั้งระบบการศึกษาและกิจกรรมในชุมชน (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2564)

ทั้งนี้สินค้าโอท็อป (One Tambon One Product: OTOP) เป็นนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ที่รัฐบาลไทยนำมาใช้เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก โดยให้ความสำคัญกับ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการผลิต พัฒนา และจำหน่ายสินค้าอันมีรากฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ การส่งเสริมสินค้าโอท็อปช่วยให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของตน และสามารถแปลงสิ่งเหล่านี้ให้กลายเป็นทุนทางเศรษฐกิจ สร้างรายได้และอาชีพอย่างต่อเนื่อง โดยแต่ละตำบลจะพัฒนาสินค้าที่มีความเป็นเอกลักษณ์เพื่อเข้าสู่ตลาด ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศ และต่างประเทศ (สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน, 2568) แม้ว่าโครงการโอท็อปจะประสบความสำเร็จในหลายด้าน แต่ยังคงมีความท้าทายในเรื่องของมาตรฐานสินค้า ความหลากหลายในการผลิต การเข้าถึงตลาด และการขาดความรู้ด้านการบริหารจัดการและการตลาดสมัยใหม่ ซึ่งส่งผลให้บางพื้นที่ไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการยกระดับสินค้าโอท็อปให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการของตลาดยุคใหม่ โดยเฉพาะการนำนวัตกรรม เทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างแบรนด์มาใช้ในกระบวนการพัฒนาและประชาสัมพันธ์สินค้า (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์, 2567)

โดยสภาวัฒนธรรมเป็นกลไกหนึ่งที่จะดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ทั้งในระดับภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร (วัลลภลักษณ์ คุณาธิกรกิจ และคณะ, 2563) โดยสภาวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันสินค้า OTOP ของไทย โดยทำหน้าที่เป็นกลไกด้านวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและกำกับทิศทางเพื่อให้สินค้า OTOP สะท้อนอัตลักษณ์และความถูกต้องทางวัฒนธรรม ตลอดจนช่วยคัดเลือกและต่อยอดองค์ความรู้จากครุภูมิปัญญาในชุมชน นำไปสู่การสร้างเรื่องเล่า (storytelling) และภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว นอกจากนี้ สภาวัฒนธรรมยังเป็นเวทีกลางในการประสานงานระหว่างผู้ผลิต OTOP หน่วยงานท้องถิ่น และองค์กรรัฐด้านวัฒนธรรม เพื่อบูรณาการงานด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน รวมถึงสนับสนุนกิจกรรมทางการตลาดและการจัดงานวัฒนธรรมที่ช่วยเพิ่มพื้นที่จำหน่ายสินค้า ส่งเสริมการรับรู้ของผู้บริโภค สร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน และเพิ่มทุนทางสังคมให้การผลิตสินค้า OTOP มีความยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการสืบทอดภูมิปัญญาสู่คนรุ่นใหม่

ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของบทบาทสภาวัฒนธรรมในการพัฒนาสินค้าโอท็อป และกระบวนการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้เกี่ยวข้อง เช่น นักวิจัย ผู้ประกอบการ องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานรัฐ เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ การสนับสนุนด้านทรัพยากร การพัฒนาทักษะ และการเข้าถึงตลาด โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ผ่านการใช้เทคโนโลยี การจัดกิจกรรมทางการตลาด และการกำหนดนโยบายที่เอื้อต่อการเติบโตของสินค้าโอท็อป ซึ่งผลการศึกษาคาดว่า

จะช่วยส่งเสริมความร่วมมือและเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาวอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาบทบาทสภาวัฒนธรรมในการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่มุ่งเสริมสร้างและปรับปรุงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้นอย่างยั่งยืน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (ยุทธศักดิ์ บัวแก้ว, 2553) การพัฒนาชุมชนยังให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง การใช้ทรัพยากรและทุนทางสังคมในชุมชนอย่างเหมาะสม รวมถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือ (โกวิทย์ พวงงาม, 2562) นอกจากนี้ แนวคิดดังกล่าวยังเน้นการบูรณาการการพัฒนาในหลายมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจึงเป็นทั้งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการขับเคลื่อนโดยชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในระยะยาว

แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำท้องถิ่นกับการนำชุมชนสู่การพัฒนา

ผู้นำท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนสู่การพัฒนา โดยทำหน้าที่กำหนดทิศทาง วางแผน และสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชนร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยผู้นำที่มีประสิทธิภาพต้องสามารถประสานความร่วมมือ ระดมทรัพยากร และสร้างความเชื่อมั่นให้กับสมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ผู้นำยังมีบทบาทในการชักจูงและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก รวมทั้งกำหนดทิศทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน (วรพงศ์ ผูกภู, 2564) การพัฒนาชุมชนที่ประสบความสำเร็จจึงมักมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม และสามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง

(ณัฐนรี ศรีทอง, 2552) ดังนั้น ผู้นำท้องถิ่นจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงศักยภาพของคนทรัพยากร และเครือข่าย เพื่อขับเคลื่อนชุมชนไปสู่ความเข้มแข็งและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

บทบาทของสภาวัฒนธรรม

สภาวัฒนธรรมเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม อนุรักษ์ และพัฒนาวัฒนธรรมของชุมชนหรือประเทศ โดยทำหน้าที่เป็นกลไกในการสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมสู่คนรุ่นต่อไป (ชวลิตลักษณ์ คุณาธิกรกิจ และคณะ, 2563) สภาวัฒนธรรมยังเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนความรู้ และร่วมกันพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานของความหลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังมีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางประสานงานและเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงการระดมทรัพยากรเพื่อการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2564) ดังนั้น สภาวัฒนธรรมจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน โดยเชื่อมโยงมิติทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 34คน ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2569 ประกอบด้วย 1) หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมเครือข่ายวัฒนธรรมกรุงเทพมหานครและสภาวัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ จำนวน 1 คน 2) ประธานสภาวัฒนธรรมกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน 3) รองประธานสภาวัฒนธรรมเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน 4) นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ จำนวน 1 คน 5) นักวิชาการวัฒนธรรมปฏิบัติการ จำนวน 1 คน 6) สภาวัฒนธรรมเขต จำนวน 10 คน และ 7) สภาวัฒนธรรมแขวง จำนวน 19 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด 34 คน

โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) เป็นผู้ที่มีตำแหน่งหรือมีบทบาทเกี่ยวข้องกับสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร 2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาสินค้าโอท็อป 3) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานอย่างน้อย 1 ปี และ 4) เป็นผู้ที่ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และสามารถให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วนตลอดกระบวนการสัมภาษณ์

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. ศึกษาทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ในการวิจัย
3. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการหาความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Analysis) จากการใช้เทคนิค IOC (Item Objective Congruence Index) หรือดัชนีความสอดคล้องระหว่าง

ข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (พิศิษฐ์ ตันทวนิช และ พนา จินดาศรี, 2561) โดยผ่านความเห็นชอบจากที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ราย ผลการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 0.89

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือหลักที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยแบ่งประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาบทบาทของสภาวัฒนธรรมในการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประเด็นคำถาม ได้แก่ บทบาทในการกำหนดแนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อปในระดับนโยบาย และ กระบวนการการประเมินผลกระทบทางวัฒนธรรมจากการพัฒนาสินค้าโอท็อปอย่างไร

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษากระบวนการในการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประเด็นคำถาม ได้แก่ การพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การสื่อสารอัตลักษณ์สินค้า การนำเสนอสินค้า การสร้างความพึงพอใจของลูกค้า และปัญหาที่พบในกระบวนการสร้างเครือข่าย

วัตถุประสงค์ที่ 3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประเด็นคำถาม คือ แนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อปในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทความ วารสารวิชาการ สืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

2.1 ผู้ศึกษาได้กำหนดวัน เวลา และสถานที่ สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

2.2 ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีการจัดบันทึกการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการบันทึกเสียง

2.3 ผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แล้วนำมาวิเคราะห์ พร้อมทั้งแยกแยะจับประเด็นอีกทั้งตัดคำพูดบางคำที่ไม่เหมาะสมและไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยออกไป เพื่อให้ข้อมูลนั้นเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) ด้วยการตีความ สร้างข้อสรุปข้อมูลจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็นที่รวบรวมมาได้จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (สุภางค์ จันทวนิช, 2563)

การตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล

เพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และป้องกันความผิดพลาด ผู้วิจัยตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล ซึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพนิยมใช้การตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (ชาย โพธิ์สิตา, 2564)

1. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulate) ทำการพิสูจน์ความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่มาต่าง ๆ โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน
2. การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้เก็บข้อมูล (Investigation Triangulate) เป็นการตรวจสอบว่าผู้วิจัยแต่ละคนจะได้ข้อมูลมาต่างกันหรือไม่ และอย่างไร โดยใช้ผู้วิจัยหลายคนในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulate) เป็นการตรวจสอบว่าถ้าผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีที่ต่างไปจากเดิม จะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

ผลการวิจัย (Research Results)

1. บทบาทสภาวัฒนธรรมในการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ภาวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาสินค้า OTOP ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครใน 3 ด้านสำคัญ ดังนี้

1.1 การส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยสภาวัฒนธรรมมีบทบาทในการสนับสนุนให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวสามารถจำแนกได้หลากหลายด้าน เช่น สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม สาขาการแพทย์แผนไทย สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาขาศิลปกรรม และสาขาภาษาและวรรณกรรม เป็นต้น ในบริบทของกรุงเทพมหานคร พบว่า มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในหลายสาขามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสินค้าโอท็อป เช่น ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมจากชุมชนบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ที่มีการสืบทอดการทำบาตรพระด้วยวิธีดั้งเดิม ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทยจากชุมชนวัดโพธิ์ เขตพระนคร ที่มีการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรและการนวดแผนไทย รวมถึงภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การทำเกษตรในพื้นที่สวนริมคลองในเขตคลองสาน ซึ่งสะท้อนการปรับตัวของชุมชนเมืองในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังพบการนำภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม เช่น งานจิตรกรรมและงานฝีมือพื้นบ้าน มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ รวมถึงภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม เช่น การใช้คำเรียกขานหรือเรื่องเล่าท้องถิ่นมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างอัตลักษณ์สินค้า ทั้งนี้ สภาวัฒนธรรมยังทำหน้าที่คัดเลือกภูมิปัญญาที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นสินค้าเชิงพาณิชย์ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมทางวัฒนธรรมและ

การไม่ขัดแย้งกับความเชื่อหรือประเพณีของชุมชน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนว่า “การพัฒนาสินค้า OTOP ต้องระวังไม่ให้บิดเบือนความหมายทางวัฒนธรรม เราต้องช่วยกันกรองว่าภูมิปัญญาแบบไหน เหมาะจะนำมาพัฒนาเป็นสินค้า และแบบไหนควรเก็บไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน”

1.2 การเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนกับภาคส่วนต่าง ๆ โดยสภาวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและสามารถแข่งขันในตลาดได้มากขึ้น ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนว่า “การพัฒนา OTOP ในเมือง ต้องอาศัยเครือข่ายหลายฝ่าย ทั้งเขต หน่วยงานวัฒนธรรม หน่วยงานเศรษฐกิจ มหาวิทยาลัย นักออกแบบ และชุมชน สภาวัฒนธรรมควรเป็นตัวกลางที่ช่วยสร้างความไว้วางใจ และทำให้ทุกฝ่าย มาร่วมกันคิดและตัดสินใจ”

1.3 การทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช่วยให้ชุมชนสามารถเข้าถึงทรัพยากร ความรู้ และโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้มากขึ้น รวมทั้งช่วยให้การพัฒนาสินค้า OTOP ดำเนินไปอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบททางวัฒนธรรม ของพื้นที่ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนว่า “สภาวัฒนธรรมมีบทบาทในการเชื่อมโยงการทำงาน ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และชุมชน เพื่อให้การพัฒนา OTOP ยังรักษาอัตลักษณ์ของพื้นที่ และไม่บิดเบือนความหมายทางวัฒนธรรม

2. กระบวนการในการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาสินค้า OTOP ของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครประกอบด้วย 3 กระบวนการสำคัญ ดังนี้

2.1 การจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน เป็นกลไกสำคัญ ในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เนื่องจากช่วยบูรณาการองค์ความรู้และทรัพยากรจากหลาย ภาคส่วน ทำให้ผู้ผลิตสินค้าในชุมชนสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้แนวคิดใหม่ และพัฒนา ผลิตภัณฑ์ให้มีศักยภาพในการแข่งขันมากขึ้น ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนว่า “การพัฒนา OTOP ในเมืองไม่สามารถทำโดยชุมชนอย่างเดียวได้ ต้องมีหลายฝ่ายเข้ามาช่วย ทั้งหน่วยงานรัฐ มหาวิทยาลัย นักออกแบบ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาด เพราะแต่ละฝ่ายมีความรู้ที่แตกต่างกัน การจัดกิจกรรมร่วมกันจึงเป็นโอกาสที่ทำให้ทุกฝ่ายได้มาร่วมคิดร่วมทำ”

2.2 การอบรมและการถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นกระบวนการที่ช่วยเสริมสร้าง ศักยภาพของผู้ผลิตสินค้าในชุมชน โดยเป็นการเชื่อมโยงองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ ความรู้สมัยใหม่จากผู้เชี่ยวชาญภายนอก ซึ่งช่วยให้การพัฒนาสินค้าชุมชนสามารถดำเนินไปได้ อย่างสมดุลระหว่างการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการตอบสนองต่อความต้องการของตลาด ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนว่า “การพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมไม่ใช่แค่เรื่องการขายสินค้า

แต่ต้องรักษาภูมิปัญญาของชุมชนด้วย การถ่ายทอดความรู้จากผู้รู้ในชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะช่วยให้คนรุ่นใหม่เข้าใจและสามารถสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ต่อไปได้”

2.3 การจัดตั้งกลไกสนับสนุนในระดับพื้นที่ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินงานสามารถตอบสนองต่อบริบทและความต้องการของชุมชนได้อย่างเหมาะสม โดยสภาวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งช่วยให้การพัฒนาสินค้า OTOP สามารถดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบและเกิดความยั่งยืน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนว่า “การทำงานผ่านกลไกระดับพื้นที่ช่วยให้เราสามารถเชื่อมโยงกลุ่มผู้ผลิตในชุมชนกับเครือข่ายต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานรัฐหรือองค์กรที่เข้ามาช่วยสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์”

3. แนวทางสำคัญในการพัฒนาสินค้าโอท็อปในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีแนวทาง ดังนี้

3.1 การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชนผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยสร้างความแตกต่างให้กับสินค้า โดยการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ ควบคู่กับการปรับปรุงแบบสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดในปัจจุบัน ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนอย่างยั่งยืน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนว่า “การพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมไม่ควรตัดขาดจากวิถีชีวิตของชุมชน แต่ควรนำวิถีชีวิตนั้นมาเป็นจุดเด่นของสินค้า เพราะสิ่งเหล่านี้ คือ อัตลักษณ์ของพื้นที่ที่ทำให้สินค้าแตกต่างจากที่อื่น”

3.2 การยกระดับมาตรฐานสินค้าเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์และสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค โดยการพัฒนามาตรฐานครอบคลุมทั้งด้านคุณภาพสินค้า กระบวนการผลิต ความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของสินค้าชุมชนในตลาด ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนว่า “ถ้าสินค้าชุมชนมีมาตรฐานที่ดี ผู้บริโภคก็จะเกิดความเชื่อมั่น เพราะผู้บริโภคในปัจจุบันให้ความสำคัญกับคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้า ดังนั้นการพัฒนามาตรฐานจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก”

3.3 การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด เป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของสินค้าชุมชน โดยเฉพาะการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์และจำหน่ายสินค้า รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ด้วยเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและขยายโอกาสในการเข้าถึงตลาดที่กว้างขึ้น ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสะท้อนว่า “การใช้นวัตกรรมในการพัฒนาสินค้าควรเป็นการต่อยอดจากภูมิปัญญาของชุมชน ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงจนทำให้สินค้าสูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่”

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบทบาทของสภาวัฒนธรรม กระบวนการสร้างเครือข่าย และแนวทางการพัฒนาสินค้า OTOP ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทำให้ได้ รูปแบบ

การพัฒนาสินค้าโอท็อปในพื้นที่กรุงเทพมหานครผ่านกระบวนการส่งเสริมและประสานงานของสภาวัฒนธรรม ประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

1) บทบาทของสภาวัฒนธรรม พบว่า สภาวัฒนธรรมทำหน้าที่ในการสนับสนุนการพัฒนาสินค้า OTOP ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยบทบาทของสภาวัฒนธรรมสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ (1) บทบาทในการรวบรวมองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน (2) บทบาทในการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างชุมชน และ (3) บทบาทในการเป็นศูนย์กลางในการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

2) กระบวนการสร้างเครือข่าย พบว่า จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ โดยกระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย (1) การจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ (2) การอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ และ (3) การจัดตั้งกลไกการทำงานในระดับเขตและแขวง

3) แนวทางการยกระดับมาตรฐานสินค้า พบว่า การพัฒนาสินค้า OTOP ในพื้นที่กรุงเทพมหานครควรมุ่งเน้นการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ผ่านแนวทางสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) การนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นสินค้า OTOP ที่มีเอกลักษณ์และสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ (2) การพัฒนาคุณภาพสินค้า บรรจุภัณฑ์ และกระบวนการผลิตให้มีมาตรฐาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคและเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของสินค้า และ (3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์และจำหน่ายสินค้า รวมถึงการนำแนวคิดด้านนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

อภิปรายผล (Research Discussion)

จากผลการศึกษาผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบทบาทสภาวัฒนธรรมในการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า สภาวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสินค้าโอท็อปในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทั้งในด้านการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น การเชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือ และการเป็นศูนย์กลางประสานงานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่มุ่งใช้ทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์และสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชน ทั้งนี้ บทบาทของสภาวัฒนธรรมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการส่งเสริมการผลิตสินค้าเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการคัดกรองภูมิปัญญาที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเชิงพาณิชย์ เพื่อให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ยังคงเคารพต่อคุณค่าทางวัฒนธรรมและไม่บิดเบือนอัตลักษณ์ของชุมชน ผลดังกล่าว

สอดคล้องกับงานวิจัยของชวลักษณ์ คุณาธิกรกิจ และคณะ (2563) ได้ทำการศึกษาการส่งเสริมศักยภาพสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พบว่า สภาวัฒนธรรมมีบทบาทในการส่งเสริมศักยภาพสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้โดยสภาวัฒนธรรมเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นเป็นอย่างดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของไทยโรจน์ พวงมณี (2566) ได้ทำการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลยสู่การสร้างศักยภาพและองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดเลยอย่างยั่งยืน พบว่า สภาวัฒนธรรมเป็นองค์กรภาคประชาชนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้คนไทยในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมและรวมตัวกันโดยสมัครใจเพื่อดำเนินการรักษาสืบสานและสร้างสรรค์วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยเป็นองค์กรที่มีผลกระทบผลักดันให้มีกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นและเป็นศูนย์กลางการติดต่อประสานงานในการปฏิบัติกิจกรรมวัฒนธรรมร่วมกัน โดยมีบทบาทในการส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูและต่อยอดวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการให้ความสำคัญกับชุมชนด้วยการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมและมีการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจไปพร้อมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษากระบวนการในการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการสร้างเครือข่ายประกอบด้วย 3 กระบวนการสำคัญ ได้แก่ การจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานรัฐและเอกชน การอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ และการจัดตั้งกลไกสนับสนุนในระดับพื้นที่ กระบวนการดังกล่าวสะท้อนการประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการสร้างความร่วมมือจากหลายฝ่ายเพื่อยกระดับศักยภาพของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของจุติพร อัครโสวรรณ และคณะ (2567) ได้ทำการศึกษาท้องถิ่นและสร้างกลไกความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม นครศรีธรรมราช พบว่า กลไกความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย ชุมชน วัด และส่วนราชการ ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนเครือข่าย ผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเครือข่าย ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายที่ดีที่สุด เกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่าย

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อป ประกอบด้วย แนวทางหลัก ได้แก่ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงวัฒนธรรม การยกระดับมาตรฐานสินค้า และการใช้นวัตกรรมและการตลาดยุคใหม่ ซึ่งสะท้อนความพยายามในการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์

คุณค่าทางวัฒนธรรมกับการปรับตัวให้ทันต่อเศรษฐกิจสมัยใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุตถนอม ตันเจริญ (2561) ได้ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพสินค้า OTOP ของวิสาหกิจ ชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ควรทำ การพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการสื่อสารภาพลักษณ์ โดยการโฆษณา ประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น เชื่อมโยงกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตหรือ สื่อถึงวัฒนธรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของอณิษฐา หาญภักดินิยม และศิริขวัญ ปัญญาเรียน (2562) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ OTOP สู่ตลาดอาเซียนตามแนวพุทธ พบว่า แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการผลิต การยกระดับมาตรฐานและการสร้างมูลค่าแก่ผลิตภัณฑ์ การเสริมสร้างองค์ความรู้แก่ผู้ประกอบการ การเพิ่มช่องทางการตลาด และ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ได้ทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาสินค้าโอท็อปในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผ่านกระบวนการส่งเสริมและประสานงานของสภาวัฒนธรรม ประกอบด้วย บทบาทของ สภาวัฒนธรรม กระบวนการสร้างเครือข่าย และแนวทางการยกระดับมาตรฐานสินค้า เนื่องจาก สภาวัฒนธรรมเป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน และมีความเข้าใจในบริบท ทางวัฒนธรรมของพื้นที่เป็นอย่างดี จึงสามารถทำหน้าที่ในการคัดเลือกและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เหมาะสมต่อการพัฒนาเป็นสินค้าโอท็อปให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชนได้ อีกทั้ง ในการพัฒนาสินค้าโอท็อปจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ในการดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกัน เป็นกระบวนการที่ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ ความรู้และทรัพยากร สอดคล้องกับงานวิจัยของทาริกา สระทองคำ และคณะ (2565) ได้ทำการศึกษา รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ตอบสนองความต้องการลูกค้าในยุคอนาคต พบว่า รูปแบบ และแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วม ของสมาชิก ส่งเสริมให้สมาชิกได้รับการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการผลิตก่อให้เกิดความชำนาญ ในการผลิต มีการกำหนดมาตรฐานการผลิตผลิตภัณฑ์ ควรให้ความสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มีความโดดเด่นและมีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์จากกลุ่มอื่น

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมบทบาทของสภาวัฒนธรรมในการขับเคลื่อน การพัฒนาสินค้าโอท็อป โดยสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน

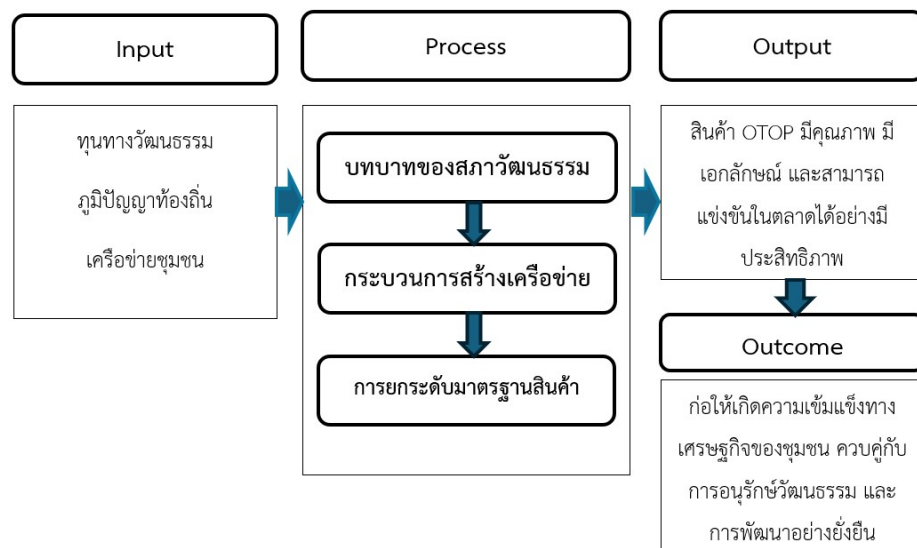
และสถาบันการศึกษา รวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อปที่คำนึงถึงการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมควบคู่กับการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ เพื่อให้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถดำเนินไปอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษารูปแบบการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในพื้นที่อื่นเพื่อเปรียบเทียบกับกรุงเทพมหานคร จะทำให้เห็นถึงความแตกต่างของบทบาทสภาวัฒนธรรม กระบวนการสร้างเครือข่าย และแนวทางการพัฒนาสินค้าโอท็อปในบริบทที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ควรใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษามุมมองของผู้ผลิตสินค้าโอท็อป ผู้บริโภค และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge)

การวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงวัฒนธรรมในบริบทพื้นที่เมือง นำเสนอรูปแบบการพัฒนาสินค้าโอท็อปที่มีสภาวัฒนธรรมเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นแสดงให้เห็นว่าสภาวัฒนธรรมสามารถทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยการบูรณาการระหว่างบทบาทของสภาวัฒนธรรม กระบวนการสร้างเครือข่าย และการยกระดับมาตรฐานสินค้า

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาสินค้าโอท็อปของสภาวัฒนธรรมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง (References)

- กัลยาณมิตร นรรัตน์พุทธิ. (2562). **วัฒนธรรม คุณค่าสู่มูลค่า**. สืบค้นเมื่อ 5 สิงหาคม 2568, จาก <http://article.culture.go.th/index.php/template-features/137-2019-07-02-06-14-35>.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2564). **คู่มือการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมฉบับปี พ.ศ. 2564**. กรุงเทพฯ: องค์การส่งเสริมวัฒนธรรมผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จตุพร อศวโสวรรณ, ประกอบ ใจมั่น, ประวิทย์ เนืองมัจฉา, จุฑามาศ ศุภพันธ์ และชนัยชนม์ คำศรี. (2567). **ท้องถิ่นและสร้างกลไกความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนเมืองแห่งการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม นครศรีธรรมราช**. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(11), 488-508.
- ชวัลลักษณ์ คุณาธิกรกิจ, บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และจิระวัฒน์ ลีนะกนิษฐ์. (2563). **การส่งเสริมศักยภาพสภาวัฒนธรรมในการดำเนินงานสงวนและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้**. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 14(34), 186-202.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2564). **ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ**. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณัฐนรี ศรีทอง. (2552). **การเพิ่มศักยภาพภาวะความเป็นผู้นำในงานพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ไทยโรจน์ พวงมณี. (2566). **แนวทางการขับเคลื่อนสภาวัฒนธรรมจังหวัดเลยสู่การสร้างศักยภาพและองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดเลยอย่างยั่งยืน**. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 18(66), 1-10.
- ทาริกา สระทองคำ และคณะ. (2565). **รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ตอบสนองความต้องการลูกค้าในยุคอนาคต**. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(1), 239-250.
- พิศิษฐ์ ตันทวนิช และพนา จินดาศรี. (2561). **ความหมายที่แท้จริงของค่า IOC**. *วารสารวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 24(2), 3-12.
- ยุทธศักดิ์ บัวแก้ว. (2553). **การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตอำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี**. *หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*.

- วรพงศ์ ผูกู. (2564). รูปแบบการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาพื้นที่ต้นแบบ
ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ:
กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- สุดอนอม ตันเจริญ. (2561). แนวทางการพัฒนาคุณภาพสินค้า OTOP ของวิสาหกิจชุมชนอำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 7(2), 155-166.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2563). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์. (2567). แนวทางการส่งเสริมสินค้า
โอท็อป (OTOP). กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์.
สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (2568). โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์.
สืบค้นเมื่อ 11 กันยายน 2568, จาก <https://cep.cdd.go.th/th/content/page/index/id/1332>
- อณิษฐา หาญภักดีนิยม และศิริขวัญ ปัญญาเรียน. (2562). การพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ OTOP สู่
ตลาดอาเซียนตามแนวพุทธ. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 8(1), 108-121.